

TITU MAIORESCU

ÎNSEMĂNĂRI ZILNICE

PUBLICATE CU O INTRODUCERE, NOTE, FAC-SIMILE ȘI PORTETE

DE

I. RĂDULESCU-POGONEANU

II

(1881—1886)

764

EDITURA LIBRĂRIEI
SOCEC & Co., S. A.
BUCUREȘTI

INTRODUCERE

Acest al doilea volum din „jurnalul” lui Titu Maiorescu cuprinde însemnările din anii 1881—1886, scrise în caietele nr. 6, 6 bis, 7, 7 bis, 3, 5¹ și 8.

I

Pe când în însemnările anterioare ni se înfățișa bogata viață de studii a adolescentului, cu extraordinara energie și stăpânire de sine și cu avântul timpuriu spre înățămile cugețării, — apoi câteva lumini de fulger din viața de familie a tânărului și din cariera sa publică, cu mari lovituri ale soartei în amândouă, — acum, în răstimpul acestor șase ani, avem în fața noastră pe bărbatul matur, de la 40 de ani înainte, mai închis în sine, în urma înverșunatelor atacuri cu care invidia, mediocritatea îngâmfată și patriotismul rău înțeles răspunseseră, de la început și repetat, la curajoasa și binefăcătoarea sa acțiune de trezire a spiritului public spre o mai bună judecată.

Acum ne apare mai mult stând de o parte, rezervându-se și retrăgându-se în viața unui cerc restrâns și în munca liberei profesiuni căreia se dedicase de nevoie, — par’că în așteptarea unei nouă întorsături a soartei.

¹. În acestea două, în foile ce rămăseseră nescrise din anii de mai înainte.

Căci, prin straniile împrejurări ale unei vieți publice desorientate, cârmuită mai mult de pasiuni fără frâu și par'că oarbă pentru adevăratele valori ale națiunii, asupra lui Titu Maiorescu se abătuseră în deceniul precedent cele mai perfide și mai neașteptate lovituri.

Fusese cel mai pregătit și mai înțelept îndrumător și animator al culturii naționale, ca scriitor și ca profesor universitar : purtători ai opiniei publice îl acoperiseră cu injurii și calomnii, iar oficialitatea răspunsese la superioara lui activitate profesorală, înlăturându-l din învățământ, cu călcarea legilor, tăindu-i astfel nu numai mijloacele materiale ale existenței, ci — ceea ce era *mai* greu sufletește pentru dânsul — posibilitatea de acțiune asupra tinerimei și de realizare a sa însu-și în domeniul în care își vedea vocațiunea principală a vieții sale.

Fusese cel d'întăiu ministru de instrucție al țării cu o pregătire pedagogică superioară, de o activitate și o corectitudine exemplară, cu concepții și inițiative fericite, cu grijă deosebită de viitorul culturii naționale, trimețând sau susținând la studii în streinătate o strălucită echipă de tineri talentați (Eminescu, Slavici, Lambrior, Meissner, G. Dem. Teodorescu, Haret ș. a.) și prezentând Corpurilor legiuitoare cel d'întăiu proiect de reformă a învățământului în noua eră a Statului român : parlamentul propriului său partid, condus de interese de culise, îi respinsese proiectul și provocase astfel demisiunea lui din guvern ; iar curând după aceea, Camera următoare, a partidului advers, îl pusese subt acuzare „pentru răsipă și deturnare de bani publici” (subvențiile acordate studenților trimeși în streinătate)! Absurda acuzare îi paralizase ani de zile activitatea publică; iar după părăsirea acuzării de către chiar cei care o ridicaseră, lunga guvernare a partidului liberal, prelungită în toată această perioadă, și dincolo de ea, îi închide căile pentru o lucrare politică efectivă în serviciul patriei.

De aceea, în amândouă aceste laturi ale vieții naționale — învățământul universitar și guvernarea țării — în care în perioada precedentă arătase o chemare excepțională, Titu Maiorescu este acum dat la o parte.

Ca urmare a acestor tratamente, — care, cu toată natura lui tare, vor fi adus în sufletul său oarecare descurajare, — este o relativă încetinire și în activitatea sa literară din acest timp.

După strălucita campanie din cei 15 ani precedenți, cu efecte așa de adânci ale *Criticelor* sale, deșteptând o nouă direcție în spiritul public și grupând în jurul său și al „Convorbirilor literare“ o excepțională pleiadă de mari talente, — acum e în scrisul său ca o pauză de concentrare și de privire a rezultatelor.

Prin faptele amintite, Titu Maiorescu este adus astfel a se consacra, în acest răstimp, mai mult advocaturei (și, ca deputat, în oarecare măsură și politicei) și a afla interesul vieții mai mult în acel cerc — de relații prietenești și sociale pe de o parte, literare pe de alta —, ce și-l formase în cei trei-patru ani de când se mutase din Iași la București.

II

Într'o scrisoare din Noemvrie 1881 către Iacob Negruzzi, Titu Maiorescu stabilește astfel hierarhia preocupărilor și a sentimentelor sale din acest timp :

„Întâi relațiile omenești, apoi literatura, în al treilea rând politica, — așa merge scara intereselor sufletești ale subscrisului“.

„Jurnalul“ său corespunde într'adevăr acestei perspective a vieții. Relațiile sociale și ocupația profesională iau în el un loc întins, alături de literatură și de politică.

Prin structura sa dinamică și prin concepția sa despre rostul vieții, Titu Maiorescu era dintre acele suflete care nu

se pot bucura de viață, dacă nu o împărtășesc cu alții. Pentru dânsul, viața sa nu avea nici un farmec, dacă nu oferea altora ceva din cultura și din experiența sa, din lecturile și din simțul său despre frumos, din bucuriile și din înlesnirile ce avea.

Este în viața lui Titu Maiorescu o neliniște, ca o continuă căutare de a prinde acel „ideal irealizabil” după care tânja în 1873: a face pe alții să intre împreună cu dânsul în viața intelectuală, să fie transportați de el acolo, să simtă sufletește împreună cu el, să năzuiască spre ceva împreună cu dânsul. „Neroada mea imposibilitate de a mă bucura de ceva singur”, zice el și mai târziu.

Încă la Theresianum, tânărul de 18 ani își notase, împreună cu altele, aceste două cugetări ale lui Goethe:

Ni se duce tot câștigul vieții, când nu ne putem împărtăși altora, și tocmai în lucrurile cele mai delicate, la care așa de rar găsești părtași, îi dorești mai arzător.

*

Întâlnirea cu femeile în societate este elementul bunelor moravuri.

Amintindu-și de ele, sau nu, Titu Maiorescu pare a le fi luat ca norme de conducere în toată viața sa.

„Jurnalul” din acest timp ni-l arată aflându-și „părtași” într’un dublu cerc de prieteni și de cunoscuți.

Cercul mai larg era alcătuit, în genere, din vechii prieteni de la „Junimea”, din colaboratori mai noi ai „Convorbirilor” sau oaspeți la întrunirile literare din casa sa, une-ori oameni din lumea-mare, alături de tineri scriitori, jurnaliști, profesori, magistrați.

Cercul mai restrâns, al reuniunilor mai dese, al lecturilor în comun de opere literare, filosofice, științifice, al prânzurilor, al muzicei și al excursiilor împreună, închidea înlăuntrul său pe vechii și intimii prieteni literari și politici — Teodor Rosetti, I. A. Cantacuzino (Zizin), Nicu Burghela (fin muzicant), apoi Iacob Negruzzi, Carp, Gane,

Gheorgheș Racoviță, când veneau la București; — pe lângă aceștia, modestul și devotatul Chibici și cei trei scriitori frunțași ai generației mai tinere: mai des (până la mutarea acestuia la Sibiu) sociabilul Slavici; mai rar solitarul Eminescu, și nestatornicul Caragiale; La aceștia se adăogau, ca un element pentru ținerea unui contact direct cu lumea occidentală, membri ai corpului diplomatic, mai ales Germani, unii dintre ei fini literați, ca un Grisebach în epoca precedentă, un Bothmer acum. Aproximarea dintre acești oaspeți din lumea diplomatică și membrii români ai cercului (aceștia mai toți stăpâni pe limba și cultura germană) se făcea prin întâlnirea lor în casa lui Maiorescu și în cea a cumnatului său, Dr. Wilhelm Kremnitz, medic al Palatului, soțul seducătoarei Mite Kremnitz, colaboratoarea literară a Carmen Sylvei.

Prin acești oaspeți streini intră uneori în acest cerc și o notă de viață de societate germană („Julklapp“, Maitrank“).

Dar prezența înalților demnitari nu face de loc pe Titu Maiorescu să considere cumva mai puțin decât pe aceștia pe tinerii săi prieteni scriitori: fără nici o deosebire ei iau parte de o potrivă cu acei distinși streini la reuniunile sau la invitățile la masă în casa sa.

Neapărat, în acest cerc nu putea lipsi farmecul ce l-aduce totdeauna între bărbați grația inteligențelor feminine vioaie, cultivate, rafinate prin viața de societate, prin gustul pentru artă și literatură: pe lângă soția și fiica sa, sânt încă Mite Kremnitz (până la un timp), Ana Rosetti, Pulcheria Rosetti (soția lui Teodor Rosetti), Maria Negruzzi, și alte câteva.

Prin prezența oaspeților de care am amintit, pasiunea lui Titu Maiorescu pentru excursiuni are acum și un alt obiectiv: a arăta acelor reprezentanți diplomatici, în compania unor Români cultivați, frumusețile țării și ale monumentelor artistice din trecutul ei; de aceea, repetate excursii cu aceștia la Curtea-de-Argeș și în Carpați, organizate și conduse de el.

Însă relațiile cu acele personaje oficiale sânt mai mult sociale și trecătoare, cu toată întinderea ce o au une-ori în „jurnal”. Cele statornice și cu rădăcini adânci în suflet sânt cele cu vechii prieteni din aceeași generație și cu tinerii prieteni scriitori.

Acest înțelept cu aparență rece — fiindcă păstra distanță față de obicînuitele relații curente — era, în realitate, o inimă caldă, un pasionat al relațiilor intime; avea cultul prieteniei ca un antic. Și tot astfel și al poeziei; poate nimeni dintre Români n'a prețuit, n'a gustat literatura și arta, nu le-a-adus atît de mult în cadrul și în substanța vieții sale, ca Titu Maiorescu, și n'a avut, ca dînsul, o iubire părintească, un devotament mai activ pentru tinerii scriitori de talent.

Dintre prietenii vechi, se vede a păstra o deosebită afecțiune pentru Teodor Rosetti (prietin încă din tinerețe, din timpul studiilor universitare la Paris) și pentru Zizin.

Cînd Petre Carp îi aduce la cunoștință propunerea Primului-ministru Brătianu de a colabora cu el la guvern, gîndul lui Maiorescu este îndată la Teodor Rosetti: îi spune lui Carp că, fără Teodor Rosetti, el nu intră în minister; apoi se duce atunci noaptea la acesta, cu el împreună la Carp; în cele din urmă, fiindcă Rosetti nu primește, nu primește nici Maiorescu.

Cînd se produce tragica manifestare a boalei lui Eminescu, cel d'întăiu la care se duce să-i aducă la cunoștință marea nenorocire este Teodor Rosetti; iar cînd e vorba de pregătît un loc de odihnă pentru Eminescu, după amăgitoarea însăănătoșire, — la moșia lui Teodor Rosetti îi e oferit.

Cînd lui Maiorescu, nu-i ajunge ce avea dînsul disponibil ca să ajute Eforia școalelor române din Brașov la cumpărarea unei moșii, la Teodor Rosetti se adresează.

Despre Zizin, însemnează în „jurnal” cu o vădită bucurie de cîte ori acesta vine la București; se întîlnesc des,

prânzesc împreună, sânt împreună în excursii ; citesc împreună opere de știință și filosofie ; Maiorescu revede cu el traducerea în franțuzește a operelor lui Schopenhauer ce întreprinsese Zizin, după sfatul lui, și obține de la Socec să editeze traducerea operei principale a lui Schopenhauer. Probabil la terminarea traducerii acesteia, Maiorescu îl felicită telegrafic :

Tenebrosi lucem salutant et auctorem. Amor et delicias generis humani.

Iar când Maiorescu are drum prin Moldova, îi telegrafiază, de la Viena, de la Cernăuți, și se duce să-l vadă la moșia din județul Botoșani, unde locuia Zizin, ceea ce nu mai face cu nimeni altul.

Caracterizând pe participanții la o excursie, zice de Zizin : „ganz famos, stets lebedig und voll Geist“. Altă dată, când acesta e în București, notează : „în fiecare zi cu Zizin“.

Tot în această categorie, dar cu o altă nuanță, având în vedere nu numai diferența de vârstă, ci și marea personalitate națională a poetului, este și relația sa cu Vasilie Alecsandri.

E cunoscută înalta stimă ce Titu Maiorescu avea pentru cel care în scrisul său dedese cea mai caldă expresie aspirațiilor naționale, care luase parte cu un nobil avânt la întreaga mișcare de renaștere națională, și desgropase neprețuita comoară a poeziei populare.

În „jurnal“ sânt notate două momente ale acestei legături dintre poet și critic.

Unul e acela al răsunetului ce produce în Maiorescu, cunoscător și iubitor al antichității clasice, vestea ce-i dă Alecsandri că-și propune să scrie o tragedie „Ovidiu“; e o mișcare sufletească surprinzătoare pentru ceea ce știm despre Maiorescu ca scriitor : trimete poetului o foarte amănunțită schemă dramatică.

Faptul e interesant din două puncte de vedere.

Întâiu, fiindcă ne arată, sub o altă latură, cât de familiar era Maiorescu cu antichitatea clasică. Știam din studiul „Contra Școalei Barnuțiu“, cât de adânc cunoștea Maiorescu istoria romană (fusesse numit, întâiu, profesor de istorie la Universitatea din Iași). Știam de asemenea din disertația despre limba latină publicată în „Anuariul Gimnaziului și Internatului din Iassi“, iar acum în urmă din însemnările de la Theresianum, că era tot așa de sigur cunoscător al literaturii clasice. Dar acum, pe lângă larga cunoaștere a societății romane din timpul lui August, avem înaintea, ca un fel de încercare de puteri sau ca un joc de artă într'un câmp strein, un întreg scenariu de dramă.

Apoi ar fi interesant de comparat această schemă cu opera poetului. Firește, Alecsandri avea singur mijloacele pentru crearea operei ce-și propusese. Studiase serios el însuși în tinerețe, la Paris, literatura antică, cu profesorul Cotte, iar acum, afectat de moartea unor prieteni scumpi și de boala fratelui său, găsea mângâierea în lectură, în original, a lui Horațiu și a lui Ovidiu (din această lectură, probabil, i-a venit ideea ultimelor sale opere dramatice, *Fântâna Blanduziei* și *Ovidiu*). Dar, oricum, schema lui Maiorescu îi va fi dat, poate, oarecare sugestii în țesătura dramei, cu deosebire în desnodământul ei.

Un al doilea moment, consemnat în „jurnal“, din relațiile cu Alecsandri — care arată în același timp și neobosită veghiare a lui Maiorescu pentru Eminescu, și noblețea lui Alecsandri —, este, la invitarea lui Maiorescu, conferința ținută de Alecsandri în scopul măririi fondului pentru întreținerea lui Eminescu la sanatoriul de la Viena¹.

¹. Conferința e anunțată astfel în *România liberă* dela 12 Oct. 1883 (și în numerele dela 14 și 15 Oct., cu schimbările necesare): „D. Vasile Alecsandri a sosit ieri în capitală venind dela Sinaia.

D-sa va ținea Vineri la 14 curent, la 3 ore după amiază, o conferință literară în sala Ateneului, cu care ocaziune va ceti și noua d-sale lucrare: *Fântâna Blanduziei*.

Poate și această solicitare a lui Maiorescu va fi contribuit (împreună cu studiul *Poeți și critici*) să îndemne pe Alecsandri a răspunde — în felul său, senin și conștient de partea sa în dezvoltarea literaturii române — celor care, comparându-l cu Eminescu, căutau să micșoreze valoarea întregii sale opere literare :

E unul care cântă mai dulce decât mine?
Cu-atât mai bine țarei și lui cu-atât mai bine!
Apuce înainte ș'ajungă cât de sus, —
La răsăritu-i mândru, se'nchină-al meu apus.

IV

Dintre prietenii mai tineri, acela pentru care Maiorescu are, precum era firesc, nu numai o deosebită afecțiune, ci încă, după nenorocirea ce-l doborîse, o grijă de părinte, — este Eminescu.

La această relație a sa se pot aplica spusele marei poete engleze Elisabeth Barrett-Browning:

Orice simpatie mi-este foarte prețioasă și scumpă; dar aceea a unui poet, și a unui astfel de poet, e pentru mine simpatia prin excelență... Din tot schimbul care se face în lume, de la Tyr la Cartagina, schimbul simpatiei și al grațitudinii este cea mai regală dintre transacțiuni.

Iubirea și grija lui Maiorescu pentru Eminescu au fost de o discreție într'adevăr regală.

Din însemnările ce „jurnalul” ne-a păstrat despre relația sa cu Eminescu, sînt două momente de o deosebită impor-

Produsul bănesc al acestei conferințe e destinat pentru ajutorul material al nenorocitului nostru confrate Em.

Prețul biletelor de intrare este 2 lei noi; biletele se găsesc la librăriile D-lor Socec, Graeve și Szölösy, iar în zioa conferinței la cassa Ateneului.

Suntem siguri că publicul se va grăbi să facă o binefacere și să asculte o operă de mare valoare.

(După ortografierea „zioa”, particulară lui Titu Maiorescu, s'ar putea ca notița să fi fost dată de dînsul la ziar).

tanță : cel privitor la ivirea necruțătoarei boale a poetului și cel al relativei sale însănătoșiri.

Despre cel d'întâi, e de relevat că Maiorescu observase cu câțva timp înainte semne neliniștitoare. În ziua fatală a izbucnirii alienației depline — *28 Iunie/10 Iulie 1883* —, avem notarea precisă a cutremurătoarei apariții a lui Eminescu în casa lui Maiorescu și a măsurilor ce dânsul ia îndată pentru îngrijirea nefericitului prieten ; după aceea, peste câteva luni, însemnarea datei plecării lui Eminescu la sanatoriul de la Viena : *20 Octomvrie/1 Noemvrie 1883*.

Despre cel de al doilea moment, avem neasemănata scrisoare din *10/22 Februarie 1884* către Eminescu. E una din cele mai impresionante scrisori ce s'au scris vre o dată în limba românească. E în ea o mișcare sufletească de o delicatețe și de o pătrundere psihologică la înălțimea celui căruia-i era adresată.

În prezentarea boalei ca un proces fiziologic care s'a terminat, ca un vis ; în înfățișarea ca ceva de la sine înțeles a griiei ce prietenii au avut de dânsul (trecând ușor, cu o notă de glumă, asupra procurării mijloacelor materiale pentru căutarea în sanatoriu și pentru călătoria în Italia) ; în presupunerea aceleiași procederi din partea lui Eminescu, dacă ar fi fost cazul ; în arătarea perspectivei că, la venirea în țară, va avea existența asigurată prin munca sa proprie, ca bibliotecar al Univensității din Iași ; și sfârșind cu acea caldă și înaltă aprețiere a personalității poetului — este o fină gradație a mijloacelor de încurajare a celui deprimat sufletește, o profundă intuiție a căii celei mai potrivite spre a-i cruța susceptibilitatea și a-l ajuta să-și capete din nou încrederea în sine și sentimentul demnității personale.

Și toate acestea spuse în cea mai simplă formă, desfășurându-se de la sine din sinceritatea inimei, spontan : de aceea așa de profunda impresie, efectul, necăutat, al marei arte :

Vezi, Domnule Eminescu, diagnoza stărei D-tale trecute este astăzi cu puțință și este absolut favorabilă...

Ei! acum ai ieșit din vis, precum trebuia să ieși...

Nici griji materiale nu trebuie să ai...

Dar vrei să știi cu ce mijloace ești susținut deocamdată?

Bine, Domnule Eminescu, suntem noi așa de străini unii de alții? Nu știi D-ta iubirea și (dacă-mi dai voie să întrebuițez cuvântul exact, deși este mai tare) admirarea adeseori entusiastă ce o am și eu și tot cercul nostru literar pentru D-ta, pentru poeziile D-tale, pentru toată lucrarea D-tale literară și politică?

Dar a fost o adevărată exploziune de iubire, cu care noi toți prietenii D-tale (și numai aceștia) am contribuit pentru puținele trebuințe materiale ce le reclama situația.

Și n'ai fi făcut și D-ta tot așa din multul-puținul ce l-ai fi avut, când ar fi fost vorba de orice amic, necum de un amic de valoare D-tale?

Așa dar, fii fără grijă, redobândește-ți acea filosofie im-personală ce o aveai întotdeauna, adaogă-i ceva veselie și petrecere în excursiunea prin frumoasa Italie, și la întoarcere mai încălzește-ne mintea și inima cu o rază din geniul D-tale poetic, care pentru noi este și va rămânea cea mai înaltă incorporare a inteligenței române...

Este, cred, unic în istoria culturii noastre cazul acestei solitudini frățești, organizate de Maiorescu, imediat și discret.

Ca sentiment, se poate găsi o analogie în afecțiunea duioasă a lui Alecsandri și a Mariei Cantacuzino pentru eroicul Bălcescu, — cu deosebirea că, potrivit temperamentului fiecăruia, la cei d'întâi e mai multă căldură în expresiune; dar la Maiorescu — la care totdeauna rațiunea domina sentimentul — afecțiunea este însoțită, în schimb, de o organizare largă și de lungă durată a mijloacelor de îngrijire, care, dacă va fi încetat, în această formă (nu o pot afirma; din acte nu se vede), va fi încetat numai după ce decăderea morală a poetului¹ va fi făcut-o impracticabilă; dar a fost din

¹. Cf. scrisoarea din Iași, 14 Maiu 1886, a lui Miron Pompiliu către Titu Maiorescu, în „Convorbiri literare”, Noemvrie 1906 și însemnarea din 27 Oct./5 Noem. 1885.

nou aplicată la internarea sa ultimă în ospiciu, la moartea lui, și apoi pentru demna îngrijire a mormântului său.

Nu știu dacă și în alte țări, în împrejurări analoge, s'a îngrijit vre o dată undeva, de către o grupă de prieteni literari, de un mare scriitor lovit de nenorocire, așa cum s'au îngrijit Titu Maiorescu și amicii săi de la „Convorbiri” de marele lor prieten.

Cu ce devotament și cu ce grijă de păstrarea neștirbită a purității și a înălțimei literare atinsă de marele poet, îi editează Maiorescu poeziile, — ediția rămasă clasică a *Poeziilor* lui Eminescu ! Cu ce muncă febrilă face ca volumul să apară cât mai curând, spre a putea aduce fără întârziere iubitului poet, care începea a-și căpăta iarăși conștiința de sine, vestea apariției volumului și a imensului succes ce l-a avut !

Potrivit caracterului său, Maiorescu ținea ca o obligație morală ca îngrijirea pentru marele poet și prieten, cel mai strălucit membru al „Junimei” și al cercului „Convorbirilor literare”, să se facă *numai* prin contribuția prietenilor, fără nici un apel prin ziare la contribuția publică.

La Alecsandri s'a adresat să țină conferența, fiindcă era și el dintre prietenii de la „Convorbiri literare”. În afară de aceștia, nu cred să fi acceptat contribuții de la altcineva decât doar de la Regina Elisabeta, a cărei donație spontană, firește, nu putea fi refuzată¹; apoi într'un fel, și Carmen Sylva era în legătură literară cu mișcarea de la „Convorbiri”:

¹. Știrea o aflăm din *România liberă* din 6 Oct. 1883: „Regina Elisabeta, aflând că amicii eminentului nostru poet E. adună un fond pentru a-i veni în ajutor în greaua suferință de care este atins, a binevoit a contribui cu 500 [de] franci”.

Iar *România liberă* dela 23 Oct. 1883 dă următoarea informație despre produsul conferinței lui Alecsandri și despre plecarea lui Eminescu la Viena :

„Verificându-se socotelile cheltuelilor și veniturilor conferinței de binefacere ce a ținut-o d. V. Alecsandri săptămâna trecută la Atheneu, a rezultat un venit curat de 1900 l. n., afară de biletele trimise redacțiunii noastre.

Nenorocitul nostru poet și publicist E. e transportat deja de Joi la Viena”.

dedese și dânsa, la rugămintea lui Maiorescu, o bucată literară (tradusă în românește de Maiorescu împreună cu Eminescu) în *Almanahul literar* din 1883 al „României june”, alcătuit aproape în întregime (prin Maiorescu, cf. însemnările din Noemvrie—Decemvrie 1882) din bucăți literare ale scriitorilor de la „Convorbiri”.

Și fiindcă se publicase o informație neexactă din care se înțelegea că se face apel la subscripție publică pentru îngrijirea lui Eminescu¹, Maiorescu rectifică îndată².

Notița luată după „Națiunea”, în care spuneam că mai mulți oameni de bine au contribuit să ajute pe iubitul și nenorocitul nostru Eminescu, ne facem o plăcere modificând-o în sensul adevărului, căci nu *oameni de bine contribuesc*, ci *prieteni, și numai prieteni*, și 'ndeplinesc o datorie către o ființă iubită. În adevăr, ne-am asigurat că nimeni, or cât de mare sumă ar da, nu este îngăduit a subscrie pe listă, dacă n'a fost dintre *prieteni* lui Eminescu.

Cu ocaziunea aceasta facem și rectificarea unei erori tipografice străcurate în acea notiță. Cu incasarea banilor e însărcinat d. Chibici-Râvneanu, iar nu Râmniceanu, cum a apărut în ziar. (*România liberă* 6 Septemvrie 1883).

Și ce ironie a soartei! Cu toate că s'au publicat de 30 de ani și mai bine actele care arată grija aceasta a prietenilor lui Eminescu pentru dânsul, iar o elementară onestitate literară cere să cercetezi bine starea lucrurilor despre care vorbești, — totuși atâția oameni gata la acuzare a altora și la eftină compătimire publică (numai prin scris sau prin discursuri) au continuat și nu încetează nici astăzi de a declama

¹. „Națiunea” ne spune că mai mulți oameni de bine s'au asociat pentru susținerea nenorocitului poet și confrate M. Eminescu.

Suntem siguri că subscripțiile nu vor lipsi. Casier este d. Chibici-Râmniceanu, a(d)voocat și impiegat la direcția căilor ferate. (*România liberă*, 2 Septemvrie 1883).

². Judecând după ortografierea expresiei „or cât” și după oltenismul „străcurate” (despre oltenisme la Maiorescu, care se născuse și-și petrecuse copilăria la Craiova, cf. *Insemnări zilnice* vol. I, p. 31, 39 și 41) e probabil că rectificarea e redactată chiar de Maiorescu.

pe tema „mizeriei” în care a fost lăsat Eminescu de către prietenii săi.

Ba încă — pentru ca și cu această acțiune a lui Maiorescu să se împlinească soarta de care aveau deocamdată parte acțiunile lui: răsturnarea sfruntată a realității —, tocmai unul dintre cei care fuseseră mai apropiați de Maiorescu și de Eminescu, și care știa prea bine ce făcuse Maiorescu (și doară se bucurase și el însuși de generozitatea lui Maiorescu, dar acum era furios că acesta nu-l sprijinise în satisfacerea unei ambiții streine de literatură), curând după moartea nefericitului poet nu se sfia a scrie (cu evidente aluzii la pasagii din studiul lui Maiorescu „Poetul Eminescu”):

Îmi vine destul de greu să contrazic niște autorități în materie literară, știind bine cât le iritează contrazicerea și cât de primejdioasă e iritația lor pentru soarta și reputația unor simpli muritori ca noi...

S'a susținut că disprețuia averea... E un neadevăr...

S'a zis că era risipitor și că orice sume ar fi trecut prin mână-i, el tot nefericit ar fi fost, de vreme ce nefericirea lui era de un fel curat moral. Minunată judecată, dar ești scuză pentru cei ce l-au lăsat totdeauna în lipsă, deși-l puteau ajuta cu toată dignitatea, deși apropierea lui le-a făcut cinste și... profit — încă le face.

Și sfârșește articolul cu o nedemnă insinuire:

„...ieri deabia avea ce mânca,... și astăzi se mănâncă mulți bani, direct cu opera lui, indirect sub numele lui; ieri deabia haină și hrană, astăzi statue și monumente de bronz, de marmură [aluzie la monumentul lui Eminescu, făcut prin grija lui Maiorescu], de hârtie velină [ediția Poeziilor lui Eminescu, făcută de Maiorescu]...

Atât de desăvârșită necunoaștere și părăsire în viață, ș'apoi într-o clipă atâta sgomot, atâta solitudine și închinăciune după moarte!”¹.

¹. Sublinierile și parentezele sânt ale noastre.

(Nu mai vorbim de ușurateca afirmare dintr'un alt articol că Eminescu ar fi schimbat, de silă, unele expresii prea tari din anume versuri ale sale).

Așa sânt unele caractere de artiști! Genus irritabile vatum, s'a zis. Une-ori sânt mai mult decât atât!¹

Ca și față de atâtea alte neadevăruri spuse pe seama sa, Titu Maiorescu a desprețuit și față de acestea de a le desmînți. Numai târziu după moartea poetului, în 1906, a lăsat să se publice corespondența și unele acte privitoare la îngrijirea lui Eminescu; iar din scrisori ale sale către sora sa, publicate abia acum, vedem că grija sa pentru Eminescu mergea mult mai departe decât se vedea din acele acte și scrisori publicate în 1906 și decât ne-o arată fugitivele însemnări din „jurnal“.

Și se uită încă o mare grijă a lui Maiorescu, — grijă pentru care neamul românesc trebuie să-i poarte o vecinică recunoștință: el ne-a păstrat cu pietate neprețuită comoară a manuscriselor lui Eminescu, pe care le-a dăruit apoi Academiei române.

Și a respectat atât de mult voința și amintirea marelui poet, care nu dedia în publicitate decât ceea ce desăvârșise sau considera el însu-și ca atare, încât, deși a avut la sine ani de zile manuscrisele lui Eminescu, Maiorescu n'a publicat din ele nimic din ce nu dedese spre tipar Eminescu însu-și (doară, la editarea volumului, câteva poezii „aflăte în manuscris pe la unele persoane particulare“, deci puse în circulație de poet însu-și).

După predarea manuscriselor la Academie², pe lângă puținul ce se putea tipări din ele, pentru marele public, fără a arunca o lumină confuză asupra purei imagine a poetului

¹. Cf. și I. A. Basarabescu, articolul *Titu Maiorescu și „Gura Lumii“*, în publicația *Comemorarea „Junimeii“ la Iași [în] Maiu 1936, Iași, 1937.*

². La 24 Ianuarie 1902, prin scriitorul acestor rânduri.

așa cum se desina din ce voise el însuși să dea la tipar — s'au publicat de către unii, lipsiți și de pietate, și de bun gust (adesea cu mare reclamă, și pentru profit material personal) din acele manuscrise multe lucruri informe, sau încercări din tinerețe, fără valoare, pe care autorul lor nu le-ar fi dat niciodată în lume.

Relativ la Eminescu sânt și alte știri, de interes literar. Se poate stabili, de exemplu, mai precis, data când a apărut întâia ediție îngrijită de Maiorescu a poeziilor lui Eminescu : la 21 sau 22 *Decemvrie* 1883 (prefața e datată fără zi: „București, Decemvrie 1883“).

La 2 Decemvrie Maiorescu începuse, cu hotărîrea și disciplina sa obicinuită, corectura tiparului :

corectând aproape zilnic până la orele 2—3 noaptea la repedea tipărire a poeziilor lui Eminescu.

La 13 Decemvrie :

am făcut aseară ultima corectură la prefața și la arătarea cuprinsului la volumul poeziilor lui Eminescu.

În aceeași zi scrie lui Vasilie Alecsandri :

Volumul poeziilor lui Eminescu apare peste 8 zile. Vi-l voi trimite îndată.

La 21 (sau poate la 22, mai puțin probabil la 23) Decemvrie (cf. nota de mai jos), înseamnă lista persoanelor cărora le-a trimes volumul. Știind, la Maiorescu, deprinderea de a executa neîntârziat cele ce-și propunea, volumul trebuie să fi eșit de sub tipar în întâia sau în a doua din aceste zile ¹.

¹. Lista aceea urmează după scrisoarea către Kotzebue. Scrisoarea este datată „^{23 December 1883} 4 Jänner 1884“; Maiorescu trebuie să fi început însă a o scrie la 20 Decemvrie, după însemnarea din acea zi; dar, după ce a scris adresa și câteva rânduri, s'a întrerupt, iar a doua zi a continuat în restul paginei însemnarea zilnică de la 21 Decemvrie (vezi pagina respectivă în facsimile); lăsând apoi două pagine libere pentru continuarea

Avem apoi data sosirii lui Eminescu în țară, după călătoria în Italia cu credinciosul Chibici: 27 Martie (st. v.) 1884. După aceea data plecării lui la Iași: 7 Aprilie 1884.

Aflăm apoi data când a apărut în 1885 ediția a doua a *Poeziilor* lui Eminescu: în Septemvrie. La 7/19 Septemvrie e însemnarea:

Multă corectură de tipar Eminescu, ediția a 2-a. Acum, vreo 4 coale de tipar zilnic. Astăzi întâia corectură a celor din urmă coale!

scrisorii, a însemnat — la 21 sau la 22 Decemvrie, — pe o a treia pagină lista persoanelor cărora le trimesese sau avea să le trimeată volumul lui Eminescu. La 23 Decemvrie s'a întors la scrisoare, a terminat-o pe cele două pagine lăsate libere pentru aceasta, și i-a pus data; nu sus, însă, unde nu mai avea loc, ci la o margine, pieziș. Lista în chestiune, de și urmează în „jurnal” după scrisoarea datată 23 Decemvrie, *creдем că a fost scrisă la 21 sau 22 Decemvrie* (și după trăsăturile scrisului pare mai curând a fi fost scrisă odată cu însemnarea zilnică de la 21 Decemvrie decât odată cu scrisoarea către Kotzebue).

Prin urmare, *Poeziile* lui Eminescu trebuie să fi apărut în ziua de 21 sau de 22 Decemvrie 1883.

Data de 21 Decemvrie ar corespunde cu data anunțată lui Alecsandri în scrisoarea de la 13 Decemvrie: „Volumul poeziilor lui Eminescu apare peste opt zile.

La aceeași concluzie ne duc și informațiile din ziarele timpului, (semnalate și de G. Ibrăileanu, în „Viața românească, a XIX (1927), p. 92 sq. și, după el, de Perpessicius, în introducerea la marea ediție critică M. Eminescu, *Opere*, vol. I, 1939). *Românul* cu data de Jo(u)i 22 Decemvrie 1883 anunță la „Știri d[e]-ale zilei”: „A (sic!) apărut în editura librăriei Socec din București *Poeziile* lui Mihail Eminescu, într'un splendid volum de 300 pagine...” *România liberă* cu data de Vineri 23 Decemvrie 1883 dă aceeași știre (după stil, poate e dată de Duiliu Zamfirescu, redactor la acel ziar, sau de D. Aug. Laurian, directorul ziarului — amândoi din cercul din jurul lui Maioreanu) în capul rubricii „Cronica zilei” pe pagina I: „Poeziile eminentului nostru poet Eminescu au apărut. Puterea de gândire ce hrănește fiecare vers din această carte, și suavitățile ce se găsește în mai toate poeziile sale de dragoste — chiamă luarea aminte a ori-cărui iubitor de literatură senină și în adevăr originală. Recomandăm cu stăruință cetitorilor noștri volumul apărut astăzi în librăria d-lui Socec, o perlă fără preț a poeziei române”. În același număr, volumul e anunțat din nou (în pagina III) la „Bibliografie”: „Au apărut *Poeziele* (sic!) lui M. Eminescu. Se află de puse la toate librăriile din Capitală, pe prețul [de] 4 lei”. Acest anunț e repetat în numărul următor, *Sâmbătă 24 Decemvrie*.

Dacă și atunci ziarele noastre antedatau cu o zi numerele lor, urmează că volumul apăruse (după *Românul*) la 21 sau (după *România liberă*) la 22 Decemvrie.

Un amănunt, caracteristic pentru consecvența absolută ce o punea Eminescu în convingerile sale, e un gest care arată profunda sa aversiune pentru cei ce întrupaseră pe la 1870—76, tipic, procedurile ușurate — primejdioase pentru desvoltarea și educația țării — ale partidului liberal. La una din serile literare ale „Junimei” în casa lui Maiorescu, văzând între cei veniți acolo pe Candiano-Popescu (cel cu proclamarea republicei la Ploești în 1871), Eminescu, cum îl zărește, se întoarce de la ușă și pleacă. Nu mai vine pe urmă încă mult timp la acele întâlniri, ca să nu se expună a-l vedea pe Candiano.

(De comparat, pentru deosebirea de caracter de artist și de concepție de viață a doi scriitori — unul privind cu strângere de inimă scăderile ce constata în viața patriei, altul luând totul în zeflema și râzând pe socoteala lor — acest gest al lui Eminescu, în concordanță cu toată atitudinea lui ca poet și gazetar, cu felul cum se răsfrânge în scrisul lui Caragiale aceeași republică de la Ploești).

V

Tot în linia relațiilor personale — se înțelege, pe alt plan și încrucișându-se cu domeniul politic — sânt convorbirile sale cu Regele și cu unii diplomați streini.

Aflăm din ele amănunte de interes istoric și unele mărturisiri de reținut și de meditat, căci pot fi de o teribilă actualitate pentru țara noastră.

Dintre conversațiile cu Regele, e una care relatează un fapt de un comic clasic, analog cu o scenă din comediile lui Caragiale, oglindind, ca și acelea, o tristă nepăsare: o scrisoare, cuprinzând un concept al Regelui, trimeasă de la Sinaia cu adresa „Chancellerie royale, Bucarest”, e înapoiată de la poștă, — „adresantul” fiind necunoscut!

O alta cuprinde foarte interesante amănunte despre vizita Regelui la Berlin și la Viena în 1883 (în ajunul încheierii tractatului de alipire a României la Tripla-Alianță). Avem în ea și relatarea unui epilog al incidentului diplomatic provocat de intempestivul toast al lui Petre Grădișteanu la banchetul ce se ținuse după desvelirea statuei lui Ștefan-cel-mare la Iași. E aici o dovadă de tactul fin al regelui Carol I în situații delicate : La mirarea împăratului Wilhelm I că Regele a dat lui Grădișteanu mâna după un asemenea toast, Regele a răspuns că, dând mâna celorlalți vorbitori din aintea lui Grădișteanu, i-a dat-o deopotrivă și acestuia. Tocmai dacă nu i-ar fi dat-o, ar fi arătat că atribue o însemnătate deosebită cuvintelor lui Grădișteanu și ar fi făcut vâlvă împrejurul spuselor lui; pe când așa, a arătat că nu a acordat nici o atenție teatraliei declamației, care n'ar fi meritat să i se dea atâta importanță la Viena și la Berlin. Împăratul s'a declarat mulțumit de explicarea Regelui ¹.

Din alte conversații cu Regele, aflăm de o comunicare făcută de Principele Carol lui Bismarck, după o conversație a sa cu Napoleon III ; de asemenea, știri despre principele Alexandru Battenberg : jignirea adusă de el țarului Alexandru III, și proclamarea unirei Rumeliei cu Bulgaria, cu știrea Angliei, dar fără știrea Austro-Ungariei; despre extravagante ale nefericitului Ludovic II al Bavariei, și altele.

Dar poate cea mai plină de învățăminte pentru noi, spre vecinica înveghiare a celor care, după vremuri, cârmuesc țara, este însemnarea despre o conversație cu ministrul Germaniei la București, contele Wesdehlen (la 5/17 Oct. 1882).

¹. E foarte instructiv paralelismul între această aprețiere a Regelui și aceea cu care comentează Eminescu cuvintele lui Grădișteanu, în strălucitul său articol din *Timpu*l de la 18 Iunie 1883, unde — numai cu 10 zile înainte de fatala întunecare a prodigioasei sale inteligențe — Eminescu este așa de lucid și așa de stăpân încă pe toate coardele geniului său.

Maiorescu, îngrijorat de viitorul României în jocul de şah al marilor Puteri, exprimându-şi părerea că acum, când avem un Hohenzollern pe tron, e o chestiune de prestigiu pentru Germania de a-l susţine, — primeşte, în tonul acelei sincerităţi brutale a diplomaţiei germane din epoca lui Bismarck, neaşteptatul răspuns că prezenţa pe tronul României a unui Hohenzollern n'ar fi nici o piedică pentru Germania să consimtă la o eventuală împărţire a României între Rusia şi Austro-Ungaria, dacă circumstanţele generale i-ar părea că indică acest lucru. Eram numai la 4 ani după Congresul de la Berlin, în care, deşi ne câştigasem independenţa cu armele în mână şi ajutasem la salvarea onoarei armatelor ruseşti, marile Puteri, la cererea celei ajutate de noi, dispuseseră de ţara noastră cu aceeaşi nepăsare de dreptul popoarelor mici la viaţa şi la pământul lor, cu care la 1864 unele din ele se gândiseră să ne dea drept compensaţie Austriei, dacă aceasta ar fi convenit să cedeze Italiei, de bună voie, provincia Venetiei.

VI

Un loc destul de întins îl ocupă în jurnalul din această perioadă din viaţa lui Maiorescu însemnările de ordin politic.

Precum în perioada precedentă Titu Maiorescu deschisese prin *Criticele* sale o nouă cale orientării spiritului public, în limbă, în literatură, în judecata asupra formelor şi fondului culturii noastre, şi, trezind minţile, lămurind gustul, înlăturând prejudecăţile, lăsase câmp liber pentru înflorirea marilor talente ce au venit să se grupeze în jurul său, — tot astfel acum el deschide o cale nouă în politica noastră internaţională, prin articolul de la 1 Ianuarie 1881 din *Deutsche Revue*. Articolul — primit, la început, ca şi *Criticele*, de adversari, cu insulte pentru autorul lui: „vândut streinilor” etc., iar de prieteni cu rezervă — arăta necesitatea, în im-

prejurările de atunci ale configurației europene, a unei orientări politice a României spre Puterile din centrul Europei, ca asigurare contra primejdiei rusești (ceea ce s'a și făcut oficial peste doi ani, după întrevederea de la Gastein între Bismarck și Ioan Brătianu).

La trei săptămâni după apariția aceluia articol, primul-ministru Ioan Brătianu — poate văzând justetea ideii politice a lui Titu Maiorescu, sau poate având de la sine aceleași convingeri; pe lângă aceasta, îngrijat de corupțiunea din cadrele partidului său, și, pe de altă parte, dorind (probabil după o sugestie a Domnitorului) ca proclamarea regatului să fie făcută de un guvern care să reprezente amândouă partidele de guvernământ ale țării, — vine cu propunerea către Petre Carp de a intra în guvern împreună cu încă doi conservatori: un prieten politic al său (Teodor Rosetti sau Maiorescu) și un alt membru, neînregimentat, al partidului conservator (George Cantacuzino). Vroia astfel să asocieze la noua viață politică a țării cel puțin ramura junimistă a partidului conservator.

În introducerile la *Discursurile sale parlamentare*, și de mai multe ori în cuvântările sale din Cameră, Titu Maiorescu a vorbit despre acele tratative cu Ioan Brătianu și a arătat motivele pentru care înțelegerea nu s'a putut face (cf. în deosebi vol. III, p. 56—58 și 491 sq. și vol. IV p. 234). „Jurnalul” ne dă acum amănunte despre această încercare repetată a lui Ioan Brătianu (întâi în 1881, înainte de proclamarea regatului, apoi a doua oară în 1884, după revizuirea Constituției).

Întâia oară, propunerea cade din cauza unei chestiuni de amor-propriu a șefului partidului conservator.

A doua oară, când se adresează numai Junimiștilor, apropierea nu se poate face din cauza — fundamentală — a deosebirei profunde de concepții și de practice de guvernământ între Brătianu de o parte, Carp și mai ales Maiorescu de altă parte.

Nici Petre Carp, nici Titu Maiorescu, nu erau oameni care să intre într'un guvern numai din vanitatea de a fi miniștri ; nu puteau intra decât dacă erau în situația de a pune în aplicare programul lor de reforme necesare pentru întărirea Statului, precum și metodele lor de guvernământ, pentru însănătoșirea vieții țării¹, — aceleași care însănătoșiseră limba și literatura națională.

Sfârșitul tratativelor a arătat că Brătianu, deși declarase lui Carp în amândouă rândurile că primește principiile de administrație ale Junimiștilor (v. însemnarea din 25 Ianuarie 1881 și cea din 28 Martie/7 Aprilie 1884), urmărea mai mult prelungirea guvernării partidului său decât o reală curățire a atmosferei politice, spre binele țarei, cu sacrificarea partizanilor influenți, dar de moralitate dubioasă.

La Carp și Maiorescu, ca în toată cariera lor publică, au precumpănit preocupările de interes obștească. Mai ales la Maiorescu, în care instinctul și vocația de *educator* erau tot așa de vii și în omul politic, ca și în acțiunea criticului și a profesorului, ajungerea la guvern nu putea fi dorită sau acceptată, decât dacă îi permitea o acțiune de educare a maseilor și în ordinea politică. Fără puțința aplicării ideilor și a procederilor lor de onestitate politică, intrarea în guvern nu-i putea ademeni ; iar stăruind asupra principiilor lor de guvernământ, erau incomozi tovarăși de guvern ai oamenilor politici din amândouă vechile partide.

De aceea, atunci și în viitor, spre nemăsurata pagubă a unei desvoltări sănătoase a vieții noastre publice, țara a fost lipsită de o participare mai îndelungată și mai liberă, la cârmuirea ei, a unor capacități și a unor caractere de valoare excepțională a unui Maiorescu și a unui Carp. În locul lor, țara a fost condusă și *educată*, cum a fost, mai mult de oameni preocupați în primul rând de satisfacerea ambițiilor și a inte-

¹. Cf. scrisoarea din 4/16 Oct. 1883 către sora sa, la Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. VI, p. 39—42.

reselor de partid și de prosperitatea partizanilor, decât de întărirea și de educarea țării ; de cârmuitori mai puțin pregătiți ca experiență și cultură europeană, adesea mediocri, uneori complet incapabili sau fără cel mai elementar simț moral, slăbind astfel resorturile adânci ale națiunii.

Maiorescu prevedea că guvernarea lui Brătianu, cu corupțiunea și lipsa de scrupule a unor membri influenți ai partidului, va exaspera țara și va trebui să urmeze în curând un guvern de oameni nestăpâniți de patimi, care să îndrepteze și să liniștească țara, împiedecând reacțiunea urei și a răzburării ce era de așteptat. Un asemenea guvern nu-l puteau da decât Junimiștii, cum l-au și dat. Maiorescu nu s'a înșelat în privința desfășurării evenimentelor, ci numai în privința duratei guvernării lui Brătianu și în privința credinței sale că opinia publică va susține mai mult timp un guvern pur junimist sau cel puțin un guvern conservator în care ei să aibă pentru mai mult timp o influență hotărâtoare în toate domeniile importante ale treburilor publice.

Această credință a sa, că mersul vieții publice va face necesară în curând o chemare la guvern a Junimiștilor, ne explică de ce găsim și acum în jurnalul său o nouă listă de prieteni politici și de alte persoane ce le credea vrednice de a fi ținute în seamă. Acest fapt, care se repetă a treia oară în însemnările sale, e caracteristic pentru grija de viitor a lui Maiorescu, pentru disciplina sa de a se gândi din vreme la oameni la care s'ar putea adresa sau pe care ar trebui să-i sprijine la o eventuală venire la guvern.

E interesant a constata, de exemplu, că în lista de acum, începută în 1881 și continuată, la intervale, până în 1884 (vezi nota la însemnarea din 10/22 Maiu 1883), pe lângă vechii prieteni din cele două liste anterioare (din 1870 și 1876), sânt trecuți mulți intelectuali din tânăra generație. La Nr. 51, subliniat, este Spiru Haret, cu mențiunea „[bun ca] director ministerial“, numele pe atunci al secretarilor generali de minister ;

ceea ce a și devenit în curând Haret, dar subț lungă guvernare a partidului liberal (în 1885 ; apoi în 1897, ca membru al acestui partid — înscris în el în 1889 — a fost numit ministru al instrucțiunii publice) ¹.

Între cei notați mai departe în anii următori (1882—84) pe acele pagine din jurnal, sânt încă : profesorul de chimie din Viena Nicolae Teclu, Alexandru Vlahuță, Barbu Ștefănescu(-Delavrancea), Duiliu Zamfirescu ² ; pentru teatru : Caragiale, D. Rosetti(-Max), Jipescu (cu mențiunea : „advocat, Opincarul, minunat talent de imitație”) ; ca „buni actori” : Iulian, Hagiescu, Mateescu, Manolescu ; „buni studenți în Paris, se spune că sânt fiul lui Hiotu, al lui Costică Grădișteanu și Jony Crețeanu”. După multe alte nume, cele din urmă sânt următoarele patru : „Valeria Micle, în Ianuarie 1884 de 17 ani ³, foarte simpatică voce, viitoare cântăreață de operă”. Caterina Constantinide ⁴, conservatorul din

¹. Pe Spiru Haret, Maiorescu îl cunoștea încă de la Iași când „Junimea” a tipărit, ca cea dintâi carte eșită din tipografia ei (tipografie ce o cumpărase spre a tipări fără plată „scrierile ce se păreau trebuincioase pentru împlinirea culturai noastre”), traducerea făcută de Haret a *Elementelor de astronomie* de Quetelet (cf. G. h. A d a m e s c u, *Vieața și activitatea lui Spiru C. Haret*, Cartea Românească, București 1936, p. 16 și 343, și S o v e j a, *Titu Maiorescu*, p. 60, — unde însă e dat ca autor Arago în loc de Quetelet. — Cartea începuse a fi tipărită în 1868, dar a fost gata abia în 1873: cf. prefața ei). În 1874 apoi, Titu Maiorescu fiind ministru de instrucție a publicat, la cererea lui Haret, un concurs de bursă pentru studiul matematicelor la Paris, bursă pe care Haret o ia. Întors în 1878 în țară doctor în matematici, Haret venea cu sora sa, prietena Liviei Maiorescu, în casa lui Maiorescu (cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 334). În 1909 fiind Haret ministru al Instrucțiunii publice, Titu Maiorescu își dă demisia de la Universitate, jignit de o necuviincioasă adresă a ministerului, redactată de secretarul general D. A. Teodoru, fost socialist (Maiorescu combătuse socialismul). Haret a intervenit pe lângă Maiorescu să-și retragă demisia, ceea ce, firește, la un om de reflexia și hotărîrea lui Maiorescu nu se putea aștepta.

². Cei trei din urmă scriau atunci (prin 1883) la „România liberă”; cei doi din urmă luau parte la întruniri politice la Maiorescu (cf. însemnarea din 1 Oct. 1884); Barbu Ștefănescu și la aniversarea „Junimei” la Iași (cf. însemnarea din 24 Oct. 1884).

³. Era atunci elevă în pensionatul d-nei Humpel, unde o auzise cântând (vezi însemnarea din 7/19 Ianuarie 1884).

⁴. Vezi însemnarea din 15/27 Aprilie 1881 și cea din 4/16 Martie 1882.

Viena". „Bârseasca (Burgtheater)". „Teodorina (Opera Madrid)".

Pe aceeași pagină sânt câteva alte însemnări, probabil despre lucruri ce-și propunea să facă la guvern : „De tipărit din nou *Biblia* de la 1688 și de împărțit pe la biserici". „Repararea Tismanei cu vre o 35.000 de lei. De trimes acolo arhitectul Mandrea" — și alte câteva.

O altă parte din amăgitoarea și zadarnica frământare politică din acei ani (1881—2) este cea privitoare la încercarea sa, împreună cu Teodor Rosetti, de a da partidului conservator un ritm mai viu.

Dintre foștii miniștri junimiști din cabinetul Lascăr Catargi (1871—1876), ei doi (în deosebire de Petre Carp) rămăseseră în Clubul conservator din Capitală și fuseseră aleși între membrii comitetului central al partidului sub prezenția lui Lascăr Catargi, iar Maiorescu condusesese câțva timp și ziarul partidului, *Timpul*.

Această atitudine politică a lor urma, poate, dintr'un sentiment de delicatețe și de solidaritate față de foștii colegi de minister puși, ca și ei, sub acuzare, de Camera liberală; poate încă dintr'un sentiment de disciplină politică, inherent firii amândorora; poate, în sfârșit, din convingerea că e mai folositor pentru țară încercarea de a întări vechiul partid conservator cu tânăra ramură junimistă și de a-i da o îndrumare mai potrivită timpului și noilor împrejurări politice internaționale (cf. însemnarea din 26 Fevr. 1884).

De aceea, Titu Maiorescu întreprinde în sânul comitetului dirigent al partidului conservator o acțiune de „reformare a partidului conservator", de modernizare a conducerii lui; neizbutind, își dă demisia din clubul conservator (împreună cu Teodor Rosetti și cu toți junimiștii din Iași). Însemnările sale din 1881—82 notează fazele curajoasei sale sforțări pentru o *eră nouă*, completând cu unele amănunte

expunerea ce a dat-o despre aceasta în volumul III (pag. 3—20) și în volumul IV (pag. 320—344, discursul din ședința Camerei de la 14 Decemvrie 1889) din *Discursuri parlamentare*.

VII

În ce privește relațiile literare, însemnările se mărginesc mai mult a nota scurt zilele ședințelor literare (de regulă săptămânale, în casa sa), cu citarea persoanelor care luau parte la ele (une-ori, multe streine „Junimei”, cum era și firesc: Ispirescu, Gaster, Jipescu ș. a., chiar Hasdeu și Urechie), și adesea a lucrărilor citite; apoi drumurile la Iași pentru tradiționala aniversare a „Junimei”, cu veselul ei banchet; data unora din articolele ce a scris (între acestea, unele neștiute: articole despre România în „Conversations-Lexicon” al lui Brockhaus), și a traducerilor ce a făcut în acest timp; interesul pentru lucrările altora.

Se știe inițiativa ce a luat pentru editarea *Poeziilor* lui Eminescu. Am văzut ce răsunet a găsit la dânsul anunțarea intenției lui Vasilie Alecsandri de a scrie o dramă despre Ovidiu. Însemnările ne mai arată că traducerea în românește a *Schițelor din Moldova* și a romanului *Lascăr Viorescu* a fost făcută din îndemnul și cu colaborarea sa. Cât de bucurios era să ajute la orice străduință literară, chiar a unui modest începător, o vedem din osteneala ce-și dă la remanierea *Fetei de la Cozia* a lui Iuliu Roșca. Scrisorile sale către Kotzebue și cea către Alarcon, cu interesantele lor amănunte și cu lumina ce o aruncă asupra pasiunii lui Titu Maiorescu pentru literatură și a griiei și iubirii lui pentru „Convorbiri”, aduc contribuții prețioase pentru urmărirea mișcării literare însuflețite de dânsul.

Un moment deosebit de important din această mișcare se cuvine să fie înprospătat pentru semnificația ce o are,

fiindcă reprezintă adeziunea completă a tinerimei române de peste Carpați la noua direcție literară inaugurată în cultura noastră de Titu Maiorescu și susținută de întreaga mișcare literară de la „Convorbiri”. A fost aceasta o dată istorică, fiindcă însemna stabilirea definitivă a *unității culturale a tuturor Românilor*, unitate spre a cărei înfăptuire Eminescu jertfise un an din viața sa de student, prin organizarea memorabilei *Serbări de la Putna*.

Acest moment istoric este fixat, de o parte, prin serbarea dată în cinstea „Convorbirilor literare” de către tinerii de la „România Jună” din Viena — serbare la care răspunde telegrama din 6/18 Iunie 1882 a lui Titu Maiorescu —, și de altă parte (ca un răspuns la acea serbare), de contribuția fruntașilor literaturii române din Țară la întâiul Almanah al „României June”.

Cu 11 ani înainte, ca un reflex al luptei dintre cele două direcții de atunci în cultura română, izbucnise și în sânul „României June”, abia constituite, același conflict, cu aceleași insulte și bârfiri în privința lui Titu Maiorescu ¹.

Atunci, Eminescu, Slavici, Teodor Nica, Chibici, Ștefurea, care reprezentau noua direcție între membrii „României June”, erau în minoritate. În timp de un deceniu însă, în generațiile de Ardeleni și Bucovineni care se succedaseră în sânul acelei societăți, se desfășurase de la sine, prin înceata dar sigura lucrare a adevărului asupra capetelor inteligente, același proces de transformare radicală ce se săvârșise în timp de un an (în 1870) în convingerile lui Eminescu față de lupta lui Maiorescu : fuseseră cucerțiți de puterea adevărului și a unei sănătoase îndrumări în cultură.

¹. Vezi articolul despre memoriul lui Eminescu *Naționali și cosmopoliți*, în „Convorbiri Literare” Aprilie 1903 (retipărit în I. Rădulescu-Pogoneanu, *Studii* 1910), și I. Slavici, articolul *Serbarea de la Putna*, în „Convorbiri literare” Decembrie 1903 și Ianuarie 1904 (retipărit în ale sale *Amintiri*). Cf. I. Grămadă, *Mihail Eminescu*, contribuții la studiul vieții și operei sale, 1914 p. 22—30, și i d. „România jună” din Viena, monografie istorică, 1912 p. 52—58.

Ăceastă totală schimbare de atitudine era înfăptuită încă din 1875, precum se vede din scrisoarea ce Maiorescu o adresează „Domnilor membri ai Societății academice *România jună* la Viena“, ca răspuns la proclamarea sa ca membru de onoare al ei.

Se cuvine să fie adusă în actualitate acea scrisoare, pentru caracterizarea ce o dă Maiorescu însu-și scopului și tonului criticei sale literare și sociale :

București 2/I 1875.

Domnilor,

Primesc cu bucurie a lua parte la Societatea D-voastră sub forma propusă prin adresa No. 31/1874/5 și Vă mulțumesc pentru onoarea ce mi-ați făcut-o.

Lucrările mele literare, la care binevoiți a Vă referi și despre care din parte-mi ași dori să fie mai însemnate, nu sunt născute dintr'un spirit de blândețe. Ele sunt o critică, adese ori amară, în contra unor direcțiuni în literatura și în știința română, pe care le-am crezut primejdioase pentru națiunea noastră. Căci misiunea cea mai mare a acestei națiuni este astăzi de a-și ocupa un loc în mijlocul popoarelor de cultură ale Europei. O asemenea sarcină însă cere de la oamenii publici o minte aspru disciplinată și o inimă pururea onestă. Unde aceste însușiri lipsesc și se înlocuiesc prin simulări, acolo este datoria criticei de a lovi răul pentru a pregăti binele. Astfel acele lucrări au intrat în luptă cu timpul prezent și prin urmare nu puteau avea speranță decât în viitor.

Viitorul începe cu D-voastră, Domnilor. De aceea sunt fericit, când văd că tinereea studioasă — deși împotrivindu-se, poate, la cutare sau cutare idee izolată — recunoaște în totalitatea acelor lucrări o luptă sinceră pentru ceea ce trebuie să fie obiectul celei mai înalte îngrijiri în viața publică a unui popor : pentru adevăr!

Titu Maiorescu

(Publicată în I. G r â m a d ă, „*România Jună*“, din Viena, p. 140—1).

Dacă despre această adeziune de atunci a tinerilor de la „*România Jună*“ scepticii ar putea zice că va fi fost cumva determinată și de alte considerații (Maiorescu era la acea dată ministru), — nu mai rămâne nici o îndoială despre adân-

cimea acestei transformări sufletești la generația din anii 1882—83, când Maiorescu nu mai avea nici o situație oficială.

Adeziunea era acum atât de completă, încât tinerii de acolo țin să o mărturisească public, cu prilejul unui moment important din viața „Junimei” și a revistei ei: în 1882 „România Jună” crede de a sa datorie de a ținea o ședință solemnă cu prilejul împlinirii a 15 ani de apariție a „Convorbirilor”.

Chiar fără privire la întreaga revoluție ce o aduseseră „Convorbirile” în cultura românească, însuși simplul fapt al apariției lor neîntrerupte timp de 15 ani constituia atunci un *eveniment istoric* în viața națiunii române: *era întâia oară în istoria noastră*, când o revistă literară română ajunsese a număra atâția ani, și încă cu perspectiva sigură a continuării. Acest semn de cultură serioasă — stăruință în întreprinderi și în planuri de viață, devotament desinteresat pentru scopuri ideale, — ceea ce trebuia să dea mai ales tinerimei universitare un sentiment de încredere în viitor — era datorit întemeietorilor „Junimei”.

Nu e de mirare dar, că tinerii Români dintr'un centru de cultură ca Viena își dau seama de semnificarea națională a unui astfel de moment și țin să sărbătorească pe cei căroro națiunea datora această faptă de cultură.

Rând pe rând, țin cuvântări și conferințe de omagiu și recunoștință, urmate de lecturi din *Criticele* lui Titu Maiorescu, membri fruntași ai societății: Dr. Constantin Popazu, Solomon Halița, I. T. Mera, I. C. Panțu, Septimiu Albini. Unul dintre aceștia scrie după 28 de ani, amintindu-și cu emoție de acea zi:

Printre frumoasele lucrări cetite în acea solemnă zi de Iunie, s'a citit prin mine un capitol din „Cartea” d-lui Maiorescu, capitolul „în contra direcției de astăzi în cultura română”, ca semn de aprobare și recunoaștere sărbătorească față de „noua direcție”, tocmai în mijlocul acelei societăți care odinioară combătuse pe marele critic¹.

¹. I. C. Panțu, articolul „Cartea lui Maiorescu”, în *Gazeta Transilvaniei*, 1910, nr. 35, apud I. Grămadă, *op. cit.*

Redactorul „Convorbirilor”, Iacob Negruzzi, fusese înștiințat oficial de această serbare și răspunsese din timp printr-o scrisoare de mulțumire.

În ziua serbării (5/17 Iunie 1882), „România Jună” primește următoarea depeșă din Iași :

Societatea „Junimea” trimete salutările sale „României June”, și-i urează traiu și prosperitate.

Negruzzi, Pogor, Gane, Culianu, Naum, Vărgolici, [Miron] Pompiliu, Lambrior, Creangă, Misir —

la care „România Jună” răspunde prin telegrama :

„România Jună”, serbând victoria luminei ce ați făcut în literatura noastră, vă urează mulți ani, și vă roagă să spuneți acelei valoroase „Junimi”, astăzi bătrână prin fapte, că junimea română din patru părți o admiră și o urmează.

Popazu, președinte.

La această manifestare a tinerilor de la Viena, se asociază și membrii din Brașov ai „României June”, prin telegrama din aceeași zi :

„Salutăm pe cei adunați în onoarea „Junimei” din Iași. Mai curând sau mai târziu lumina trebuie să iasă învingătoare. Trăiască „Convorbirile”!

Piltia, Voina, Dr. Baiculescu, [Ciprian] Porumbescu, Socaciu, Chelariu, Budiu, [Andrei] Bărsăneanu”.

E marele merit al tinerimei ardeleni din acei ani de a fi contribuit astfel la deplina unitate culturală a tuturor Românilor, luând drept conducători în limbă și literatură, și pentru Ardeal, pe Alecsandri, Maiorescu, Eminescu, Creangă, Slavici, Negruzzi și ceilalți colaboratori ai „Convorbirilor”. Acești tineri de la „România Jună” au deschis astfel în Ardeal drum liberei desfășurări, peste câțiva ani, a splendidelor creațiuni literare ale lui Coșbuc și după el ale lui Goga și unei prese de un mai mare efect în lupta națională, fiindcă începe a se rosti în limba reală a poporului, părăsind pe cea artificială de mai înainte a gazetelor ardeleni.

Se împlinea astfel unitatea culturală cerută de Apelul din 1870 al tinerimei universitare române din Viena (redactat, probabil, de Eminescu) pentru serbarea de la Putna :

Națiunea română voiește cultură, și cultura ei trebuie să fie una, omogenă la Prut și la Someș, omogenă în sânul Carpaților cărunți și pe malurile Dunării bătrâne.

Cazul acesta arată cât de mult poate contribui la buna îndrumare a culturii naționale o tinerime bine inspirată.

La rândul său, Titu Maiorescu, cu spiritul său organizator și iubitor de tinerime, ține să răspundă în felul său la această caldă manifestare de recunoaștere a operei de cultură întreprinsă de el și de „Junimea” : printr’o contribuție literară a frunțașilor scrisului românesc, prietenii săi de la „Convorbiri”, la un *Almanah literar* al „României June”. „Jurnalul” său din acest timp ne dă știri despre această acțiune a sa, dusă la capăt cu obicînuita sa stăruință și repeziciune.

Și astfel în acest Almanah se publică *întâia oară* unele din cele mai bune creațiuni ale literaturii române (dintre care câteva, poate, nici n’ar fi fost scrise, fără solicitarea și stăruința lui Maiorescu) : *Luceafărul* lui Eminescu, *Iarna vine* și *Isvorul* (Hora din Mircești) de Alecsandri, *Ion Roată* și *Cuza-Vodă* de Creangă, *Despre progresul adevărului* de Maiorescu, *Un drum la Cahul* de I. Negruzzi. Pe lângă acestea, *Vremea* și *Iubirea* de Carmen Sylva (tradusă de Maiorescu; cele două poezii din această alegorie le-a tradus împreună cu Eminescu, în aceeași noapte).

VIII

„Jurnalul”, firește, ne dă încă știri și despre părți mai personale din viața sa.

Una din acestea, mai puțin cunoscută, este preocuparea sa, în acest timp, de fenomene mai curioase din viața sufletească — cele de hipnotism. Asistă la experimente de

hipnotism la spital, întreprinde călătorii spre a se lămuri științificește în privința lor. Scrisoarea sa din 14/26 Noemvrie 1885 către profesorul de fiziologie Rudolf Heidenhain ne descopere o lature aproape necunoscută din personalitatea lui Titu Maiorescu.

Și însemnări anterioare ne arătasera viul său interes pentru fenomene de la limita între fiziologie și psihologie și pentru cercetări experimentale în legătură cu ele: problema vorbirii, a nașterii graiului omenesc și a formării noțiunilor, problema somnului și a visului, problema hipnotismului¹.

În Fevruarie—Martie 1880 ținuse patru conferințe, toate cu subiect din acest domeniu².

Articolul său despre manualul de psihologie al herbartianului I. Popescu (în „Convorbiri literare“ Octomvrie 1881) arată familiarizarea sa cu cercetările oamenilor de știință în privința substratului fiziologic al fenomenelor sufletești³.

În Fevruarie 1881, îi umblă în gând să scrie un articol despre centrul vieței sufletești, un postulat psihologic pentru cercetări fiziologice, à propos de articolul lui Varigny „Sur les localisations du cerveau“.

Interesul pentru cercetările științifice în privința unor fenomene ca cele de hipnotism era mărit atunci și prin ședințele date de unii hipnotizatori cu „mediurile“ lor, cum erau în Aprilie 1881 în București ședințele lui Donato, la

¹ Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 125 sq. (Oct. 1866), p. 165 (Oct. 1870), p. 328—332 (Noemv. 1879—Martie 1880); cf. și *Logica*, notele de la p. 23 și 25 (la „Teoria noțiunilor“).

² Vezi *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 331 sq.

³ „Teoria psihologică a lui Herbart, ori cât de slabă ar fi în unele părți, are... meritul... de a fi servit de bază psihologică la cercetările fiziologice moderne asupra așa numitului „suflet“... Cine a cetit eminenta schiță psihologică din „Patologia și terapia boalelor mentale“ de Griesinger, cine a urmărit cu viul interes ce-l merită lucrările „psihofizice“ ale lui Fechner, cine a cetit „Psihologia fiziologică“ a lui Wundt și a văzut lumina ce se aruncă prin asemenea lucrări asupra atâtor părți, până atunci ascunse, ale vieței sufletești, va recunoaște împreună cu noi nemărginita însemnătate a cercetărilor fiziologice asupra sufletului și partea de merit ce se cuvine unora din teoriile lui Herbart în aceste cercetări.

care Titu Maiorescu asistă și are apoi corespondență cu acesta.

În 1882, „jurnalul” ne dă multe mărturii de o intensă cugetare a sa despre astfel de probleme.

La 11/23 Fevruarie expune într'un cerc intim „Fiziologia” plăcerii a lui Mantegazza.

La 14 Fevruarie, de asemenea într'un cerc familiar (de față și Eminescu) pune în discuție un chestionar asupra particularităților de caracter ale oamenilor (despre Eminescu, observația: „spiritual și bine”).

La 20 Fevruarie :

Vreau să încep în sfârșit să pregătesc conferința mea de mâine „Limba și Inteligența”. Dar am citit și am cugetat atât de mult asupra fiziologiei și psihologiei, încât gândurile se încheagă îndată în cristale și din starea latentă se rotunjesc spre o expunere.

La 10/22 Martie,

discuție cu Zizin Cantacuzino, Gane și Burgele asupra noiei mele idei despre excitarea explosiv de violentă în noua pătură specific omenească a substanței cenușii cu celulele abstracțiunii, din care s'a născut ca décharge nécessaire graiul...

Revine asupra acestei idei în însemnarea de la 22 Martie :

Încep a-mi descătușa iarăși cugetarea:

1. Întâiul cuvânt! (uriază forță latentă a celulelor abstracțiunii specific omenești, care găsesc în cuvânt o descărcare...).

2. Explicări psihologice privitoare la hipnotism: a) somn b) sugestivune (șiruri de reprezentări succedându-se mecanic, în vis), c) vedere de stafii...

La 30 Martie :

Am început să fac planul despre întâiul cuvânt... trebuie prealabil să studiez încă mult mai multă anatomie și fiziologie a creierului.

În Aprilie—Maiu ține cele patru conferențe (Hipnotismul, Darwinismul, Temperamentele, Originea limbajului),

al căror rezumat l-a publicat într'o broșură M. Brăneanu-Hermes.

Câteși patru conferențele, dar mai ales întâia și ultima, arată adâncirea lui Maiorescu în cunoștințele de fiziologie în legătură cu fenomenele sufletești. În cea dintâi întâlnim chiar numele lui Heidenhain:

Numele de *magnetism animal* datează de la Mesmer... Mai târziu... aceleași fenomene se prezintă sub alt aspect, și știința s'a ocupat de ele... Astfel James Braid în Anglittera, D-rul Charcot la Paris, profesorul de fiziologie Heidenhain la Breslau și alții au repetat experimentele, cu scop de a le cerceta științificește, și au constatat că diferitele fenomene hipnotice stau în legătură cu cestiuni psihologice și fiziologice de cel mai mare interes.

Iar în conferența „Originea limbajului”, arătând că o explicare deplină a problemei nu e posibilă, ci numai o încercare de lămurire prin analogie, printr'o analiză psihologică și fiziologică a formării limbajului la copiii mici, — o notă la acest pasagiu spune (din partea editorului) :

Cum s'a putut constata în conferențele precedente și în conferențele d-lui Maiorescu din alți ani, toate temele pertractate au una și aceeași metodă : de a da substratul fiziologic pentru explicări psihologice, de a pune în armonie, de a lumina reciproc, știința noastră cea abstractă, cea psihologică, cu datele câștigate din lumea fiziologică, din științele exacte.

Analizând apoi întâiele strigăte ale copilului și observând că, la început, glasul copilului e un strigăt nearticulat, fără ton și fără expresie emoțională, se adaugă:

În cazurile constatate de însuși d. Maiorescu, în a cincea săptămână pentru prima oară se poate deosebi în strigătul copilului dacă e un strigăt de durere sau de bucurie.

Citatele acestea arată nu numai interesul și larga informare științifică a lui Maiorescu pentru fenomenele sufletești de care se ocupa, ci chiar studiarea directă a unora din ele asupra copiilor săi, prin metodele de observare, ale omului de știință.

Păcat că întreruperea, atâția ani, a activității sale universitare și atragerea sa în viața politică au îndepărtat o minte așa de ageră de la astfel de cercetări științifice din câmpul psihologiei și, în genere, de la lucrări sistematice de filosofie mai întinse!

Însemnările citate și conferențele publice din anii 1881—83; scrisoarea sa către profesorul Heidenhain, desvăluind dorința de a încerca însuși experimente de hipnotism; călătoria la acesta la Breslau, apoi la profesorul Hering la Praga, spre a se iniția de aproape în tehnica experimentelor de hipnotism, ne arată că, la un moment din această perioadă, Titu Maiorescu se îndrepta spre astfel de cercetări. Dar, lipsind încă la noi un larg mediu intelectual care să susțină, să provoace și să însuflețească, prin interes de specialitate și prin emulație, o stăruință exclusivă în lucrări personale de psihologie și în genere de filosofie, activitatea sa a fost absorbită de ocupații în alte direcții.

Fiind dată în natura lui Titu Maiorescu (ca și la tatăl său) fibra educativă ca ceva esențial în ființa sa, ca o aplecare, așa zice, organică, ce se cerea să fie pusă în funcțiune, cu necesitatea imperativă a unui instinct (se arătase ca atare, încă în tânărul de 17—18 ani de la Theresianum și apoi în studentul de la Berlin) — ea trebuia să-și afle alte căi de punere în lucrare, în această perioadă în care Maiorescu nu mai era profesor universitar. Erau căile libere pe care le găsisese încă de la venirea sa în țară: curs public la București, despre educațiunea în familie, conferențe publice la Iași, cu organizarea vestitelor „Prelucrări populare” ale „Junimei”, ani de-a rândul, cursuri într’un cerc intim, cum făcuse la Berlin.

Ca și în anii precedenți, ține conferențe publice (din când în când la Iași, în serie sistematică la București) despre probleme de psihologie de interes general.

Încă din toamna 1880 începuse lecții de Logică, odată pe săptămână, acasă, cu cercul feminin din jurul său (soția și fiica sa, d-ra Nina Haret, Mite Kremnitz, Anna Rosetti) și în același timp la Universitate prelegeri publice despre Logică și aplicările ei, pe care le continuă regulat în anii următori.

Succesul larg al acelor conferințe și al acestui curs universitar neoficial va fi îndemnat, poate, pe unii miniștri de atunci să se gândească la reintegrarea lui Maiorescu la Universitate. Intenția aceasta, manifestată de Dimitrie Sturdza în 1882, se traduce în fapt abia în 1884, prin ministrul de instrucție publică Craioveanul Gheorghe Chițu.

Din anul următor, avem foarte documentatul răspuns al lui Maiorescu (din 17/29 Iunie 1885) la o adresă a ministerului instrucției (ministru, Dimitrie Sturdza; secretar general, Spiru Haret). Răspunsul cuprinde datele privitoare la numirea sa la Universitatea din Iași și la măsura arbitrară a ministrului Tell de a-l considera demisionat din învățământ, fiindcă refuzase a renunța la exercitarea mandatului său de deputat.

Este prilejul, cu aceasta, să privim o latură ciudată a acestui fapt.

E unul din straniile aspecte ale vieții publice românești că un asemenea abuz revoltător a putut fi lăsat să se petreacă și apoi să dureze atâta timp.

Eleganța morală a lui Titu Maiorescu de a nu se reintegra și pe sine la catedră la venirea sa la minister (cum făcuse cu adversarul său politic Nicolae Ionescu, atins de aceeași ilegalitate) și de a nu solicita reintegrarea de la nici unul din miniștrii următori — este în linia personalității sale.

Dar ceea ce este de nepriceput e pasivitatea cu care Camera și Primul-ministru (care ia curând pe Maiorescu în guvern, în locul generalului Tell) primesc ilegalitatea săvâr-

șită față de un fruntaș al partidului și al culturii țării. Și mai stranie e pasivitatea Junimiștilor din Cameră, în deosebi a lui Carp. Urmând lui Maiorescu la minister, el nu găsește de datoria sa să anuleze ilegală măsură, care nu numai lipsea Universitatea românească de un profesor de pregătirea și de forța educativă a lui Maiorescu, ci suprima brutal amicului său dreptul la salariul cuvenit, temeiul mijloacelor materiale pentru existența familiei sale.

IX

Însemnările din acest timp ne mai ajută — dacă ar mai fi nevoie (și poate este: ați observat că nimic nu e crezut și răspândit mai lesne decât ceea ce poate micșora o mare personalitate, ori cât de absurd ar fi lucrul ?) — ne ajută, zic, la risipirea a două neadevăruri, care s'au afirmat (și unele minți ușurate le repetă și acum) despre Titu Maiorescu.

Unul e neroada legendă că el învăța pe din afară (ba încă în fața oglinzii !) cuvântările ce avea să țină ! Celălalt, că era adeptul filosofiei pesimiste a lui Schopenhauer.

Ce împrejurare a putut face să se nască acea ridiculă legendă ? De bună seamă, oameni simpli, din marea mulțime a auditorilor lui Maiorescu, la Cameră, la Universitate, în sale de conferențe sau în adunări publice, văzând desfășurarea armonioasă a cuvântărilor sale, construcția perfectă a frazei, argumentarea impecabilă, efectul lor impresionant, — nu-și puteau închipui că o astfel de expresiune perfectă a cugetărei se naște chiar atunci, în fața ascultătorilor, spontan și liber; ci, judecând după puterile proprii, prin care nu erau în stare să țină cu înlesnire o cuvântare ce n'ar fi fost învățată pe din afară, cum școlarii mărginiți învață o lecție, și-au închipuit că numai astfel se poate explica uimitoarea siguranță a planului și a desfășurării cuvântărilor lui Titu Maiorescu. Și astfel s'a creat și s'a răspândit amintita neghiobie.

Nu e nevoie să fi auzit aievea pe Maiorescu vorbind, la curs sau în adunări, și mai ales în convorbirile sale zilnice cu prieteni sau cunoscuți, spre a vedea cum naște dintr'o dată în fața ta — nu numai asupra unei teme la care meditase, ci și asupra unui subiect de discuție adus de mersul neprevăzut al convorbirii — cea mai elegantă, adesea cea mai profundă și mai poetică expresie de cugetare, găsim de la sine forma, ca un produs organic al naturii. Cine are cea mai elementară pătrundere psihologică, știe bine că o impresie profundă asupra ascultătorilor (cum o aveau totdeauna cuvântările și lecțiunile de la Universitate ale lui Maiorescu) nu poate fi produsă decât de o vorbire care se elaborează din adâncul minții în chiar acel moment, fie că este improvizată pe de-a-ntregul, fie că desfășură un plan la care autorul a reflectat, — dar, în amândouă cazurile, născându-se atunci *întâia oară* ca întreg, iar nu reproducând a doua oară, pasiv, o cugetare ce fusese elaborată deplin mai înainte de a fi fost rostită. Ce era de mirare că un om, de înzestrarea cu totul superioară a inteligenței, de cultura întinsă și adâncă și de aleasa lectură de fiecare zi a lui Titu Maiorescu, putea găsi oricând, fără nici o efortare, cea mai distinsă și mai impresionantă înfățișare a cugetărei sale? Oare numai pentru Maiorescu să fi fost imposibil ceea ce s'a arătat așa de strălucit de atâtea ori la alte inteligențe de aceeași înălțime și de o cultură egală? Numai în poporul nostru să fi fost cu neputință fenomenul, rar de sigur, dar realizat de multe ori la alte popoare în inteligențe de aceeași factură? Se uită prea des că în cultura noastră Maiorescu a fost unul dintre puținii oameni la înălțimea culturii occidentale, și ca hereditate intelectuală și ca pregătire de cultură. Iată, chiar în aceste scurte însemnări în fuga, unde nu putea fi vorba de nici o pregătire pentru public și de nici o căutare de efecte, îi vin une-ori sub condeiu expresii de cea mai neașteptată frumusețe.

Notând ce-i spusese Alecsandri, că Regina, bolnavă, de credea că moare, își zicea mereu versurile populare:

Așterne-te drumului,
Ca și iarba câmpului,
La suflarea vântului —

el adaogă observarea :

Dovadă de puterea și farmecul poeziei simțite... *Par'că deschide o legănare în infinit.*

Firește că un om de disciplina intelectuală a lui Maiorescu cugeta de mai înainte la ceea ce avea să vorbească¹.

Cum cugeta ? Ne-o spun însemnările :

Mercuri 17 Fevr. 82.... Astăzi (acum la ora nouă dimineața) soare, frumos și cald. La [ora] 10, clienți, la 11 Mandrea, apoi $\frac{1}{2}$ de oră [citit] 'Taine, „[De l'] intelligence” și $\frac{1}{4}$ de oră meditat asupra conferenței mele de la Iași și schițat canavaua ei.... La ora 7, masă la Wesdehlen....”.

Sâmbătă 20 Fevr. 82. Vreme foarte frumoasă, aer limpede, cald, soare.... Luat chinină. Stat în cameră, lănced, întins, citind cu încântare scrisori și „jurnalul” de mai de mult, trimis la Iași [unde avea să țină conferența a doua zi] 3 telegrame pentru mâine, iar acum, la $3\frac{1}{2}$, vreau să încep în sfârșit să pregătesc conferența mea de mâine „Limba și inteligența”.

Dar am cetit și am cugetat atât de mult asupra fiziologiei și psihologiei, încât gândurile se încheagă îndată în cristale, și, din starea latentă, se rotunjesc spre o expunere.

Duminecă 21 Martie 82. Toate zilele astea Academie, Cameră.... Conferența mea „Magnetismul animal” fixată pentru azi a fost amânată, spre a plasa mai multe locuri și a strânge mai mulți bani pentru incendiații din Moldova. De altminteri eu o pregătisem ieri noapte...

². Dar, la nevoie, putea și improviza tot așa de impresionant, când, în debaterile parlamentare, era cazul pentru aceasta.

Așa a fost, de exemplu, cu discursul său din ședința de la 4 Decembrie 1913 a Senatului, când a răspuns pe loc, ca prim-ministru, la o interpelare a lui Ion I. C. Brătianu. D-l Ioan C. Filitti, atunci directorul său de cabinet la Ministerul de externe, care era de față la acea ședință, mi-a comunicat, plin de admirație, că acea cuvântare ținută fără nici o notiță în fața sa, și care a durat $\frac{3}{4}$ de oră, a făcut cea mai puternică impresie.

Duminecă 25 Aprilie [1882]... Dimineața la 6½ băut cafeaua pe terasă... Acum e ora 8, trebuie să mă gândesc la conferența mea — pe cât va vrea capul meu să se aplice la asta...

Conferența a fost bine.

Vineri 12/24 Noembrie 82, mi-a venit rândul să vorbesc, înaintea Camerei pline..., o oră și ½....; cel mai izbitor, mai straniu succes. Însă în această Vineri, de la ora 8 dimineața până la 1½, am cugetat necurmat, în felul meu, în zigzag, la ceea ce aveam de vorbit, la 2 [am fost] la Cameră, înaintea mea a vorbit ministrul de interne Chițu, la ora trei mi s'a dat cuvântul, până la 4½ în cea mai mare încordare sufletească am vorbit; până la 6 am așteptat votarea, [am] plecat acasă cu familia și Annette, la masă Slavici și Eminescu, seara după masă încă Theodor Rosetti și Nicu Burghile...

Tot astfel stă lucrul și cu cealaltă afirmare: că era adept al filosofiei lui Schopenhauer — ceea ce, după părerea celor care-l combăteau cu astfel de mijloace, ar fi constituit un motiv de discalificare a unui om public!

Lasă că n'ar fi fost nimic reprobabil, chiar dacă Maiorescu ar fi admis întru totul principiile concepției pesimiste despre lume a lui Schopenhauer. Dar lucrul nu era exăct, cum a spus-o el însu-și, răspunzând la asemenea acuzații puerile (cf. *Discursuri parlamentare*, vol. IV, p. 180). Nu se potrivea cu temperamentul său. Maiorescu, într'adevăr, avea mare admirație pentru talentul literar al lui Schopenhauer; dar, prin natura sa, și prin toate convingerile și actele sale, el era un *optimist*, și pentru neamul său, și pentru soarta omenirii în genere. De altfel, din Schopenhauer tradusese nu opera fundamentală a filosofului — la aceasta l-a îndemnat și l-a ajutat pe prietenul său Zizin, care într'adevăr era un pesimist —, ci, pe lângă capitole de estetică și alte câteva de interes popular, Maiorescu tradusese din Schopenhauer tocmai lucrarea care privește viața omenească din obicinuital punct de vedere al majorității omenirii: *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*.

În „Prefața traducătorului”, el spune anume :

Arthur Schopenhauer este aristocratul gândirei filosofice în secolul nostru...

Idealist în toată puterea cuvântului, Schopenhauer nu găsește altă fericire omenească decât în contemplarea artelor frumoase și altă menire etică decât în cea mai desăvârșită abnegațiune.

Din această îndoită convingere, susținută de un spirit liber de orice prejudecăți sociale, religioase și naționale, se explică particularitățile lucrării sale literare care au surprins mai mult pe cetitorii cei de rând : sarcastica biciuire a convenționalismului societății moderne..., desprețul pentru nivelarea democratică și aversiunea în contra Ovreilor, cărora nu le poate ierta decadența etică și estetică în care au aruncat civilizația europeană prin Testamentul cel Vechiu.

Schopenhauer este filosoful pesimismului. Unul din fundamentele acestei filosofii se află formulat și în Aforismele de față, în următoarea propoziție:

„Orice plăcere e negativă, pe când durerea e pozitivă”.

Noi credem această propoziție neîntemeiată și prin urmare pesimismul nu ne pare a fi un adevăr general. El corespunde însă unei dispoziții subiective a multor oameni de cultură și chiar de geniu (Lord Byron, Leopardi, etc.) și formează în orice caz o parte integrantă a marilor concepțiuni omenești..., și mișcarea deșteptată prin teoriile lui Schopenhauer este un antidot la plătitudinea materialistă spre care înclină epoca actuală.

De altminteri toate operele izvorite din puternica genialitate și prin urmare originalitate a filosofului nostru se disting prin o admirabilă limpezime și frumusețe de stil, și studiarea lor va fi totdeauna de cel mai mare folos, indiferent de se primesc sau nu concluziunile lor”.

În „jurnalul” său se află conceptul unei scrisori din 15/27 Noemvrie 1883 către d-ra Zoe Bălăceanu, domnișoară de onoare a Reginei (vezi pag. 208, nota 2). Un pasaj din aceea scrisoare (subliniat de dânsul la o lectură mai târzie a „jurnalului”) e interesant, fiindcă exprimă încă odată în termeni foarte clari poziția lui Maioreescu față de doctrina filosofică a lui Schopenhauer :

„Les grandes pensées de Schopenhauer se lisent mieux au milieu des grandes montagnes.

Quel admirable écrivain que Schopenhauer ! Je ne partage pas du tout son pessimisme, mais je ne peux lire ses œuvres — toutes empreintes de son grand cœur et d'une intelligence hors ligne — sans un véritable sentiment religieux. Peut-on jamais avoir trop d'égard pour un adversaire de bonne foi ?

Si nous avons l'occasion de reprendre notre controverse ! Pour ma part, j'en serai heureux. Une bonne discussion sur les grands problèmes est une jouissance exquise de la vie intellectuelle, et nous autres optimistes naturellement... (scriesese întâi „et les optimistes comme moi, naturellement...“).

X

Înlăturarea din învățământ tăindu-i mijloacele de existență, ce-și asigurase, Maiorescu e silit acum să se consacre advocaturei. De aceea, în însemnările din această perioadă, sânt multe mențiuni despre procesele ce i se încredințau.

Între acestea, e unul de caracter național : însărcinarea din partea guvernului român de a duce la capăt, juridicește, vânzarea drepturilor Statului român asupra unor moșii din Bucovina aparținând unor mănăstiri din Moldova, moșii asupra cărora ridica pretenții în fața tribunalelor austriace Patriarhia din Constantinopole.

Această însărcinare obligă pe Maiorescu de a se duce des la Cernăuți. Astfel avem din „jurnal“ multe știri despre societatea românească de acolo; între altele, însemnarea despre o frumoasă serbare cu teatru de diletanți, în care „tânărul jurist (Tudor) Flondor dirija orchestra, un frate mai mic (Iancu) toba mare, un mic și încântător băiat Isopescu (Constantin?) violina“, iar între cei care jucau remarcabil rolurile, în „Florin și Florica“, Aglae Drogli, sora lui Eminescu, „excelentă și în unele pasagii de o ștrengăreasă dragălășie“.

În această însărcinare e de relevat grija lui Titu Maiorescu și neobosita osteneală ce-și dă spre a face ca acele moșii din Bucovina să încapă în mâinile unei respectate familii românești, a Hurmuzăcheștilor, aceea la care, cu opt ani înainte,

în chiar ziua când fusese numit întâia oară ministru, venise el însuși să ia și să expedieze la București prețioasele documente prin care a pus temelul marelui Colecțiunii Hurmuzachi.

În aceeași linie a sentimentului național tradus în acțiuni fără sgomot, este și interesul său pentru Eforia bisericii Sf. Nicolae de la Brașov cu școalele întreținute de ea. El acordă acelei Eforii (la care, între efori, era și unchiul său Constantin Popazu) sprijinul său la cumpărarea unei moșii din județul Buzău, și, împreună cu cel mai de aproape prieten al său, Theodor Rosetti, împrumutul de care avea nevoie Eforia¹.

XI

Pe lângă aceste însemnări de interes mai larg, „jurnalul” cuprinde, se înțelege, și altele, curente, din viața sa. Așa este, de pildă, deprinderea constantă, intrând ca o notă caracteristică în disciplina vieții sale de om de cultură occidentală, de a nota zilnic temperatura aerului și starea timpului.

Este într'asta, la dânsul, ca o nevoie sufletească de a lua în fiecare dimineață contact cu natura, de a se simți una cu ea. Se bucură de o zi senină, de un răsărit de soare, de un joc de lumină, de un apus frumos, de o noapte cu lună, de întâiele flori ale primăverii; se întristează de o zi posomorită.

La o privire grăbită, repetarea stăruitoare a unor asemenea mărunte notări zilnice ar părea una din acele curiozități care stăruiesc în viața multor oameni superiori. Punându-le însă în legătură cu o altă deprindere constantă a lui Titu Maiorescu (care ca și aceasta era nelipsită din programul vieții sale) — cu deprinderea de a face regulat primblări afară din oraș, excursii, călătorii, spre a se bucura de ori-

¹. Despre întreaga acțiune a lui Titu Maiorescu pentru școalele române de la Brașov, vezi *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 239.

zontul larg și de frumusețea și măreția naturei —, ni se pare că aceste notări cer altă interpretare.

La oameni cu un fond sufletesc adânc, ași zice cu o fibră metafizică, la care unitatea profundă a universului și comunitatea ființei lor cu întregul cosmos e simțită nu numai prin reflexiune filosofică ori prin credință religioasă, ci oarecum instinctiv, prin încadrarea vieței personale ca un fenomen al naturei în mersul global al universului, — la asemenea făpturi umane, cum era a lui Titu Maiorescu, astfel de notări sânt semnul nu numai al unei curiozități intelectuale și al unei supuneri zilnice la o disciplină de fier, care dă fiecărei clipe locul ei în programul stabilit al vieței, ci ele sânt încă și expresiunea unei necesități subconștiente de a lua cunoștință de pulsul acestei vieți universale, de a răsfrânge în sine ritmul ei, de a se confunda în valul larg al desfășurării acestei minuni zilnice care e vieța naturei.

În această împărtășire zilnică cu natura e pentru ei o parte esențială din bucuria lor de vieță, din fericirea lor.

Mă scol foarte de dimineață, supra-emoționat de orice nou peisagiu, și cel dintâiu sentiment al meu este să deschid ferestra... —

notează el într'o călătorie prin Elveția.

Psihologia vieței lui Titu Maiorescu, este într'adevăr mult deosebită de a cărturarilor obicinuiți. Ceea ce altora le-ar părea lucru inutil ori fastidios — cum sânt, de exemplu, acest fel de notări despre starea timpului —, se vede că pentru dânsul avea alt coeficient de valoare.

Psihologia sa se înrudește, în această privință, cu psihologia țaranului român — creatorul incomparabilei poezii populare —, care în fiecare zi simte nevoia de a vedea cerul, soarele, câmpul, muntele și pădurea; pentru el frigul și căldura atmosferei, vântul și ploaia, tunetele și fulgerele nu sânt ceva strein adâncurilor sufletului său, ci puteri ale lui Dumnezeu, în care se arată aceeași vecinică minune ca și în existența sa,

a cugetului și a graiului său. El nu s'ar simți trăind, dacă nu ar lua zilnic cunoștință de starea naturei; de aceea, o caută, se simte una cu forțele ei, frate cu ele, le iubește, le cântă.

Dar la Maiorescu, pe de altă parte, în această intimitate cu natura, pe lângă îmboldul primitiv, atavic (de la moșii și strămoșii țărani, din Carpați și poate din Pind) intră un element de înaltă cultură, căpătat încă din adolescență, în mediul de la Theresianum, prin lectura inteligentă a clasicilor antici (Virgiliu, Horațiu) și după aceea prin excursiile dese în timpul studiilor la Berlin.

Apoi, în acea evadare regulată din viața de oraș și chiar din țară, trebuie să vedem la dânsul și o nevoie de compensație pentru păstrarea neștirbită a uimitorului său echilibru sufletec. Acea viață de necurmată încordare — cu munca intensă pentru studiere și pledări de procese, pentru pregătire de prelegeri, conferențe și discursuri, cu preocupările aduse de întâlniri zilnice cu prieteni și cunoscuți, cu frământarea și decepțiile vieții politice, cu acea coborîre în atâtea mărunțișuri și agitări ale lumii care ne înconjoară —, trebuia să facă loc din când în când unei vieți de destindere, de contemplare liniștită a frumuseților naturei și ale artei, a căror prezență constantă intra ca un element esențial în viața sa.

XII

În ce privește viața de familie, criza începută în 1876 pare căva timp a se fi atenuat. O parte din timp, soția și fiica sânt la Berlin, în familie. În timpul cât sânt în țară, iau parte activă la viața socială și literară din casa lor, la lecturile în comun, la ședințele literare și serile muzicale (amândouă sânt desăvârșite pianiste, fiica și cu o frumoasă voce), la primblări și excursii.

Mai ales Livia Maiorescu, înainte de a fi chemată ca domnișoară de onoare a reginei, este o asiduă colaboratoare a tatălui său, copiind, ajutându-l la tipărirea cuvântărilor și a lucrărilor sale literare, traducând ea însăși pentru iubitele „Convorbiri” (schife de ale lui Mark Twain, „Un caracter de artist” de Mite Kremnitz, novele de ale lui Slavici în nemțește), alcătuind muzica la unele serbări în familie, la reviste și comedii de Rosetti-Max și Iacob Negruzzi. Ei îi dedică Ion Creangă „Amintirile din copilărie” (1881), iar Alecsandri tinereasca și splendida „Iarna vine” (1882), citită de el la o ședință a „Junimei” și trimeasă de Maiorescu la „România Jună” pentru Almanah.

Cu toată acea criză latentă, Titu Maiorescu păstrează o constantă atenție pentru soția sa, înștiințându-o telegrafic pe unde se află în călătorii, iar la vestea ce dânsa îi dă din Berlin despre neliniștitoarea stare a sănătății sale, el pleacă îndată acolo și apoi cu dânsa la Londra pentru operație (însemnările despre șederea acolo și despre înturnarea în țară, după trei luni, ocupă mare parte din jurnalul din anul 1882).

Totuși, deplina și reciprocă încredere și afecțiune nu se mai pot reface. În cele din urmă, dânsa se resignează a conveni ca soțul să dispună liber de vacanțele sale, iar la măritișul fiicei lor să se despartă definitiv. Din cauze ce nu le cunoaștem, finalul se precipită : în Decembrie 1886, Titu Maiorescu introduce la tribunal cererea de despărțenie. Soția părăsește țara, înapoindu-se în familia sa la Berlin, unde, peste câțiva ani, se stinge din viață.

Livia Maiorescu își dă demisia de la Palat și însoțește pe mama sa în Germania.

Astfel se închieie această perioadă din viața intimă a lui Titu Maiorescu, lăsând să urmeze peste un an, într-o nouă tovărășie de viață, cea de a doua parte a vieții sale.

XIII

Să-mi fie îngăduit a repeta o observare asupra naturii acestor „Însemnări“.

Cu toate că aatrăsesem luarea-aminte asupra caracterului de „jurnal“, iar nu de „memorii“ a celor cuprinse în această publicație, și mi'nchipuiam că prevenisem astfel o falsă interpretare a lor, s'au aflat totuși comentatori care n'au vrut (sau nu s'au priceput) să țină seamă de natura cu totul fragmentară a acestor însemnări, făcute cu necesitate în fuga, ci le-au luat ca expresiunea completă și definitivă a scriitorului Maiorescu, în chestiuni despre care el și-a arătat lămurit cu alte prilejuri sentimentele și opiniunile (de exemplu, despre Eminescu). De aceea, mă cred dator să repet observarea ce am făcut-o la volumul I al acestor *Însemnări*.

Cititorul nu are înaintea sa memorii, redactate de autor pentru cunoștința și informarea publicului (despre sine și despre epoca în care a trăit), ci simple note repezi pentru uzul personal, îndestulătoare pentru sine spre a-i evoca dintr'o frază eliptică, adesea dintr'un singur cuvânt sau o simplă dată, tot cortegiul timpului, al oamenilor, al locurilor, al sentimentelor și al opiniunilor, — întreaga realitate trăită, ce putea fi înviată dintr'o dată pentru el, la lectura acelor scurte însemnări.

Îndestulătoare pentru dânsul, ele sânt însă cu totul neîndestulătoare pentru ori care altul, dacă ar vrea să le socotească — ceea ce nu sânt și nu puteau fi — ca înfățișare literară reflectată a lui Titu Maiorescu despre oameni și evenimente. Ele înfățișază doar clipa trecătoare, cu impresia ei adesea fugitivă și necompletă, având nevoie de verificare și de completare, de multe ori de rectificare, pentru însuși cel care le scria.

Caracterul acesta de scurte note pentru sine, spre aducere-aminte, de cugetări sau opiniuni ce trebuiau reluate sau

desvoltate mai târziu (și multe au rămas fără aceasta), răsare la fiecare pas. Ce păcat, de exemplu, că nu știm pe larg ipoteza ce făcea despre apariția graiului în omenire, schițată desigur sugestiv pentru dânsul, dar, din puținul ce spune, cu totul de nereconstituit pentru alții, din însemnarea de la 10/22 Martie 1882 !

Același caracter reiese și din compararea însemnărilor din „jurnal” cu expunerea ce o face despre aceleași fapte, când e vorba să informeze despre ele pe alții. Să se compare, de pildă, scurta mențiune ce face aici despre așa de importantul articol al său din *Deutsche Revue*, — ori notarea incidentală (într’o convorbire cu Carp) despre alipirea României la Tripla-Alianță, — cu desvoltarea ce dă acestor chestiuni în introducerile la *Discursurile sale parlamentare*¹; sau concisa telegramă din 6/18 Aprilie 1884 către sora sa, vestindu-o despre plecarea lui Eminescu la Iași, cu întinsa scrisoare ce-i scrie ei în aceeași zi (publicată acum la Torouțiu, *Studii și documente literare* vol. VI), cuprinzând amănunte despre starea lui Eminescu, recomandări pentru buna lui îngrijire acolo, și știri despre asigurarea discretă a întreținerii lui, — spre a se vedea cât de nedrept ar fi să luăm însemnările din „jurnal” ca expresie reflectată și completă a sentimentelor lui Maiorescu despre valoarea faptelor sau a persoanelor de de care e vorba. (Tot așa, pentru vol. I al *Însemnărilor*, trecerea aproape sub tăcere a războiului Independenței, — și calda, clasica expunere a luptelor glorioasei noastre armate și a conducerii lor de către înțeleptul Domnitor, în introducerea la volumul II al *Discursurilor*).

¹. Editate apoi, postum, într’un volum deosebit, sub titlul *Istoria contemporană a României* (titlu, de bună seamă, nepotrivit, și pe care autorul lor în nici un caz nu li l-ar fi dat, dacă le-ar fi publicat și separat. Socotim că mai corespunzător cu cuprinsul unui astfel de volum, și în spiritul său, ar fi fost titlul ce l-a dat însuși Maiorescu: *Priviri asupra desvoltării politice a României sub domnia lui Carol I* sau, cel mult, „Contribuții la istoria politică a României sub domnia lui Carol I”).

Acest caracter strict personal, explică, pe de altă parte, și notițe fără nici un interes pentru alții, ba părădând chiar pedante, ca, de exemplu, itinerariul căilor ferate pentru localități spre care călătorea; costul călătoriei; numele și calitatea hotelurilor în care descindea, cu însemnarea numărului camerei ocupate; sau numele proprietarului trăsurei cu care a făcut cutare drum în țară sau în Elveția și de care fusese foarte mulțumit: erau, toate, foarte importante pentru dânsul, care-și propunea să vină din nou prin aceleași locuri, în altă călătorie. Cu admirabila sa disciplină a vieții, vroia să știe dinainte unde e bine să tragă, la cine să se adreseze, etc. — spre a consacra cât mai puțin timp pentru instalare și alte aranjamente materiale și a putea avea cât mai mult pentru partea ideală a vieții: primblări în plină natură, vizitare a ceea ce era de văzut, redactare a ceea ce avea de scris. Multe din articolele sale și, cred, toate introducerile la *Discursuri* au fost scrise în tihna ce și-o alegea în astfel de călătorii în timpul vacanțelor universitare.

Am redat une-ori și aceste amănunte fără nici un interes actual, fiindcă ele sânt (ca și notarea vremii și a temperaturii zilnice) așa de caracteristice pentru arta vieții ce și-o crease Titu Maiorescu.

Așa cum sânt, și însemnările din acest al doilea volum aduc un bogat material de informație și de reflecție, nu numai pentru cunoașterea vieții și a psihologiei unuia din cei mai mari oameni ai neamului nostru, ci și pentru istoria țării.

I. R.-P.

Septemvrie 1939.

ÎNSEMNAȚI ZILNICE

[Anul 1881].

Marți 6/18 Ianuarie 1881¹.

De 2 zile, a căzut multă neaună. Astăzi [la] ora 8 dimineața la termometrul meu din partea din spre soare a casei, — 17° Réaumur = 21° Celsius. Aseară negură groasă, ieri la ora 3 ziua + 4° R, la soare palid.

Dar chiar astăzi Miercuri 7 Ianuarie la ora 8 dimineața, numai — 4° R.

Vineri 16/28 Ianuarie 1881.

De 4—5 zile nu prea bine. Febră intermitentă? Lâncezeală, dispepsie, din când în când dureri de cap. Acum, ora 8 seara, migrenă. Trebuie să mă așez la pat.

În răstimp, [la] 12/24 Ianuarie, cuvântarea mea la Camera în favoarea lui Lecomte du Nouy² (ultimul credit pentru restaurarea *exterioară* a bisericei Curtea-de-Argheș, care a durat 5 ani și a costat vre-o 700.000 de franci).

¹. În continuare în ultimele șapte fețe din caietul nr. 6 (început în Ianuarie 1879; cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 319). Caietul e notat: „Jurnal No. 6. Ian. 1879—Mart. 1881“.

Textul continuă, aproape în întreg caietul, în limba germană.

². Cf. T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. II, p. 458—466. Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii publice care cerea Camerei votarea acestui credit era Vasile Conta. — Pentru chestiunea restaurării bisericei Curtea-de-Argheș, cf. încă însemnările și telegramele de la 3, 4, 10, 11, 12 și 13 Oct. 1886.

Miercuri 14/26 Ianuarie, început din nou, după vacanță, prelegerile mele de Logică, cu a 7-a prelegere, despre clasificare¹.

Toate aceste 3—4 zile, numerele „Românului“ pline de atacuri contra mea, din cauza articolului din „Deutsche Revue“². Vreme de furtună! Prudență și liniște!

Marți³ 20 Ianuarie 1881, 8 ore dimineața].

Ieri întrevorbiri cu Carp și Lahovari în Cameră, pentru a readuce pe Carp în partid.

Pogor a fost pe aici Joi și Vineri. Pentru procesul său contra Styrcea la Casație. S'a dus întâi pe la judecători, la unul cu scrisori din Iași, și așa a făcut pe Degre să decidă pentru el, pe când mai înainte fusese contra. Furia lui Mandrea contra Pogor — begreiflich.

Pogor (ca și Zizin⁴) contra articolului meu din „[Deutsche] Revue“: „Une fautes“. Dar ce însemnează copilărosul Pogor în politică? Și unde a ajuns Zizin în politică? Sânt vindecăt de greșala tinereței de a pune prea mult preț pe opinia prietenilor în *contra* mea.

Eu mereu încă nu [sânt] bine, [iau] într'una chinină. Pe lângă asta, pledând și nefiind bine...

¹. Cursuri libere la Universitate, începute în toamna 1880 (cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 339. Abia peste patru ani de la începerea acestor cursuri libere va fi reintegrat ca profesor: cf. însemnările de la 23 Sept./5 Oct. și 12/24 Oct. 1884.

². Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 339. Articolul din *Deutsche Revue* de la 1 Ianuarie 1881, cu titlul *Zur politischen Lage Rumäniens*, exprima opinia că politica externă a României, în fața politicii de cotopire urmată de Rusia, trebuie să se orienteze spre Puterile Europei centrale, spre Germania-Austro-Ungaria. — A fost tradus și publicat de Eminescu în *Timpu*. În timpul svonurilor despre alipirea României la Tripla-Alianță (după întvederea Primului-ministru Ioan Brătianu cu cancelarul Bismarck la Gastein) a fost reprodus în *România liberă* din 4 Septembrie 1883. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III p. 6-9 și 39-40, și vol. IV 335-37 și 639.

³. Rândul acesta și următoarele, până la „begreiflich“, în românește; apoi, continuarea, din nou în nemțește.

⁴. I. A. Cantacuzino, traducătorul lui Schopenhauer în franțuzește. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 127 nota 1, și 328, 330, 335, 340.

Temperatura [la] ora 8 dimineața 0° R. Dar în săptămâna trecută surprinzător de mulți dintre cunoscuții mei au suferit de lăncezeală, friguri, dureri de cap ș. a. m. d.

Sâmbătă $\frac{24 \text{ Ianuarie}}{5 \text{ Februario}}$ 1881.

Ieri la clubul conservator discuție până noaptea târziu despre articolul meu din „Deutsche Revue“. General Florescu contra, din cauza formei (ci-că ar fi trebuit să întreb Comitetul), tot astfel gen[eral] Mano, Lahovari totdeauna ceva în contra mea, cred că și Las[căr] Catargi. Pentru mine, numai Theodor Ros[etti], Păucescu, Triandafil. Știrbey lipsea.

Vroiam să-mi dau demisia, când primiiu astăzi invitare la o conferență ministerială din partea lui Carp.

Duminecă 25 Ianuarie 1881.

La Guță Triandafil (pe lângă asta, ziua lui onomastică) Carp, T. Rosetti, Lahovary, Nicu Gane, Păucescu și eu.

Propunere a ministrului-prez[ident] I. Brătianu către Carp: Nu mai merge cu Camera, partidul îi crește peste cap, cu exploatarea bugetului; vrea să lepede de la partidul său coada bolnavă, și zice să facem și noi același lucru la al nostru. Ar vrea să ne ofere 3 ministere: Carp, George Cantacuzino, și unul din noi (probabil, ar vrea pe Th. Rosetti, dar zice să designăm noi). Imediată disolvare a acestei Camere (adică, după votarea bugetului), alegeri nouă, și, cu acest nou minister, proclamare a regatului și reformă administrativă după principii conservatoare, desvoltate mai amănunțit de Carp.

A doua zi, Luni seara, am fost aceiași la Lahovary. Nouă consfătuire. Condiția noastră a tuturor către Carp a fost: că noi, fiind partid organizat, trebuie să înștiințăm de aceasta clubul nostru și numai cu consimțământul lui L. Catargi, prezidentul clubului, ne putem gândi la această combinație.

Marți 27 Ianuarie 1881, sedință la club. Eu și Rosetti prezentat combinația ca de discutat (cu cerere de garanții). Lui Florescu îi păru lucrul nesperios, dar totuși de discutat. Absolut contra, ca și mai înainte, Păucescu. Violent contra, Tăulescu, mai mult decât oricine însă general Mano, care [e] jignit că ruda sa Carp nu i s'a adresat lui. Contra, și la votare, Triandafil și Știrbey. L. Catargi atitudine neutră, dar în fond în contra, fiindcă nu vrea să ceară nici o audiență Domnitorului. Astfel, s'a hotărât: „Propunerea D-lui Carp se poate pune în discuțiune, când se va adresa întregului partid conservator, așa cum este reprezentat prin Comitetul său“¹.

A doua zi am comunicat aceasta lui Carp. El a interpretat-o ca refuz și a spus-o îndată ca atare lui Brătianu.

[*Februarie 1881.*]

Luni 2/14 Febr. 1881 seara, apoi *Marți*, foarte tare guturaiu, *Miercuri* la prelegerea de Logică răgușală, *Joi* mai tare, cu febră, seara cerc literar (lectură a elegantei comedii a lui Jean Cerchez², citită a doua oară de mine), în urma acestora acută laringită noaptea de *Joi* spre *Vineri* și acum *Vineri 6/18 Febr.* dimineața puternice dureri în gât, înțepături spre trompa lui Eustache etc. Să notez, spre a stabili odată statistica progresivei stări de indispoziție odată cu înaintarea în vârstă. Poate și primejdie de surzire³.

Vineri seara, *Sâmbătă* și *Duminecă* n'am fumat. Încă *Sâmbătă* seara mult mai bine, *Duminecă* aproape bine, n'am eșit din casă. În toate nopțile comprese reci.

¹. Cuvintele dintre semnele citației, în românește. — Pentru toate acestea, cf. *Discursuri parlamentare* vol. III, p. 5-21 și vol. IV p. 328-344.

². Probabil O s[e]ară la Curte, în două acte, în versuri, publicată în nr. de la 1 Aprilie 1881 al „Convorbirilor literare“; sau, poate, *Nino*, comedie într'un act, în versuri, publicată în nr. de la 1 Februarie.

³. Explicabilă grija și teama: T. Maiorescu pierduse încă din 1870 auzul de la urechea stângă; cf. *Însemnări zilnice* vol. I, p. 128, nota 4.

15/27 Febr. 1881, la ziua mea de naștere, frumoasă biografie glumeată¹ cu portret și text de Slavici, muzica de Livia. (Mai erau de față și Mite, d-ra Haret², M-lle Hedwig Clair, baby³, și Burghele). Seara toți (d-ra [Anna] Rosetti, al-de Negruzzi, al-de Rosetti, Gane ș. a. m. d.).

Noaptea, pus în gând să redactez, în sfârșit, articolul: *Despre centrul vieții sufletești. Un postulat psihologic pentru cercetări fiziologice*, à propos de articolul lui Vargny „Sur les localisations du cerveau“ (Revue des deux mondes, Oct. 1880) și de proasta biografie a lui Hume de Huxley.

De la 15 Fevr. până pe la 2 Martie, unul din cele mai încordate răstimpuri pentru mine cu advocatura; pledat mult, procese mari, scris rezumat de concluzii. Dar fizi-cește foarte bine, mereu luat în toate zilele $\frac{1}{4}$ de gram chinină în 2 pilule.

Totuși Joi 5/17 Martie iarăși cu guturaiu, Vineri febră, durere în gât...

Din nou consfătuiri ministeriale ale fermecatului de vanitate Carp.

La sfârșitul lui Fevruarie moartea bătrânului Laurianu și a lui Bolliac. — Atentat asupra țarului rusesc Alex[andru] II și moartea lui; aflat Duminecă seara 1 Martie.

În tot acest timp n'am vorbit de loc la Cameră. Numai ținut Miercurea prelegerile mele de Logică la Universitate, cu aceeași afluență și succes neschimbat.

¹ În text: An meinem Geburtstag schöne Jahrmarkts-biographie— expresie amintind „Jahrmarktsfest zu Plundersweilen. Ein Schönbartspiel“ de Goethe.

² Nina Hareț, sora lui Spiru Haret (măritată apoi Gold), prietenă (fostă colegă de școală) a Liviei Maiorescu. Cf. mai departe însemnările de la 5 Aug. 1882, 19/31 Martie 1883, 9/21 Iunie 1884, și *Însemnări zilnice* vol. I, p. 334 și 340.

³ Micul Kremnitz; d-ra Clair, guvernanta copilului.

[Martie 1881.]

Joi 5 Martie, la noi, experiment cu fonograful de către Pinkowicz.

La nouăle conciliabule despre minister, Brătianu a venit iarăși cu propunerea, și anume Joi 26 Fevruarie. Aceeași propunere, noi același răspuns, cu modificarea că pasul mai departe să fie făcut din partea Domnitorului, care să vorbească despre aceasta cu L. Catargi.

În acest scop, dacă L. Catargi ar ști dinainte că Domnitorul vrea să vorbească cu el despre asta, el — L. C[atargi] — îi va cere audiență (Nu a mai fost la el de 4 ani)¹.

Carp a cerut audiență la Principe și a fost primit Marți 3 Martie seara. I-a povestit el însuși Domnitorului acestea din fir a păr (istoria tratativelor noastre) și condiția noastră cu L. C[atargi]. Domnitorul a zis că vrea să aibă prealabil convorbire cu Brătianu în privința aceasta. Carp înștiințase pe Brătianu despre această audiență a sa și despre obiectul ei.

La 4/16 Martie 1881 încă neauă, astăzi 8/20 Martie în sfârșit, la ora 8 dimineața, soare și 15° R la soare.

În răstimp, prințul George Bibescu venit la mine, spre a se amesteca în administrarea [eforiei] Doamna Bălașa, ca urmaș al Brâncovencei. Somație și protest în contra dărâmării bisericei Doamna Bălașa de către Mitropolitul Calinic și administratorii Colonel N. Bibescu și mareșalul Curții Theod. Văcărescu².

¹. De la darea în judecată a ministerului L. Catargi de către Camera liberală în 1876 (vezi Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. II, p. 24 — 47, vol. III, p. 10 sq., nota, și *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 257-259 și 271-275), Lascăr Catargi nu mai ceruse audiență: era profund afectat de faptul că Domnitorul nu căutase a opri pătimasa dare în judecată a ministerului prezidat de dânsul, fostul Locotenent domnesc, din mâinile căruia Principele primise cârmuirea țării și care apoi, în 1874, îl determinase să nu abdice, și, într-o epocă de sterilă și primejdioasă agitație a partidelor politice, izbutise să impună ordine și să ofere Domnitorului și țării cel dintâin guvern de durată mai lungă. Cf. mai departe însemnarea de la 13/25 Martie 1881.

². Cu aceasta se termină caietul nr. 6.

Duminică 8/20 Martie 1881¹

În sfârșit, timp pentru răspuns la scrisori la care am întârziat cu răspunsul. La al-de Volkmar, d-na Margareta Bennewitz, născută Wölfel², ș. a. m. d. Soare! În sfârșit s'a dus neaua. 15° R la soare la ora 8 dimineața.

Marți 10 Martie 81 seara. Alaltăieri, Duminică seara, la joc cu Baby la al-de Kremnitz, mi-am scrântât așa de rău piciorul stâng, trântind piciorul la dans, încât a trebuit să mă odihnesc un minut scăldat în sudori. Din jenă, n'am cerut nimic mai departe, ci [am] citit noul roman al Mitei, cartea I, până pe la [ora] 11. Dar noaptea spre Luni dureri, Luni imposibil să pun piciorul în pământ, glezna umflată (exsudat), dimineața chiebat pe Wilhelm, bandaj, la prânz la Curtea de Casație (câștigat, Warschawsky), pe la ora 3 întins la pat și pungă cu gheață. Astăzi mai bine.

Ieri, în mijlocul acestora, ziua de naștere a Clarei, plăcut, al-de Rosetti și al-de Kremnitz la masă, Slavici și I. Popazu³.

Astăzi, Marți, [s'a] deschis sesiunea generală a Academiei. Cald, chiar înăbușitor.

Miercuri 11/23 Martie 1881. Dar astăzi din nou 0° R și viscol. Ieri seară club până târziu noaptea, la ora 2. (Pe când aici la noi a fost vreme frumoasă alaltăieri, la Iași, ca și la Turnul-Severin și la Brașov, a fost viscol, Vineri și Sâmbătă).

Vineri 13/25 Martie 1881, la ora 1 proces Mendelovici la Curtea de Casație pledat și câștigat, apoi interpelarea

1. Cu aceasta începe caietul nr. 6 bis (notat pe verso al copertei: „Jurnal 6 bis, 8 Mart. 1881 — 10 Febr. 1882”; apoi, pe întâia pagină: „1881. Fortsetzung. Tagebuch-Notizen”. — Textul din acest caiet, aproape tot, în nemțește.

2. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 319 ș. u.

3. Alt văr al său, care locuia, se pare, la Bacău. Cf. însemnarea de la 26 Aprilie 1881 și telegrama din 7/19 Ianuarie 1885 către el.

mea către ministrul-prezident I. Brătianu despre procesul Pietraru¹ și mișcarea socialistă din Iași. El răspuns îndată. Despre aceasta, *Monitorul* de a doua zi (Sâmbătă) și *Timpul* de Duminecă 15 Martie [18]81. Eu liniștit, rece, impunând efect prin politețe. Brătianu, C. A. Rosetti, Stolojanu, Fleva răspuns. — Parat totul. Ședința Camerei a durat până la ora 7 seara. La 8^{1/2} am venit cu trăsura la Cameră și am făcut corectura stenogramei până la 1^{1/2} noaptea, luptând foarte cu obositul meu cap.

În aceeași seară însă roșiii aveau adunare a majorității [din Parlament]. Simțeau înfrângerea și hotărîră, spre a para lovitura, să proclame a doua zi regatul. Aceasta se și făcu, din inițiativa Camerei (General Lecca!! propunător²), Sâmbătă 14/26 Martie [18]81, și Lecca a motivat cu cuvântarea mea de ieri. Votat în unanimitate, și eu împreună; apel nominal. La ora 4 ne-am dus la Senat, care a votat de asemenea în unanimitate. La ora 6 am fost cu toții la Palat (Lascăr Catargi și General Florescu însă n'au venit; cu L. Catargi vorbisem eu înainte; n'a vrut³). Noul rege (cu regina Elisabeta—damele de onoare Olga Mavrogeni, d-ra Grădișteanu și Romalo cea mai mică) a subscris legea în prezența noastră. (Condeiu și călimară date Academiei, al cărei prezident John Ghica). Eu [am fost] salutat peste tot, cu veselie, ca făcător de rege.

Ieri, Sâmbătă, vreme caldă, frumoasă, 25° R la soare. Seara iluminatie ș. a. m. d.

¹ Pietraru, un institutor care încercase un atentat la viața Ministrului-prezident I. Brătianu. Vezi T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. II, p. 467-514.

² Semnele de mirare, probabil fiindcă socotea cu totul neîngăduit sau nepotrivit să fie însărcinat a face această propunere tocmai cel care, ca maior, comandant al gardei Palatului, lua e parte activă la detronarea Domnitorului Cuza, călcându-și jurământul de ostaș, și fusese numit a doua zi ministru de războiu. Cf. T. Maiorescu, *op. cit.* vol. I, p. 7.

³ Vezi p. 8, nota 1.

Miercuri 18/30 Martie 81.

Cald, prea cald de pe-acum.

Ieri noapte, când să adorm, am avut iarăși „halucinațiile hypnagogice“, reținute cu voință câteva secunde, pentru mine foarte interesante și plăcute.

Club și necesitatea de a insufla curaj lui Lascăr Cărgari și General Florescu și de a prezenta [proclamarea] regatului ca un triumf al cauzei conservatoare.

Îndată după aceea, articolul meu în *Timpul* despre [proclamarea] regatului¹.

Duminică 29 Martie 81. Eu la Iași, ținut pentru Societatea de binefacere a doamnelor conferință despre *Trecutul și viitorul*². Sală plină. Peste 1000 de lei câștig net. Cu o seară înainte „Junimea“ la Pogor și lectura *Sătirei*³ lui Eminescu cu Mircea și actualul „liberal“. Panu contra⁴. Marți îndărăt la București.

În răstimp, mereu Academie, unde în sfârșit a fost ales membru Jacques Negruzzi. A trecut noul proiect ortografic, ce-i drept cu ă și é, ó în loc de ea și oa. Totuși s'a făcut ruptoarea și [s'a realizat] un progres⁵.

[*Aprilie 1881*].

Luni⁶ 6 Aprilie dineul lui Alecsandri (premiat cu *Năsturel-Herescu* 12000 fr[an]ci) în Hôtel Boulevard, numai 8: el, Ion Ghica, Sion, Odobescu, Alex. Papadopol-Calimach, I. Negruzzi, Urechia și eu. — La sfârșit, convorbire despre răsturnarea lui Cuza la 11/23 Fevr. 1866. Despre care de aflat știri la Gen[eral] Florescu, A. Beldimanu și

¹. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 13 ș. u.

². Titlul conferinței, în românește.

³. Adaos mai târziu, cu creionul: „3te“ (Satira a treia).

⁴. Cf. *Discursuri parlamentare* vol. V, p. 86 sq., nota.

⁵. Raportul respectiv al lui Maiorescu (v. *Critice*, vol. II), urmat de foarte interesante observări ale lui Lambrior, a fost publicat în „Convorbiri Literare“ de la 1 Maiu 1880, sub titlul *Chestiunea ortografiei la Academia română*.

⁶. De aici până la „și eu“ inclusiv, în românește.

la (mincinosul) Papadop[ol]. Toast al lui Urechia pentru mine (de care, zice el, e așa de amoretat, cu toată opoziția mea, încât, de ar fi femeie, ar fi încă de mult gravidă de mine).

Miercuri 7/19 Aprilie (săptămâna Patimelor). Ministeriu Dimitrie Brătianu și plecare mănioasă a lui Ion Brătianu la via sa Florica lângă Pitești¹.

Joi 8 Aprilie. Emilia în București, locuind la noi până Sâmbătă 18/30 Aprilie seara. Venit și Humpel cu ea, locuind la Hôtel Boulevard.

În răstimp, eu făcut excursie de 4 zile la Brașov, pentru întremare, din cauza febrei...

Duminecă 12/24 Aprilie seara în sala Bossel — seară de magnetizare a lui Donato și a d-rei Lucile. Scrisoarea lui către mine.

Marți 14/26 Apr. 81 [la ora] 7,40 dimineața [plecarea] din București, ora 12^{1/4} Sinaia, ora 1 la Predeal, ora 2^{1/4} la Brașov. Clasa I București-Ploști 7 fr. 20 c., Ploști-Brașov 16 franci, în aur. [Tras] la „Pomul verde“, îndoelnic... Seara [la] unchiul², unde [am] aflat proiectata logodnă a verei mele Maria cu profesorul de teologie Andrei Ghi-diu, trimes de la Caransebeș de episcopul, și peste 2 zile văzut pe acest tânăr. Nu urît, dar tăcut și mână grozavă, însă om cum se cade.

Călătoria: Îndată după Câmpina defileu prin stâncă (neimpresionant) în albia Prahovei. Între Comarnic și Sinaia drum interesant, 2 tunele, îndată după al 2-lea vedere a Bucgilor, la stânga, iar la dreapta, sus, șosea cu vale prăpăstioasă și capete de pod. Abia spre Sinaia încep brazii.

¹. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 23 ș. u.

². Constantin Popazu („nenea Costache“, din însemnări anterioare, cf. vol. I, 78), frate cu mama sa și cu Ioan Popazu, protopopul ortodox al Brașovului și, după aceea, episcopul Caransebeșului.

Ioan Maiorescu (1811—24 August 1864)
(După copia portretului făcut în 1846 la Craiova, de C. Lecca, dată
Facultății de Filosofie și Litere din București de T. Maiorescu).

Maria I. Maiorescu, născută Popazu (1819—23 Noemvrie 1864)
(După portretul făcut în 1846 la Craiova, de C. Lecca. Originalul în
posesiunea d-nei Livia Dymsza ; o reproducere în colorii a fost dată în
Artă și tehnică grafică, caietul 8, Iunie—Septemvrie 1939).

Imediat după Predeal, 1 tunel mic și apoi 1 foarte lung spre Timiș. Ieri ninsese proaspăt.

Miercuri 15/27 Aprilie, în Brașov, prânz la unchiul Costache cu Costache cel mic¹, cu bătrâna Vița și cu cele 3 verișoare, Maria, Elena și Emilia. La ora 2 primblare cu trăsura (pentru 3 fiorini) la Stâncile lui Solomon, din sus de Tocile, cu Costache cel mic și cu cele 3 verișoare. Frumos. Acolo „Junii“. [La] ora 6, privit de la restaurantul „Schützenhaus“ defilarea „Junilor“ călări.

Seara, la Maria Constantinides², unde era și sora ei Cleopatra Athanasiu, la căsătoria celei de-a 3-a surori [a lor] cu un drăguț locotenent (Ceh). Interesante convorbiri cu cele două fiice ale Constantinidei, Irina și Caterina și o prietenă a acesteia... Foarte deșteaptă, barocă, dar interesantă Caterina, de 17 ani. Atentă, degajată, independentă în judecată („Kraft und Stoff“?).

Joi seara tot acolo, afară de ele erau încă doamna și d-ra Pruncu și d-ra Mureșanu.

Joi 16 Aprilie pentru 3 fiorini la Weidenbach (Ghim-bav), ³/₄ de oră de la Brașov...

Vineri. Vizită la Mureșanu, convorbire cu fiul său Dr. Aurel M[ureșanu], nu mi-a făcut rea impresie, slab ca temperament. Prânz la „Pomul verde“ cu Costache cel mic și Ghidiu; la ora 3,20 plecare la București, unde sosit la miezul nopții. Mereu foarte frig, relativ.

București. Luni ^{20 Apr.}/_{2 Maiu} În sfârșit, cald. La Zoe Costaforu convorbire despre procesul ei și despre literatura germană, care, zice ea, e proastă. „Goethe bine, dar universal; Heine bine, dar franțuzit ca sentiment; Mozart de asemenea franțuzit“. Din contra, frumos François Coppée și Sully Prudhomme. Ceartă de cuvinte.

¹. Vezi *Însemnări zilnice* vol. I, p. 78, 104, 230 și 304; vezi mai departe însemnările de la 31 Dec. 1883 și 1/13 Ianuarie 1884.

². Cf. însemnările de la 14/26 Ianuarie și 23 Sept./5 Oct. 1884

Duminecă 26 Aprilie 1881. Excursie la Cernica și la Paserea cu Eugène Schuyler, Eduard Grisebach¹, d-ra Annette Rosetti, Mite, Clara, Livia, Slavici și vărul I. Poppasu. (Trăsura noastră, cu 4 cai înaintași, 35 de lei).

[*Maiu 1881*].

Marți 5/17 Maiu 1881 ar fi fost să mă duc seara la al-de Brăiloiu-Costaforu, le-am scris însă tăios că nu mă duc, iar Vineri seara i-am înștiințat prin A[hile] Bengescu² că nu pot duce mai departe procesele doamnei Zoe Costaforu, Sâmbătă i-am scris chiar ei o scrisoare în chestiunea aceasta, la care [mi]-a răspuns. Multe ocări ale întregii familii în contra mea din cauza asta.

Duminecă 10/22 Maiu 1881, cortegiul încoronărei, seara iluminăție (cu Livia, Culianu și Melik privit, pe jos).

Luni 11 Maiu, cortegiul festiv al orașului București. Amândouă zilele, reușite, emoționante și înălțătoare.

Luni privit cortegiul festiv din locuința lui Eugen Schuyler (deasupra lui Capșa), la care am prânzit cu al-de Kremnitz, cu delegatul francez în Comisiunea dunăreană Barrère, și cu secretarul particular al lui Schuyler, Hunt.

Vinerea trecută dineu la Grisebach cu noi (fără Livia), al-de Kremnitz și Schuyler.

Marți 12/24 Maiu dineu la noi (16 persoane), General Cerchez,³ Aurel și Sevastia Mureșanu, Culianu, Melik, Gane, al-de Negruzzi, d-ra Rosetti, al-de Kremnitz, Bur-

¹. Despre acesta, v. *Însemnări zilnice* vol. I, p. 335. Schuyler, ministrul Statelor Unite la București.

². Fratele lui George Bengescu, fostul ministru plenipotențiar, autorul bibliografiei lui Voltaire. Soția sa, Zoe Bengescu („Juca“), fostă doamnă de onoare a reginei Elisabeta.

³. Mihail („Miluță”) Cerchez, membru al „Junimei”: v. *Însemnări zilnice*, I, 134 și 236; și, mai departe, însemnările de la 4/16 Martie și 25 Iunie 1882 și 1/13 Ianuarie 1884.

ghele, ș. a. m. d. Seara, lectură cu Eminescu, Slavici, al-de [Teodor] Rosetti ș. a. m. d. Plăcut și familiar.

...Până la 8/20 Iunie destul de frig, plouat mult. Dar apoi dintr'o dată căldură mare. La 12/24 Iunie și și azi 15 Iunie, vizibilă cometa, dar mai slab.

28 Maiu până la 1 Iunie 1881 inclusiv, excursiune cu d-na Zoe Bengescu, Marie Negruzzi, Annette Rosetti¹, Clara, Livia, Jacques Negr[uzzi], Gane și eu.

Din București, Joi 28 Maiu 1881, la 7,40 dimineața, prin Ploești la Comarnic, cu trenul; acolo, din cauza întreruperii căii ferate, cu trăsura până la Sinaia (6 franci de persoană). În Sinaia sosiți pe la 1¹/₂. („Noul Hôtel“ cere 12 franci pe zi de persoană, pensiune completă).

Vineri 29 Maiu, primblare pe la Castelul regal, pe lângă cascade în sus, ultima frumoasă, apoi pe cărare la dreapta la Stână.

La ora 5, plecat cu trenul la Brașov, la 6 în Brașov. Hôtel No. 1. Seara, repetiții ale unei societăți corale ungare.

Sâmbătă 30 Maiu, în două trăsuri la Zaizon, à 4 florini. Acolo în Hôtel Concordia angajat pentru Clara și Livia camera No. 7 în etajul I, cu 2 paturi, à 2 fiorini pe zi, dar numai pe 3 săptămâni, până începe stagiunea principală, de atunci încolo mai scump.

Duminică 31 Maiu (Rusalii). La ora 6 dimineața în 2 trăsuri la Bran, à 6 fl. (Clara și Livia rămase la Brașov, spre a se instala în aceeași zi la Zaizon, pentru cele 3 săptămâni). Sosiți la ora 9 dimineața, destul de frumos, dar răcoare.

În ajun, trimesesem acolo un Trocar, pentru 2 fl., la notariul comunal Ioane Rațiu (Branul de sus)², un

¹. Câte trele surori.

². Cuvintele dela „notariu“ până aici, în românește.

grăsuliu simpatic, să aibă bunătatea de a ne procura cai (și primarul *Stoian* e acolo, om prietenos) și casă pentru mas noaptea. Și restaurantul de mai de vale, spre casa lui Pușcariu, are o singură cameră bună pentru mas. Szolgăbirău (sub-prefect) e acolo, de altfel, *Turcea*, la care, de asemenea, te poți adresa.

Am prânzit foarte cu haz cu Pușcariu, cu primarul *Stoian*, cu notarul Rațiu și cu încă un judecător din Brașov, și la 11 am pornit de acolo călări. 7 cai, un al 8-lea pentru o călăuză călare, afară de asta 2 călăuze pe jos. De cal, 1 fl. De om tot 1 fl. În total deci 10 fl., cu bacșișuri însă 16 fl., de la Bran până la Rucăr.

La 1^{1/2}, sus la vama austriacă¹ (*Pajura*). Mai înainte, în urcuș, frumoasă vedere peste clopotnița roșie a bisericei satului, spre *Piatra-Craiului*, la dreapta, iar la stânga spre *Buceci*. Amândoi [munții] acoperiți de neaună. La vameșul austro-ungar, cafele negre și [prăjitură] *Baumkuchen*. N'a vrut să primească plată. I-am lăsat o sticlă de vin și 1 pachet de țigarete. La 2^{1/2}, de acolo mai departe, nu drumul la stânga care duce direct la Rucăr, ci [cel de] la dreapta, spre *Dâmbovicioara*, coboriș prin pietriș stâncos, apoi peste pârau suiș drept în sus, apoi [drumul] mai greu de găsit. Merge la dreapta în curmeziș peste fânețe, prin împrejmuiri cu despărțitoare. La această trecere prin fânețe înalte, foarte frumoasă vedere. Curând vezi jos, înaintea ta și la stânga, pereții drepecți de stâncă, printre care curge *Dâmbovicioara*. Apoi mai departe la vale, mereu călare, iar la ora 7 în Rucăr, prin

¹. Amândouă cuvintele, în românește. Exact trebuia „vama ungurească” sau „austro-ungară” (cum zice îndată despre vameș); dar deprins, înainte de dualismul de la 1867, să considere Transilvania ca provincie austriacă, zice astfel și după aceea: și articolul său din 1868 despre limba ziarelor românești din Transilvania și Ungaria poartă titlul „Limba jurnalelor românești din *Austria*”.

Vama. Văzut pe Bunea¹ și soția (admirat un splendid costum național al acesteia, cel mai frumos și cel mai bogat, complet 350 de franci!).

În cîrtea lui Bunea am găsit gata cele 2 trăsură cu patru cai, pe care eu le comandasem din Brașov telegrafic la Câmpulung la excelentul birjar *Dumitru Sîrbu* din Câmpulung (birjarul din Pitești se numește Solomon Nachmann). Acesta ne-a încurajat să pornim mai departe, și de la 7¹/₂ seara pînă la 9¹/₂ am mers cu trăsura strașnic de bine, suind și coborînd, pînă la mănăstirea Nă-măești, unde iarăși mas bine. De la Rucăr, pe malul Dâmboviței, pînă la Dragoslave, drum foarte rău. De acolo înainte însă, bună șosea pînă la Pitești.

[Iunie 1881].

Luni 1 Iunie 1881, [la] 8¹/₂ dimineața plecat din Nă-măești, [la] ora 9 [la] Câmpulung, acolo (maramă de bo-rangic brodată, 20 de franci) așteptat 1 oră din cauza vizitei Zoei, apoi la 12¹/₂ în Stâlpeni, unde făcut popas și la 4³/₄ am și sosit la Pitești. La ora 6, pornit de acolo cu trenul, la ora 9 seara în București².

Dumitru Sîrbu a cerut pentru fiecare trăsură câte 60 de franci, pentru cele 2 zile, amîndouă deci 120 de franci.

Marți 16/28 Iunie 1881 iarăși ploaie mare, pe vreme de zăpușală. În noaptea de Marți spre Miercuri, ora 2¹/₂, un fulger puternic și fulgere într'una pînă spre 4¹/₂, când s'a înseninat.

Duminecă 21 Iunie 81, [la] 7,40 dimineața, plecat la Brașov-Zaizon, să-mi aduc familia; încă tot întreruptă calea ferată între Comarnic și Sinaia, deci sosit la Brașov abia pe la 6. Acolo, cu Clara și Livia în brașoveancă³

¹. Moise Bunea, fost primar în Rucăr, moșnean fruntaș; trăia încă prin 1890—1900. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 229.

². Cf. excursia de la 16-19 Maiu 1882, în parte prin aceleași locuri.

³. Cuvîntul, în românește.

la Zaizon (Hôtel Concordia, unde fuseseră ele, foarte bun și curat, stăpânii oameni cum se cade), a doua zi, Luni, la Brașov, și, la 10,23 dimineța, cu trenul la Predeal, acolo oprit, spre a vedea mănăstirea Predealul, chilii și femeia de serviciu murdare, starețul Pantelimon — rea impresie. Deci pe jos înapoi la stațiunea Predeal ($1\frac{1}{2}$ de oră), acolo, ca totdeauna, șeful stației (Dudescu) și Frâncu foarte îndatoritori, luat de la restauratorul Banciu, cu 12 franci, trăsură la Sinaia, mers cu trăsura de la Predeal la Sinaia prin satul Bușteni, splendid așezat la picioarele Carpaților, 2 ore (cu bagaj și ceva oprire).

La „Noul Hôtel Sinaia“ (proprietar Kirchner), prânzit și mas, ca totdeauna, foarte bine. Apoi luat, pentru 18 franci, trăsura lui, bună calească, până la stația Comarnic ($1\frac{1}{2}$ oră) și astfel Marți 9 $\frac{1}{2}$ seara în București, unde Clara și Livia au ajuns foarte bine dispuse. La plecarea din Sinaia, pe ploaie cu găleata, vizitat încă pe contesa Wesdehlen¹, căreia i-am dus pesmeți de Brașov, precum și pe domnul și doamna Duca² (de la C[alea] F[erată]) în villa Guilloux. El mi-a povestit multe anecdote despre Cuza și altele, bun mimic. Eu stăruit, la dânsul și la soția lui, născută Canta, să scrie memorii.

București, Joi ^{25 Iunie}/_{7 Iulie} 1881, ora 5 după amiază, la umbră, 28° Réaumur.

[Iulie-August-Septembrie 1881].

Iulie 1881, călătorie Posen, Berlin, Wartburg, Cassel, Meiningen, 2 săptămâni Kissingen (Würzburg)³, apoi acasă și încă 4 zile fericite, în August, la mănăstirea Suzana.

¹. Soția ministrului Germaniei la București.

². Inginerul George Duca, directorul căilor ferate și al Școalei de poduri și șosele, tatăl fostului prim-ministru I. G. Duca. Ar fi interesant de știut, dacă au urmat îndemnul lui Maiorescu.

³. Un rând șters cu creionul: „Darüber Reisenotizenbüchlein“, și scris de-asupra: „Siehe gleich Folgendes“. Într-adevăr, acele notițe despre această călătorie de o lună prin Germania (cu scurte opriri prin Transilvania), pe care, întâi, avea de gând să le consemneze

Marți¹ 4/16 August 1881, la 7,40 dim. din București
cu Annette, Clara și Livia, 9¹/₂ Ploiești (trenul 28 fr.

intr'o cărtică deosebită, le scrie îndată, pe scurt, tot în acest caiet, E mai mult o simplă enumerare a localităților vizitate, a timpului întrebuințat pentru fiecare, a costului drumului, a persoanelor cu care s'a întâlnit. Textul, în nemțește; iată câteva extrase:

„Sâmbătă ^{28 Iunie}_{10 Iulie} 1881, la 7 dimineța, plecat din București (Luat cu mine: 2800 franci în Napol[eon], 100 de mărci, 100 de fiorini în hârtie). Între Ploiești și Băicoiu, începutul construirii căii ferate la salina Slănic (37 km.)“. Se oprește câteva ore în Sighișoara: („Frumoasă vedere spre Schulberg. Primblare până sus și înapoi, 1 oră. De văzut chivotul în biserică“); apoi *Luni 11 Iulie*, prin Mediaș, cu trăsura la băile Basna („frumos suiş pe munte, vii bogate; peste drum de ele tristă regiune“); a doua zi, prin Mediaș cu trenul, la Cluj („*Marți 12 Iulie 81*, la 4¹/₂ dimineța, cu trăsura prin Cluj și Mănăstur. Nimic vrednic de văzut. La 6,23 dimineța, cu trenul.; la 10 în Oradia-Mare... În 2 ore vizitat cele 2 biserici episcopale românești — unită și neunită —, rezidența catolică, și suit, pe jos, pe dealul Calvarului. Seara, ascultat la teatru 1 act din „Frou-frou“, ungurește“); apoi *Miercuri 13 Iulie 81*, la ora 1 noaptea, mai departe, prin Oderberg, Breslau, ajunge *Joi 2/14 Iulie* la 5¹/₂ în Posen (unde vizitează familia Prêtre). *Vineri 15 Iulie*, prin Binschen („la 12 ore, unde Clärchen [soția sa] cu Mina Prêtre“) la Berlin („pe o căldură ne bună 24° R la umbră, la 7 seara. În Berlin papă, Georges, Ernst [cumnatai săi], Bardeleben [tatăl Mitei Kremnitz, însurat, în a 2-a căsătorie, cu Helene Kremnitz, deci acum cumnat cu ginerele său, bărbatul Mitei, și cu Maiorescu], cu încântătorul lui băiat Heinz). *Duminică 5/17 Iul.* cu trenul, descins la Corbetta, de unde, „auf Milchkarren“, la Lützen („monumentul lui Gustav Adolf † 1632“); de acolo, „la frumosul Naumburg“, *Luni 6/18 Iulie* la Weimar, Eisenach, cu trăsura pe Wartburg („sala Tannhäuser și camera lui Luther“). *Marți 7/19 Iulie* în Cassel, cu al-de Volkmar [v. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 231, 259, 260, 269 ș. a.], excursie zădărnicită din cauza zăpușelei (29° R. la umbră!“). *Miercuri 8/20 Iulie*, cu trăsura la Wilhelmshöhe („vizitat frumoasa galerie de tablouri — Rembrandt-i și Franz Hals“). *Joi 9/21 Iul.* la Meiningen („splendid orașel, parc“... Seara la al-de v. Westhofen și Ida Ulrici“). *Vineri 10/22 Iulie* în Kissingen, unde rămâne 2 săptămâni, la cură („foarte plictisit“, de unde de câteva ori la Würzburg („frumos“). *Vineri 24 Iul./5 Aug.*, prin Bamberg la Nürnberg („iarăși 2 ore“). *Sâmbătă* dimineța în Viena („Fürsttheater, Hizing u. s. w.“). *Duminică 26 Iul./7 Aug.*, plecat din Viena („până la Pesta, Alexiu și doamna, între Czegled și Brașov un profesor de la Institutul de cadeți din Lichterfelde, la copiii lui G. Cantacuzino“). *Luni 27 Iul./8 Aug.* la Brașov, Zaizon, Elöpaták; *Marți* cu cele trei verișoare Popazu („Mariți, Leni, Mili“) și cu Ghidiu (soțul Mariței) la Stejăriș și îndărăt, prin „ultia Furcoaia“. *Miercuri 29 Iul./10 Aug.*, seara, înapoi la București.

¹. Data și întâiele patru rânduri în românește; mai departe apoi în nemțește.

80 c.). Birjă 4 cai am angajat la gară (din Ploiești-Văleni[i] de munte 20 [de] fr., din Pl. la Susana 60 [de] fr.)... Am plecat dela Ploiești la 11 și am fost la ora 2 în Văleni. Hanul Toma Buzescu, cu umbrar de vișă de vie, îndărătul casei, la ceardac (*nu* de mas noaptea). Prânzit. La 4^{1/2} mai departe, la 6 în Mâneciul-Pământenii, după isvoare, acolo dormit la tânărul Primar Ghiță Boștinescu..

Miercuri 5/17 Aug. 1881, la ora 6, din Mâneciu, prin Valea-Largă, la 9^{1/4} dimineața în Susana, minunat de idilic așezată...

Sedere¹ la Maica Agapia (din Sibiiu), cu 2 fete călugărițe, gentile. Odăi curate...

În Susana, de Miercuri 5/17 Aug. 81 până Luni 10/22 Aug., când plecat, la ora 7 dimineața, 1 oră până la Mâneciu, la ora 12 la Văleni (2^{1/2} ore de odihnă), la ora 5 în Ploiești. Seara, în București. Cheltuit în toată călătoria 330 de franci. — La Susana, citit Wundt, *Physiologische Psychologie* și recensat Psihologia lui I. Popescu² și cu aceasta început iarăși literatură. Timp fericit. — Dat stăriței 20 de franci, Agapiei 40...

De la³ Susana, la 7,20, pe jos, 10,20 la mon[ăstirea] Cheia. Acolo 4 cai (2 de la hangiu, 2 din sat), à 2 fr. (omul 3 fr.). Dejun la vameșul Manolescu (vama Bratocea). 2,10 din Cheia, 3,45 sus pe Babeș, [la] 5 la stâna Bobului mic, [la] 7,10 seara îndărăt la Susana.

Sâmbătă 29 Aug. stil vechiu 1881 (sărbătoare), cu Annette, Clara și Livia, [la] 6^{1/4} dimineața, cu trăsura până

¹ În românește aceste două rânduri, textul continuând apoi în nemțește.

² Recensia a apărut în „Convorbiri literare”, nr. de la 1 Oct. 1881. N’a retipărit-o în *Critice*. La recensia acestei cărți a luat hotărîrea de a scrie un articol *în contra neologismelor* pe care curând l-a și scris și publicat în „Convorbiri literare” nr. din 1 Noemvrie 1881.

³ De aici până la „Bobului mic” inclusiv, textul în românește, apoi mai departe în nemțește.

la casa Laptew¹, apoi pe jos până la Măgurele, în 2½ ore. Acolo prânzit, citit ș. a. m. d. La 4½ [pornit] înapoi, la ora 7 [ajuns] la gara Filaret, la 7½ acasă. Cam prea obosiți. Marți după aceea, eu puțină amețală dimineața. Miercuri 2/14 Sept. după prânz, al-de Kremnitz [plecați] la Sinaia, și Viena, Zell-am See mai departe. Duminecă 6/18 Sept. seara, eu iarăși, după lungă întrerupere, puternic acces de friguri, de Luni seara încolo chinină...

Alaltăieri Joi 10/22 Sept. 81, întâia zi de toamnă, 9° R. Astăzi [zi de] toamnă răcoroasă, [la] ora 10 dimineața 4° R.

De atunci încoace, mereu rece (ninsese la Sinaia, Iași, Focșani, Turnu-Severin, Bacău ș. a. m. d.) Astăzi, Miercuri 16/28 Sept. 81 ploaie rece de toamnă, termometrul 5° R.

Eu încă mereu nu bine..., acum cu friguri...

Sâmbătă 19 Sept. 81, guturaiu strașnic, Duminecă 20 Sept. 81, pe vreme rece și posomorită, la Sinaia, spre a mă prezenta prințesei Iosefina de Hohenzollern², care e aici pentru 6 săptămâni. Dânsa e cu bătrâna Fr. v. Lindheim și baronul Merkel. E aproape complet surdă, în genere arătând la față nu prea bine, dar mișcătoare mulțămirea sa de a fi văzut pe fiul său în mediul țarei lui. Prânzit acolo și luat încă cu ei ceaiul în casa de vânătoare. Regele și regina excepțional de amabili cu mine. Regele mi-a arătat urcioarele lui transilvănene săsești. Regina mi-a citit al său „Ewiger Jude“. La prânz și la ceaiu era și Ulbach³ cu C. A. Rosetti (ministru de interne). Ulbach supărat că i-am lăudat al său „M-r et M-e Fernel“, fiindcă, vezi bine, a scris după aceea lucruri mai bune (?), a povestit însă plăcut și fără patimă din

¹. Vezi „Însemnări zilnice“ vol. I, p. 280.

². Mama regelui Carol I.

³. Scriitor francez, autor a numeroase romane (1827-1889).

timpul asediului Parisului. Carnea de măgar ar fi având un gust excelent.

Luni 21 Sept 81, în București, guturaiul meu turbat, dar [am] aplicat energie coryzarium Hager-Brand și Marți deja mai bine, Miercuri sănătos. Dispărut și febra și guturaiul, prevenit durerea în gât.

Vineri ^{25 Sept.}_{7 Oct.} 81, Schuyler la mine la masă, cu prietenul său Fiske (American bogat, diletant priceput în artă, interes pentru arhitectură), de asemenea Callimachi-Catargi, al-de Sevescu¹. Seara, Styrcea, Nicolae Hormuzachi și Umlauf v. Frankenwell.

Sâmbătă 26 Sept. dineu la Mite, cu aceiași Americani (care, a doua zi, plecau, prin Belgrad, la New-York) și domnul și doamna v. Bothmer, consul german. Doamna v. Bothmer simpatică și deșteaptă.

Citit mult Fritz Reuter, cu Annette și Burghel. De la [șederea la] Susana, iarăși scris românește mult, 3 articole în „Convorbiri“ (Psihol[ogia] Popescu, *Neologisme*, Literat[ura] rom[ână] și critica străină². Încă ex-

¹. Panait Sevescu, consilier la Curtea de compturi; soția sa, Coralia născută Rosetti (foarte frumoasă; avea scrisori și poezii autografe de la Vasile Alecsandri; ce se vor fi făcut?), soră cu d-na Maria Negruzzi, cu d-na colonel Budișteanu, cu viitoarea doamnă Maiorescu („Annette“, „Anicuța“), cu d-na Zoe Bengescu („Juca“), doamnă de onoare a reginei Elisabeta, și cu Dimitrie („Mitică“), R. Rosetti („Max“, ca gazetar: tatăl scriitorului Radu D. Rosetti). În cercul lui Titu Maiorescu, și poate auzind neobositul său îndemn la scris, către oricine arăta că ar putea avea o cât de mică îndemnare la aceasta, a prins și bătrânul Panait Sevescu (scris astfel, dar rostit „Săvescu“; tot din această epocă sânt și grafiile Peucescu, Seulescu — de la „Saul“, nu de la „seu“ — ș. a.) gustul de a scrie; a publicat în *Convorbiri literare* două descrieri de călătorie, sub pseudonimul Pas.

Cf. scrisoarea din 15/27 Sept. 1890 a lui Titu Maiorescu către Iacob Negruzzi, ap. I. C. Torouțiu și G. Cardaș, *Studii și documente literare*, vol. I, p. 29.

². Apărute în *Convorbiri literare*, nr. din 1 Noembrie 1881, 1 Ianuarie și 1 Februrie 1882; cel din urmă cu titlul „Literatura română și străinătatea“. V. *Critice* vol. II și III. — Cf. scrisorile din 18 Aug. și 23 Sept. 1881 către Iacob Negruzzi, ap. Torouțiu și Cardaș, *op. cit.* p. 13-15.

cerptat, pentru un articol, statistica sinuciderilor a lui Morselli¹.

[Octombrie—Decembrie 1881].

Joi 15/27 Octombrie 1881, întâia neauă în București, încă Vineri însă nu mai era nici urmă, iar astăzi Duminică 18/30 Oct. + 14° R.....

De atunci încoace, frământări politice, încercarea noastră în comitetul clubului conservator de a numi ca președinte pe prințul Al[exandru] Știrbey². L. Catargi își dă demisia; i-o scriu eu, poziția echivocă a lui Lahovary și a lui Peucescu, mai ales stupida extaziare a lui Peucescu față de Florescu și Catargi. Teulescu taler cu două fețe și obraznic-lingușitor. Ședință a comitetului Vineri seara 6/18 Noem. 1881, în care alegem pe Știrbey, însă [general] Mano se declară că e bolnav, Lahov[ari] și Theod[or] Rosetti (!) nu vin, numai Știrbey, Peucescu, Triandafil, Teulescu și eu. Eminescu de față³. Lahov[ari] și Theod. Rosetti semnează după aceea. Demisiunea în scris a lui Florescu, spre a ne ataca perfid în adunarea generală. Această adunare Luni 9 Noem. Theod. Rosetti deschide ședința, Florescu, gen[eralul] Tell, Grandea (!) Mura, Hiotu ș. a. m. d. în atitudine amenințătoare. Eu vorbesc o oră înaintea adunării pe care o simțeam ostilă

¹. Cf. și însemnarea din 1 Maiu 1882. S'a publicat în nr. de la 1 Iulie 1885 al „Convorbirilor literare“, semnat cu inițialele T. M. E un rezumat al constatărilor din cartea lui Morselli, profesor de psihiatrie la Universitatea din Turin, „Sinuciderea, un capitol din Statistica morală“. Brockhaus. 1881 (volum din „Biblioteca științifică internațională“).

². Cf. Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, III, 3-20, IV 328-343, 638-40, și id. *scrisorile* din 18 Aug., 23 Sept., 6 și 16 Noiembrie 1881 către Iacob Negruzzi, ap. I. C. Toroușiu și G. Cardaș, *op. cit.*, vol. I, 17-19.

³. În calitate de prim-redactor al ziarului *Timpul*, oficiosul partidului conservator. — Pentru felul cum concepea Eminescu situația sa la *Timpul*, cf. scrisoarea sa din 16 Febr. 1885, ap. I. Toroușiu *Studii și doc. lit.*, vol. III, 114.

mie, Știrbey ia prezidenția, într'o atitudine de ghiață [a adunărei]. Tacian, ca un cățeluș obraznic, contra. Și general Tell. Florescu aplaudă și a vorbit demonstrativ de alianță cu Vernescu, care [e] mai importantă decât Carp și Laurianu¹. Nu [s'a] luat nici o hotărîre, Tell propune, triumfând, ca adunarea să invite pe L[ascăr] C[atargi] să vină și să arate motivele demisiunii sale. — Sfârșitul [adunărei] la 11^{1/2}, mie curgându-mi sudoarea, de istovit ce eram, — un animal bătut și hărțuit, fără nici o vină, în cea mai curată intenție.

Miercuri seara plecare la Brăila (proces Iacovachi-Rizo-Primărie), Joi pledat [la] Brăila și amânat, Vineri plecare la Iași, Vineri seara ceaiu la d-na Negruzzi, primire extrem de amabilă la Iași, *Sâmbătă 14/26 Noem.* întrunire politică la N. Drossu asupra situației noastre, Const. Suțu² șovăind, Carp prea personal tăios, seara de la 6—12 banchetul „Junimei“, mai numeroși decât oricând, cu V. Alecsandri, *Sâmbătă ora 4* plecat cu Carp, Luni la mine în București încercări de ajungere la înțelegere de către Lahov[ari] și Păucescu. Păucescu stupid, Laho[vari] nehotărît, eu inebranabil în contra Clubului..... *Sâmbătă 21 Nov.* desvelirea statuei lui Heliade....

Ziarele care fac politica Tell-Florescu *Poporul și Răsboiul*, atacându-mă violent: spion austriac, slănină³ ș. a. m. d. Și pe Rosetti (Theod.), pe el ca spion prusac, Prințul Știrbey prezentat ca păpușă în mâna mea, din toate părțile atacuri amenințătoare în contra mea. — L. Catargi vine, primește din nou prezidenția și mă ocolește.

Veniră, în sfârșit, și Gane și Jacques N[egruzzi] de la Iași, pas *decisiv*, când, Marți 24 Noem., furăm chemați

¹. Dimitrie August Laurian, atunci directorul ziarului (devenit din 1885 oficial junimist) *România liberă*. Cf. *Discursuri parlamentare* vo. III p. 59.

². Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 128, 143, 146 ș. a.

³. Cuvântul în românește; poreclă dată Brașovenilor.

totdeauna la vechiul Club și din inițiativa mea la prințul Știrbey. La prințul Știrbey venira : el, Carp, eu, M[enelas] Ghermani, Negruzzi, Arist[ide] Papadop[ol]-Callim[ach], Gane, C. Ghica, Bobeica, Triandafil, Laurian și Mihăilescu¹; la vechiul club se duseră: Florescu, Mano, Lahov[ari] — și aceștia rămaseră în ridiculă izolare. Theod. Rosetti nu a venit nici la club, nici la Știrbey, s'a scuzat însă la Știrbey și a declarat în scris că e de acord cu noi. Citirăm proiectul meu de răspuns la Adresă, fu subscris de 7 deputați, între care Bobeica, Aristide Papadop[ol]-Calimach și Triandafil și aprobat de toți (și de senatorii Știrbey, Ghermani, Rosetti).

Lahov[ari] violent și fără tact în potrivea Moldovenilor, încercat să aducă pe Știrbey la club, nu izbutește însă din cauza influenței mele.

Vinerea după asta, 27 Noem., seara, convocare a vechiului comitet la club, pentru încheierea socotelilor financiare. L. C[atargi] a prezidat, eu rece..., am cerut [ca] socoteala datoriilor [să privească] pe *toți* membrii clubului, care trebuie să fie buni nu numai pentru votat, ci și pentru plătit. A rămas așa. Mi-am dat demisia din club, a doua zi și Theod. Rosetti. Cu mine împreună, toți leșenii, în scris. Lascăr Catargi plecă în ziua urmă-

¹. Profesorul Ștefan C. Michăilescu („Stemil“), fost director și inspector general în ministerul instrucțiunii, prim-redactor al ziarului „România liberă“, autor al volumelor: *Influența luminei asupra vi(u)efii* (1871), *Sociologia, Industria și rezbelul* (1878), *Introducere la psihofizică, Încercări critice asupra învățământului primar ș. a.* — Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 263 și 268. Lui îi dedica Mihai C. Brăneanu (Hermes) broșura cuprinzând rezumatul celor *Patru conferințe* ale lui Titu Maiorescu, ținute în 1882 la Ateneul român. (la a cărei redactare îl ajutase Ștefan Mihăilescu). — Despre felul omului avem o înfățișare în scrisorile sale (într'un stil glumeț, afectând o vorbire familiar-arhaică) către N. Pătrașcu, ap. I. C. Torouțiu, *op. cit.* vol. VI, 307-313; imaginea ce ne-o lasă acele scrisori se potrivește cu caracterizarea ce o schițase despre el T. Maiorescu (*loc. cit.*): „foarte inteligent, de sigur cam fals, faiseur, dar, ori-cum, bun la pusul în scenă“. — Cf. mai departe telegramele către el, Noem. 1884.

toare. Noi lansarăm în Cameră Adresa noastră de răspuns Tronului subscrisă de cei 7 deputați, iar „România liberă“, și și *Timpul*, au publicat-o.

După aceea, Miercuri 2/14 Dec. adunare la general Mano numai de deputați și senatori, fără nici unul din membrii comitetului nou ales al clubului (Peucescu, Jean Lahovary, Gr. Alexandrescu¹, Al. Catargi, Ciuflea și Teulescu, care însă fu pus în situația de a se retrage). Era și gen[eral] Florescu, changement à vue! Foarte blajin, politicos, plecat. Și Carp. Încercări de ajungere la înțelegere ș. a. m. d. Se concede că acțiunea e numai în Cameră și în Senat și că nu clubul reprezintă partidul. Discuție numai în ce privește prezidentul clubului și al partidului. Noi, după cele întâmplate, nu mai putem avea pe L. Catargi.

Fapta i-a constrâns să se adapteze la adevărata stare a lucrurilor.

Joi 3/15 Dec. cuvântarea mea în Cameră în chestiunea noului program², cuvântarea lui Carp în chestiunea Dunărei. Despre ele [vezi] ziarele și „Monitorul“.

Succes!

Joi 26 Noembrie 1881, stil vechiu, întâia neauă durabilă, de atunci încoace iarnă, frig până la — 7⁰ R până acum.

În această Joi, seara teatru, piesa prelucrată a lui Ventura „Cămătarul“, proastă. Noi baignoire-le de lângă scenă, 2 și 4, cu d-na v. Bothmer (o încântătoare femeie inteligentă), d-na Negruzzi, d-na Rosetti, Mite, d-ra Annette, Clara, Livia. Multe vizite în lojă, și Lahovari și Ventura, Gane, ș. a. m. d.

¹. Zis „Calegi-bașa“. Casa (cu marea grădină) în care e acum legația engleză, în strada Jules Michelet, era proprietatea sa.

². V. Titu Maiorescu, *op. cit.*, vol. III 88-114.

Luni 7/18 Dec. 81, cină la Mite cu contele Leyden, al-de Negruzzi, al-de Rosetti.... Eu, la 10^{3/4}, seara, plecat la Brăila, acolo Joi dimineața [la] 5,23, plecat proces Iacovachi contra Primăriei, câștigat, seara la 11^{1/2} plecat îndărăt, astăzi *Miercuri* 9 Dec. la 6^{1/2} dimineața înapoi în București, Sfânta Anna; cină la noi și seară literară. Eu deplin sănătos, în sfârșit.

Vineri 11/23 Dec. 81, cuvântarea mea la Cameră, asupra publicației Callimaki-Catargi¹.

Sâmbătă 12/24 Dec. [Dr.] Davila la mine, în chestiunea Azilului! Ciudată ironie a soartei.

Duminică 13/25 Dec. 81. Vizită la George Gr. Cantacuzino, cu Carp. Ne-am sărutat și [ne-am] împăcat; [el era supărat] din pricina cuvântărei mele din Cameră în potriua lui, în Fevr. sau Martie 1876². Seara plăcută societate cu al-de v. Bothmer. Dineu și toate cu mult tact. O încântătoare femeie, un forate simpatie bărbat.

Marți 15/27 Dec. Iarăși întrunire la prințul Știrbey Laurianu, Ghermani, [Ștefan] Mihăilescu, Negruzzi, T. Rose-tti, Carp, și Păncescu.

Duminică. Cină la mine cu al-de Bothmer și al-de Kremnitz. Seară de scat³.

¹. Appendice au Livre vert roumain sur la question du Danube, publié par N. Callimaki-Catargi, Paris, 1881. Cf. Titu Maiorescu, *op. cit.*, vol. III, p. 27, 29 și 115-128. — Callimaki-Catargi fusese în două rânduri (28 Noem. 1869 - 2 Febr. 1870 și 18 Dec. 1870 - 11 Martie 1871) ministru de externe. Ca ministru de externe în cabinetul Ion Ghica, el condusese la Palat pe consulul german Radowitz în faimoasa noapte de 10/22 Martie 1871 (cf. Titu Maiorescu, *op. cit.*, vol. I p. 33-4). Fiind numit în Iulie 1881 ministru al țării la Paris, fusese destituit după câteva luni (cf. nota la însemnarea din 4/16 Aug. 1882) și, în urma acestui act violent al ministrului de externe Eugeniu Stătescu, publicase broșura citată.

². Cf. id., *ib.* vol. I, 551-566.

³. Joc de cărți.

Luni ^{21 Dec. 1891}_{2 Ian. 1892} Iarăși dinea la mine. Contele și Contesa Wesdehlen, secretarul de legăție contele Leyden, Alex. Știrbei, singur (nevastă-sa în doliu, după mamă-sa), Teod. Rosetti și doamna, al-de Negruzzi, al-de Kremnitz, Anette — în totul 14. A fost bine, după aceea chiar dansat fără pretenții.

Joi 24 Dec. Pom de Crăciun la al-de Kremnitz, Julklapp¹, vioiu și spiritual. Încântători D-na Rosetti și Teodor, Annette și Chibici², Slavici (adus novelele lui), din potrivă Eminescu și Caragiali, certându-se unul cu altul.

¹ *Julklapp* este, la popoarele germanice din miază-noapte și prin unele părți din nordul Germaniei (Mite Kremnitz era din părțile acelea: născută, la 2 Ianuarie 1832, la Greifswald) o formă glumeață a darurilor de Crăciun (care corespund darurilor de Anul nou de la noi) rămasă din vechile credințe și datine din vremea păgânismului: era un farmec de începutul noului an. *Julklapp* e-te un schimb de glume și de daruri trimise prin mesageri mascați care vin pe neașteptate, bat în ușă, o deschid strigând „*Julklapp!*”, și aruncă repede în cameră un pachet; acesta este legat așa de complicat și de comic (mai multe pachete unul într-altul), încât trece timp până să se ajungă la deslegarea lui; în pachetul cel mai launtric este înfășurat darul trimis, — adesea ceva de haz sau chiar nimic.

Obiceiul acesta stă în legătură cu un întreg șir de alte datine — Julbrot, Julfest, — toate alcătuiind, în vremurile străvechi ale popoarelor germanice, practice la marea sărbătoare de iarnă întru cinstirea zeului luminei și al căldurei, Freyr, — serbare pentru înturnarea soarelui și a fertilității pământului.

Tot o rămășiță, foarte vie, din acele străvechi credințe și datine germane este și serbarea „Pomului de Crăciun” cu acele cântece de invocare către bradul gătit cu lumini aprinse, și cu dans în jurul lui (printr’o imitație ușurată practică și la noi în lumea orașelor și, din nenorocire, și în lumea statelor, prin serbări școlare, deși e cu totul străină de credințele noastre populare și de fondul culturii noastre: Cf. P. Ispirescu, *Despre Pomul Crăciunului*, Din poveștile unchișului sfătos, în „Convorbiri literare” a. XVI, nr. din 1 Decembrie 1882).

² Cf. *Însemnări zilnice*, I, 311. Bucovineanul Chibici-Răvneanu, bun prieten al lui Eminescu, fost coleg cu el la Viena, în „România Jună”. La el a făcut apel Maiorescu să conducă pe Eminescu la sanatoriul de lângă Viena și, apoi, după relativă însănătoșire, să-l însoțească în Italia. Despre el: Constantin Nastasi *Alexandru Chibici Răvneanu, amicul lui Eminescu* (extras din Buletinul „Mihai Eminescu” VI, 1935).

Vineri 25. Aceleași persoane la noi, la cină. Livia cântat al 2-lea Trio al lui Barghiel cu doi instrumentiști de coarde.

Marți 29 și Miercuri 30 Decembrie, cu Clara, Livia și Annette la Sinaia. La Hôtel Kirchner, 45 de fr. pe zi pensiune completă și 3 camere. Admirabilă primblare în pădure la castelul regal, încă destul verde în pădure, geranium ș. a. m. d.; cu toate astea, afară frig, cu vânt tăios. Petrecut seara de Anul nou cu șampanie și ghicitori făurite de noi. Annette încântătoare și spirituală la acestea.

*

[Anul 1882]

La 1/13 Ianuarie 1882, eu la ora 12 [plecat] la Brașov, damele mai târziu la București... Seara la al-de Mureșanu, cu tânărul Bologa, dr. Neagoe..., simpaticul dr. Baiulescu, și bun violonist, pe lângă asta.

Eu la 3 Ianuarie îndărăt. Apoi nesfârșite tratative penibile cu Brașovenii Const. Popazu, Petric și Stravoiu¹ și încă Marathea și cumnatu-său. Făcut contract provizoriu, încă încasat 3000 de fr. și iarăși revenit și restituit. Greci incorecți. Eu o zi și o seară sdrobit...

Miercuri ^{20 Ian.}/_{1 Febr.} 1882. Cu Clara și Livia prin Brașov la Viena, petrecut acolo câteva ore, văzut expoziția Muncaczy și King-fu, prânzit bine la „Stadt Frankfurt“, seara la ora 8, prin Tetschen la Dresda, acolo vizitat galeria de tablouri și pensionul Liviei, apoi [la] 2,23 spre Berlin, unde sosit la 6 1/2. Eu.... [la] ora 10 seara cu trenul spre Lehrter mai departe, [la] ora 5,20 dimineața în Dortmund și la ora 7 dimineața în Witten, Sâmbătă 4 Februarie, stil nou, 1882, în afacerea Preda, cu Cae-

¹. Probabil, efori ai Bisericei Sf. Nicolae.

merer și Brickenstein în potriva lui Brenner de la „Westf[ällischer] Kohlen-Ausfuhr-Verein“ din Bochum¹. Sâmbătă,

¹. În caietul numerotat 7 bis (cf. nota 2 de la p. 113) sânt conceptele următoarelor telegrame și scrisori în această afacere Preda:

Telegramm

1. Witten 4 Febr. [stil nou] 1882.

Director Brenner, Bochum.

In Sachen Preda Bucearest bitte mich heute abend zu Besprechung erwarten.

Majorescu

2. Witten, Sonnabend 4 Febr. 1882.

S[ei]ne[r] Wohlgeboren dem Herrn F. Caemerer,
Director der Waffenfabrik in Witten.

Sehr geehrter Herr,

Von H[errn] Preda in Bucearest in seiner Angelegenheit mit dem Westf[ällischen] Kohlen-Ausfuhr-Verein bevollmächtigt, habe ich Sie heute zu sprechen versucht und zu meinem Bedauern erfahren, dass Sie erst Montag aus London zurückkommen. Ich würde Ihnen sehr verbunden sein, wenn Sie mir gleich Ort und Zeit einer Zusammenkunft mit Ihnen bestimmen wollten. Adresse Dortmund, [Hôtel] römischer Kaiser.

Mit vorzügl[ichen] Hochachtung.

T. Majorescu.

3. *Telegramm*.

Preda, Paris, Hôtel Bellevue, Avenue Opéra.
Arrivé. Adresse Dortmund, Poste restante.

Majorescu.

Bochum, Samstag, 4. II. 1882, 6 Uhr Abends.

Hôtel Hemmer. Zimmer No. 21.

S[ei]ner] Wohlgeb[ore]n dem Herrn Dr. Brenner,
Director des Westf[ällischen] Kohlen-Ausfuhr-Vereins.

Dr. T. Majorescu aus Bucearest bittet, im Auftrage des Herrn Predas, den Herrn Director Brenner, ihm ein Viertel Stunde für heute Abend oder morgen vormittags bestimmen zu wollen, um über die Angelegenheit mit dem projectirten Kohlen-Export nach dem Orient zu sprechen und sie womöglich zu irgend einem friedlichen Abschluss zu bringen.

Duminecă, Luni, Marți și Miercuri — între Witten, Bochum, Dortmund și Essen și pentru 3 ore [la] Cassel, petrecut la al-de Volkmar. Încălzire proastă cu sobe de fier, pâne neagră la cafea, aer plin de [praf de] cărbuni, neauă de loc — infinită plictiseală. Discutat [despre] proces cu Justizrath Sack din Essen an der Ruhr.

Miercuri 8 Fevr. [stil nou] 1882, [la] 6 $\frac{1}{2}$ seara, în Magdeburg, Hôtel Schulz lângă gară, încercat teatru, totul plicticos... Joi, ora 5 dimineața, mai departe, la 7 $\frac{1}{2}$ dimineața în Berlin cu flori și bomboane pentru doamnele mele. Căutat zadarnic locuințe, [în] Taubenstrasse, 4, pentru 2 camere 150 de mărci pe lună, mai mult sau mai puțin mobilate, dar cam murdar, deși [altfel] casă cum se cade.

Joi seara ora 5 $\frac{1}{2}$, prin Tetschen din nou la Viena. Vineri, 10 Februarie de la ora 9 dimineața în Viena Hôtel „Gold[enes] Lamm“ în [cartierul] Wieden, ajuns prost, umblat ceasuri întregi după cumpărat bomboane și altele pentru cei din București, și la ora 2, mort de obo-

Telegramm

Dortmund, Dimanche 5 Févr. 1882, midi.

Preda, Paris.

Hôtel Bellevue, Avenue Opéra.

Procès nécessaire. Envoyez trois cents francs par télégraphe, Dortmund, Hôtel [zum] römischen Kaiser.

Majoresco.

*

Preda 3 Briefe geschrieben: 1 aus Witten, 1 aus Bochum, 1 aus Dortmund.

*

Telegramm.

Essen. Lundi 6 Févr. 1882. 8 heures soir.

Director Brickenstein, Witten.

Bin morgen früh Witten, muss laut Rücksprache mit Justizrath Sack Conferenz mit Ihnen im Laufe des Tages erbitten [in] Sachen Preda zur Vermeidung Process.

Majoresco.

seală, sosit la gară să mănânc. La ora 3¹/₂ plecat din Viena, *Sâmbătă 11 Febr.* la ora 7 dimineața în Caransebeș, unde unchiu-meu episcopul a fost înduioșător de afabil și drăguț cu mine, [mi-a dat] 300 de fiorini ca dar pentru Livia. Ghidiu cu soția, Bartolomeiu (secretar) cu sgrîpturoaica lui, protosinghel Mustea, rectorul seminarului teologic.

Duminecă 12 Febr. [stil nou] 1882 [la] ora 7 plecat din Caransebeș, ora 9 seara în București, la al-de Kremnitz, unde întâlnit pe Bothmer și doamna, Theodor Rosetti și doamna, Gane, Burghеле, Slavici.

[Februarie 1882].

Luni 1/13 Febr., dineu la al-de Kremnitz cu Dr. Lucae din Berlin; și contele Leyden. Dr. Lucae, specialist de urechi, din Berlin, chemat de Wilhelm și Dr. Theodori (medicul Curții) din cauza boalei Reginei.

Marți, idem, iar seara al-de Kremnitz, Lucae și Burghеле la mine la ceaiu și cântat la pian¹. Lucae cântat din gură și la pian compoziții proprii.

Miercuri, dineu la al-de Kremnitz cu aceiași, Anicuța, contele Leyden; v. Bothmer a venit după aceea seara.

Joi 4 Februarie, Pogor, Grig[ore] Cogălniceanu, N. Drossu; Pogor și Carp cu Theod. Rosetti seara la mine, discuție politică. (Eu cinat mai înainte la Th. Rosetti, cu Donici). Cei de mai sus veniseră de la Iași ca deputație la Rege în chestiunea legii tocmelilor agricole. Neprimiți de Rege ca deputație.

¹. Nicu Burghеле (1831-1908) studiasse în Germania (liceul la Dresda, universitatea la Berlin); cânta foarte bine la pian. Titu Maiorescu era nu numai cunoscător și iubitor de muzică, dar cânta însuși la flaut și violoncel, și, la serile de muzică ce se făceau des în casa sa, pe lângă soția și fiica sa (pianiste desăvârșite, mai ales cea din urmă) participa el însuși cu partițiunea pentru flaut, alături de ceilalți parteneri, în executarea bucăților scrise pentru trei sau patru instrumente.

Vineri și Sâmbătă, mâncat la al-de Kremnitz și seara conversație plăcută.

Duminică. Mâncat la al-de Bothmer; și Anicuța acolo. Numai lectură. Traducerea de doine a lui Bothmer.

Luni 8 Febr. La Anic[uța]; seara [la] 10^{3/4} plecat la Galați spre a pleda pentru Donau-D[ampfschiff]fahrts[-gesellschaft] contra Sgrumalla.

Marți 9 Febr. [la] ora 7 dimineața în Galați; câștigat procesul. Prânz la prefectul Rășcanu și soția sa, Costică Suțu și bătrânul Privilegi, în casa lui Cuza. Seara [la] 8^{1/2} ceaiu la Etienne și soția sa. Seara [la] ora 10, plecat din Galați (trimes rahat la Berlin la al-de Clara) și

Miercuri 10 Febr. în București, [la] ora 6^{1/2} dimineața. Pledat proces Prawatke în contra lui Lazăr Nicolescu¹.

Joi² 11/23 Febr. 1882. București.

Dimineața, d-na Maria Rizo, apoi Alex. Stirbey și Carp.

La Cameră, Kogălniceanu în contra legii tocmelilor agricole.

Căutat locuințe pentru al-de Kremnitz.

La ora 6, cină la al-de Sevescu, cu Mitică Rosetti, apoi seara trecut timpul în conversație plăcută cu ei, Annette Rosetti și Gane. Eu le-am expus „Fiziologia plăcerii” a lui Mantegazza. Drept vorbind, numai d-ra Rosetti a priceput complect chestiunile despre care am vorbit, Mitică numai pe jumătate.

Întreg începutul lui Februarie cald, afară de o singură zi cu ninsoare.

¹. Cu aceasta se termină caietul 6-bis.

². Cu aceasta începe un nou caiet, notat pe fața copertei: „7. Febr.—Sept. 1882 (Operația la Londra)”, iar pe verso al scoarței interioare: „Jurnal 7. 11/23 Februarie — 1 Sept. 1882”. — Textul în acest caiet, mai tot în nemfește.

Vineri 12/24 Febr. 1882. Dimineața, C. Suțu, tot felul de clienți, hărțuire. La Curtea de casație 2 procese, la tribunal unul. Unul câștigat, unul (cu Șabeki) divergență, altul amânat. La Cameră nu mai ajung, din cauza supraoboselei... La cină, la al-de Kremnitz, dar la ora 9 la mine acasă Costică Suțu, Alex. Stirbey, Gane și Theod. Rosetti. Discuție politică până la ora 12 noaptea asupra atitudinii lui Carp și a noastră. Convenit cu toții că înțelegerea ar fi bună cu Lascăr Catargi, dar generalul Florescu ar trebui să fie exclus¹.

Sâmbătă 13 Febr. 1882. Dimineața, clienți, apoi Carp, Vandory cu deputatul din Pesta Endé. I-am lăsat cu Carp și m'am dus la Theodor Rosetti (ziua lui), i-am adus d-nei Rosetti liliac proaspăt și violete. Procesul Ehrlich, amânat. Prânzit la restaurant. Cinat la al-de Rosetti cu Annette și Gane, apoi cu toții mers cu trăsura la noi, unde încă al-de Kremnitz, Burhele și Slavici. Stat până la 12... A fost animat și drăguț, cu toată durerea de cap a lui Rosetti, a Mitei și a lui Wilhelm, și lânchezeala lui Slavici din cauza frigurilor, și ceva indispoziție a doamnei Rosetti. Mite nu amabilă...

¹. Tot din această zi e și scrisoarea următoare (conceptul în caietul nr. 7 bis):

București, 12 Februarie 1882.

D-sale D-lui Președinte al Societății de Istorie și Arheologie din județul Mehedinți,

la Turnu Severin.

D-le Președinte, Am primit adresa din 19 Ian. a. c., prin care binevoiiți a mă înștiința, că adunarea generală a Societății ce prezidați m'a proclamat ca membru de onoare al ei. Am primit asemenea și statutele Societății.

Vă rog să aveți bunătatea a exprima Societății, din parte-mi, adâncă mea recunoștință pentru onoarea ce mi-au făcut.

Sper că-mi va fi dat în viitor să pot contribui și eu întru câtva la ajungerea frumosului scop ce vi l-ați propus.

Primiți, Domnule Președinte, Vă rog, încredințarea înaltei mele stime.

T. M.

Duminică 14 Febr. 1882. Sculat la ora 7 $\frac{1}{2}$, clienți,... Caragiali un moment la mine. La ora 10 la Știrbey, și până la 1 acolo, cu Costică Suflu, Lascăr Catargi, general Mano, Th. Rosetti, Lahovary și Gane. Convorbire asupra reorganizării conservatorilor și reintrării noastre în partid. Lahovary cuminte, Mano ceva mai plecat, Lascăr Catargi încă iritat, ținând la general Florescu, a cărui nealegere în comitetul conducător o ceream noi. Gane apoi a prânzit la mine, a venit în urmă și Rosetti, până la 2 $\frac{1}{2}$... De la 6 $\frac{1}{2}$ până la 11 la Mite la masă și seara, cu al-de Polyzu, al-de Bothmer, Annette, contele Leyden și Gane. După aceea au venit încă și al-de Th. Rosetti și Eminescu. Chestionar asupra particularităților de caracter ale oamenilor. Eu [am fost], cred, prea tăios în opiniunile mele, Mite foarte animată în contra mea, bărbatu-său secundând-o cam grosolan. La sourde guerre contre moi. Gentili și inteligenți în același timp contele Leyden, doamna v. Bothmer. Spiritual și bine Eminescu. Prostește contrazicătoare d-na Polysu.

Între acestea eu încă tot mereu nu bine cu sănătatea, vecinica febră nevoină să-mi treacă de-a binele. Probabil, încă 8 zile de pățimit de asta. Și, în aceste împrejurări, nici măcar o oră timp să cuget la conferința mea de la Iași!

Luni 15/27 Febr. 82. Ziua mea de naștere. Dimineața, punguliță chineză, dar de la Annette, apoi o măsuță cu placă de marmură neagră și flori de la al-de Kremnitz, care veniră la 8 $\frac{1}{2}$ cu „urarea“ lui baby, dar și plecară îndată; în genere, la dreptul vorbind, n'a fost o sărbătoare de ziua nașterii. Mulți clienți. Depeși de la Cassel ¹, de la Wölfel și și de la fiica lui, [din] Halle, doamna Benewitz, de

¹. De la Thea (sora Mitei) și soțul ei Wilhelm Volkmar.

la Antonia Volkmar¹ și înainte de toate de la Wallstrasse², Berlin. Chiar de dimineață, scrisori drăguțe de la Clara și Livia. Eu la Cameră, la prânz la al-de Kremnitz, fără nici un aparat festiv, nimeni altul decât noi. Seara la teatru, concert al faimosului violonist Sarasate, lojă-baignoire 50 de franci, [în] lojă împreună cu domnul și doamna v. Bothmer, care era încântătoare, Wilhelm și eu. Mite rămas acasă, din cauza migrenei de ieri. Concert foarte amuzant, concertul lui Mendelssohn cu acompaniament de orchestră, finalul splendid; foarte picante 2 dansuri spaniole cu acompaniament de pian, frumoasă în toate privințele un fel de elegie dată pe de-asupra (Ernst? Vieuxtemps? Chopin).

Îmbucurătoare buna situație de advocatură.

Și azi a fost cald și soare ca primăvara.

Marți 16 Febr. 82. Clienți dimineața, prânzit la Th. Rosetti, apoi îndată [la] Curtea de casație, unde pledat și câștigat, apoi [la] Curtea de apel, unde aplicat art. 151, apoi [la] Cameră 2 ore (neabilă interpelare a lui Kogălniceanu în privința târgului de la Strehaia în contra Turnu-Severinului)... Încep a fi deprimat și fără bucurie de viață, din cauza stărei mele bolnăvicioase. La ora 5, d-na Cleop[atra] Lecca³...., d-na Zisu, apoi la Știrbey la masă, unde, înainte de masă, a citit Cost. Suțu umflatul său proiect de organizare a partidului conservator. La 7 la masă, cu prințesa [Știrbey], cele 2 guvernante cu încântătorii copii, Cost. Suțu și Const. Ghica-Deleni. După masă, desbătut cu Știrbey și Halfon asupra proiectului lor de a organiza aici un liceu francez pentru copiii lor. Halfon fantastic de ușuratec în privința aceasta. La 10 ¹/₂ pentru ³/₄ de

¹. Cf. vol. I, 231.

². Strada din Berlin, unde locuiau soția și fiica sa (Nota doamnei Livia Dymnsza.)

³. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, pag. 78 și 354.

oră la teatrul românesc pentru „Uite popa, nu e popa“¹, nostimă farsă a lui Mitică Rosetti. Acum, la 11^{1/2}, culcat. Fără plăcere de viață, din pricina indispoziției mele fizice.

Miercuri 17 Febr. 82. Ieri ³/₄ de oră plouat puțin, apoi din nou frumos; astăzi (acum, la ora 9 dimineața) soare, frumos și cald.

La [ora] 10, clienți, la 11 Mandrea, apoi ¹/₂ de oră citit Taine, „[De l']intelligence“, și ¹/₄ de oră meditat asupra conferinței mele de la Iași și schițat canavaua [ei]... La ora 7 masă la Wesdehlen cu copiii lui și guvernanta, al-de Bothmer, al-de Kremnitz și contele Leyden. La [ora] 10, a venit să mă ia de la ei trăsura lui Suțu, [la] hotel Brofft, unde [erau] L. Catargi, Știrbey, Rosetti, C. Suțu, mai târziu general Mano. Întâia discuție a proiectului de organizare a partidului conservator, până la 12¹/₂ noaptea. Vecinica mașină de ameteală a vieții bucureștene.

Joi 18 Febr. 82. Primit de la Livia, de la Berlin, un frumos ecran de fereastră, pe care-s lipite plante uscate. Sosit cu țeava termometrului spartă...

Cinat la al-de Sevescu, cu al-de Cozadini, Annette, Tinculina Florescu, seara al-de Bengescu și Jipescu². Acesta [ne-a] arătat iarăși neîntrecutele sale imități ale [vorbirei] țăranilor și altele. Foarte amuzant și un talent care trebuie scos la iveală. Sânt nerăbdător... și viețuesc numai pe jumătate.

Vineri 19 Febr. Jacques Negruzzi a fost pe la mine; a sosit ast'dimineață cu nevastă-sa. După aceea am fost

¹. Comedie într'un act de D. R. Rosetti, publicată în „Convorbiri literare“ a. XVI, nr. de la 1 Iunie 1882. (Titlul „comedie“ e dat la „Tabla de materii“; în corpul revistei e numită „glumă într'un act“; în josul paginei, nota: „S'a reprezentat întâi la București pe scena Teatrului Național la 28 Ianuarie 1882. Rolurile au fost astfel împărțite: Caciarma. — Panu, Ionel Tăbăcel — Iulian, D-na Caciarma — D-na Frosa Sarandi, Irinița, fiica lor — d-șoara A[ristița] Romanescu.

². Autorul „Opincarului“.

la tribunal, la 12 1/2 Academie, apoi Cameră până la 3 1/2, apoi acasă până la 5 1/2; am iarăși ceva febră, sânt cu totul deprimat... Incapabil de a gândi. La 6, cinat la al-de Kremnitz, apoi Mite citit mie romanul ei, Wilhelm m'a cercetat cu de-a mănuntul, și mi-a dat iarăși puțin curaj, totuși îmi repugna atât de mult să plec la Iași, încât rămăseiu noaptea tot aici, și mai bine să telegrafiez mâine că sosesc Duminecă.

Seara ploaie, dar cald.

Sâmbătă 20 Febr. 82. Vreme foarte frumoasă, aer limpede, cald, soare... Luat chinină. Stat în cameră lănced, întins, citit cu încântare scrisori și „jurnalul“ de mai de mult, trimes la Iași 3 telegrame pentru mâine, iar acum [la] 3 1/2 vreau să încep în sfârșit să pregătesc conferința mea de mâine „Limba și inteligența“¹. Dar

¹. Titlul în românește. — Despre această conferință sânt în caietul nr. 7 bis conceptele unei scrisori și a unei telegrame:

D-sale D-nei Maria Roset[ti]-Roznovanu,
Prezidenta Comitetelor - Unite,

Iassi.

București, 7/19 Ianuarie 1882.

Prea stimată Doamnă,

Vă rog să mă iertați că răspund așa de târziu la adresa din 14 Dec. 1881, cu care m'ați onorat. Dar înainte de începerea noului an nu eram în stare de a prevedea cu oarecare siguranță zilele în care să fiu disponibil pentru o călătorie la Iassi.

Acum, când sânt mai fixat în această privință, îmi cer voie a Vă propune pentru conferința în chestie ziua de Duminecă 21 Februarie de la 3-4 ore. Titlul conferinței va fi „Despre Limbă și inteligență“.

Dacă nu voi primi de la D-voastră vre o altă încunoștiințare, admit că timpul ales vă convine și voi fi pentru ziua arătată în Iassi și la dispoziția D-voastră.

Primiți, Doamna mea, Vă rog, încredințarea înaltei considerări, în care sânt

al D-voastră prea devotat
T. Maiorescu

(În josul paginei, ca puncte de orientare pentru acea conferință, însemnările: „Aphasie. Bemerkung v. Lotze. Egger. Thier-Intelligenz Vignoli. — Titlul conferinței fusese scris întâi „Despre originea limbei

am citit și am cugetat atât de mult asupra fiziologiei și psihologiei, încât gândurile se încheagă îndată în cristale și din starea latentă se rotunjesc spre o expunere.

și a inteligenței*. Conferința trebuie să fi avut cam aceeași temă ca „Originea limbajului“, ultima din cele patru conferințe ținute în lunile următoare la Ateneul din București, al căror rezumat l-a publicat Mihai C. Brăneanu sub titlul: T. Maiorescu, *Patru conferințe*, resumate de Mihai C. Brăneanu (Hermes), cu un apendice de D-l Angel Demetrescu. București, 1883. — Cf. mai departe însemnările de la 10, 22 și 30 Martie 1882.)

(Cu acest prilej, credem că e bine să atragem luarea-aminte asupra acelei broșuri, cu totul uitată, spre paguba culturii noastre. Atât în rezumatul celor patru conferințe, cât și în „Apendicele“ scris de Angel — citește Anghel — Demetrescu, sânt înfățișate, într-o formă distinsă, probleme și considerații de o permanentă valoare educativă. În „apendice“, Anghel Demetrescu schițează — într-o elegantă formă literară, de o tinnută obiectivă străbătută de simpatie și admirație — un portret al personalității lui Titu Maiorescu și o analiză a marelui său rol în îndrumarea vieții și culturii noastre naționale. — Anghel Demetrescu lua parte, pe atunci, la întrunirile literare și la cele politice de la Titu Maiorescu ale „Junimei“: cf. însemnările din 5 și 12 Martie 1882, 18/30 Maiu și 23 Oct. 1883, 29 Martie/10 Apr. și 1 Oct. 1884.

Pentru considerația ce avea pentru el, cf. *scrisoarea* din 31 Maiu 1898 a lui Titu Maiorescu către Anghel Demetrescu, publicată de Radu D. Rosetti în *Universul* din 2 Oct. 1930.

A publicat în „Convorbiri literare“ din 1 Iulie 1903 o întinsă și interesantă dare-de-seamă despre „Domnia lui Cuza-Vodă“ de A. D. Xenopol.)

Telegramă

București, Sâmbătă 20 Fevr. 1882.

Madame Maria Rosetti — Roznovano

Iassy.

Etant obligé rester Samedi Bucarest, j'arrive demain Dimanche Jassy et commencerai conférence à 3 heures précises conformément annonce.

Maiorescu.

Tot acolo sânt trecute, îndată după această telegramă, următoarele două, expediate în același timp:

Emilia Humpel

Iassy.

Vin mâne Duminecă Iassy și țin conferința între 3 și 4.

Titu.

Eodem datu.

Pogor, Iassy.

Arrive demain Iassy, après conférence 3 heures suis à votre disposition politique.

Juvenis.

Din advocatură în această lună Fevruarie până acum incasat 3550 de franci, deci binișor. Numai să mă fac odată bine, și voi putea atunci și să gândesc mai proaspăt.....

Sâmbătă 20 Fevr. [la] 10 ³/₄ seara plecat din București,

Duminică 21 Fevr. la ora 1 la prânz în Iași, acolo hotel Binder, dela 3 până la 4 ¹/₂ conferență în salonul bătrânei Maria Rosetti-Roznovanu, paralizate, ținut conferența despre „Limba și inteligența”¹, în folosul fondului „Comitelor unite”, intrarea 6 franci, sala plină. Conferența mediocră. După aceea cinat la Pogor, seara cu Gane la văduvita d-na Greceanu, cu cele 3 drăguțe fiice ale sale, frumoase și vioaie, mai ales cea mai mare (de 19 ani, cred), blondă, numită Gretchen. Apoi la ora 12, acasă, dormit prost...

Splendidă vreme, soare și lumină de lună, cald.

Luni, 22, luat masa la prânz la Emilia, de la Buiuciu acte, la 1 ¹/₂ întrunire politică la Pogor, cu Costică Suțu, Alex. Balș, Leon Negruzzi. La 4 fără 5 minute plecat cu trenul; la gară Melik, Lambrior și Misir, și la București sosit

Marți 23 Fevr. 1882 la ora 6 ¹/₂ dimineața. Cafeaua la al-de Kremnitz, proces amânat, la ora 1 deschiderea sesiunii generale pentru 1882 a Academiei, în absența prezidentului Ion Ghica, care e ministru plenipotențiar la Londra. Cinat la al-de Bothmer, numai cu al-de Kremnitz, după masă scat. Puțintică ploaie spre seară.

Miercuri 24 Fevr. Proces Stoianovici, dimineața Carp, apoi dela 2-4 odihnit, după aceea lucrat la Brockhaus², la

¹. Titlul în românește.

². E vorba de articolele privitoare la România, ce scria pentru *Conversations-Lexicon* al lui Brockhaus. Cf. mai departe însemnările de la 30 Aprilie și 12/24 Sept. 1882, 15/27 Aprilie și 21 Aug./2 Sept. 1884 și *Însemnări zilnice* vol. I, 125 și 307, precum și scrisoarea din 29 Noem. 1874 și cea din 4 Noem. 1877 ale lui T. Maiorescu către Iacob Negruzzi, ap. Torouțiu și Cardaș, *op. cit.* vol. I, p. 2 și 8.

ora 6 luat masa cu al-de Rosetti la al-de Mandrea, la 8^{1/2} sedință de noapte a Academiei . . . Eu iarăși mai vesel și mai mobil.

Joi 25 Febr., dimineața Academie 9-10^{1/2}, apoi 4 procese, 3 amânate, pledat pentru secestru [procesul] Doicescu în contra Bulgarilor. Masă la al-de Sevescu, cu al-de Negruzzi și al-de Bengescu, apoi a venit și simpaticul prim-procuror Culoglu . . , și, pentru scurt timp, arogantul tânăr D. Ionescu¹, însurat cu o Englezoaică, și, din cauza asta, în proces cu tată-său. Început de carieră! Mai târziu au venit și [Nicu] Negri și soția lui, eu însă am șters-o după 10^{1/2}. —

Timp admirabil

Vineri 26 Febr. 82. Dimineața scris lui W. v. Kotzebue²,

¹. Adaos pe margine mai târziu (cu altă cerneală): Take[Ionescu].

². Autorul romanului „Lascăr Viorescu” și al „Schitelor din Moldova”, traduse în românește de A[na Rosetti, măritată apoi Maiorescu], traducere revăzută de T. Maiorescu. Cf. însemnările din 29 Martie, 31 Martie, 5 Aprilie 1882 și *Critice*, ed. 1928, vol. III p. 8, 17-24, 159-163.

Iată conceptul acelei foarte interesante scrisori (în caietul nr. 7 bis) :

S[ei]ne[r] Excellenz W. v. Kotzebue,
Kaiserl[ich] russ[ischen] Gesandten
a[usser] D[ienst].

Dresden
Kaiserl[ich] russ[ische] Gesandtschaft.

Bucarest $\frac{26 \text{ Februar}}{10 \text{ März}}$ 1882

Hochgeehrter Herr,

Vor einigen Tagen hatte ich die Ehre, Ihnen zwei Nummern der rumänischen Revue „Convorbiri literare” zuzusenden, worin ein Artikel von mir dem verspäteten, aber um so wärmeren Dank, den Ihnen das geistige Rumänien schuldet, zum Ausdruck zu bringen sucht. Was ich da ausspreche ist der Reflex der Ueberzeugung aller jüngeren Rumänen, die sich mit der rumänisch-deutschen Literaturbewegung zu beschäftigen im Stande sind.

Die in jenem Artikel in Aussicht gestellte Uebersetzung Ihrer moldauischen Skizzen und des Lascar Viorescu ist von mehreren in Angriff genommen. Die Uebersetzung wird von mir und unserem literar[ischen] Kreis auf das genaueste controlirt

apoi Academie și Cameră, făcut vizite la Beldimano și D-na Ghyca, născută Balș, și fiica sa. Nu [erau] acasă. Cina la al-de Kremnitz, [cu] al-de Negruzzi, Annette și contele Leyden. Eu așa de deprimat din cauza stărei mele de sănătate care nu se îndreptează, încât după masă m'am dus în camera întunecoasă și acum, ora 10, am plecat pe furiș acasă . . . Am îmbătrănit oare, merg la vale, nu mă mai pot bucura de nimic, când nu sânt deplin sănătos ?? — — Sânt prea preocupat de mine și mă simt foarte slab, foarte scăzut.

Sâmbătă 27 Febr. 82. Cea mai splendidă vreme, soare, cald, peste tot brândușe, ghiocei; nicăeri, încă de mult timp, nu mai e neaună. Dimineața *bucurie*. Apoi Cameră, mitropolit. Comandat cele necesare pentru excursia

werden. Freilich, was heisst „von mir“? Vermutlich bin ich Ihnen gänzlich unbekannt. In der Vorrede zu M[ite] Kremnitz „Rumän[ische] Skizzen“ (Bukarest, 1877) steht eine Notiz über mich, in Brockhaus Conv[ersations]-Lexikon 12. Auflage auch u. s. w. Mehr wird es sie beruhigen, dass zum erwähnten Kreis Alexandri selbst gehört, auch Zizine Cantacuzène (in letzter Zeit fleissiger Schopenhauer-Uebersetzer), Slavici, Eminescu, Negruzzi, die geistreiche Frau Mite Kremnitz und wohl die meisten jüngeren rumän[ische] Schriftsteller. Was da gearbeitet wird, wird gemeinsam gelesen und eingehend kritisirt.

Auch ist Alexandri gegenwärtig in Bucarest, zur Jahresversammlung unserer „Akademie der Wissenschaften“, deren Vice-präsident ich bin; (viel Akademie und wenig Wissenschaft).

Also seien Sie beruhigt, so weit überhaupt Jemand beruhigt sein kann, der einen Theil seines besten geistigen Lebens in den Händen von Uebersetzern weiss.

Kann ich unter diesen Umständen annehmen, dass Sie gegen unser Project bezüglich Ihrer Werke nichts einwenden?

Jedenfalls, hochgeehrter Herr, verzeihen Sie mir, ich bitte, die Freiheit dieses Briefes — auf den Bergen geistiger Arbeit und Höhe soll ja die sogenannte Freiheit noch wohnen dürfen — und nehmen Sie nochmals den Ausdruck des Dankes und der Verehrung entgegen von

Ihrem ganz ergebenen

T. Majorescu

(Cf. și scrisoarea din 23 Dec. 1885/4 Ian. 1884 către același).

la țară mâine dimineață, prânzit la al-de Kremnitz, seara Academie, apoi neputând dormi până pe la ora 3 noaptea sau dimineața.

După¹ Academie am fost 1/4 de oră la Capșa, cu Alecsandri și Jacques Negruzzi. Alecsandri îmi spuse că Regina noastră Elisabeta, când se afla spre moarte de bolnavă, excitată, perdută, își zicea tot mereu cuvintele din poezia populară:

Așterne-te drumului,
Ca și iarba câmpului
De² suflarea vântului.

Dovadă de puterea și farmecul poeziei simțite, deși rima e greșită. Par'că deschide o legănare în infinit.

*Duminecă*³ 28 Febr. 82. Excursie la țară la Cernica; a trebuit să comand trăsura cu 4 cai înaintași, la stăruința Kremnitzilor și împotriva intenției mele (38 de franci).

Au mers al-de Bothmer, contele Leyden, Mite și Annette, așa dar 6 [persoane], în 3 trăsuri. Al-de Wesdehlen și al-de Negruzzi au anunțat în ultimul moment că nu vin, Wilhelm a declarat de asemenea la 12^{1/2} că-i e imposibil să vină, din cauza unui din copiii Moscu cu hemoragie care nu se oprește. Astfel plecarăm la 1^{1/2} în număr de 6 la Cernica; la început ceva praf și vânt, dar în timpul mesei-piknik în aer liber, peste drum, în fața casei mitropolitului, era cald, frumos, minunat joc de lumină. Foarte reușită [excursie]. Contele Leyden gentil, doamna v. Bothmer afabilă cu călugării. Seara la 8 eram acasă, eu la 9^{1/2} în pat, trist , pe lângă asta înhățat spre excursii, lectură ș. a. m. d., de care nu mi-e de loc a-minte. Însă voi sta mai retras.

¹. De aici și până la sfârșitul acestui pasagiu, textul în românește.

². Forma exactă a versului: *La suflarea vântului.*

³. Textul continuă în nemțește.

Martie 1882, stil vechiu.

1. La 6^{1/2} la masa mea de lucru, îmbrăcat gata, trist, dar decis. Vreme admirabilă, cald, soare. Iacovachi¹ băut cafeaua la mine și mi-a stricat puțin dimineața, dar la 8 totuși era plecat. Vreau să lucrez pentru cele 3 prelegeri populare ale mele și să scriu scrisori.

Seara. Scris toate scrisorile, apoi Camera, apoi cinat la al-de Rosetti, după aceea Carp. Ajuns cu el la înțelegerea că el poate conta pe noi pentru politica externă, dar că noi rămânem în organizarea partidului conservator, fără a intra în Comitetul partidului. La 9 Academie, până la 10^{1/2}. Par'că, oricum, mă simt mai bine...

Marți 2/14 Martie. Deplin sănătos!! Și după asta [mă simt încă] cu o neliniște în mine. Întreaga istorie a durat, va să zică, pentru mine vizibil de Sâmbătă 30 Ianuarie până astăzi 2 Martie, deci peste 4 săptămâni!

Academie, Camera, cina la Știrbey, ei cu copiii și Eugène Ghica. El totdeauna gentil cu mine, prietenos.....

Miercuri 3/15 Martie. Timp frumos, splendid, sânt fericit și în orice caz iarăși elastic. Dimineața Zizin Cantacuzene, sosit acum iarăși la București de la moșia Hănțești lângă gara Bucecea. Apoi pledat, mâncat cu el la al-de Kremnitz, seara Academie. — Încântătoarea călimară de la Annette.

Joi 4/16 Martie. Mereu timp frumos; eu puțin cam lănced...; trebue să mă întăresc. Dimineața, Academie, apoi Camera; [am] cinat la Kremnitz, cu Burgele, sosit

¹. Prieten al său încă din timpul studiilor amândurora la Viena (cf. *Insemnări zilnice* vol. I, pag. 17 și, aici, scrisoarea din 1/13 Sep. 1883). Cf. despre el și fiul său scrisoarea din 1 Aprilie 1904 a Mitei Kremnitz către N. Gane, ap. Torouțiu, *op. cit.*, vol. III, 309. Gine-rele său, Nicu Cerchez, avea casa peste drum de a lui T. Maiorescu.

iarăși de la Viena-Iași. Generalul Cerchez¹ iarăși bine, numai încă cruțare pentru creerul său.—Seara ne-a citit Mite vreo 50 de pagine din noul său roman. Trimes celor 2 domnișoare Constantinides² bilete pentru concertul de mâine Patti, cu scrisoare.

Misiunea diplomatică germană Radziwill venind de la Constantinopol (dus Sultanului ordinul Vulturului-Negru) sosită ieri aici, astăzi la masă la Rege și seara, de bună

¹. Generalul Mihail Cerchez (*1839 în Bârlad, † 1884), unul din vrednicii comandanți ai vitezei noastre armate în războiul Independenței (atunci colonel, înaintat pe câmpul de luptă general) fusese atins de aceeași boală fatală care în anul următor se va abate asupra lui Eminescu. În Ianuarie 1884 se găsea încă împreună cu Eminescu în sanatoriul de la Oberdöbling, unde Maiorescu se duce să-i vadă (cf. însemnarea de la 1/13 Ian. 1884).

O memorabilă scenă istorică din acel războiu e legată, pentru noi, de numele acestui ostaș. Iată cum e redată de Titu Maiorescu (*Discursuri parlamentare*, vol. II, p. 107): „Osman-Pașa, sărint de pe calul împușcat sub el, e rănit la piciorul stâng și transportat într-o căsuță lângă podul de piatră peste Vid. La ora 1 după amiază, apărătorul Plevnei, pierzând orice nădejde de scăpare, poruncește să se ridice steagul alb și trimete un sol la cel mai apropiat comandant al trupelor protivnice.

Acesta e colonelul Cerchez, care, prin focurile turcești, înaintase de la Bucova spre Vid... Cu respect salută ofițerii români pe marele ostaș; acesta le declară predarea sa și a armatei și, oferindu-și sabia, încredințează mărinimiei biruitorilor pe soldații săi și pe locuitorii din oraș.

Colonelul Cerchez, adânc mișcat, refuză sabia eroului de la Plevna, până va hotări Principele Carol; dar sosind generalul Gannetzki împreună cu adjutantul împăratului, generalul Strucov, acesta cere lui Osman-Pașa sabia și necondiționată predare a întregii armate. În starea desperată în care se află, Osman stă câțva timp pe gânduri, apoi, fără a zice un cuvânt, își descinge sabia împodobită cu pietre scumpe — un dar al Sultanului — și o predă în mâinile rusești“.

Cf. și scrisoarea din 16 Ianuarie 1879 a lui T. Maiorescu către Iacob Negruzzi, ap. Torouțiu și Cardaș, *op. cit.*, I, 13: „Am început întrunirile literare la mine (Sâmbăta). Sâmbăta trecută Generalul Cerchez ne-a făcut o expunere, ilustrată cu planuri, asupra luării Plevnei și predării lui Osman-Pașa în mâinile lui“.

(Expunerea de mai sus dată de Titu Maiorescu se reazemă, probabil, pe această relatare a Generalului Cerchez).

². Fiice ale d-nei Constantinides de la Brașov, prietenă a familiei. Cf. însemnarea de la 15/27 Apr. 1881 și cea de la 14/26 Ian. 1884.

seamnă, la Wesdehlen. Carp invitat la rege la această primire, Știrbey la Wesdehlen. Eu la nici una din ele—semn că ștearsa mea situație politică din ultimul timp mă lasă într'adevăr șters¹.

Clara se mută mâine, la Berlin, în Schellingstrasse 1. Zi de lăncezeală, aproape fără bucurii și fără gânduri.

Vineri 5/17 Martie 1882. Curtea de apel, puțin Cameră, dimineața la 6¹/₂ flori de la piață, orele 2-5 ședința Academiei sub prezidenția Regelui. Alecsandri citit despre Constantin Negruzzi, Poni despre minerale de la Broșteni, [Grigore] Ștefănescu despre Dâmbovița. Cinat la T. Rosetti, seara literatură la mine; vre o 26 de persoane: Alecsandri, Știrbey, Hasdeu, Bariț, [Alexandru] Roman, [Simion] Florea Marian de la Cernăuți², I. Cercez, Th. Rosetti, Negruzzi, Burghilea, Laurian, A[nghele] Dimi-trescu, [Stefan] Mihăilescu, Zizin Cantacuzene, tânărul Rosetti³, Jipescu, Baican, Eminescu, [Teodor] Nica, Slavici, Chibici, Frolo, Macedonski Al. A., Carp. Citit Macedonski (teatral și arogant) poezia lui „Noaptea de Oct[ombrie]“ sau Noemvrie, Carp neplăcut în ocazia asta, apoi „Moștenire de la răposata“ de D. Rosetti, după „Suite d'un premier lit“ a lui Labiche, tradusă și localizată cu foarte mult spirit. Apoi Jipescu ne-a amuzat ne mai pomenit cu imitățile lui [despre felul de a vorbi al țăranilor români ș. a. m. d. Sfârșit la 12¹/₂.

Primit scrisoare de la W. v. Kotzebue, din Dresda. Caldă și frumoasă⁴.

Sâmbătă 6/18 Martie. Mereu timp frumos, cer senin, soare; se și simte bine că se face mai cald. Eu însă nu sânt în stare să gândesc la nimic. — Câștigat procesul

¹. Adaos mai târziu (cu altă cerneală): Desto besser.

². Vrea să zică: din Bucovina. Preotul Marian era de la Suceava.

³. Dimitrie R. Rosetti.

⁴. Vezi T. Maiorescu, *Critice*, ed. 1928, vol. III, p. 159—163.

meu cu casa în contra lui Cohen. Seara Academie. Cam rece afară, seara. Aflu prin Bettelheim (Baronul v. Salzberg?) că la legația austro[ungară] au copia unui tractat de alianță între noi și Rusia.??

Duminecă 7/19 Martie. Prânzit la al-de T. Rosetti și desbătut și studiat amănunțit cu el și cu Mandrea noua lege a tocmelilor agricole, timp de 2 $\frac{1}{2}$ ore. La [ora] 3 Constantinides, la al-de Kremnitz la cină, cu al-de Bothmer, al-de Negruzzi, Annette, Gane și Burghel. Seara, Zizin, contele Leyden și al-de Rosetti și Nica. Citit «Roi Candaule» de Meilhac și Halevy și «La Soucoupe» (mauvais, de Busnach).

Aflat istoria de scandal, de nepriceput, a maiorului R..... M.....¹, aghiotantul Regelui, care a invitat Marți, după prânzul la Rege și ceaiul de după amiază la Wesdehlen, legația germană (prințul Radziwill, prințul Reuss și pe celălalt cu contele Leyden) la un «souper» la Hugues. Radziwill nu s'a dus, dar ceilalți — și au venit acolo și 4 dame aduse: o Franțuzoaică și 3 Românce; M. s'a îmbătat, și-a desfăcut vesta și cravata, și după aceea la socoteală, când a văzut că e de 600 de franci, a început să se certe cu restauratorul în fața aceloră, în privința prețului prea mare și să scadă câteva sute de franci. Prințul Reuss a propus să plătească și el jumătate. Dar el nu primi și zise că va plăti a doua zi. — A și făcut-o, s'a întâlnit a doua zi cu contele Leyden, i-a arătat socoteala achitată și a injuriat mai departe pe Hugues!

Dacă Regele, de teamă de Roșii², ia ca aghiotanți asemenea pușlamale! Și apoi rușinea cade numai pe Români!

¹. Cf. *Insemnări zilnice*, vol. I, p. 11 și 47, nota 3.

². Partidul liberal.

Luni 8 Martie. Telegrafiat Clarei de ziua ei de naștere. [La] Cameră, cină la Sevescu cu al-de Negruzzi. Seara Academie, discuție cu Chițu, care seara mai totdeauna e beat.

Marti 9. Academie, Cameră, tribunal. Masă la Rege, pentru noul ministru plenipotențiar sârb Kalievici, la dreapta căruia eram așezat, și pentru membrii Academiei.

Miercuri 10/22 Martie. Cameră. Seara Academie. Seara încă la 10³/₄, discuție la Mite cu Z[izin] Cantacuzene, Gane și Burghеле asupra noiei mele idei despre excitarea explosiv de violentă în noua pătură specific omenească a substanței cenușii [a creierului], cu celulele abstracțiunei, din care s'a născut ca *décharge nécessaire* graiul și [din care] se și poate explica și orice idealism, mai ales și avariția și pasiunea jocului ca *bucurie*¹.

Joi 11 Martie. Dimineața Academie, apoi puțin Cameră, după aceea însă așteptat inutil la Curtea de apel până la 5¹/₂, în sfârșit 3 procese ce aveam, amânate. Cinat cu Zizin la Sacher, mâncat bine pentru 7 franci, iar seara la «Dacia», la izbutita înșelătorie de magnetizare cu poziția verticală.

De la 20 Fevr. nici un venit de la advocatură, dar de alaltăieri în sfârșit cu desăvârșire sănătos.

Vineri 12 Martie. Ședință publică a Academiei, prezidată de mine, Mitică Sturdza în desgustător bizantinism a citit *Puiul*², de Regina, tradus de el. Părintele [Simion] Florea Marian a citit cuvântarea sa de recepție despre «Chromatica română», și Hașdeu i-a răspuns. Era de față ministrul englez White. Conversație între el, Alecsandri, Episcopul Melchisedec și mine.

¹. Cf. Titu Maiorescu, *Logica*, p. 23 (Nota), și Titu Maiorescu, *Patru conferințe*, p. 98 — 142 (conferența a 4-a, „Originea limbajului”). — Vezi însemnarea de la 22 Martie 1882.

². Titlul — în românește.

Alecs. Une dame me disait: Je n'aime pas l'amour platonique, il en sort toujours un enfant.

White. Une autre dame me disait à moi: j'aime l'amour platonique, parce qu'il conduit toujours à l'autre

Melchisedec (românește)¹: Am cetit în *Indép[endance]* roumaine un dialog între două femei măritate:

A. La început îmi iubeam bărbatul, încât îmi venea să-l mănânc, de drag.

B. Dar acum?

A. Acum îmi pare rău că nu l-am mâncat.

Sara „Junimea” la mine², extrem de plicticos; Eminescu lipsea, Cercez, Nica ș. a. m. d., ș. a. m. d. Au fost numai: Zizin, Mandrea, Burghel, Slavici, Chibici, Anghel Dimitrescu, Filibiliu, Negruzzi, Gane, Rosetti, Baican și, din păcate, și Păulescu. Lectură a prologului la „Jungfrau v. Orléans”, tradus de Jacques, și a unui cânt din Dante, tradus de Gane, — dar fără animus.

Sâmbătă 13 Martie. Vânt tare afară. Eu [la] tribunal, Cameră până la 5^{1/2}, din cauza [legei] tocmelilor agricole. Am cinat la Kremnitz, cu Zizin, [Simion] Florea Marian și Burghel. Seara Academie. Dar tot nu plouă, cu toată via dorință și așteptarea tuturor moșierilor.

Duminică 14 Martie. Ziua aniversară a proclamării noastre a regatului. Înscris la Palat. Cameră. Cină la al-de Bothmer, cu al-de Kremnitz, numai noi 5, foarte plăcut. Acum la 11 am ajuns acasă. După puținica ploaie de ieri seară, astăzi cald, frumos, senin.

Luni 15 Martie. Cald, timp frumos, spre disperarea agricultorilor. Cameră....., la ora 8 cinat la Sacher, la ora 9 Academie, de la 10—11^{1/2} teatru de societate

¹. Textul în românește.

². Aceste patru cuvinte — în românește, apoi textul continuă în nemțește.

(„Moștenire de la răposata“¹, Etincelle) prost, numai Tinculina Florescu bine și Paleologu pasabil, tânărul Davila posibil. De la 12—1¹/₄ al-de Negruzzi, Gane și Annette supat la mine. — Procesul Zisu câștigat la Casație.

Marti 16 Martie 1882. Dimineața Academie, apoi proces Doicescu, câștigat în ce privește martorii. Cină la Kremnitz, seara la 10 stat de vorbă ³/₄ de oră cu Zizin la Hôtel Hugues (el era culcat), apoi [m'am] dus la teatru, unde, cu Alecsandri în lojă, am văzut din nou ultimele 3 acte din „Despot-vodă“. Sfârșitul [reprezentăției] la ora 1, dar, cu toate [criticile îndreptățite ce ar fi de făcut], impresie puternică, emoționantă.

În sfârșit, iată ploaie sdravănă.

Miercuri 17 Martie 1882. Și astăzi dimineața ploaie, după aceea însă frumos, dar răcoare. Procese (Stavrescu), Cameră, la cină Sevescu cu familia [lui] și Gane, seara Academie... De la 3—5 la Th. Rosetti.

Joi 18 Martie 82. Dimineața doamna Hermann (fiică a profesorului Cabanis din Berlin, creștină) cu neplăcuta afacere la jurați (vama Iași) a bărbatului ei², apoi Academie, prânzit la [hôtel] Boulevard cu Zizin și Gane (plăcut), apoi Cameră, după aceea la al-de Bothmer la masă.

Timp cu soare, dar răcoros.

La al-de Bothmer erau 2 Negruzzi, Annette, contele Leyden, al-de Kremnitz, un incult domn Kalisch, de la consulat, și eu, în totul 10 persoane. La masă petrecut bine, după aceea m'a apucat însă din nou îngrozitoarea lângezeală și plictiseală, încât la 9¹/₄, sub pretextul unei adunări, am plecat și, din cauza pustiului de

¹. Titlul — în românește.

². Cf. însemn. din 26 Martie, 6 Aprilie, 4, 8, 9, 10, 11 Maiu, 28 și 30 Iunie 1882 ș. a.

acasă¹, am ascultat un act din „Divorçons“ în sala Bossel și m'am dus apoi acasă la 10^{1/2}.

O astfel de situație imposibilă, aproape pierdută, cum am eu acum, cred că nu mi s'a întâmplat de mult în viață. Și totuși nu descoper nicăieri vina mea. Politicește sânt izolat, în societate foarte izolat, advocatura destul de greu, literatură chiar nimic. Atunci ce? Și încotro? Pe lângă toate astea, fără elasticitate, fără turgescență.

Duminecă 21 Martie 1882. Toate zilele astea Academie, Cameră. Pe lângă astea, Vineri prânzit la al-de Rosetti și apoi seara la al-de Kremnitz, citit „Zopf und Schwert“², cu al-de Bothmer, al-de Negruzzi și Annette, doamna [Emma] Beldimano, contele Leyden, Nica, Zizin. A fost peste așteptări de bine.

Sâmbătă seara văzut „Divorçons“ la sala Bossel, piesă lubrică, dar foarte spirituală, de Sardou. Conferența mea „Magnetismul animal“³ fixată pentru azi a fost amânată, spre a plasa mai multe locuri și a strânge mai mulți bani pentru incendiații din Moldova. De altminteri, eu o pregătisem ieri noapte. Academia m'a numit iarăși viceprezident pe 1 an.

În sfârșit, prima zi cu soare și în același timp *foarte caldă*.

Luni 22 Martie stil vechiu 1882. Zi cu soare și cald și astăzi, dar vânt, praf, mai târziu destul de răcoare. La ora 9 dimineața până la 11^{1/2} Academie, unde Slavici a fost numit membru corespondent. 1^{1/2}—6^{1/2} Cameră, cu desgustătoarea desbatere asupra duratei vacanței, care, în sfârșit, la dorința lui Brătianu, a fost votată nu-

¹. Era singur; soția și fiica se aflau la Berlin.

². De Gutzkow.

³. Cf. Titu Maiorescu, *Patru conferințe*, p. 1—44 (conferința I-a „Ipnotismul“).

mai până la 6/18 Aprilie inclusiv... Afară vânt, lumină de lună, praf și vreme răcoroasă.

Încep a-mi descătușa iarăși cugetarea:

1) Întâiul cuvânt! (uriasă forță latentă a celulelor abstracțiunii specific omenești, care găsesc în *cuvânt* o descărcare; de aceea și bucurie la joc și avarii, fiindcă generalitate; ca la copii).

2) Explicări psihologice privitoare la hipnotism: a) somn, b) sugestiiune (șiruri de reprezentări succedându-se mecanic, ca în vis), c) vedere de stafii (imaginea lui Iuliu Cesar, negreșit, rățăcește încă în univers). Dar second sight???¹.

3) Asupra esteticei lui Flaubert și a lui Zola. (Realitatea rășfrântă prin prisma unui scriitor — zice Zola. Și de aici [rășfrântă] prin prisma cititorilor — adaog eu. Numai în cazul din urmă entusiastă căldură și farmec pentru cititor, ca la Byron ș. a. m. d. Altminteri, pustiu și sec, cum tocmai [e cazul lui] Flaubert și Zola).

Marti 27 Martie. Astăzi frig și vânt; început posomorît al vacanței Paștelor. Până la ora 12 dimineața Academie, apoi prânz cu Babeș² la Boulevard. (Înmormântarea lui Bosianu, la care eram și eu delegat, împreună cu alții, ca reprezentant al corpului advocaților, dar la care nu m'am dus, din aversiune pentru orice pompă publică). Conversație cu Babeș despre răscoala țăranilor români din Transilvania la cel mai mic conflict cu Rusia, din cauza exasperării lor în potriva Ungurilor. În contra [acestei mișcări], conducătorii n'ar avea nici o putere.

¹. „A doua vedere“, vederea de către unele persoane (cu o excitabilitate excepțională) a unor întâmplări ce se petrec la mari depărțări, ca, d. e., cazul lui Swedenborg, citat de Kant. Cf. *Patru conferințe*, p. 15. — Cf. și însemnarea de la 24 Maiu 1882.

² Vincențiu Babeș, membru al Academiei, tatăl d-rului Victor Babeș. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 29, nota 3, și însemnarea de la 17/29 Apr. 1882.

La 6^{1/2} dineu la Kremnitz cu al-de Negruzzi, Gane, al-de Bothner, Anicuța. Explicațiile mele despre posibilitatea stafiilor. Doamna v. Bothmer mărginită. Bothmer dezagreabil. Am citit Spitzer¹ și câteva poezii din „Noul Tannhäuser“².....

Miercuri 24 Martie 1882. Mereu din ce în ce mai rece vremea. Vânt, cerul nuoros, dar de loc ploaie. Până la 12 dimineața Academie, apoi de la 1^{1/2}—3 ședință publică subț presidența Regelui. Proclamare a celor doi premiați, Stefanelli și Tocilescu. Lauda Mitei în raportul general al secretarului. Eu de la 4 până la 10 (cu întrerupere de o oră la masă la al-de Kremnitz) corectat la cele 3 novele traduse, care apar la Samitca, și scris prefață³. Seara la 10^{3/4} la gară, la plecarea Negruzzilor, eu cu un frumos ouf de Pâques de la Capșa pentru d-na Negruzzi, cu bonboane.

Joi. Frig, dar începe soarele. Întâia zi de vacanță Aveam de gând să beau comod cafeaua în pat; când—Știrbei! până la 10^{1/2}. Fixat ședință politică la el.—Scris Liviei la Berlin de ziua ei de naștere (Dumineca Paștelor).—De la 1^{1/4} până la 3 la Știrbey, cu Lascăr Catargi, Lahovary, mai târziu general Mano. S'a hotărît ca eu să scriu manifestul către alegătorii conservatori și să-l semnez împreună cu ceilalți. De la 6^{1/2} până la 9 la Știrbey la masă. Ea încântătoare; și-a exprimat dorința să participe iarna asta la serile noastre literare.

La 9^{1/2} seara [m'am dus] încă la Kremnitz, unde Mite ne-a citit foarte interesantul studiu psihologic-patologic

¹. Probabil, *Daniel Spitzer* (*1835, †1898), redactor la „Neue Freie Presse“, în care, începând din 1865, a publicat sub titlul „Wiener Spaziergänge“ foiletoane satirice cu cuprins politic-social și literar (adunate apoi în 6 volume, 1873—1886; în 1894 „Letzte Wiener Spaziergänge“); tot de natură satirică sânt și novelele sale „Das Herrenrecht“ (1877) și „Verliebte Wagnerianer“ (1881).

². De E. Grisebach. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 335.

³. Cf. nota 1 de la pag. 60.

despre soții bolnavi de turbare. O oră. Erau și Burghela și Chibici....

Vineri 26 Martie 82. Afară soare, cer foarte senin, dar noaptea îngheț la fântână. Mâncat la prânz acasă, de la 2—6 citit lui Știrbey și celorlalți apelul [către alegători], pe care l-am scris repede și violent, 6-7 doamna Hermann, născută Cabanis, de la Berlin, cu fraudă vamală a bărbatului său; plecat să cinez la Sacher.

Sâmbătă 27 Martie. Frumos și frig afară. Sculat la 6^{1/4}..., citit ș. a. m. d.

Duminică 28 Martie/9 Aprilie. Paștele și ziua de naștere a Liviei. Telegrafiat Liviei, scris scrisori. Afară frig. Ghiață la fântână, dar aici de loc neaună, însă a nins la Pitești, Ploiești, Sinaia, Iași. Mâncat la prânz la al-de Kremnitz cu d-ra¹ guvernanta în vârstă cam de 40 de ani la Cantacuzene (alianță de familie cu Carp)². Intelligentă, uitându-se cruciș, dar comic de urâtă la pieptănătură, cam ca Marquardt. Într'asta, o adevărată Germană de nord. Dar bună și deșteaptă. Peste zi, jucat șah cu W[ilhelm], cinat cu al-de Kremnitz și baby la Sacher, seara ei la mine, jucat skat în camera de culcare încălzită. Nu prea amuzant, dar destul de intim.

Luni 29 Martie. Făcut câteva vizite, citit Maudsley, prânzit la d-na Cassia Rosetti³, cu fiul său și Annette, seara citit Creangă și corectat 7 pagine din traducerea Kotzebue⁴, la 11^{1/2} în pat. Afară mereu frig. În Cișmegiu serbare pentru incendiarii de la Neamțu și din Fălciu. Nu m'am dus.

¹. Lăsat loc liber spre a-i scrie numele pe care nu și-l aducea aminte.

². Familia D-rului Ion Cantacuzino, frate cu doamnele P. P. Carp, D. A. Sturdza, C. Sturdza, I. G. Miclescu.

³. Mama viitoareii sale soții.

⁴. „Schife din Moldova“, traduse de Anna Rosetti.

Marti 30 Martie 1882. Până la ora 6^{1/4} stat acasă și început să fac planul despre *întâiul cuvânt*¹ și, înainte de a scrie, am citit încă până la descurajare, să mă tâmpesc de atâta lectură. Trebuie, prealabil, să studiez încă mult mai multă anatomie și fiziologie a creierului.

Cinat la Știrbey, unde mai erau încă Ienache Văcărescu și corpolenta lui nevastă (născută Fălcoianu) și cele două fiice ale lor, dintre care una² ne-a recitat pe din afară, după masă, ceasuri întregi, poeziile sale. Etrange; face impresia de urită și toantă, dar surâde plăcut, când a uitat ceva. Poeziile însă, de oarecare însemnătate.

Miercuri 31 Martie. Încă mereu frig și soare afară. Corectat cu d-ra Rosetti traducerea Kotzebue, 3^{1/2} — 7 jucat boccia³ la al-de Kremnitz cu Anicuța, contele Leyden și vărul⁴. Cu ei la cină, fiindcă contele Leyden pleacă poimâne la Sofia, într'un concediu de 3 săptămâni. Seara citit până la 10^{1/2} două comedii franceze.

[*Aprilie 1882*].

Joi 1 Aprilie. Ceva mai cald afară; mereu soare. Primblat prin Cismegiu, văzut cu bucurie frumoasele bărane pentru serbarea populară (pentru incendiați), cinat la al-de Kremnitz, seara jucat skat.

Sâmbătă 3 Aprilie. În sfârșit cald, mereu soare. Eșit în oraș numai în haină. Seara [la] teatru (Olteanca, operetă, nătângul text de maior Bengescu; muzica, în întregime furată, de Caudella și Otremba), cu al-de Sevescu și d-ra Rosetti.

Duminică 4 Aprilie. Cald, cerul în parte acoperit, câțva timp păclă. Fost afară din oraș la Floreasca,

¹. Cf. mai sus însemnările de la 20 Fevr., 10 și 22 Martie 1882 și *Patru conferințe*, p. 98-142 (conferența „Originea limbajului”).

². Notă marginală mai târziu: Hélène Vacaresco.

³. Cf. *Însemnări zilnice* vol. I, p. 155, nota 2.

⁴. I. Popazu; cf. p. 9, nota 3.

jucat boccia la al-de Kremnitz cu Burghele. Seara citit comedie (drăguță, „Les moulins à vent“ de Meilhac și Halévy). O adevărată Duminecă de recreație.

Luni 5 Aprilie. Cald. — În sfârșit azi la procese. Comică propunere a doamnei Strauss pentru Nica, cerere în căsătorie a fiicei mele. Firește, respins net. — Carp și Theod. Rosetti la mine.

Iarăși primit o carte groasă despre „Pedagogie“ de [Barbu] Constantinescu, „fost revizor școlar“, dedicată D-lui Titu Liviu¹ Maiorescu, etc. etc.

Seara revăzut traducerea Kotzebue de d-ra Rosetti, cu dânsa.

Marți 6 Aprilie. Cald dar înnuorat. — Azi, după sfârșitul [vacanței de] sărbători, începe iarăși viața de procese. La Curtea de casație pierdut [procesul] electoral col[onel] Rosnovanu. Fost după aceea la [închisoarea] Văcărești până pe la ora 6 pentru Săveanu și Clement Herman (fraudă vamală, Iași). Cina și seara la al-de Kremnitz cu al-de Bothmer, mai târziu al-de Rosetti. Jucat puțin boccia, iar seara v. Bothmer ne-a citit *Ein Gebet* (Berlin, la Duncker) de Regina.

Cald, pâclă, nu plouă de loc.

Miercuri 7 Aprilie. 6^{1/2} dimineăța, scriu scrisori; afară soare, cald, nu plouă. Toți oamenii de la țară jinduesc după ploaie, eu găsesc căldura încă încântătoare. Seara skat la Kremnitz. Să determin pe Știrbey să se împace cu Brăiloiu, din cauza tânărului Cesianu.

Joi 8 Aprilie. Afară la Floreasca, zi plăcută.

Vineri 9 Aprilie. Cald. Câștigat procesul d-nei Rosetti²

¹. Numai cât timp a trăit tatăl său, și spre a-i face plăcere, și-a semnat numele astfel; după aceea, numai „Titu Maiorescu“; de aceea subliniază pe „Liviu“, care era un adaos latinist, cu totul neplăcut lui.

². Probabil d-na Cassia R. Rosetti, mama viitoarei sale soții.

în contra lui G. Ionescu. Col[onel] Roznovanu la mine, cu rugămintea conservatorilor să vorbesc Duminecă, pentru care lucru ei, în schimb, voiesc să țină adunarea la [sala] Herdan, nu la club... Seara la Kremnitz, (Lecomte¹ era acolo și a povestit fel de fel de Incuri de la Paris; contra lui Munkaczy și a lui Vereșaghin, ale cărui tablouri din războiul rus ar fi fiind prost pictate).

Sâmbătă 10 Aprilie. Amânat procesul Casație Nicolescu, din cauza durerii de cap. Febră... Acum, la ora 10 seara, mă duc la culcare, pentru ca mâne, la conferința mea, să fiu atât de proaspăt, pe cât este în genere posibil, după migrena de azi.

Duminecă 11 Aprilie. Treaz de la ora 4, moleșit, cu puls accelerat, la 2 plecat la conferința despre magnetismul animal, a ținut 2 ore întregi, ceva cam lungă, nu destul de spirituală, dar precis și limpede. Capetele inteligente mulțumite de ea². Seara întrunire politică la [sala] Herdan, unde eu am vorbit în numele comitetului din Iași.

Luni 12 Aprilie. Zi stupidă, Cameră, ș. a. m. d. Seara însă petrecută foarte plăcut la al-de Bothmer, el ne-a citit din Kleist și introducerea lui Heine la Don Quijote german ilustrat. Vorbit despre stafii.

Marți. La Văcărești cu baby și guvernanta sa d-ra Joung, Franceză elvețiană, fiică de ceasornicar de la Chaux-de-fonds. La cină și seara, la al-de Kremnitz, cu Zizin și Lecomte. Seara citit „La veuve“, destul de plicticoasă.

Miercuri 14 Aprilie. Pledat tribunal secț. II pentru d-na Zisu; câștigat. Vizita [lui] Mihalcea din Iași și

¹. Arhitectul Lecomte du Nouy.

². Un rezumat al ei, sub titlul *Ipnatismul*, în broșura *Patru conferințe*, p. 1-44.

Pușcaru din Pesta. — Multă vorbărie a așa zisei societăți în contra conferenței mele despre magnetism[ul animal]. Eu, în primul moment, apăsas de asta, în curând însă ridicându-mă în contra, curajos și cu conștiința de mine însu-mi.

Joi 15 Aprilie. Mereu cald, mie plăcut, de loc ploaie. Bucuria gustărei de dimineața pe terasă mă trage mereu de vreme din pat. — Pledat, Cameră, curaj și bucurie. Încă de Sâmbăta trecută boschetele de liliac în plină floare. . . .

Vineri. Prânz la Sacher, Academie, cina [la T.] Rosetti, zi stupidă. Seara nuoros, a ploaie.

Sâmbătă 17/29 Aprilie. În sfârșit ploaie abundanță în toată țara.

Bătrânul Pușcariu, de la Curtea de casație din Pesta, la mine. Vorbit politică. Zice că el n'a intrigat în potriua unchiului meu Popasu, cu ocazia neconfirmării lui ca mitropolit, spune că Românii din Transilvania ar fi fiind pierduți, Ungurii o să-i desnaționalizeze; al-de Mocsony se pierde în maghiarism; pe Babeș îl poți avea numai pentru parale, dar atunci îl ai pentru orice. — Mâncat cu Zizin afară, la „Villa regală“. Seara „Junimea“ la mine. Puțină lume, numai 12. Citit frumoasă legendă de Eminescu, „Luceafărul“¹.

Duminică 18/30 Aprilie. Ploaie și cam răcoare. Citesc Pot-Bouille a lui Zola, cu atenție, ca tot ce e de Zola. — La cină la Kremnitz căpitanul de jandarmerie Pustowoitow din armata Rumeliei orientale, prieten cu v. Viettinghoff², în concediu, în trecere, spre Pustowoitowka, lângă Pultava, unde fratele său are moșie a soției lui, născută prințesă

¹. Fraza subliniată la o lectură mai târzie și pusă nota marginală: „1882 Apr[ilie]“.

². Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, 321 și însemnările de la 4 Maiu (cu nota), 7 și 20 Maiu 1882.

Gagarin. Averea lui însăși pusă sub sechestru, din cauza sorei lui (Langiewicz). Această soră a murit anul trecut la Paris, lăsând 3 copii din căsătoria ei de mai târziu cu un Englez. El are „jurnalul“ ei din revoluția poloneză dela 1863 (ea era atunci de 21 de ani) și de mai târziu. Un bărbat frumos, energic, cu ochi vișători, care mi-a făcut cea mai simpatică impresie. A fost rănit de 2 ori la Șipca, puternică contuziune de schije la ceafă, Și acum are din când în când, din cauza asta, neliniștitoare dureri.

Luni 19 Aprilie / 1 Maiu 1882. Dimineața, smintitul Anagnosti la mine, din cauza conferinței mele despre magnetismul animal. — Pledat la Casație. Foarte cald, lalelele în floare în grădina mea, salcâmi înfloriți.

Jucat boccia și cinat la Kremnitz, cu baroneasa [Witzleben]¹, al-de Bothmer, Zizin și Annette. — Mite [cu] migrenă.

Marți 20 Aprilie / 12 Maiu 1882. Timp admirabil, totul verde din plin, foarte, foarte cald. — 2 pledoarii astăzi, cina la Kremnitz, seara de vreme acasă. Splendidă lumină de lună. Criză ministerială din cauza chestiunii Dunărei, de oare ce se pare că întreaga Europă a adoptat propunerea Barrère² și România stă izolată în opunerea sa.

Prințul Battenberg se zice că ar fi trimes de la Viena renunțarea sa la tronul bulgar și a plecat la Darmstadt. E oare în legătură cu asta călătoria într'acolo a contelui Leyden ?

Întreaga știre ([din] „Românul“) nesigură.

¹. Nota doamnei Livia Dymysa.

². Delegatul francez în Comisiunea europeană a Dunărei. — Cf. T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, III, p. 2-3, 21-23, 31-40.

Miercuri. Pledoarie la Casație [în procesul] Descombes; pierdut. De la Craiova sosit volumașul meu de novele traduse¹.

Joi 22 Aprilie. Mereu cald. Cameră. Seara „Tomnatica”² lui Kotzebue citit aproape toată în traducerea gata.

Vineri 23 Aprilie. Ziua de Sfântul Gheorghe; cald. [Fost] afară, la Văcărești. Cină la Știrbey, unde și George și Alexandrina Roznovanu; oamenii cu totul încântător de prietenoși cu mine. Le-am citit „Norocul din Roaring-Camp” din noua mea cărticică [de traduceri].

Sâmbătă 24 Aprilie. Cald. Al-de Kremnitz se mută în strada Polonă 23, unde au locuit până acum Brăiloi... Dorm toți la mine...

¹. Nu se găsește nici la Biblioteca Academiei române, nici la a „Fundăției Carol I”. E citat însă astfel în nr. de la 1 Maiu 1882 al „Convorbirilor literare”, la „Bibliografie”: *Biblioteca Literară. Patru romane, de Carmen Sylva, Alarcon, Bret Harte, și din chinezește, traducere română de Titu Maiorescu, 1 mic vol. 154 pag. Craiova, 1882.*

Unul din cele dintâi exemplare îl trimete Carmen Sylvei, precum se vede din următorul concept de scrisoare (în caietul nr. 7 bis):

Bucarest, 25 Avril 1882.

Mademoiselle L[ucie] Ghica,
demoiselle d'honneur de S[a] M[ajesté] la Reine,

Sinaia.

Mademoiselle,

Le petit volume ci-joint vient de paraître à Craiova. Comme il commence par la traduction d'une nouvelle allégorique de Carmen Sylva, j'ose Vous prier de bien vouloir le remettre à Sa Majesté la Reine.

Cet envoi arrivera probablement à Sinaia le 24 Avril. Je ne me permets pas de mettre cette date [ziua numelui Reginei] en rapport avec mon petit volume.

Veuillez agréer, mademoiselle, l'assurance de ma considération la plus distinguée.

[T. M.]

². Întâia din cele 5 Schițe din Moldova, publicată în nr. de la 1 Iulie 1882 al „Convorbirilor literare”.

Între acestea, în cele 2 camere din faţă ale mele „Junimea“ până la 12^{3/4} noaptea. Prinţul Ştirbey, Carp, I. Cercez, Mandrea, D. R. Rosetti, (Theodor R[osetti] şi Burghelile lipsesc din Bucureşti), Nica, Frollo, Popescu (Hermes¹), Slavici, Eminescu, [Nicolae] Densusianu şi Iacovachi. Lipseau încă Chibici, văru-meu [Popasu], [cei de la] „Rom[ânia] lib[eră]“ şi Manliu, Jipescu, Filibiliu, Hasdeu. — Discuţie cu Carp despre patima beţiei a lui Poe. Lectură a traducerii „Mănăstirea Tomnatica“, care a fost găsită bună, a unui întâiu tablou al noiei „reviste“ a [anului] 1881 de D. Rosetti², a noiei frumoase poezii a lui Eminescu „Luceafărul“.

Duminecă 25 Aprilie. Cald şi frumos. Am dormit numai 4 ore. Dimineaţa, [la] 6^{1/2} băut cafeaua pe terasă, cu al-de Kremnitz. Wilhelm şi Mite plecat la 7^{1/2}, baby şi domnişoara lui rămaşi aici. Acum e ora 8, trebuie să mă gândesc la conferinţa mea — pe cât capul meu va vrea să se aplice la asta — „Darvinismul în progresul intelectual“³.

Conferinţa a fost bine.....

Luni 26 şi Marţi 27 Aprilie, zile de procese.

Miercuri 28 Aprilie. Ajutat Kremnitzilor. Seara cu Zizin la Mite vorbit despre conferinţa mea de Dumineca ce vine, „Temperamentele“⁴.

¹. Redactor la „România liberă“, ziarul de sub direcţia lui D. A. Laurian. Numele de aici (şi din însemn. de la 28 Oct. /9 Noem. 1882 şi 19 Ian. 1883) „Popescu“ sau e din greşală, sau cel de care e vorba şi-l schimbare curând în „Brăneanu“; căci, pe „Hermes“, însuşi T. Maiorescu îl numeşte mai departe (însemn. din 15/27 Oct. şi 31 Oct. /12 Noem. 1883) „Brăneanu“, nu „Popescu“; sub numele de „Brăneanu“ (însoţit de pseudonimul „Hermes“) publică el rezumatul celor „Patru conferinţe“ ale lui Titu Maiorescu; v. mai sus nota 1 de la pag. 25 şi nota de la pag. 38 ş. u.

². Poate *Vicleimul*, revistă politică şi umoristică într'un act, publicată în „Convorbiri literare“ nr. din 1 Iulie 1881.

³. Titlul, în româneşte. — Rezumatul ei publicat de Brăneanu în volumul *Patru conferinţe*, p. 45-84.

⁴. În acelaşi volum, p. 85-97.

Joi 29 Aprilie. Încă aseară și toată noaptea și acum (ora 5 după amiază) ploaie mare. — Pledat proces până la ora 5. Plec la masă la al-de Kremnitz. Dau lui Marathea¹ îndărăt 3000 de franci, natural cu totală indiferență și de la sine înțeles. Seara [Theodor] Rosetti.

Vineri 30 Aprilie..... Dimineăța, multe consultații de procese. La Văcărești, pentru fraudatorii de vamă. Cină la al-de Kremnitz în casa acum aproape instalată. Seara [la] teatru, în lojă cu doamna C[assia] și d-ra [Annette] Rosetti, [la] piesa lui Labiche „Suites d'un premier lit“ („Moștenire de la răposata“) tradusă de curând de D. Rosetti². Destul de amuzant. Acum, ora 12 noaptea, vreau să termin de redactat articolele privitoare la România [din litera] C din Conversations-Lexicon al lui Brockhaus (ediția 13).

Vremea iarăși frumoasă, dar mult mai răcoare; pretutindeni însă salcâmi înfloriți.

Venituri de la advocatură în Aprilie 5400 de franci.

Maiu 1882.

Sâmbătă 1/13. Timp frumos afară, soare arzător; eu sânt la ora 7 dimineăța la birou, la scris scrisori și studiat acte. Poate încă să termin articolul despre statistica sinuciderilor³. — Nu [l-am terminat], ci [plecat] afară din oraș până la 2 și [apoi] acasă până la 6, seara „Junimea“, cu Hasdeu, Carp, Cercez, Th. Rosetti, Gane, Frolo, [Nicolae] Densușanu, Eminescu, Slavici, Popasu, Nica, un moment Zizin. Culcat la miezul-noptii.

Duminecă 2. Ceva durere de cap, febră, în rele dispoziții. [Am ținut] conferința despre Temperamente⁴;

¹. Cf. însemnarea de la 3 Ianuarie 1882.

². Cf. însemnarea de la 5/17 Martie 1882.

³. Cf. p. 23, nota 1.

⁴. Rezumată („de Ignota“), în *Patru conferințe*, p. 85—97.

după părerea mea, incomplectă; totuși toți ceilalți foarte mulțumiți: „charmant, supérieur“ ș. a. m. d. De altminteri, enormă îmbulzeală. — Cinat la „Vila regală“, cu al-de [Th.] Rosetti, al-de Kremnitz, Gane și Annette. Peste zi, timp nuoros, seara și peste noapte ploaie cu găleata.

Luni 3 Maiu. Timp posomorît, rece, eu noaptea avut încă febră. Nu m'am dus la Cameră, spre a studia dosarul [procesului Hermann]¹; dar la tribunal nu l-am putut avea și am scris...

Marți 4 Maiu 1882. La Casație câștigat [procesul] Niclescu-Dorobanțu contra Ecaterina Adolf Cantacuzino²; apoi până la 5^{3/4} studiat dosarul contrabandei [Hermann] de la Iași. La 6, cu doamna Hermann, Zizin și Burghеле cinat la al-de Kremnitz și petrecut seara la ei. — Plouă. Locotenentul v. Karger la mine, cu scrisoare de la pastorul Franke. Vrea [să intre] în armata rumel[iotă]³. Ușuratecul!

¹. Cf. însemnarea din ziua următoare și cea de la 8 Maiu.

². „Dorobanțu“ și „Adolf“ adaose mai târziu, spre precizie.

³. În text scris: „Er will in die rumän. Armee“; dar „rumän.“ este, de sigur, din graba scrisului, o greșală, în loc de „rumel.“ (rumelische). Aceasta rezultă din însemnarea următoare (de Vineri 7 Maiu), unde e vorba de o depeșă din Filipopoli a căpitanului v. Viettinghoff (din armata Rumeliei orientale, atunci încă despărțită de Bulgaria; cf. însemnarea de la 18/30 Aprilie 1882, care înștiințează pe T. Maiorescu că locotenentul v. Karger n'are nici o șansă (de a fi primit în armată). Presupunerea aceasta e confirmată de textul telegramei ce T. Maiorescu trimete a doua zi, 5 Maiu, lui Viettinghoff.

Iată textul acelei telegrame (în caietul nr. 7 bis):

Telegrama].

Bucarest 5/17 Mai 1882.

Capităn Baron Viettinghoff,

Philipopol.

Preussischer Lieutenant von Karger, gutes Führungsattest, wünscht Eintritt in rumelische Armee oder sonstige Beschäftigung dort. Halten Sie es für möglich? Bitte telegrafische Antwort.

Maiorescu.

Miercuri 5. La Văcărești până la 6, apoi cina și seara la al-de Bothmer, cu al-de Kremnitz, baroana [Witzleben] și d-ra Rosetti.

Joi 6. Cina la al-de [Theodor] Rosetti. Seara la teatru, la beneficiul [Ștefan] Iulian-Mateescu¹. Timpul mereu ploios și foarte rece.

Vineri 7 Maiu. Vremea tot turbure. Depeșă de la căpitanul Viettinghoff din Filipopol cu [comunicarea că nu e] nici o șansă pentru v. Karger [de a fi primit în armata rumeliotă]. Cinat la mine acasă, seara [studiat] afacera Hermann.

Sâmbătă 8 Maiu. Timp frumos, soare, însă tot răcoare. Corectat conferența despre Temperamente și trimes la *România liberă*, [scris] scrisori. În sfârșit, un moment la Cameră. Mâncat la al-de Kremnitz, unde [am] găsit pe Mite la pat și cu febră mare... Seara [la] 9^{1/2} acasă. Iarăși vreme urâtă. În general, o zi grea, Max a pierdut [termenul de] apel [în procesul] Fuchs, Prawatke și Descombes (care au pierdut) mi-au scris, seara am venit prea târziu pentru doamna Hermann, care avea să vină la mine și care acum va veni mâine dimineață, stricându-mi ziua.

Duminecă 9/21 Maiu 82. Ploaie cu găleata. Dimineața, doamna Hermann, Ornstein, Prawatke, Constantinescu. La ora 2, pe ploaie, ultima conferență, despre originea limbei², până la 3^{3/4}. [Sala] tixită de lume. Conferența bunicică. Mitei îi merge mai bine. Cinat la ea cu Slavici, care după masă ne-a citit traducерile sale ale nouelor legende ale Carpaților³ ale Reginei.

¹. Doi din cei mai talentați actori de comedie ce am avut. Iulian a creat la noi rolul titular din opereta „Voievodul Țiganilor“.

². În broșura *Patru conferințe*, p. 98—142, sub titlul „Originea limbajului“.

³. *Poveștile Peleşului*.

10/22 *Maiu, Luni*. Astăzi serbarea încoronării. Cerul foarte înnuorat, dar din când în când străbate soarele. Trotoarele murdare. S'a făcut foarte frumos și cald. Prânz la [hotel] Boulevard cu v. Karger. Cina la mine acasă, iar după masă afacerea Hermann. 2-3 la Palat, cu Camera și Senatul, spre a felicita pe Maiestățile lor. Seara iluminatie și tot felul de șarlatanisme, lucru în care Roșiii¹ sânt maeștri.

11/23 *Maiu, Marți*. Iarăși ploaie.

Curtea cu juri, după desbatere de 3 ore, declinat competența în afacerea de contrabandă vamală de la Iași. Cina și seara la al-de Kremnitz, cu Zizin și v. Karger. Citit două posibile schițe de Guy de Maupassant, „Fifi“

Joi 13 Maiu. Dimineața, [la] Moși și [la] Văcărești, cu baby și d-ra Yung², care se întoarnă săptămâna viitoare la Viena. Seara, jucat skat cu Jacques N[egruzzi] la al-de Kremnitz. v. Karger își ia rămas-bun, spre a pleca îndărăt mâine.

Vineri 14/26 Maiu. Peste zi Hermann. Dineu la al-de Kremnitz, cu contele și contesa Wesdehlen, Zizin și Jacques în redingotă. Seara, d-na [Teodor] Rosetti, cu durere de dinți. Mitei după masă i-a venit rău (din cauza rochiei prea strimte) și i-a fost foarte rău, avea migrenă. După ce fixasem cu al-de Wesdehlen excursie peste Rucăr [la] Curtea-de-Argeș, Wilhelm declară că Mite nu va putea merge. Dar al-de Wesdehlen pleaseră. Serată pierdută.

¹. Liberalii.

². Micul Kremnitz și guvernanta lui.

Sâmbătă 15/27 Maiu. Mite totuși poate veni. Și Annette. Până la 12 ore noaptea telegrafiat, pus în ordine, ș. a. m. d. Telegramele vezi în caietul meu de scrisori¹.

¹. Iată conceptele acelor telegrame (în caietul nr. 7 bis):
Tel[egrame].

București 15/27 Mai 1882.

Neurihrer, Hôtel Bucarest,

Kronstadt.

Bitte Morgen Sonntag 2 Uhr auf Bahnhof zwei gute Wagen schicken zur allsogleichen Weiterfahrt nach Törzburg. Bitte auch heute Boten nach Törzburg schicken zum Notar Ratz und Stojan, damit Zimmer zum Uebernachten von 7 Personen Sonntag Abend bereitet sind und 7 Pferde für Montag früh ins Gebirge. Antwort 10 Worte bezahlt.

Majoresco.

Advocat Pușcariu, Brașov.

Rog înștiințați Notarul Rațiu și Primarul Stoian să pregătească pentru mâine Duminecă sara șapte paturi spre înnoptare la Bran și 7 cai buni pentru Luni dimineața. Facem excursie cu ambasadorul german. Iertați deranjarea. Răspuns 10 cuvinte plătite.

Maiorescu.

Dumitru Sârbu, Câmpulung.

Rog trimiteți pentru Luni 17 Mai la 2 ore amiazi două trăsură bune, să aștepte la Bunea în Rucăr. Mergem Luni Nămăiești, Marți Curtea-Argeș, Mercuri Pitești. Răspuns 10 cuvinte plătit.

Maiorescu.

Bunea, fost Primar, Rucăr.

Venim Lunea Rusaliilor la amiazi în Rucăr, cu Ministru german. Rog pregătiți bună primire pentru câteva ore. Săra petrecem Nămăiești.

Maioreseu.

Maica Stărița, Nămăiești, Câmpulung.

Sosim cu Ministrul german Luni sara la monastire, șapte persoane. Rugăm să ne primiți o noapte la stărițe.

Maioreseu.

Architecte Lecomte, Curtea Argeș.

Arrivons avec ministre allemand Mardi soir chez vous, venant de Câmpulung. Sommes 7 personnes. Prière recevoir

De *Duminică 16/28 Maiu* până *Miercuri seara 19/31 Maiu 1882*, excursie cu contele și contesa Wesdehlen, Mite, Annette, Zizin Cantacuzène și Theodor Rosetti peste Brașov, Bran, Dâmbovicioara, Rucăr, Nămăiești, Pitești, Curtea-de-Argeș, Pitești—București. Foarte frumoasă și reușită. Vezi despre asta însemnarea mea de călătorie, în nemțește¹...

Joi ^{20 Maiu}_{1 Iunie} 1882. La București. Încântătoare, neschimbată, egal de liniștită și totdeauna prietenoasă a fost contesa Wesdehlen, încântătoare ca totdeauna în călătorie Annette, curajoasă Mite, căreia, în cele din urmă, i-a priit călătoria, admirabil, totdeauna vioiu și plin de spirit Zizin. Wesdehlen — un țeapăn bloc de gheață, dar din când în când desghețându-se. — Proastă aranjare de către Pușcaru de la Brașov. Curățel Hotel Nanoescu în Curtea-de-Argeș. Multă amabilitate din partea restauratorului Neurhrer (Hotel București) din Brașov.

Mite pleacă mâine cu baby la Elster. Scrisoare de la baronul Viettinghoff din Filipopoli; idem de la Grisebach din Berlin. — Plouă.

Vineri 21 Maiu 1882. Ora 6^{1/4} dimineața. A dat soarele iarăși...

Ora 6. Mite plecat cu baby. Eu la gară, apoi înapoi și până acum stat acasă. Acum plouă iarăși.

quatre chez vous pour la nuit. Amitiés et pardon. Réponse
10 mots payés.

Majoresco.

*

Eodem datu.

Nanoescu, Curtea Argeș.

Sosim Marți sara. Rog pregătiți-ne undeva primire pentru trei persoane noaptea. Scuzați deranjarea.

Maiorescu.

¹. Excursia a avut, în parte, același itinerar ca cea de la 31 Maiu 1881.

Între 9 și 11^{1/2} vizita lui Humpel¹ (neroadă lui istorie cu al său imn al Regelui și cu «Serviciul credincios»), Știrbey, Zizin, și [Teodor] Rosetti.

De la 12 până la 6 lucrat la jurnalul de călătorie.

Cina la Kremnitz cu H[umpel], care ne-a cântat la pian al său Imn al încoronării și foarte drăguțul lui [cântec] „Nor și vijelie“ ([poezie de Teodor] Șerbănescu).

La 8^{1/2} am fost din nou acasă și am lucrat la jurnalul de călătorie...

Luni 24 Maiu 1882. Până la 2, lucrat la [jurnalul de] călătorie, întrerupt însă mereu de vizite. Călătoria a costat pentru câte-și 7 laolaltă exact 999 de franci. — Astăzi sânt, hotărît, mai bine]. Vizită la Wesd[ehlen] (care nu erau acasă) și la Bothmer, care a fost drăguț. — Mâncat la Kremnitz, cu Zizin. Conversație despre second sight². La ora 10, acasă. Vreau să copiez călătoria³.

¹. Cumnatul său.

². „A doua vedere“: fenomenul sufletesc (ce se petrece în unii oameni cu o organizare nervoasă excepțională în momente de supra-excitare) de „a vedea“ — adică a spune ce se petrece — la distanțe enorme. În conferința sa despre hipnotism (v. *Patru conferințe*, p. 13 ș. u.), T. Maiorescu citează două cazuri de astfel de viziuni la distanță: unul al Suedezului Swedenborg (relatat de Kant) și altul al sorei unui maior român. (Era vorba de maiorul D. Giurescu, căzut în războiul independenței, la luarea Rahovei; faptul povestit de Maiorescu mi l-a confirmat fiul maiorului, fostul meu coleg, răposatul N. D. Giurescu — cel a cărui scrisoare despre data nașterii lui Eminescu o reproduce T. Maiorescu în Post-scriptum la ediția Poeziilor lui Eminescu).

³. Precum se vede din notițele următoare, făcea câte o copie, a „jurnalului“ acelei călătorii pentru fiecare din cei care luaseră parte la acea excursie București - Brașov - Bran - Rucăr - Nămești - Câmpu-Lung - Curtea-de-Argeș, cf. însemnările dela 8/20 și 9/21 Iunie 1882. — Întâmplarea a făcut să avem subț ochi una din acele copii și anume exemplarul trimes lui Zizin. E o întinsă dare-de-seamă de peste 20 de pagine mari manuscris, exactă și plină de umor, precum arată chiar titlul și înfățișarea persoanelor:

„Tage-und Nachtbuch der viertägigen Karpatenreise nebst Rechenschaftsbericht des Führers über die finanzielle Grundlage des

Marți până Vineri ^{28 Maiu}_{9 Iunie} 1882, lucrat la descrierea călătoriei, care, din nenorocire, a luat prea mari proporții. În sfârșit astăzi [am trimes] un exemplar scris curat, cu tot felul de vederi și plante lipite la el, contelui și contesei Wesdehlen¹.

Unternehmens. — Eine Skizze für Culturhistoriker und solche, die es nicht werden wollen“.

„Personen

Gräfin Wesdehlen

Graf Wesdehlen

Marie (sprich: Mite) Kremnitz, Frau

Anna (sprich: Anicutza) Rosetti, Fräulein

Jean Alexandre (sprich: Zizine) Cantacuzène

Theodor Rosetti

Titus Majorescu (sprich: Despot), erster, einstimmig gewählter Führer“. (Zice „erster“, fiindcă, la înapoiere, pe distanța făcută în tren, Pitești-București, lasă așa zisa conducere lui Zizin: „... Nachdem man, mit Fruchtkörbchen beladen, um 6 Uhr in den reservirten Eisenbahnwagen gestiegen, tritt er die weitere Führung (!) seinem ehrsüchtigen Nachfolger Cantacuzène ab und zieht sich bescheiden in ein einsames Coupé zurück... In Chitila aber hat er noch die Freude, von der Gräfin die in reinstem Rumänisch gesprochenen Worte zu hören: Ce mai faci?“)

Întinsa dare-de-seamă, făcută spre amintire, are următoarea ușor-melancolica încheiere:

„Um 9 Uhr Abends langt die Reisegesellschaft wohlbehalten in Bucarester Bahnhof an. Das Ausserordentliche hat sein Ende erreicht und macht dem Alltäglichen Platz. Doch mag wohl manches Bild, das während der viertägigen Reise nur flüchtig vorbeizuziehen schien, als dauernde Erinnerung an Land und Leute der rumänischen Karpaten, im Bewusstsein der Theilnehmer geblieben sein“.

¹. În caietul nr. 7 bis e conceptul scrisorii ce însoțea acel exemplar al descrierii călătoriei:

Bucarest 28 Mai / 9 Iuni 82.

S[ei]ne[r] Excellenz dem H[err]n Grafen Wesdehlen,

Bucarest.

Hochgeehrter Herr Graf.

Wie aus beiliegendem Reise- und Finanzbericht zu ersehen, beträgt Ihr doppelter Antheil an den Ausgaben 261 francs, 39 centimes.

Den Bericht selbst, bitte ich Sie und die Frau Gräfin als Erinnerung an unsern gemeinsamen Gebirgsexpedition annehmen zu wollen. Hoffentlich geht es heute dem Töchterchen besser und die harmlose Reise-Plauderei darf sich hervorwagen.

Mit ausgezeichneteter Hochachtung,

Ihr ganz ergebener

T. Majorescu.

În răstimp nu [am] pledat, dar în fiecare zi am fost la Cameră, așteptând zadarnic discutarea modificării legii comunale (cea cu introducerea votului universal).

Ieri am fost decorat (de bună seamă, spre amintirea serbării regelui) cu crucea de mare ofițer al Coroanei României (170 de franci la Resch, încă 100 diploma). Tot astfel și [Teodor] Rosetti și Lahovary, Știrbey, Aurelian, Giani, Cantili, Urechie, Gen[eral] Anghelescu, ministrul plenipotențiar Vârnăv-Liteanu; pe când P. Grădișteanu și Costinescu numai comandori, Carp și Triandafil de loc. Comandori încă și Jacques Negr[uzz]i și Gane. Mare-cruce General Florescu (pe când Slăniceanu, în aceeași zi, e pus de către Senat în stare de acuzare. Ironie a soartei!), iar Maurogeni, N[icolae] Ionescu, Vernescu, Teriachiu, Kogălniceanu, Boerescu, Lascar Catargi ș. a. m. d. [n'au primit] nimic¹.

Sâmbătă 29 Maiu 1882, 11 1/2 seara. Mereu foarte cald. Schimbat scrisori gentile cu Wesdehlen. Puțină advocatură, eu însă senin-activ. Fără nici un necaz. La cină, la al-de [Teodor] Rosetti, cu Wilh[elm]. Seara de la 8 1/4 până la 9, făcut o primblare.

¹ În legătură cu aceasta, conceptul următoarei scrisori (în caietul nr. 7 bis):

Buc[urești] 28 Mai 1882.

D-sale D-lui Mareșal al Curții și Casei M. S. Regelui,
Buc[urești].

D-le Mareșal,

Am onoare a Vă ruga să binevoiți a solicita de la M. S. Regele o audiență în favoarea mea, în care să pot aduce omagiile de mulțumire Maiestății Sale pentru decorațiunea cu care în înalta Sa bunăvoință m'a distins.

Primiți, D-le Mareșal, Vă rog, încredințarea prea deosebitei mele stime.

T. Maiorescu,
deputat
Strada Mercur, 1.

Duminecă 30 Maiu. Soare arzător. Dimineața, Gane și Zizin la mine. Masa la prânz în grădina mea, cu [Teodor] Nica și cu tânărul fiu de făinar M. Dimitrescu¹ (care stenografiasse ultima mea conferință). Cinat la Kremnitz. Seara, stat de vorbă la [Teodor] Rosetti.

Luni 31 Maiu. Cameră. Scurtă cuvântare a mea din curtoazie în contra demisiunii lui C. A. Rosetti. — Închiderea Camerei. 5 — 6^{1/2} lungă audiență la Rege, la Cotroceni. (În anul 1863, Oct., a fost la Compiègne, unde Napoleon III vroia să-l însoare cu prințesa Murat. La plecare, Napoleon i-a zis să spună regelui Wilhelm al Prusiei că și Austria trebuie să aibă partea ei la ocuparea Schleswig—Holsteinului. Condominium! În Noemvrie, principele Carol era la Berlin și a comunicat această convorbire lui Bismarck (în Sala albă), care chiar de atunci i-a spus: Ah, ce idee! Austria trebuie să iasă cu totul afară din Germania și să-și mute punctul de gravitate spre răsărit).

Mai departe, regele Carol mi-a spus, la audiență, că el speră că Ungaria e așa de proastă să se despartă cu totul de Austria. Atunci, noi stăm bine, — firește, toate astea în cazul unui războiu².

Despre demisia lui [C. A.] Rosetti e de părere că Rosetti a făcut tot timpul până la bătrânețe agitații și ar vrea acum, când toate au ajuns după dorință, totuși să agite mai departe. (Deci, de neîntrebuințat — era sensul [spuselor Regelui]).

El [Regele] e cu desăvârșire în contra alegerii judecătorilor³, dar pentru liste de prezentare. [Este] pentru

¹. M. A. Dimitrescu, mai apoi stenograf-șef al Camerei deputaților, autor de manuale didactice de drept și economie politică.

². În dreptul acestui alineat, cuprins într'o acoladă, nota marginală (în românește): „Chestia Națională“.

³. Punct de program politic al lui C. A. Rosetti.

legea cârciumelor a lui Carp, dar cu despăgubirea proprietarilor de moșii.

Invitare la Sinaia, la Regina.

Pe la 7, în oraș, n'am mai apucat pe Kremnitz, din cauza întârzierii, cinat numai cu Gane la „Vila Regală“, dar după aceea la Wilhelm și cu el la Oteteleșanu. Am trimis și după Zizin, care apoi ne-a invitat în camera lui (Hôtel Hugues, No. 2) la un punsch cald. Stat de vorbă până la miezul nopții.

[Iunie 1882.]

Marți 1 Iunie. Pledoarie Katz. Pierdut. Cinat la al-de Bothmer, cu Wilhelm, numai noi 4. Conversație încântătoare până la 12.

Miercuri 2 Iunie. Invitare la Bufta la Știrbey, idem la masă la al-de Wesdehlen, idem seara la 8 la Regina, prin d-na Witzleben¹. La Bufta scuzat telegrafic². Fost la d-na Witzleben, văzut pe fiica ei Davida (foarte plăcută impresie, știind multe, distinsă în judecată).

Regina ne-a schimbat [invitarea] pe mâne seară. Regulat afacerea notelor lui Humpel³. — La ora 7 dineu la Wesdehlen⁴, cu Zizin și Anicuța Rosetti, Wilhelm se

¹. Doamnă de onoare a Reginei, venită odată cu dânsa în țară.

². Conceptul depeșei (în caietul nr. 7 bis):

Bucarest 2/14 Juin 1882.

Dep[eșă]

Prince Stirbey, Bufta

Mille remerciements et excuses. Ayant audience ce soir, impossible venir. Bon voyage et hommages à la Princesse.

Maioresco

³. Cf. însemnarea de la 21 Mai 1882.

⁴. Conceptul scrisorii de răspuns la invitarea la această masă (în caietul nr. 7 bis):

scuzase că nu poate veni,... Theod. Rosetti și nevastă-sa, de bună seamă, nu se înapoiaseră de la Vaslui. Destul de plăcut, Wesdehlen mai animat. Bun articol despre Garibaldi în *National-Zeitung*.

Wesdehlen mi-a povestit despre corespondentul lui *Times* Blowitz (diform de gros), cum [este] tratat en canaille și totuși întrunind la el la masă, la Paris, pe Hohenlohe ș. a. m. d. Audiența lui de 2 ore la Bismarck în timpul congresului de la Berlin și abuzul lui de asta în corespondențe. Bismarck l-a pedepsit cu observarea în Reichsrath: „vrednic de crezare ca un corespondent al lui *Times*“. După aceea Blowitz [a] refuzat, politicoș, dar hotărât, în fața lui Wesdehlen, o decorație prusiană ce-i fusese trimeasă.

De la 10^{1/2} până la ora 12 noaptea, stat de vorbă cu Zizin la un pahar de punsch, la Capșa.

Joi. Lungă, bună pledoarie la tribunal, secț. 3 (înaintea lui Jean Cerchez) în afacerea Doicescu, în contra testamentului Bulgarilor. Cinat la Wilhelm în grădină. Seara, de la 8 până la 11^{1/2} la Regina, la Cotroceni, cu baroneasa Witzleben și fiica sa Davida, Lucie Ghica și Wilhelm. Frumoasă seară, deși eram obosit. Regina ne-a citit noua sa nuvelă realistă „Catacombe“ (bărbat cu alienația epilepsiei). La propunerea mea, vrea să schimbe titlul în „Scrisoare“. Ne-a citit și poezii...

S[ei]ne[r] Excellenz dem Herrn

Grafen Wesdehlen

Verehrter Herr Graf,

Ihrer sehr liebenswürdigen Einladung zu morgen Mittwoch 7 Uhr wird Folge zu leisten die Ehre haben

Ihr ganz ergebener

T. Majorescu.

Dienstag Abend.

Vineri 4/16 Iunie. Scrisoare a doamnei v. Witzleben către mine despre ale lui Humpel¹. Așa dar chestiunea dusă la sfârșit cu bine. Gane și Eminescu prânzit la mine. Până la ora 5 terminarea procesului de ieri. Cina la al-de Rosetti. Eu mort de oboseală. Seara, la A[nicuța] Rosetti („Contes en prose“ ale lui Copée). — La 11^{1/4} culcat.

Sâmbătă 5/17 Iunie. La ora 7 dimineața, la gară; doamna v. Bothmer pleacă, prin Predeal, în Germania, cu copilul și cu bona. I-am dus un buchet și am telegrafiât despre dânsa șefului de stație Predeal².

La ora 12, prânzit la Wilhelm, și în 2 trăsură sosit cu el la Cotroceni. De acolo, cu baroneasa Witzleben și fiica sa Davida, cărora s'a alăturat Lucie Ghica, plecat la Cernica la 1^{1/2} și sosit acolo la ora 3. Eu luasem cu mine sandwich, Linzertorte și 2 sticle de vin, și fragi. A fost reușită excursia, în toate privințele. La 7^{1/2} le-am depus iarăși la Cotroceni. La o trăsură dat 26 de franci, celelalte, a lui Wilhelm, 23^{1/2}

Duminică 6/18 Iunie 1882. Ploaie.—Depeșă de la „România jună“ din Viena, [răspuns] la felicitarea mea³, trimeasă

¹. Cf. însemnările de la 21 Maiu și 2 Iunie 1882.

². Conceptul depeșei (în caietul nr. 7 bis):

Buc[urești] 5/17 Iunie 1882.

Dep[eșă]

Șeful Stației Predeal.

Astăzi Sâmbătă trece Doamna de Bothmer, soția consulului german, cu copilul prin Predeal. Rog înlesniți trecerea cu cunoscuta amabilitate.

Maiorescu.

³. Textul acelei felicitări (în caietul nr. 7 bis):

Buc[urești] 6/18 Iunie 1882.

Dep[eșă]

Prezident Societății Academice¹ România Jună

Vienna

VIII, Lange Gasse 4.

Foarte mișcat de salutarea D-voastră, rog primiți și exprimați colegilor recunoștința mea. Puțin poate face un critic

la sărbătoarea literară ținută ieri în onoarea scriitorilor de la „Convorbiri literare“¹. Cina cu Willy², Burgh[ele], Slavici. Articol al exaltatei Sofia Nădejde asupra calculului meu despre creier la femei (în conferința despre Darwinism)³...

Luni 7/19 Iunie. 2 procese, câștigat. Cina cu Willy. Luat de acasă pe v. Bothmer (hipohondru, cu gânduri de sinucidere) și cu el la Oteteleşanu până la miezul-nopței.

A venit și Zizin spre sfârșit. A fost [seară] plăcută și interesantă.

Marți 8/20 Iunie. Toată ziua, până la 6, acasă, copiat relațiunea despre călătoria în Carpați. La 6^{1/2} până la 10, cină cu Zizin și Gane la Hugues. De la 10^{1/2} până la 12^{1/2} copiat mai departe acasă. Timp frumos, cald, dar încă nu zăpușală...

mult trebuie să facă o întreagă generație de tineri inteligenți. Am început noi în grele împrejurări, literatura română așteaptă să urmați cu mai mare rezultat.

Trăiască „România Jună“.

Maiorescu.

¹. În nr. din 1 Iulie 1882 al „Convorbirilor literare“ e reprodusă după „Gazeta Transilvaniei“ o lungă dare-de-seamă despre acea ședință literară festivă în onoarea „Junimei“ din Iași și a organului său „Convorbiri literare“, ținută de societatea „România Jună“ a studenților români din Viena.

². Cumnatul său, Dr. Wilhelm Kremnitz.

³. În conferința sa „Darwinismul în progresul intelectual“, T. Maiorescu spusese că, la femei, în genere, capacitatea craniană este cu 10 la sută mai mică decât a bărbaților, dar adăoga; „Individual însă nu putem nega că vom găsi totdeauna o femeie mai cu minte ca noi“ (*Patru conferințe*, p. 72-79). Amintind apoi că, cu tot progresul intelectual al omenirii, rămân probleme metafizice cu „colosale semne de întrebări“, constata că „există o seamă de filosofi, parte învățați, parte neînvățați, dar cu sentințe apodictice asupra celor mai refractare probleme ale gândirii“, pentru care nu există nimic „peste ceea ce ne dă reactivul, scalpelul, microscopul, balanța, țigra și calculul... Aceștia sunt materialiștii cei mai împietriți“. Și cita „ca luptător pentru ideile materialiste“ revista „Contemporanul“. La aceste constatări răspunde, naiv, Sofia Nădejde.

Miercuri 9/21 Iunie. Isprăvit de copiat. Luat cina la al-de [Teodor] Rosetti. Plan de excursie cu Bothmer și Bengescu.

Joi. Angajat pe v. Bothmer, iar la Cotroceni pe d-ra v. Witzleben. Cina la al-de Bengescu, cu al-de Sevescu și Annette. Seara, scris.

Vineri 11/23 Iunie, 8 1/4 dimineața până Luni 14/26 ora 9 seara, cu Zoe Bengescu, Davida v. Witzleben, Annette și v. Bothmer, făcut excursie în Carpați, peste Pitești, [la] Curtea-de-Argeș, Râmnicul Vâlcei, Bistrița, Horez, Polovraci (peștera), Târgul-Jiului, Filiași la București, despre care dare-de-seamă aparte. A fost drăguț, foarte drăguțe damele, plăcută d-ra v. Witzleben¹.

¹. Și această excursie fusese organizată de dânsul cu preciziunea sa obicinuită, precum arată următoarele concepte (în caietul nr. 7 bis) ale telegramelor expediate:

Tel[egramă].

10/22 Iunie 1882

Birjar Solomon Nachmann, Pitești.

Rog vino mâine Vineri 11 ore fix la gară, cu doo trăsurile bune cu 4 cai. Plecăm îndată pentru a ajunge în aceeași zi la Râmnic, Sâmbătă la Horez, Duminică la Târgul-Jiului. Plătesc și întoarcerea. Răspuns 10 cuvinte plătit.

Maiorescu

*

Depeșa D-rului Măldărescu pentru Dr. Zographos din Râmnicul-Vâlcei.

*

Dep[reșat] Stariței Horez.

*

Dep[reșat] la Hôtel Nanoescu Curtea [de] Argeș pentru dîner Vineri la 3 ore.

*

Tel[egramă].

Râmnicul-Vâlcei, 12/24 Iunie 1882

Baronin Witzleben,

Cotroceni-Bucarest.

Erster Tag genau nach Programm. Alle wohl und munter. Majorescu.

*

Ähnlich am 13. Juni aus Horez, am 14 aus Târgul-Jiului.

*

Auch an Bengescu.

*

Marți 15 Iunie. Pledat [în procesul] Caragea. Seara cu Bothmer și Wilhelm (au mai venit Nica, Burghеле, Mandrea cel mic) la Oteteleşanu...

Miercuri. Vizite la cele 3 doamne din excursie. Seara, făcut o schiță a călătoriei.....

Joi 17 Iunie. Procesul Ehrlich. E foarte cald. Seara, terminat de scris rezumatul călătoriei.

Vineri 18 Iunie. La prânz, d-rul Mitrea, Român din Rășinari, medic militar în serviciul Olandei, acum în concediu pe timp de 2 ani, a servit în Mexico, fost mult timp în Iava. Nevastă-sa decedată, un băiat, acum în vârstă de 7 ani, Petre, cu el. Mai erau la masă și Diamandi Manole¹ și Nica. Apoi Academie. Apoi la d-ra Davida

Tel[egramă].

Râmnicul-Vâlcei, 12/24 Iunie 82

Dr. Măldărescu, deputat, București.

Vă rog să primiți și să spuneți și D-lui Simulescu [prefectul județului] sincere mulțumiri pentru excelenta primire pregătită. M[aiorescu].

*

id[em]

Dr. Culcer, Târgu-Jiului.

Sosim cu consulul german și dame mâine Duminecă sara Târgul-Jiul[ui]. Autorizat de Mandrea, îmi permit rugămintea comandați la otel camere cu 5 paturi bune și cina. Rog totodată opriți 5 locuri diligența pentru Luni dimineața 4 ore spre Filiași. Scuzați deranjarea. Răspuns 10 cuvinte plătit. Maiorescu.

*

Tel[egramă]

Filiași, 14/26 Iunie 1882.

Dr. Culcer, Târgul-Jiului.

Prions Monsieur et Madame Culcer agréer nos remerciements réitérés pour leur extrême amabilité.

Zoe Bengesco
Baronne Witzleben
Anna Rosetti
Consul de Bothmer
Maiorescu

*

¹. Unul dintre Românii fruntași de la Brașov.

v. Witzleben, căreia i-am adus fotografiile din excursie și darea-de-seamă.

Cinat cu Dr. Mitrea și istețul său fiu, micul Petru, cu țeasta lui ascuțită, de Malaez, v. Bothmer și Wilhelm la „Vila regală”. Destul de plăcut. Mitrea inteligent și povestind interesant în nemțește, liniștit-mulțămît, mare vânător de rinoceri ș. a. m. d.

Sâmbătă 19 Iunie. Cald, cald! Scris scrisori. Până la 6^{1/2} n'am eșit din cameră. Cinat la Wilhelm cu Burgh[ele]. Seara, la Theodor Rosetti, citit, cu Mandrea.

Duminecă 20 Iunie. Scris, luat masa la Wilhelm.

Luni 21 Iunie. La v. Bothmer. El mi-a citit seara poeziile lui, cele netipărite, și după aceea mi-a trimes 2 din acestea copiate de el.....

Marți. [La] Cernica, cu Mit[ică] Rosetti, M-lle Moyaen și Annette. Foarte plăcut, de la 2 până la 10.

Miercuri. Dineu la Bengescu, cu baroneasa [v. Witzleben] și fiica sa Davida și v. Bothner. Familiar plăcut. Eu plecat la ora 9, și acum, [la] 10^{3/4}, plecat cu trenul la Iași, vagon de dormit, cu Theodor Rosetti și nevastă-sa.

Joi 24 Iunie. Ora 1, în Iași. Hôtel Binder. Foarte cald. Cina la Negruzzi, cu Naum și cu nedespărțitul Misir. Seara, cu ei la serbarea cu iluminatie a Societății de binefacere, în grădina publică de la Copou. Emilia arătând bine la față, în mijlocul examenelor.

Vineri 25 Iunie. Căldură mare. Până la ora 5 tribunal, cu etalaj ridicul în sala Universității. Mult public, Doamne

București 17 Iunie.

Dr. Zographos, Râmnicul-Vâlcei.

Rentrés à Bucarest, encore sous impression de votre charmante hospitalité, prions accepter nos remerciements réitérés pour votre extrême amabilité.

Mêmes signatures.

ș. a. m. d. Rahat cu apă circulând spre vânzare. — Prezident Sion, judecători Mănăstireanu și Flaischlen. Procuror, Răileanu, un bou blond. — Cina la Emilia. Seara la paralizata doamna Stere. — Vizitat un moment pe generalul Cerchez.

Depeșă din Buc[urești] că am pierdut procesul Caragea! Un an teribil, de desperat de advocatura mea.

Sâmbătă 26 Iunie. Căldură excesivă, 40° Celsius, la soare de bună seamă 50°. Luat masa la prânz la Emilia. 12 — 5 [la] tribunal. Încordată audiere de martori. Cină la [Jacques] Negruzzi cu Lecomte, Buyuchi, Misir, Leon, Naum. Și seara tot acolo până la ora 11 (măine al-de Negruzzi pleacă la Berlin-Paris-Ostende-Elveția), unde au venit încă Gane și căpitan Pherekydi (netotul cu balonul), văzut frumosul condeiu cu diamante al lui Naum, dăruit de la „jeux floraux“.

Duminică 27 Iunie. Căldura nebună continuă. La ora 6 dimineața, în oraș. Soare fierbinte, la soare la ora 10 deja 42° Celsius. — La 6 ³/₄ la gară, să-mi iau rămas-bun de la al-de Jacques Negruzzi. — Îndărăt, și vizite peste tot. Cina la otel. Mai înainte la Orenstein, după aceea la Hermann, noaptea așteptat până spre ora 2 să se răcorească. — Mâne ziua hotărîtoare.

Luni 28 Iunie. Căldura grozavă nu conținește. Tribunal de la 11 ¹/₂ până la 6 ¹/₄, — de la 5 ¹/₄—6 ¹/₄ eu pledat pentru Săveanu, cinat la Emilia, auzit imnul încoronării al lui Humpel¹, [cântat] de corul fetelor (foarte frumos), apoi de la 8 ¹/₂ — 12 ¹/₂ noaptea iarăși [la] tribunal. Eu vorbit de la 11 ¹/₂ până la 12 ¹/₂ pentru Clem[ent] Hermann și Orenstein.

¹. Cf. însemnările de la 21 Maiu și de la 2 Iunie 1892.

Marți 29 Iunie. Dimineața înnuorat, la 7^{1/2} plecat cu trăsura, cu judecătorul Misir, la Pester¹, băut cafeaua în ploaie, n'am mâncat la prânz, cinat la Dem[etru] Rosetti², cu soția sa, cu Theod[or] și Pulcheria Rosetti. Seara mai răcoare. La Cl[ement] Hermann. La ora 11, culcat. (Ziua sf. Petru și Pavel).

Miercuri 30 Iunie. Mai răcoare. Astăzi trebuie să se termine procesul [Hermann]. Măine formalități Helene Hermann, între accese de plâns și de răs, între alienație și prefăcătorie³.

Dep[eșă]⁴ Madame Majoresco.

Berlin

Schellingstrasse, 1.

Primit greaua scrisoare. Curaj numai. Din nenorocire procesul durează încă. Măine telegramă despre sosire. Rog depeșă despre starea de astăzi.

Titus

[Iulie 1882]

Plecarea la Berlin...

Sosirea mea la Berlin Duminecă 9^{1/2} seara la 4/16 Iulie 1882. Căldură mare. În Schellingstrasse 1, găsit totul împachetat pentru plecare. Clara și Livia erau la al-de B[ardeleben]⁵. Livia a venit să mă ia acolo. I-am

¹. Grădină afară din Iași, unde e acum școala normală „Vasile Lupu“.

². Fratele mai mare al lui Theodor Rosetti și al Doamnei Elena Cuza.

³. Cf. însemnarea de la 18 Martie 1882 și cea de la 28 Iunie 1883, la sfârșit.

⁴. Depeșă se referă la știrea primită de la soția sa că diagnoza pentru grava sa boală impune operație.

⁵. Doctorul v. Bardeleben, chirurg, profesor la Facultatea de medicină din Berlin, tatăl Mitei Kremnitz, însurat, în a 2-a căsătorie, cu Helene Kremnitz, sora Clarei Maiorescu și a ginerelui său Dr. Wilhelm Kremnitz.

găsit pe balcon, și papă, Georges și Ernst¹. Bardeleben era în pat, bolnav.... Livia mi-a spus pe drum: Fără îndoială, [la] Spencer Wells²; mama are mare teamă de Schröter, convinsă că la el moare; de curând a murit la operația făcută de el (cancer!) o cunoscută a doamnei Schalt. — Clara [îmi spune] același lucru. Bardeleben declarând ca în afară de orice îndoială că Clara trebuie să fie operată de Spencer Wells, ca cel mai bun într'asta; Schröter, zice el, e prea iute, oarecum ușuratec.

Pe mine personal, toate astea nu m'au convins de loc. Presupun la Bardeleben totdeauna un gând egoist îndărătul propunerilor sale. Toate acestea îmi par ceva nechibzuit. Înfățișarea tuturor acolo pe balcon nu mi-a făcut bună impresie.....

Însă (după multă reflecțiune) nu pot face nimic contra, în această chestiune. Bine ori rău, Clara are cea mai mare teamă de Schröter și cea mai mare încredere (pe ce întemeiată?!) în Spencer Wells. Acest fapt este *hotărîtor*; și astfel,

Luni 5/17 Iulie 1882, la 11,52, la prânz, am plecat la Londra³, prin Calais, și Marți la ora 5¹/₂ după amiază am sosit în stațiunea Victoria la Londra. Trecerea Canalului [Mânecei] fără rău de mare. Nici timp pentru mai multă liniște și reflecțiune nu era, fiindcă Sp[encer] Wells scrisese lui Bardeleben, care l-întrebasese, că părăsește Londra la 24 Iulie și se înapoiază abia la sfârșitul lui August.

La gară la Londra ne aștepta o femeie, infirmieră, trimisă de Sp. W[ells] să ne primească, și ne-a condus

¹. Frați mai tineri ai Clarei Maioreescu.

². Medic englez din Londra, la care și pleacă, cu soția și fiica sa. Pentru Spencer Wells, cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 324.

³. Despre această călătorie în Anglia, cf. scrisoarea sa din Eastbourne, 31 Iulie/12 August 1882 către sora sa Emilia, ap. Torouțiu, *op. cit.* vol. VI, 27 ș. u.

la locuința ce ne alesese el, *Bryanston Street*, 28, o mică stradă paralelă lângă *Oxford Street*, aproape de Hyde Park, și nu departe de propria locuință a lui Sp. Wells, *Upper Grosvenor Street*, 3. Casa e drăguță, nu elegantă, dar casă prietenoasă de mici burghezi. După felul englezesc, fațadă strimță cu 3 ferestre. Avem 3 caturi, fiecare cu câte 2 camere. În catul întâi, sitting-room, alături, spre curte, o sală de mâncare cu 1 fereastră. În catul al doilea, o mare bed-room pentru Clara, alături camera de culcare corespunzătoare pentru infirmieră. În catul al 3-lea, 2 camere, fiecare cu un pat, pentru mine și Livia. Ferestre strimte, dar minunat de bună aerisire. Totul, cam ca o casă de păpuși. Miroase în casă, fiecare rufă, a acid fenic. Sp. W[ells] a mai făcut operații aici.

Cele 6 camere 6 guinee à 21 sh[illingi] (=21 mărci) pe săptămână = 126 de mărci = 160 de franci. Pe lângă asta, ni se procură mâncare, cum vrem; femeea ne dă apoi socoteala. Fată'n casă drăguță, serviciu de masă modest, curat ș. a. m. d.

Miercuri 7/19 Iulie 1882. Deșteptat destul de dimineață, după o noapte bună. Aseară încă am depus cărți de vizită la Spencer Wells, care nu era acasă. Are să vină încoace astăzi între 9 și 10 dimineața, Clara din când în când foarte neliniștită, în genere însă foarte fermă și dorind să se opereze, cu orice preț.....

La 10¹/₄ dimineața a venit Spencer Wells. Iute, profesional, bine. — E tumoare... Operația mâne la ora 2¹/₂.

[Telegramă]

Bardeleben, Berlin,

Bellevuestrasse, 5 a.

Merci pour dépêche. Logis convenable. Opération demain 4 heures.

Maioresco

Joi 8/20 Iulie 1882. Noapte neliniștită pentru mine, firește. Către ora 9, după mai multe ceasuri de citit și de fumat în timpul nopții, m'am coborât. Clara și băuse cafeaua; eu am băut-o împreună cu Livia.....

Infirmiera cu părul bălaiu (însă cultivată, scriind bine, trecut examene) a venit și ea la 11.

De la 11 până la 2 ¹/₂ apăsătoare așteptare. Clara însă era foarte fermă, plină de curaj, relativ izbitor de liniștită.

Către ora 1, infirmiera a aranjat strimta masă de operație.....

La [ora] 2, un asistent înalt, foarte simpatic, vorbind franțuzește, tăcut și așezându-se cu totul de o parte. — La 2 ¹/₄ un altul, cu un picior artritic, Dr. Day (Manchester Square, 10). (Mai târziu a venit fiica sa să-l ia, cu cupeul)..... La 2 ¹/₂ Spencer Wells, cu încă unul, poate famulus-ul său chirurgical, — așa dar în total 5 la operație (cu infirmiera).....

Clara s'a îmbrăcat [pentru operație] (la această privilegie m'a podidit plânsul, pe când mai înainte, în timpul operației, și după aceea, am fost liniștit), și-a aruncat ușor peste umeri halatul, și, însoțită de mine și de infirmieră, urcă cu hotărîre scara în camera de culcare (camera de operație).....

Eu, la început, am ținut mâna stângă a Clarei, după ¹/₂ de minut i-am dat drumul, am apucat-o iarăși după o altă ¹/₂ de minut, când ea mi-a strâns-o cu putere, apoi îndată mi-a dat iarăși drumul. Câteva secunde după aceea strigă aspru: „Vorbește cu mine!“¹, încă mai tare: „Vorbește cu mine!“¹. I-am răspuns: „Vorbesc cu tine, sunt lângă tine“¹. Wells însă mi-a făcut semn, cu degetul pe buze, să tac... și [mai pe urmă] să plec. Rămăseiu

¹. Cuvintele dintre semnele citației, în românește.

însă puțin la ușă, și văzuiu făcând întâia inciziune... Asistentul îmi făcu din nou semn să es afară...

Era punct $2\frac{3}{4}$, când a început adevărata operație. Narcoza cloroformică prealabilă să fi durat cel mult 5 minute. Către ora 3, veniiu, totuși din nou înăuntru, la ușă, o mare tumoare atârna în partea stângă: era, precum mi-a scris după aceea pe o hârtie Spencer Wells, o tumoare...

Wells și asistenții săi ocupați cu legarea arterelor, Dr. Day ștergând de sudoare, cu batista, fruntea Clarei.

Am eșit din nou din cameră și m'am înapoiat iarăși 1 minut înainte de $3\frac{1}{4}$. Operația terminată..... [Clara] deschise ochii, întâi cu privirea fixă, apoi mă văzu, tot cu ochii nemișcați: „S'a terminat?“. Eu ziseiu: „Da, terminat cu bine!“....., o sărutaiu pe frunte și ziseiu: „Totul e bine“. Wells îmi zise că e mai bine să plec și să o las cu totul în liniște.

Intreaga operație durase exact $\frac{1}{2}$ de oră, de la cloroformare până la sfârșit.

Domnii se îmbrăcară și plecară îndată, infirmiera rămase, pe la ora $6\frac{1}{2}$ îi făcu o injecție cu opiu, după care Clara (precum era de așteptat; să fi știut asta din ainte!) avu violente crampe la stomac. Infirmiera mă trimese cu o scrisoare grabnică la Dr. Wells, ori la Dr. Day. Numai cel din urmă era acasă (mă dusesem cu Livia, cu trăsura) și veni îndată. În răstimp, infirmiera îi dase Clarei, la cererea ei, o bucățică de pâine și o înghițitură de vin, și printr'asta totul se potolise, încât Dr. Day veni de prisos.

După aceea bine, noaptea liniștită, din 2 în 2 ore câteva înghițituri de vin și ceva pâine.

Wells a venit după operație, încă la $5\frac{1}{2}$ și apoi seara la 10, a notat ora și temperetura (99° Fahrenheit)....

Vineri 9/21 Iulie 1882. Londra.

M'am scoborît, îmbrăcat, la 5 dimineața; Livia doarme încă, mica noastră tîlmace (dar și Clara vorbește încă surprinzător de bine englezește). În camera de culcare a bolnavei totul în regulă, ea deșteaptă și calmă, infirmiera șezând lângă dânsa, cu o față cu totul obosită de veghiere. Acum, ora 6, sînt în salon și am scris această întreagă dare-de-seamă.

Ieri, Joi, după operație, expediat telegrame [căt-re Bardeleben, Berlin; Kremnitz, Berlin; Dr. Kremnitz București...]

Tot Vineri 9 Iulie. Ora 9^{1/2} dimineața. Temperatura 98,2^o Fahrenheit, deci ceva mai scăzută [la] ora 5 după amiază. Totul merge cât mai bine cu puțință. Clara [ia] din 2 în 2 ore ceva bulion, sau ceaiu și o înghițitură de vin roșu. Am găsit ceva St. Julien mai bun; pentru mai târziu Larose.

Fost cu Livia de la 3—4 în Grădina Zoologică (în Regent Park). Nici pe departe așa de frumos ca cea din Berlin. Nici o comparație. Dar poți primbla elefanți și cămile, câteva libere, și poate călări cineva pe ele însoțit de îngrijitor. 4 rinoceri. Frumoși lei și tigri.

Soare și vreme foarte frumoasă, de când sîntem în Londra.

Numai să nu cumva să te lași ispitit să intri într'o prăvălie. Toate mult mai scumpe decât pe continent. În genere, nimic eftin, afară de cabs¹.

Seara la ora 9 pulsul 98,4. Așa dar mereu fără febră. Semn bun.

¹. Trăsurică englezească cu 2 roate, vizitiul mînînd de la spatele trăsurei, de pe o capră mai înaltă.

Fost cu Livia, seara până la 10, la foarte interesantul cabinet de figuri de ceară al d-nei Tussaud: model de guillotină, figuri interesante, ucigătorul lui Garfield¹: Guiteau, cămașa lui Garibaldi, figurile lui Parnell² și David, a lui Cavendish, cel ucis de Irlandezi și a lui Burns, etc.

Sâmbătă 10/22 Iulie 1882. Londra. M'am sculat la 4^{1/2} dimineța, m'am îmbrăcat și m'am coborât în camera bolnavei spre a trimite pe infirmieră să doarmă și a sta eu de veghe în locul ei, am găsit însă atât pe Clara cât și pe infirmieră (pe sofa) dormind adânc. Sânt jos în salon citind, și am scris acestea, [la] 6 ore dimineța.

A venit Wells. Totul merge bine.

Acum, ora 6 după amiază, după peste 48 de ore, starea cea bună se menține. Clara însă-și mult mai înviorată...

Fost cu Livia în Egyptian Hall, un fel de Baschik³ din Viena, sala mult mai elegantă, dar reprezentăția mai puțin interesantă. Multă vorbărie de actori pe scenă. El însu-și, Maskelyne, foarte dibaciu. Camaradul său, Cock. Frumoasa sală e în Picadilly.....

Seara am fost la „Oxford“, un fel de café-chantant, 2 sh[illingi] și 1 sh. intrarea, dar mai cuviincios decât cele franțuzești. Tipuri irlandeze, [prezentate] de către un [actor] comic, interesant și bine. La 10^{1/4} am fost îndărăt acasă. Mai nu pricep *nimic* englezește, când vorbesc sau cântă așa de repede.

Duminecă 12/23 Iulie 1882. Londra.

Deșteptat iarăși la ora 5, citit ceva, deschis ferestrele, apoi adormit din nou, la 6^{1/2} sculat, la ora 7 jos în

¹. Președinte al Statelor-Unite, asasinat de un fanatic în 1881.

². Om politic irlandez, luptător pentru autonomia Irlandei (1846-1891).

³. Teatru popular în Prater, la Viena.

camera bolnavei, noaptea (deși mereu grea) totuși mai bine....

Afară e cerul întunecat și [vremea] a ploaie.

Către 1 a dat soarele și s'a făcut timp frumos, puțin vânt. Am plecat cu Livia la 2^{1/4} în cab la Waterloo Bridge, peste podul cu splendidă vedere, dincolo la stațiunea de cale ferată, apoi cu trenul la Richmond, unde [am] sosit după o oră (ora 4), luat în sus pe stradă la stânga, cu frumoasă vedere de pe terasă, puțintel în parc, apoi la ora 5 cu omnibusul la Kew Gardens, primblat într'insele câteva minute, frumoase plante, mari Iuka în floare, chiar la poartă; apoi, cu foarte intererant vapor, la Waterloo Bridge; cei câțiva pași urcat pe jos la plajă, mâncat la prânz la al 101-lea restaurant Simpson, foarte plăcut. Micii peștișori albi gustoși, Cherry-tort, rostbeef în farfurie mare pe o măsuță pe roate ce ți-o aduce înaintea, 1 sticlă de St. Julien bun, înghețată ș. a. m. d.—totul, pentru noi doi, 16 sh. La 9^{1/2} acasă, cu cab.

Luni 12/24 Iulie 1882. Londra. Timp frumos. Sânt îmbrăcat de la ora 6 și scriu acestea. Primblat pe Regent Street. Mereu [timp] frumos ca de vis, și acum [sânt] accesibil impresiilor, de oare ce Clara e acum vădit mai bine și începe a renaște la viață. Vizită a Miss Berry (Birchfield), o cunoștință de la Berlin a Clarei și a Liviei, și invitarea ei la masă pentru Vineri.... În sfârșit, după 6, și mai neașteptat, Hermann¹ cu Emily și 2 copii, care în drumul de la Leeds la Düsseldorf, au venit să ne vadă.

Seara încercare cu Livia [de a ne duce] la „Alhambra“ (Leicester Square); nu mai era nici un loc; primblat pe stradă, pe jos, 4 minute cu drumul de fier subpământean, care-ți dă fiori, de la Charing Cross la Westminster Bridge, privești feerică a Tamisei, de pe pod. Clădirea Parla-

¹. Hermann Kremnitz, fratele Clarei Maiorescu.

mentului, luminat electric ș. a. m. d., 1/4 de oră într'un café-chantant cu copii care fac muzică(cuviincios, locurile cele mai bune 1 sh.). Cab până la Regent Street, circul Oxford, apoi pe jos acasă. Totul admirabil de frumos.

Marți 13/25 Iulie. La 6 1/4 dimineața cu Livia la piața de flori în Covent Garden. O splendoare! Multe flori tăiate, care pe continent [se vând] numai în ghivece; mănuchiuri întregi de fuchsia (1 sh.), mușcate, boboci de trandafir (bucetul 50 de pfenigi), flori mari de portocal (1 sh.), garoafe ș. a. m. d. Cu 12 sh. [am] umplut cu flori toată casa și vre o 12 ghivece, vase și farfurii. Bucuria Clarei de asta. Ea însă-și uimitor de întremată și de bine.

La 10 1/2 Spencer Wells, vesel, cu flori, prezentând pe Dr. Day în locul său, de oare ce el pleacă azi în Norvegia. I-am dat 2100 de mărci + 10 £ (Pfund Sterling, [pentru] asistenți), într'un plic de scrisoare, și de la el am primit cărți de vizită pentru Parlament.

La ora 3 cu Livia la Parlament. Introduși de Dr. Lyon, membru al Parlamentului. Am văzut pe Gladstone în H[ouse] of Commons. Tocmai vorbea ministrul de războiu. Totul măreț. Camera însă-și face impresia unei practice simplități și adaptări la obiect, fără nici o teatralitate. Privitorii sus (ca și afară, doamnele chiar la spatele geamurilor și grilajului), băncile miniștrilor în lungul unei mese, speakerul și probabil 2 vicepreședinți înaintea lor într'o lature, foarte sobru și făcând bună impresie, mai mult de o adunare privată, însă prea puține locuri (peste 400) pentru deputați (vreo 700).

În aceeași zi, Westminster, cu marile amintiri istorice. Frumoasa capelă a lui Henric al 7-lea.

La 6 1/2 cînat cu Livia la „Criterion“ (Picadilly), à 3 1/2 sh. (sau 4). Elegant, bine.

Seara, la „Alhambra“, Babil and Bijou, un fel de feerie, cu melodii furate toate (din „Boccacio“, „Răz-

boiul vesel" și a. m. d.), decorație frumoasă. Tixit de lume...

Miercuri 14/26 Iulie, primit dimineața de la Spencer Wells, care, în răstimp, trebuie să fi plecat în călătorie, o scurtă și curioasă scrisoare, în care îmi comunică că ieri, la plată, ași fi făcut un „mistake“, fiindcă bancherul lui i-a spus(?) că 2100 de mărci n'ar fi egal cu 2100 shillingi = 105 £, ci numai 85 £. La aceasta i-am răspuns următoarele și am dus însu-mi scrisoarea la Grosvenor Street, 3:

Prea stimate Domn,

Aceasta este o istorie comică¹, și d-voastră sânteți un excelent operator, dar de loc un bun calculator. 2100 de mărci sânt, *absolut* sigur, = 2100 sh., așa dar = £ 105. Spre dovadă, vă dau un extras din „London“ a lui Bädeker (Leipzig, 1881, pag. 1).

Adaog că bancnotele-mărci stau nu numai egale cu aurul, ci mai bine decât aur, fiindcă sânt mai comod de transportat. Bancherul d-voastră confundă marca [germană] cu francul. 2100 de franci sânt cam 84 £, dar 2100 de mărci sânt fără nici o îndoială 105 £.

Scuzați încurcătura ce pare că v'am făcut; dar credeam că la marea vieață comercială a Angliei sânt de la sine înțelese relații internaționale de bani.

Firește, sânt însă gata să vă schimb îndată eu însu-mi cele 2100 de mărci în 105 lire sterling. Nu am făcut-o mai înainte, fiindcă nu am eșit în oraș și nu cunosc în Londra nici un bancher.

¹. Scrisoarea originală, se'nțelege, o scrisese în englezește; în „jurnal“ dă textul în nemțește, adăogând, la unele cuvinte, deasupra lor, în paranteză, cuvântul englezesc corespunzător; aci: (gay). — Pentru urmare, cf. însemn. din 4/16 Sept. 1882 și 20 Sept./2 Oct. 1882.

În așteptarea ordinelor d-voastră în această privință, vă rog încă o dată, prea stimată domn, să primiți expresiunea nemărginitei recunoștințe și stime,
de la foarte devotatul d-voastră

T. M.

...Am dat lucrului, precum se vede, o întorsătură familiară-glumeață. Din partea lui Spencer Wells rămâne însă o mică minciună (bancherul!), o mare prostie și o și mai mare nedelicatețe.

Peste zi am umblat a lene pe stradă. Seara, o amabilă scrisoare de la d-na Spencer Wells către Livia, în care-i anunță vizita ei pe a doua zi și că vine să o ia Duminecă la ora 2 la masă (la locuința ei, Golden's Hill, Hampstead N. W.).

Seara, cu Livia (după ce mai înainte făcusem împreună o vizită la încântătoarea casă de țară a Miss Berry, în Aberdeen Park, N., Highbury, Birchfield (7 sh. cab, dus și întors))....

Asistat la o adunare de seară a „Salvation Army” a lui Booth, unde s’au cântat, cu tobe și trompete, vulgare cântece de rugăciune, iar o fată convertită de curând a ținut o cuvântare. Caraghios lucru. Multe figuri de criminali. Filiale și în Paris și în alte părți. Cumpărat ziare ale acestei comunități (War-Cry), francezul „En avant”. Deviza: Blood and Fire¹ (e înțeles sângele lui Christos și focul lăuntric).

Joi 15/27 Iulie. La ora 12 vizita D-nei Wells.—Cu Livia la National Gallery, privit o oră, peisajele care se pierd în ceață ale lui Turner, cele 6 tablouri ale lui Hogarth „Mariage à la mode” și o curioasă porțiune cu tablouri de Cruikshank (Împărăția lui Bachus). Seara, mâncat la Grand Hôtel, dineu, à 5 1/2 sh., și la ora 8 ascultat proasta

¹. Sânge și foc.

„Queen Elizabeth“ a lui Giacometti, în minunat de clar clădita sală (și anticameră) a teatrului Drury-Lane, iar la urmă ascultat scena somnambulei din Macbeth, cu bătrâna încă mereu extraordinar de puternica Ristori, care juca *englezește* (în 1856 am auzit-o întâi, *italienește*, în Viena, în 1860 *frânțuzește*, la teatrul Odéon în Paris).

Înapoi acasă la miezul nopții.

Vineri 16/28 Iulie 1882. Londra. Dimineața [primit] vizita al-de Graham¹, cărora noi scrisesem cu o zi înainte, la adresele a 4 Graham. Prânzit la noi. De la 4-9 la al-de Berry în Highbury. Bun prânz, jucat tennis, seara făcut muzică, eu vorbit *englezește* politică cu încântătorul bătrân, de 75 de ani (cred negustor de sticlă en gros, cu fabrice în Namur și Charleroi). El *whig*² turbat, derivând orice nenorocire din „inorala“ politică a lui Beaconsfield și a lui Salisbury.

Sâmbătă 17/29 Iulie 1882. Londra. Ceață deasă, totuși între 1—3 străbătu când și când soarele, galben roșcat; ceva zăpușală. — Pe jos cu Livia până la țarm, apoi la British Museum. Văzut autografe, tipărituri rare, antichități asiriene, piatra de la Rosetta și fragmentele de la Parthenon ale lui Elgin. Acestea din urmă m’au lăsat rece. Părăsit încercarea de a ne duce la catedrala St. Paul, fiindcă era prea departe. Înapoiat cu omnibusul. — De loc ofițeri pe stradă și în teatre.

Duminică 18/30 Iulie 1882. Londra. Eșit din casă abia la 8^{1/2}, început a bea Kissingen. Primblat prin Hyde Park, Serpentine, Kensington Garden, la început (acesta din urmă parc frumos, pe când Hyde Park [e o] mare pajiște pe care te poți întinde jos și unde pasc oi, străbătuță de

¹. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 290 și 304 ș. u. și însemnarea din 23 Aug./4 Sep. 1884.

². Membru al partidului liberal.

drumuri pentru pedestri și de câteva alee pentru trăsură și călăreți, plantate cu arbori, care au la cele 3 străzi principale straturi de flori). Adunare a „armatei salvării“, cu cântece și cuvântări în aer liber, în Hyde Park, la ora 10 ¹/₂ dimineața.

Eu acasă, scris, în timp ce Livia, între 4 și 7, era în splendid eleganta vilă a d-nei Sp[encer] Wells, în Hāmstead.

Luni 19/31 Iulie 1882. Londra.

Dimineața, mers cu trăsură la al-de Graham....

La 3 ¹/₂, cu Livia, omnibus până la catedrala Sf. Paul, apoi cab la Swan Pear (London Bridge), apoi ³/₄ de oră vapor în josul Tamisei la Greenwich (văzut docurile, 2 vapoare ce fac curse spre insulele Americii centrale, corăbii fără elice, cu 3 catarge, văzut acolo mărețele palate ale spitalului și ale școalei navale, aruncat o privire în parcul cu observatorul astronomic, apoi luat dineu de pește în Ship-Tavern, unde ne-au dat vre-o 7 mâncări de pește și numai la urmă cotlete. Scump (à 8 sh. dineul), dar interesant și elegant. Splendidă privire (venețiană) de pe terasă pe Tâmisă.— Seara, cu tramvaiul la Westminster Bridge, într'o oră și 10 minute pentru 30 de pfenigi, sus. Seara la 10 ¹/₄ pe pod, măreață vedere a palatului Parlamentului cu uriașul cadran al ceasornicului luminat, și la dreapta Embarkment-ul (cheul) Victoria, luminat electric.

Marți 1 August/20 Iulie 1882. Londra.

Sculat la 6 dimineața. Multă alergătură pentru schimbat banii, pe toată Oxford- și New Oxford Street. Găsit un ceasornicar (băncile nu schimbă), care mi-a dat pentru 100 de mărci 96 ¹/₂ shillingi. Apoi călătorit la Windsor, cu splendida coach cu 4 cai, de la 10 ¹/₂ până la punct 1 ¹/₂. De la Picadilly, White Horse Cellars. Sus pe banchetă (cu Livia, domnul, doamna și o domnișoară

Graham), à 10 shill[ingi], iar locul de lângă vizitiu 2 $\frac{1}{2}$ sh. mai mult. Admirabilă călătorie, de 3 ori schimbat caii, toți caii numiți pe nume și conduși fără biciu, prin spunerea numelui lor, de către stăpân însuși. O mare trompetă de aramă pentru asta. Ceasornic la piciorul caprei trăsurei. Prin Richmond și prin splendidul (castani uriași) parc Bushy. — La Windsor, luncheon la hotelul White Hart. Mari bucăți de carne (rece) pe masă: buturi de berbece, de șuncă, friptură și mâncare de vacă, pui mari, slănină, unt, brânză, cartofi calzi. Pui mâna și-ți tai singur cât de mult vrei și din câte vrei. Pentru asta apoi 3 sh. de persoană.

După aceea vizitat [castelul] Windsor, enorm de mare, monoton, în felul unei cetăți. Propriu vorbind, nu e frumos, încăperile de primire simple, nu prea frumoase. Însă frumoase gobelinuri și splendidele cunoscute portrete originale ale lui Van Dyk: Carol I, copiii săi ș. a. m. d., interesante portrete despre congresul de la Viena sau despre bătălia de la Waterloo (2 împărați, 2 regi, Metternich, Nesselrode, Hardenberg, W. v. Humboldt, Castlereagh ș. a. m. d.).

La ora 5, înapoi, cu trenul (à 2 sh. clasa a 3-a; clasa a 3-a elegantă). Seara jucat skat cu mama și Livia.

Miercuri 2 Aug./21 Iulie 1882. Londra.

Băut din nou Kissingen. Ridicat bani de la bancher (114 $\frac{1}{2}$ £), Clara foarte veselă, venită singură de la pat pe sofa. De la 4 — 6 fost cu Livia la South Kensington Museum și la India Museum. Văzut copia Tezaurului de la Pietroasa, cartoanele lui Rafael, splendide țesături indiene, obiecte de metal și de porțelan, săli admirabil de frumoase, superbe colecții de obiecte privitoare la statui, arhitectură, obiecte de metal și de xilografie. Totul incomparabil. Ce e, față de acestea, colecția de la Am-

bras¹, Musée Sauvageot ș. a. m. d. ? Seara, citit cu familia puțin François Coppée. La 10^{1/2}, obosit, la culcare.

Joi 3 Aug./22 Iulie 1882. Londra. Dus cu Livia la al-de Graham, prânzit acolo..., cu aceștia apoi la Sydenham, splendid în ce privește spațiul și mulțimea oamenilor, încolo cam comun. Tot ce e expus n'are a face cu South Kensington Museum. Spațiu în mijloc pentru orhestră 4000 de persoane, spațiu de operă 4000 de persoane, spațiu pentru concerte idem. Sânt adesea 27.000 de persoane înăuntru. Auzit prin telefon concert vocal din Lombard Street din Londra. — Camera obscura. — Panorama încercării de eșire a asediaților din Paris, de la Montretout (1870). Dar [întors] acasă înainte de începerea artificiiilor. Clarei îi merge mereu mai bine. Încercat să meargă câțiva pași.

Vineri 4 Aug./23 Iulie 1882. Londra. Băut mai departe Kissingen. Până la Albert Memorial în Kensington Gardens, remarcabil de însemnat (deși e nepotrivit de luminos în partea de jos, prin reliefuri de marmură, și mai întunecat sus, prin poleire cu aur și prin statuete negre de la colțuri). Vis-à-vis marea Royal Albert Hall. — După aceea, cu cab, vizită de rămas-bun la al-de Berry. Apoi cu Livia cu trenul la Blackwell, cu barca cu aburi prin Greenwich la docurile pentru insulele din America centrală, acolo intrat înăuntru, vizitat 2 vapoare de transportat cai și soldați, gata de plecare mâine la Alexandria, cu trenul la stațiunea Trenchurch, cu omnibus

¹. Sat în Tirol, lângă Innsbruck, castel odinioară burg al conților de Andechs, de la 1563 în stăpânirea Împăratului. Era sediul de predilecție al arhiducelui Ferdinand I (1529-1595, al doilea fiu al Împăratului Ferdinand I) și al soției sale Filipine Welser. Ferdinand a adunat aci prețioase opere de artă și manuscrise rare, care, de la 1806, formează o parte esențială a Muzeului de istoria artei și a Bibliotecii naționale din Viena; colecția de poezii germane medievale copiate (1504-1515) după un „Heldenbuch an der Etsch” pierdut, etc.

acasă. — Clara pe sofa, mereu mai bine. Eu acum, în cea mai mare parte, mă plictisesc.

În Hyde Park înainte de ora 8 dimineața, sute de tineri în pielea goală care fac baie. Dar răcoare!

Sâmbătă 5 Aug./24 Iulie 1882. Londra. Mers cu Livia la cumpărături de haine și de cadouri. Drăguță cutioară de vâpsele pentru Nina¹. . . Eu luat, pentru 6 pence, o baie, clasa I, baie populară, cadă de porțelan strimță, cu margine de lemn, cu 2 prosoape. Curat și izbitor de efțin. — Seara cu Livia la întâiul concert de promenadă din acest an în Covent Garden. 2¹/₂ shillingi fotoliul în balconul întâi, altminteri intrarea, și cu locuri numerotate peste o mie, 1 shilling. Teatrul Covent Garden luminat cu electricitate și și câteva lămpi de gaz galbene. În loc de scenă, un podium în urcuș cu peste 100 de jucători, trâmbițaș militar sus, în fața podiului publicul din parchet, iar la dreapta și la stânga și la spate intrare liberă. În fund, imitată o piață spaniolă foarte nostim și transformată într'un refreshment-room, flori de vânzare, bomboane, și doi negustori de note muzicale pentru bucățile care se cântau. Concert instrumental și din când în când și foarte bune cântece din gură solo. O sală Flora pentru fumat. Luat în total, foarte amuzant și foarte practic; în toate privințele, vrednic de imitat. Am plecat la 10¹/₂, după ce se cântase abia partea întâie; unele bucăți au fost bisate.

Duminecă 6 Aug./25 Iulie 1882. Londra. Dimineața la 10¹/₂ cu Livia ascultat o parte din slujba bisericească în catedrala St. Paul, După prânz, cu repede hotărîre, la stațiunea Waterloo, de acolo la Portsmouth. Hotel George, nu departe de ambarcader. La ambarcader admirat marea, în fața lui lumini de la Ryde pe

¹. Probabil, Nina Haret. Cf. însemnarea de la 15/27 Fevr. 1881.

insula Wight, la stânga lumini și, luminată, hala rotundă de sticlă a cartierului de miazăzi și a locului de băi [de mare de la] Portsmouth. — Soldați scoțieni, seara la ora 9 muzică militară pe strada mea, de și e Duminecă, muzică scoțiană cu cimpoiul și cu multă tobă. Curios costumul și felul lor. La hotel, bună cameră de dormit, pat mare cu baldachin. Dar Luni dimineața, la ora 7¹/₂, abia să poți afla pe cineva, deși vaporul pleca la 8,5. Cafea nu, aproape [să plec] fără a fi cineva cui să plătesc. În oraș, nici un bărbier deschis. Toți [se scoală] târziu în Anglia.

Luni 7 Aug./26 Iulie 1882. Așa dar la ora 8,5 de la Portsmouth cu vaporul la Ryde, 25 de minute. Zi frumoasă, mare splendidă. La Portsmouth, mulți oameni la plajă scăldându-se în fața noastră, complect goi, dar nejenându-se de loc, nici ei, nici publicul. Îndată cu trenul mai departe la Ventnor. Nimic de văzut pe drum, tunel mare înainte de Ventnor. Abia ai sosit, înainte de ora 10 stă gata marea diligență cu 4 cai pentru Freshwater și Aluon Bay.... La 11³/₄ cu diligența la Blackgang... Drum frumos, în stânga marea, în dreapta Under-cliff (în felul „Elveției saxone“, dar mai pustiu, mai urit, nu plin de arbori). După o oră ești în Blackgang, așa dar pe la ora 1. Acolo popas până la 3, bun otel, coborât la „Chine“, splendidă plajă cu pietricele și cu alge, la ora 3 îndărăt, la 4 în Ventnor, iute suind găfâind la gară și mers cu trenul încă până la ambarcaderul de la Ryde. Dar trenul întârziat; abia la 5¹/₂ (în loc de 5) [am ajuns] pe vaporul supra-încărcat care mergea la Southampton, am trecut pe lângă Osborne, și prin fața frumosului Norris Castle, a oprit la Cowes și apoi de-a curmezișul la Southampton, unde abia la 7¹/₄ sosirea. Frumoasă călătorie. Linia ferată [duce] până la vapor. [Altă dată să iau bilete directe]. M'am suit în tren, am plătit supliment și am sosit la Winchester (trenurile supra-încărcate din cauza înapoierei celor cu

Bank-Holyday¹⁾, unde scriu acestea în bunul, liniștitul Eagle-hôtel (nu departe de gară). Sosit după 8¹/₄, [am privit] repede încă, în amurg, marea catedrală.

Marți 8 Aug./27 Iulie 1882. Winchester. Dimineăța văzut încă odată catedrala. Frumoasele alee străvechi de tei [care duc] spre ea și se află în jurul ei. — După aceea luat gustarea de dimineăță la otel, cafea, buttered toast²⁾, foarte bună marmeladă de portocale ș. a. m. d. Am avut apoi de plătit pentru tot (mas, 2 prânzuri) numai 5¹/₂ shillingi. Plecat cu trenul la 8,25, și la 11¹/₂ în Londra, [stațiunea] Waterloo. După amiazăzi cu Clara, Livia și îngrijitoarea primblat cu trăsura 2 ore. Clara suportat foarte bine drumul cu trăsura, dar, când am încercat să vedem biserica Westminster, foarte slabă. — Seara încă o dată cu ea primblat o oră cu cab-ul, privit de pe Westminster Bridge feerica, teatrula clădire a Parlamentului, cu iluminarea electrică și cu turnul cea-sornicului.....

Miercuri 9 Aug./28 Iulie 1882. Londra. [Luat] hotărîre de a pleca mâne, întâi la baia de mare Eastbourne (pe coasta de miazăzi), apoi prin Newhaven la Dieppe-Paris. — Plătit D-rului Day 7 £ 7 sh., îngrijitoarei 15 £ (5 £ mai mult decât se cuvenea). Nu am cumpărat nici un cadou. Primblat în cab cu Livia și apoi cu Clara, vizitat Crosby Hall și văzut mișcarea din City. Seara cu Livia în Hyde Park, de la 7³/₄ până la 8¹/₂ primblat cu

¹⁾ „Zile de sărbătoare ale băncilor” în Anglia (stabilite prin lege de la 1871): Lunea Paștelor și a Rusaliilor, întâia Luni din August și 26 Decembrie, — zile în care băncile sânt închise și e o mare afliuență de călători în trenuri.

²⁾ Pâne prăjită, cu unt. Pentru evoluția înțelesului cuvântului englez *toast* (pronunță: tost) de la sensul original de „pâne prăjită” la înțelesul de „cuvântare la o masă solemnă” cu care a trecut în l. franceză și de la France i la noi, cf. T. Maiorescu, *Logica*, p. 28 ș. u.

barca (2 sh. ora; dacă vâslești singur, numai 1 sh). Frumos ca în vis; și sute de tineri făcând baie și strigând.

Mai înainte mi-am cumpărat Shakespeare complet în volume mici legate frumos, puse într'o cutie, cu 11¹/₂ shillings.

Practicele, completele cărți indicatoare de trenuri ale fiecărei administrații de căi ferate, cu 2 pens, în fiecare lună o nouă ediție. — Grant la Paris, rue La-font[aine], 22.

Joi 10 Aug./29 Iulie 1882. Socoteala casei pentru ultimele 10 zile plătit 22¹/₂ £ (foarte mult!), plecat cu trenul la 11,40, de la stațiunea Victoria, la Eastbourne, unde am sosit la 1,39. Călătoria clasa I, câte trele biletele, 39 de shillings. Bagajul îl arunci fără chitanță și fără să-l cântărească, în vagonul de bagaje, te poți duce acolo să umbli la el mereu în timpul călătoriei, îl poți și lua, dacă vrei. — Și nu ia nimeni pe al altuia.

În Eastbourne, la cel mai vechiu otel Anchor, cu minunată vedere spre mare, paradă a marinei, ni s'a dat 3 camere, o frumoasă sitting-room cu 3 ferestre, iar alături o cameră de dormit cu balcon, în catul I, și o mare bed- și sitting-room, cu 2 paturi, la catul al 2-lea, toate împreună 14 shillings pe zi. Foarte convenabil ca preț.....

Frumos ambarcader (intrarea 2 d.) cu distracție muzicală, café-chantant (ș. a. m. d. Cuvincios). Afară de asta, locuri de șezut 3 d., locuri numerotate 6 d. — Frumos parc, cu concert zilnic, bună orchestră, lawn-tennis și locuri de cricket, skating-ring, Flora-halle, foarte mult făcându-ți poftă să intri. Primblare cu diligența la Lewes, Brighton, și spre răsărit la Hastings sau foarte aproape la Pevensey. Cărucioare pe roțile pentru bolnavi, foarte plăcute, 1¹/₂ sh. ora împreună cu cel care trage căruciorul.

Splendid joc al fluxului și refluxului, la țărmul mării.

Concert de negri pe stradă, 4 văpsiți ca negri și 1 harlechin negru autentic.

Pianine pe roate și concert de stradă, physharmone trase de măgăruși ș. a. m. d.

Enormă școală de înotat cu profesoară pentru doamne. (În vecina stațiune balneară Brighton este, pe cât se spune, cel mai frumos aquarium).

Vineri 11 Aug. / 30 Iulie, sculat eu singur încă la ora 4, primblat la malul mării, prins paianjeni de mare vii; dar peste zi ceva durere de cap. — Clara bine.

Sâmbătă 12 Aug. / 31 Iulie 1882. Socoteala la otel, totul tot, vin ș. a. m. d., plătit £ 4, 13 shill. Bun oteluț. Plecat cu trăsura la gară, am putut scoate bilete direct până la Paris (dar cu prețul de la Londra, valabile 7 zile; de aceea ar fi fost mai avantajos, de oare ce și fără asta, revizia bagajelor [se va face] numai la Paris, să fi luat bilete încă la Londra, acum 3 zile, și apoi numai de la Lewes la Eastbourne și înapoi) pentru 3 persoane, clasa I, cu vapor £ 5 fără 1 shilling.

Plecat cu trenul la 11,35, schimbat trenul la Pole[gate] și la Lewes pentru Newhaven și (cu $1\frac{1}{2}$ oră întârziere) sosit la Newhaven-Harbour abia după 1, îndată pe vapor, acolo cabine (pentru 2 sau 3 persoane încă 30 de shilingi), splendidă, comodă, în orice privință plăcută călătorie pe mare, pornit la ora $1\frac{3}{4}$, zărit continentul după ora 6, Dieppe (intrarea în port frumoasă, interesantă prin vechime); la $7\frac{1}{4}$, imediat vama franceză cu practicele polițienesti de nepriceput și cu insuportabile mânări tutelare pentru salles d'attente ș. a. m. d. La gară, restaurant aproape englezesc, dar prost, plecare mai departe spre Rouen la ora 8, cu trenul în întârziere (așteaptă vaporul, mult sgomot de tren, șuerat inutil, contrast cu An-

glia, dar totuși călătorie plăcută, sosire la Rouen la 9,25. Descins, după recomandarea din Baedeker, ca „mai modest“, la Hôtel de la Poste, odăițe la etajul I la stradă, [scunde] de ajungi cu mâna la tavan; nici vorbă de beafsteak; ceaiu și ceva puțu rece și ceva șuncă, vin prost; a doua zi 2 cafele (2 odăițe — 36 de franci totul — foarte scump. Altă dată, de tras la Hôtel d'Angleterre, sau d'Albion, sau de Paris).

[August 1882.]

Duminecă 1/13 Aug. 1882. Ploaie. Cu trăsura făcut un ocol de $1\frac{1}{2}$ oră la Palais de Justice, Cathédrale, la extrem de fin lucrata biserică St. Maclon și la mănăstirea St. Ouen, acum făcută vizibilă din toate părțile (cele mai frumoase monumente ale bogăției gotice franceze), la gară; plecarea la 8,35, sosirea la Paris la $11\frac{1}{2}$. Urîtă gară, și tutelare. Umblat cu trăsura pe la Hôtel Voltaire, apoi Hôtel des deux Mondes, nu am găsit nimic convenabil; în sfârșit totuși Hôtel du Louvre..... La $1\frac{1}{2}$ mâncat în cameră bouillon și beafsteak în otelul nostru (o adevărată înviorare gastronomică, după bucătăria englezească), o mică primblare cu trăsura, și după aceea Théâtre du Châtelet („Mille et une nuits“), văzut 2 acte, elefanți dreșăți ș. a. m. d., frumoase decoruri, joc cu haz, elegant. De ținut minte pentru Paris¹:....

Luni 2/14 Aug. Paris. Primblare cu trăsura prin oraș, cu Clara și Livia, văzut Père-La Chaise, bulevardele, Madeleine (de loc biserică! Rece, nenatural produs artificial, cum, de exemplu, Ringstrasse din Viena nu e de loc o stradă firească, și Aquarium în Berlin), Jardin d'Acclimatation (Indiani Galibi), frumoasă Bois de Boulogne, mai frumoasă decât parcurile orașenești engleze, mai elegantă,

¹. Urmează o listă de câteva restaurante și oteluri.

mai veselă, superbul Trocadéro, încântătorul, esteticeste
justul Aquarium (gratis).....

Seara, Liviă și eu La Mascotte, văzut 2 acte, joc
natural, încântător de studiat. Repede încă la 11^{1/2} noap-
tea văzut Operă (2 fr. ouvreuse-i pentru o lojă, 1 minut).

Marți 3/15 Aug. 1882. Paris. Văzut pe Dr. Engel, cu
Liviă și Jacques Negruzzi cu soția lui văzut morga, Notre-
Dame și Versailles, pe ploaie îndărăt la otel, acolo în-
tâlnit pe Zizin Cantacuzène și Dr. Engel la Clara, mâncat
cu ei la table d'hôte, și apoi toți (fără Clara) plecat la
Comédie française, „Le feu au couvent“ (proastă distri-
buție) și „Les Rantzau“ (Erckmann-Chatrian), admirabil
jucat, cea mai bună realizare omul bun-la-inimă Florence,
de Coquelin(ainé), binișor Got.....

Miercuri 4/16 Aug. 1882. Paris. Vizitat pe Zizin, cu
el la Callimaçi-Catargi¹ (rue Trocadéro, 2), care arată la
față ca un tuberculos pe moarte, depus o carte de vizită
la Odobescu² (rue des Ecuries d'Artois, 29), apoi acasă;
prânzit cu al-de Negruzzi la Palais-Royal și împreună (și
Clara) la Comédie [française] („Misanthrope“ și „Médecin
malgré lui“; cel d'întâi jucat de Delaunay, rău, violent, fără,
nici o notă mișcătoare, Célimène școlărește; în schimb
cel din urmă splendid, mare realizare a lui Got ca Sga-
narelle. Pe la ora 12 noaptea, acasă.

Joi 5/17 Aug. 1882. Căutat pe Grant în diferite rue
Lafayette³, găsit în sfârșit pe la ora 3 în Passy-Auteuil.

¹. Fost ministru al țării la Paris. (Numit la 1 Iulie 1881; des-
tutit la 25 Oct. 1881, pentru că lipsise de la post, se opusese la numirea
lui Alexandru Odobescu, amenințând cu demisia și trimisese minis-
trului de externe o depeșă deschisă). Cf. T. Maiorescu, *Discursuri
parlamentare*, III, p. 27, 29 și 115—124. — Cf. însemn. din 25 Sept. 82.

². Alexandru Odobescu, atunci secretar al legațiunii române
la Paris (numit de-a dreptul, din afară; a funcționat de la 3 Oct.
1881—31 Martie 1885).

³. Cf. însemnarea de la 9 August 1882, unde însă e „rue La-
fontaine“, nu „Lafayette“.

Nimic serios cu procesul. În răstimp au fost la nevastă-mea Odobescu, Zizin, al-de Negruzzi, Dr. Engel, Nini Haret cu fratele său, și d-na Callimaki-Catargi. D-na Callimaki plângând, socotind pierdut pe bărbatul său, rugându-mă să mă mai duc pe la ei. Deci, m'am dus repede încă odată la el, Avenue Trocadéro, 2, vrea să mă întrebe dacă e valabil testamentul $\frac{1}{2}$ soției lui, $\frac{1}{2}$ fiicei lui. Da. Inutilă explicare din parte-mi despre cuvântarea mea la Cameră după publicarea actelor din partea lui. L-am găsit însă arătând mai bine la față, tocmai nu avea în acest moment febră. Pentru $\frac{1}{2}$ minut [la] Frémié (sculptor, [statuea lui] Ștefan cel mare pentru Iași). În cea mai mare grabă acasă, plătit socoteala otelului 184 de franci, repede cu trăsura la gara Lyonului, mâncat în fugă la gară (prost), luat bilete clasa I direct la Geneva (à 75 de franci, aproximativ), dat 5 franci distribuitorului locurilor și acum rămași singuri până la Geneva..., în sfârșit la ora 7 seara plecare cu trenul, și pentru mine liniște după această zi iarăși de atât de multă alergătură. Minunată călătorie noaptea, până la 6 $\frac{1}{2}$ dimineața.

Vineri 6/18 August 1882. Sosind în Geneva pe timp frumos, primblare cu trăsura până la vărsarea murdarei Arve, rece ca ghiața, în frumosul, albastrul, superbul Ron (morile din „Peur“ a lui Töpffer), pentru 5 franci; timp mai mult decât destul pentru vapor, care trebuia să plece la 8,54 la Ouchy-Lausanne, dar a pornit abia la 9 $\frac{1}{4}$. Frumos vapor... Vedere spre Mont Blanc, care se putea vedea, dar întunecat, nuoros. Sosire Ouchy la 12 $\frac{1}{2}$. Minunată vedere asupra Genevei și a malului de apus, după eșirea din micul lac, după ultima jetée.

În Ouchy, de la splendidul Hôtel Beaurivage, tren pneumatic la Lausanne, spre stânga de la vapor. (Mulți copii mici pentru bagaj).

Cu trăsură prin Lausanne, veche, frumoasă catedrală. Grand Pont (frumos viaduct), în $\frac{3}{4}$ de oră, dar pretutindeni urcând mereu. La 1,25 cu trenul la Berna. Admirabilă călătorie. Să te așezi în dreapta. Vedere spre lac până la Villeneuve-Fribourg. Sosire la Berna la 4 $\frac{1}{2}$ (bilet direct la Interlaken cl. I à 17 fr. 35 cent.; mai bine însă de luat clasa a 2-a, fiind mai puțin plină și tot așa de bine). În Berna cu trăsură puțin prin oraș (de prisos), apoi însă la stânga, pe podul strimt, mare, cu foarte frumoasă vedere asupra Bernei și adâncei văi a Aarului, spre Schänzli ($\frac{1}{4}$ de oră), unde cunoscuta perspectivă spre Berner Oberland (Jungfrau, Mönch, Eiger, Finsteraarhorn ș. a. m. d.)....., îndărăt la gară (trăsura pentru tot timpul numai 4 $\frac{1}{2}$ franci), de unde plecare cu trenul la Thun-Interlaken la 6,15. Splendid drum, din nenorocire eră cam târziu, intrarea în munții înalți, așa de aproape să-i prinzi cu mâna, necurmată vedere asupra tuturor vârfurilor și pereților de neaună. Apoi 1 $\frac{1}{2}$ oră vapor pe lacul Thun, primblare foarte frumoasă, pentru noi aproape pierdută din cauza întunerecului, punctul cel mai frumos, cred, la Spiez. În sfârșit pe la 9 $\frac{1}{2}$ la Därlingen (cu întârziere) și către 9 $\frac{3}{4}$ la Interlaken, cu scurta, frumoasa cale ferată (vagoane cu locuri pe terasele de sus). Toate omnibusurile la gară, sosire la Hôtel Ritschard (unde 2 camere mai înainte telegrafiate), urcare cu ascensorul, 2 camere la etajul I, frumoase. Luat ceaiu, și la culcare¹.

Sâmbătă 7/19 Aug. 1882. Dimineața splendidă vedere, cu soare, spre Jungfrau. Primblare cu Livia spre micul Rugen, Hôtel Jungfraublick, vedere asupra lacurilor Thun și Brienz, spre Jungfrau și Breithorn².

¹. Notă marginală: Mai bine ar fi să rămâi în Thun, la frumosul *Thuner Hof*, bogat în vederi.

². Notă marginală: În Interlaken mai puțină vedere (deși tot frumoasă) la Hôtel Ritschard (cu excepția turnului). Cea mai

Foarte bun déjeuner à prix fixe, à 3 1/2 fr., fără vin, la ora 12 punct, la [otel] Ritschard....., la ora 3 1/2, după ce am plătit întreaga socoteală 48 de fr., cu trăsura cu un căl prin Wagnern-Schlucht spre Lüttenbrunnen la Staubbach într'o oră și 1/2. Acolo [la] Hôtel Staubbach (nu cumva „Steinbock“), frumoasă casă de lemn, cu 4 etaje, cu splendida privire în Lüttschinenthal în sus până la ghețari, la dreapta de Staubbach. Mici camere de lemn. Serviciu prompt. Livia și eu am făcut (se poate și cu trăsura), 1/2 oră de mers sdravăn de la Hôtel Staubbach, frumosul drum la Trümmefall, admirabil de frumos și cu totul șes. Clara a rămas așteptându-ne pe unul din balcoanele otelului. La 8 1/4 seara înapoi, sus luat ceaiu și mezeluri, subț splendide stele și în amurgirea piscurilor de neaună în fața noastră, și la 9 1/2 la culcare.

Duminică 8/20 Aug. 1882. La 6 1/2 dimineața, după ce am luat cafeaua, am plecat călare, eu și cu Livia, la Mürren, urcuș drept în sus, dar nespun de frumos.... După o oră și 3/4 eram sus, în Hôtel Mürren cu dependența Silberhorn, frumos, mare, elegant, cu pensiune, biliard, jurnale ș. a. m. d. Și un oficiu de telegraf. Cal de la Lauterbrunnen până aici și îndărăt 12 fr., omului încă 2 1/2 sau 3 fr. bacșiș. Amândoi conducătorii foarte plăcuți, Luat încă o dată ceaiul sus. O oră și 1/2 [stat] sus, ploaie, apoi iarăși foarte frumos, luptă între soare, nuori și aburi de ceață. La coborîș cules multe flori frumoase, gențiane, erica, valeriana (cu miros de migdale) și o tulpină de flori roșie cu foarte frumoase garoafe cu miros tare și 1/4 miros de iasomie.....

La ora 12 punct eram iarăși în oteluțul nostru la Staubbach. Cea mai frumoasă excursie la munte din

bună, la Schweizerhof sau la Hôtel Jungfrau. Vedere asupra Jungfrau-lui și asupra amîndoror lacurilor și foarte frumoasă pădure în micul Rugen, Hôtel Jungfrauenblick.

vieața mea, întru cât e vorba de privilegii măreață. Privire asupra vârfurilor Jungfrau, Mönch; Eiger din toată adâncimea văiei Lauterbrunnen, pereții drepecii ai stâncilor până sus peste întinderi de ghetari și de neaună până la piscuri.

— Jos ploaie, mâncat la table d'hôte (ora 12 $\frac{1}{2}$, à 4 fr.), ploaie, la ora 4 plecat cu aceeași trăsura cu un cal, foarte bună, *Friedrich Palmer din Interlaken*. La 5 $\frac{1}{2}$ în Bönigen cu el, pe malul lacului Brienz. I-am plătit pentru drumul de la Interlaken la Lauterbrunnen 9 fr.....

La 6 $\frac{1}{4}$ din Bönigen cu vaporul pe lac la Brienz, într'o oră și $\frac{1}{4}$. Cerul innuorat, fără ploaie, splendide vederi pe frumosul lac mic, de un verde lăptos de smarand. Locuri pentru diligența de la Brienz la Lucerna poți lua chiar la gară în Interlaken sau pe vaporul de la Bönigen la Brienz și ai avantajul priorităței față de cele înscrise la Brienz.....

Am trecut cu trăsura prin fața frumosului Hôtel Giessbach și a râului Giessbach (funicular de la vapo-raș, stațiune la otel, à 1 fr., dus și întors) și la 7 $\frac{1}{2}$ sau 7 $\frac{3}{4}$ seara, aproape pe întunec, am sosit la Brienz. La ultima stațiune a vaporului, imediat „Hôtel zum weissen Kreuz“, mic. Încă seara, după sosirea vapo-rașului, table d'hôte la ora 8, pe care e bine să o iei, fiindcă ești cu greu servit alături de ea, chiar pentru ceaiu și mâncare rece, cum am luat noi.....

Regulă pentru oteluri: totdeauna să telegrafiezi din ainte pentru cameră!

La ora 9 $\frac{1}{4}$ sântem toți culcați. Afară începe iarăși cer cu stele. Brienz este însă întunecos, fără felinare pe stradă, în genere totul mai puțin elegant decât în Berner Oberland, de altfel.

Luni 9/21 Aug. 1882. Totuși ieri abia la 11 $\frac{1}{2}$ am adormit și m'am deșteptat iarăși la ora 3; acum e abia

4 $\frac{1}{2}$ dimineata. Nuoros, umed. Privire plăcută din camera mea, în grădina sălbatecă.

Mă întorc la București destul de obosit și în orice caz cu sufletul pustiit, din cauza insomniei. Nu trece nici o zi, în care să nu simt disonanța între orice fibră a sufletului meu și cel al soției și, din nenorocire, și al fiicei mele. Făcând cu totul abstracție de cine are ori nu are dreptate, ci numai ca dispoziție sufletească organică. Se prea poate ca adesea ele să aibă dreptate, iar eu să nu am, — dar ce mi-e mie asta? Cu mine, așa cum sânt făcut eu și așa cum sânt făcute ele, ele nu se potrivesc.

Mă scol de dimineață, supra-emoționat de orice nou peisaj, și întâiul meu sentiment e să deschid ferestrele. Cu neghioaba mea imposibilitate de a mă bucura singur de ceva, mă duc totdeauna dincolo la ele, și totdeauna le turbur și mă simt decepționat

Și nici felul lor de a se îmbrăca nu-mi convine în nici o privință. Sântem într'asta absolut deosebiți la gusturi.

Și astfel trag mai departe la lanțul de sclav al vieții mele, și sânt condamnat să vreau să sbor, și să cad iarăși la pământ, din cauza greutatei de plumb.

Sfârșitul vieții devine mereu mai pustiu.

Scriș la ora 5 dimineata, în Brienz.

La 6,20 dimineata, cu poșta (pentru suș 5 cai, altminteri 4), trăsură cu 4 locuri în interior, 2 pe banchetă în spate, 2 [în] coupé în față, închise cu geamuri... Superbă șosea de munte. La 8,20 în Brünig, sus, hôte; 10 minute popas. La 9,20, jos, în Lungern (frumos lac); schimbarea cailor (?), oteluțul „Lion d'or“, cu grădiniță. Acum încă 2 ore drum șes, prin fața lungului și nu frumosului lac Sarner, până la Alpnach, unde sosim la 11 $\frac{1}{2}$, și îndată pe vapor. Drum frumos, deosebit de frumoasă însă este vederea imediat înainte de Lucerna spre fund. Sosire la

Lucerna la ora 1... La Lucerna, așteptare până la plecarea trenului accelerat la Zürich (la ora 4), umplută cu primblare cu trăsura la Caféhaus Gütsch, sus de tot (trăsura, 3 persoane, dus și întors, 5 fr.). Admirabilă vedere asupra lacului, spre Rigi, spre Tödi cel acoperit de neaună, Titlis, Bürgenstock ș. a. m. d.

La întoarcere, foarte frumoasă impresie a leului de la Lucerna¹, demn (ideea lui Thorwaldsen). — La ora 4, mai departe cu trenul (clasa a 2-a Lucerna-Zürich à 5 fr.), cu câteva minute înainte de ora 6 la Zürich.... Descins la foarte încântătorul *Hôtel du Lac* (al lui Mooser), foarte bun mic otel (nu trebuie confundat cu multe altele *au Lac*). Camere în etajul I (Nr. 2 și Nr. 4. cu câte 2 paturi, fiecare cu balcon; Nr. 3 fără balcon, dar cu mare pat englezesc pentru 2 persoane; câte-și trele, cu vedere spre lac; nu mari, dar încântătoare, plăcute, foarte curate). Table d'hôte la ora 6^{1/2}, excelentă, public foarte cum se cade, serviciul fără sgomot și plăcut.

Marți 10/22 Aug. 1882. În sfârșit, dormit mai bine, pat foarte bun. Noaptea vânt și ploaie, acum cerul acoperit, dar fără ploaie. Socoteala la otel pentru câte-și trei (table d'hôte, cafea, de 2 ori omnibus) 45 de franci.— Plecarea din Zürich la 10,7 dimineața, la Romanshorn la 12,10. De la Romanshorn până la Lindau table d'hôte pe vapor sus, foarte bună, pentru 3 fr. La Lindau, revizie

¹. Un leu străpuns de o săgeată, ruptă, moare apărând cu ghia-ra sa un scut cu stema regilor Franței; simbolizează pe cei 760 de soldați și 26 de ofițeri, elvețieni, gardă a regelui Franței, masacrați la 1792 apărând palatul regal în contra revoluționarilor.

Impresionantul monument (consacrat în 1821) este sculptat în relief în stâncă (într'o grotă de 14 m. lungime și 8 m. 70 înălțime) după un model de Thorwaldsen. De-asupra grotei e inscripția: *Helvetiorum fidei et virtuti. Die X. Aug., II et III Sept. 1792. Haec sunt nomina eorum, qui ne sacramenti fidem fallerent, fortissime pugnantes ceciderunt. Duces XXVI. Solerti amicorum cura cladi superfuerunt Duces XVI.*

a bagajelor. Plecare din Lindau pe la ora 2. De la Zürich până la Viena, clasa I à 90 de fr., dar cu plată deosebită pentru bagaj. Sosire la Salzburg (revizie a bagajelor, bun restaurant, sală frumoasă) după ora 11 seara. În Viena la 6 $\frac{1}{4}$ dimineața. Bună noapte liniștită. Drum frumos de la Lindau la München. Frumoasă gară nouă în München. Lumină electrică.

Miercuri 11/23 Aug. 1882. Viena. Tras la Hôtel Höker în strada Bellaria. (Altă dată, mai bine [la] „Ungar[ische] Krone“, ori „Kaiserin v. Oestereich“. Ești mai aproape de toate). După otelurile din Elveția, impresia nu e de loc bună, lemn prost la mobile ș. a. m. d. Dar foarte pre-venitor serviciu. Cu Livia prin oraș, întâi în Mariahilf cumpărături pentru personalul nostru de serviciu, iar pentru mine o pălărie, cu 5 fiorini, și 1 baston, cu 1 fiorin. Batiste pentru servitori (foarte frumoase) à 25 de crăițari (mantale de ploaie mari pentru doamne, cu 5, 6 și 8 fiorini).....

Cu Livia la Stadtpark, cafea-înghețată, apoi în Volksgarten, Strauss... Lă ora 9 acasă la otel; citit, încă, o comedie de Labiche, toți împreună. La ora 10 culcat. Timp frumos.

Joi 12/24 Aug. 1882. Viena. La 5 $\frac{1}{2}$ dimineața sculat și citind. Azi la 3 $\frac{1}{2}$ vom pleca în sfârșit prin Pesta-Vârciorova direct la București. (Drumul de fer cl. I de la Viena până la București à 154 $\frac{1}{2}$ fr., în napoleoni (bagaj 20 de fr.)... Sosirea la București Vineri 13/25 August la ora 9 $\frac{1}{2}$ seara ($\frac{1}{2}$ de oră întârziere). Cald, lună frumoasă. La gară Kremnitzii și Annette cu frate-său. Cină acasă la noi foarte plăcută, cu un fel de elegantă comoditate de locuit.

Vineri, Sâmbătă, foarte cald. Totuși nu așa cald ca mai înainte, după spusa altora. Wilhelm și bancherul

Blank mi-au spus că în Iulie au fost 42° *Celsius la umbră deasă*. Oricum, chiar pentru București, ne mai auzită căldură.

Duminecă 15/27 Aug. Annette la noi la masă. Citit Schițele americane ale lui Mark Twain¹. Livia ne-a cântat la frumosul nou pian [Bechstein]², ca să-l încerce.—Splendidă lună, mai frumoasă decât am văzut-o totuși vreundeva. Umbra adâncă și precisă și coloratura gălbuie, clară, ca de lumină electrică.

Luni 16 Aug., Marți 17, pledat la Curtea de casație un proces pentru Theodor Rosetti, care e numit din nou la Curtea de casație și a primit. Marți seara, plecat la Iași, la procesul vamal, la Curtea de apel (Antoniou).

Miercuri 18/30 Aug. 1882 la ora 1 la Iași, Hotel Binder. — Drumul de la București la Iași, clasă I, 68 de fr., sleeping 16, bacșiș 3. Seara la Drosso, găsit pe Georges Racovitză, soția lui și Natalie Skelitti. Seara, la mine la otel.

Joi 19/31 Aug. 1882, Iași. Început procesul.³ Eu pledez abia mâine. Seara, la mine, Pogor, Gane, avocatul din București [Vasile] Missir. Încântătoare seară de conversație. La ora 10 culcat.

Vineri 20 Aug./1 Sept. 1882. Timp frumos. Încă răcoare. Este ora 8 dimineața.

¹. Câteva din ele traduse apoi în românește de Livia Maiorescu și publicate în „Convorbiri literare”: „Pășurile sufletesti ale domnișoarei Aurelia”, în nr. din 1 Apr. 1883, și „Istoria unui băiat rău care n'a fost niciodată pedepsit”, în nr. din 1 Noem. 1883.

². Nota D-nei Livia Dymcza.

³. Procesul de contrabandă vamală (Clement Herman ș. a.) de care e vorba în multe însemnări anterioare.

D-na Maiorescu, București¹

Procesul ține până mâine sară. Plecarea Focșani Duminecă. Ai primit scrisoarea. Trimite actele Sâmbătă sara Focșani.

Titu.

Pledat astăzi. Seara, la Principesă Cuza (Hôtel Glanz), unde era unul din fiii săi (Alexandru, un tânăr literaricesc îndemânatec, instruit), d-na Catargi și d-na Anna Rosetti. Citit scrisoarea lui Slavici². Seară plăcută.

Sâmbătă 21 Aug. 1882. Iași. Peste măsură de obosit. Pledat încă o dată, până la ora 7 seara... Încă noaptea scris rezumatul [pledoariei]. Lună frumoasă.

Duminecă 22 Aug./3 Sept. 1882. Dimineața înainte de ora 7 plecat la Focșani (plătit socoteala oțelului, 70 de franci pentru 4 zile), unde sosit la 5 1/4. Hotel Georges. Telegramă.

M-e Maiorescu, București, Strada Mercur, 1.

Arrivé Hôtel Georges. Actes reçus. Merci.

Titu.

Timp frumos, cald. Citesc mereu, printre treburi, „Auf der Höhe“ a lui Auerbach, încă o dată. — Pe la

¹. Telegrama în românește; începuse a o redacta în nemțește, dar a șters primele cuvinte scrise în limba germană și a scris întreaga telegramă în românește.

Îndată după întoarcerea din streinătate, se informase de termenul judecății la unul din inculpați (se vede, arestați preventiv), precum rezultă din următoarea telegramă (conceptul în caietul nr. 7 bis):

București 15/27 Aug. 1882.

Săveanu, Penitenciar, Iași.

Reîntors. Când este terminul Apel?

Maiorescu.

Strada Mercur, 1.

². „O scrisoare din Italia, mai ales despre S-ta Cecilia și despre Neapoli“ (datată „Roma 10 August 1882“, adresată lui Titu Maiorescu), publicată în *Almanahul Societății academice „România Jună“*, Viena, 1883, și reprodusă în *Convorbiri literare* nr. din 1 Sept. 1883, apoi la Torouțiu, *op. cit.* vol. V, p. 82—102.

ora 8 seara, a venit adversarul meu de mâne, deputatul Mărgăritescu din Brăila, și m'a plictisit până după 10.

Luni 23 Aug./4 Sept. 1882. Focșani. Foarte rea noapte. Pe la 12^{1/2} deșteptat.... și până pe la ora 5 citit, fumat, admirat lumina de lună și recea, limpedea noapte. Timp pierdut. Apoi de la 5—7 dormit. După aceea, soare prea tare. Mie foarte plăcutul colonel Tamara, simpatic, activ, bărbătește-frumos și modest, e aici din cauza manevrelor care se vor ținea aici prin împrejurimi în Septembrie. — Prânzit cu Mărgăritescu. Pledat înaintea secției a 2-a a Curței de apel procesul (Iacovachi-Rizu contra Primăriei Brăila) și câștigat¹. Apoi dormit puțin. Zăpușală înăbușitoare, praf, muște, foarte plictisitor. — Altă dată, mai bine să încerc la Hotel Triandafil (nou). La miezul nopții plecat cu trenul. Sosit la București

Marți 24 Aug. 1882 la ora 6^{1/2} dimineața. Timp frumos. Clara foarte întremată.

Săveanu achitat la Iași. Clem[ent] Hermann și Ornstein redus [pedeapsa] la 6 luni. — Pledat 2 procese.

Miercuri 25 Aug. 1882. Dimineața mulți clienți, apoi vizite, la prânz mâncat la al-de T. Rosetti (cu toții). Și căpitanul Lambrino era acolo, tăcut.

Joi 26 Aug. Pledat.

Vineri 27 Aug. Foarte cald, uscat. Soare. — La cină profesorul Popovici (de la teologie, din Caransebeș, incult, dar nu prost) și Annette. Seara, muzică și (după plecarea lui Popovici) început Herbert Spencer, Premiers Principes.

¹. Cf. scrisoarea din 1/13 Sept. 1883 către N. Iacovachi, telegrama din 2/14 Sept. către avocatul Primăriei Brăila și cele din 2 și 16 Sept. 1883 către Primarul Brăilei.

Mi-a venit ideea de a scrie o metodă a discuțiilor parlamentare. — Renunțat, ca nefiindu-mi convenabilă din punct de vedere nepolitic¹.

Sâmbătă 28 Aug./9 Sept. 1882. Foarte cald. La tribunal. Citit Marlitt, „Im Hause des Commerzienraths“. Poate servi ca exemplu de roman prost.

Duminecă 29 Aug./10 Sept. 1882. La cină la noi al-de [Teodor] Rosetti, căpitan Lambrino, Gr. Buyuciu, Wilhelm. După masă, încă Annette. Buyuciu a adus note și ilustrații [la] Parsifal. Livia cântat bine la prima vedere. La urmă, încă lectură din Mark Twain.

Luni 30 Aug./11 Sept 1882. La ora 3 am luat de acasă pe Anicuța și am citit până la ora 5 H. Spencer, *Premiers Principes*, cap. 2 și 3. Obositor, descurajator. Ce vorbărie despre lucruri banale! Astea le-a spus de mult Herbert, mai bine în parte și Hume, și chiar Kant. Chiar eu în mica, nematura mea carte germană de la 1861². — Cald³.

¹. Fraza din urmă pare scrisă mai târziu.

². *Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form*. Berlin, 1861, Nicolaische Verlagsbuchhandlung.

³. Din aceeași zi, următoarea scrisoare (conceptul în caietul nr. 7 bis):

Mr Georges Bengesco.

Paris

Neuilly, Bd. Maillot, 46.

Bucarest, 30 Août
11 Sept. 1882.

Monsieur,

Permettez-moi de vous remercier pour l'attention de m'avoir envoyé le 1-er volume de votre Bibliographie de Voltaire. J'en avais déjà lu un mot d'éloge dans la „Revue des deux mondes“.

J'ai aussitôt commencé la lecture et suis maintenant au milieu des „satires“. Je prendrai la liberté de publier dans les „Convorbiri literare“ une notice, pour contribuer à attirer l'attention de nos compatriotes sur une œuvre qui leur fait honneur... par ricochet.

Veuillez recevoir, Monsieur, l'assurance de ma consideration très distinguée, avec mes remerciements réitérés.

T. M.

(A și scris darea-de-seamă depre volumul în chestiune — cf. sfârșitul însemnării de la 13/25 Sept. 1882 — și a publicat-o în „Con-

Marți 31 Aug./12 Sept. 1882. Plecat din București la 8^{1/4} dimineața, sosit la Craiova pe la ora 3. Cald. Clasa I București-Craiova 30 de fr. Tras la otel Teodoru. Impresie de monotonie despre Craiova. Plictiseală. Pe drum și în Craiova, citit, întâia oară, volumul „Trente et quarante“ de About și a doua oară „Paule Méré“ a lui Cherbuliez. — Seara conversație cu Niță Pop, cumpărătorul Sălcelelor. Inteligent?

Miercuri 1/13 Sept. 1882. Craiova. Noaptea bine, pat curat . . . — Foarte cald astăzi, soare arzător.

Pledat. Divergență de opinii (!!). Putut să mă înapoiez încă astăzi la București. Sosit la ora 9 seara¹.

Septembrie 1882.

*Joi 2/14 Sept. 1882*². Așa dar iarăși pentru câțva timp, liniștit, în București. Uscăciune, mult soare, nopți răcoroase, zile foarte calde. — Astăzi mi s'a adus o ramură de prun înflorit, a doua înflorire. Transcriu frumoasa novelă de concurență a Mitei „Margarethe“.

vorbiri literare“, 1 Oct. 1882; nu a reprodus-o în „Critice“; cf. încă scrisoarea din 29 Noem./11 Dec. 1882 către G. Bengescu).

¹. Cu aceasta se termină „jurnalul“ nr. 7.

². Cu aceasta începe alt caiet (nr. 7 bis), în care, la început, în întâiele 14 foi, sânt conceptele scrisorilor și telegramelor ce am reprodus în note la însemnările anterioare; în restul caietului urmează „jurnalul“. Caietul fusese notat la început, în capul întâiei pagine: „*Scrisori. De la 1 Iunie 1882 înainte*“. Mai târziu, când, de la foaia a 15-a înainte, a continuat în el „jurnalul“, a scris în capul acelei foi: „*Tag-und Briefbuch. Sep'tember 1882 — 9 Mai 1883*“ (partea nesubliniată scrisă la terminarea caietului, cu altă cerneală), iar sub titlul în românește ce scrisese pe întâia pagină a adaos, după terminarea caietului, un al doilea rând: „*Tagbuch și Scrisori de la Sept. 1882 — Mai 1883*“. Apoi, la revizuirea și numerotarea tuturor caietelor de „jurnal“, l-a notat din nou pe verso al scoarței interioare, astfel: „*Scrisori de la Ian. 1882 înainte și Jurnal No. 7 bis. Sept. 1882—Mai 1883*“.

Însemnările din acest caiet sânt scrise în limba germană (afară de câteva din Martie 1883, în limba franceză); numai câteva scrisori și telegrame sânt în franțuzește; alte câteva, în românește.

Vizită a prof[esorilor] Tocarski și Marcian din Bo-
toșani. Acesta din urmă, director, e vorba să fie înde-
părtat, la stăruința col[onelului] Pilat, fiindcă vrea să ră-
mână neamestecat în politică. Tot felul de intrigi din
partea roșului¹ purtător de steag profesor Velea, care a
fost copist în minister, iar acum predă acolo geografia.

La masă, Creangă, care ne-a povestit cu haz multe
despre hoțul Chietraru, și despre o invenție de măsurat
apa a fiului său². Seara, Nica³ și d-na Lecca⁴ cu fetița ei.
Eu însă m'am retras și m'am culcat de vreme.

Vineri 3/15 Sept. 82. Pledat iarăși [în procesul] Weissman
la Curtea de casație și câștigat.—Apoi toți împreună, cu
Annette, citit mai departe „Premiers Principes“ a lui
Herbert Spencer: sfârșitul capitolului „relativité de toute
connaissance“ și capitolul al 5-lea „réconciliation“ sânt
splendid scrise. Am fost toți înălțați. — D-na P[ulcheria]
Rosetti a venit și ne-am uitat la [reproduceri de] ta-
blouri. Seara, citit ultima novelă a Mitei, „Margarethe“.
(La 1^{1/2} [am] fost la Academie. Urechia furios în contra
lui Brătianu⁵).

Sâmbătă 4/16 Sept. 82. Pledat pentru D[onau]-
D[ampfschifffahrts]gesell[schaft] contra N. Bibescu înaintea
tribunalului de comerț și câștigat. Apoi prezentat mi-
nistruului de culte Aurelian pe A. Soutzo din Iași. Printre
astea, transcris la „Margarethe“

¹. Membru al partidului liberal.

². Fiul lui Ion Creangă, căpitanul Constantin Creangă, (tatăl
arhitectului Horia Creangă), era un spirit pornit spre tot felul de
întreprinderi comerciale și de invenții.

³. Teodor Nica. cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 135.

⁴. Cleopatra Lecca. Cf. *ib.* p. 78.

⁵. V. A. Urechia, ministru al instrucției publice și al cultelor
(10 Apr. 1881—1 Aug. 1882) în cabinetele Dimitrie Brătianu și I. C.
Brătianu, fusese înlocuit cu P. S. Aurelian.

Duminică 5/17 Sept. 82. Transcris „Margarethe“... Făcut vizite, și la Mavrogheni, unde d-na Mavrogheni și d-na E[mma] Beldimano. La cină Annette și Burghel, citit mai departe ceva din Herbert Spencer.

Luni 6/18 Sept. 82. Transcris... Cu Drăghici la Creditul fonciar pentru moșia Ștefănești a d-nei Mavrocordat (Enacovici cumpără jumătate din ea). La cină, Slavici, seara al-de T. Rosetti. Impresii de călătorie în Italia ale lui Slavici¹.

Marți 7/19 Sept. 82. Două procese, puțin cam hărțuit, seara la al-de Kremnitz... transcris aproape până la sfârșit „Margarethe“.

Miercuri 8/20 Sept. 82. Sântă-Măria. Terminat de transcris „Margarethe“ a Mitei. — Mereu timp frumos².

Joi 9/21 Sept. 82. Timp frumos mereu. Astăzi la ora 6½ dimineața 8° Réaumur. În sfârșit am [iarăși] termometrul meu, reparat. L-am pus acum la fereastra camerei mele de culcare. Ieri, la masă, Dr. Joh. Fastenrath³ (din Colonia), cu al-de Th. Rosetti și Burghel. După aceea, mică seară literară: al-de Mandrea, Eminescu, Slavici, Făgărășanu (înainte de plecarea sa în Belgia,

¹ Cf., pe lângă scrisoarea din Roma 10 August 1882 (citată mai sus), și scrisoarea sa din Bolonia 17 Iulie 1882 către Titu Maiorescu, ap. Torouțiu, *op. cit.* vol. V 75-82.

² Urmează o scrisoare de afaceri de advocatură, în franțuzește, către Georges A. Bellio, Paris, rue des Martyrs, 86. (Proces cu fratele său Barbu Bellio [Belu], vinderea moșiei — sau moșiilor — Prundu — Flămânda — Goșinari, poate pentru o datorie, poate pentru eșirea din indiviziune).

³ Johannes Fastenrath (1839-1908) a scris romane și balade în spiritul poeziei spaniole: *Ein spanischer Romanzenstrauss* (1866), *Klänge aus Andalusien* (1866), *Hispanische Blüten* (1869), *Das spanische Buch meiner spanischen Freunde* (2 vol. 1870, compuneri proprii și traduceri din poeți spanioli), *Catalanische Troubadoure der Gegenwart* (1890) ș. a. În 1899 a întemeiat în Colonia jocuri florale (în întâia Duminică din Maiu, pentru poeți de la Rin și din Vestfalia), iar prin testament „Fundatia Fastenrath“, premii pentru poeți germani.

pentru comanda de șine la calea ferată), Chibici, Creangă, Nica. — Fastenrath, cu toate că e un omuleț ca un iepure și cu tot monochordismul său spaniol, a devenit interesant pentru noi tocmai prin contribuția cunoștințelor sale spaniole în cercul nostru¹. Lectură a „Margarethe“-i Mitei, care a încântat pe Eminescu, pe Burghiele și pe Slavici ș. a. m. d. Numai Rosetti a găsit „la donnée morale“ falsă, din cauza copiilor în raport cu guvernanta. [Ne-am] despărțit la miezul-nopței. Seară reușită.

Am mâncat la al-de Kremnitz, Wilhelm are să plece mâne dimineață la Mehadia... Eu însu-mi am plecat la Brăila, seara la ora 10 ³/₄, clasa I București-Brăila 33 de fr. Sosire la Brăila la 5 ¹/₂ dimineața.

Vineri 10/22 Sept. 1882. Brăila. Pledat procesul Ianotha și pierdut, pe nedrept. Președintele Macri violent necuviincios. Adversar Nacu, care de la misiunea de la Londra avea influență, ca „roșu“ în evidență. Clientul lui era chiar cumnatu-său, și prieten cu președintele.

M'am ocupat mult cu prosodia. Seara la ora 11,25 plecat îndărăt la București.

Sâmbătă 11/23 Sept. 82. Punct la 6 ¹/₂ dimineața sosit în București. Timp frumos mereu. Prânzit, apoi la Curtea de Casație, unde [am avut] 3 procese, 2 amânate, al 3-lea, al lui Simonide contra ministeriului, pledat, cu Disescu contra lui V. Brătianu, la ora 5 acasă, citit „Cucoana Smaranda“², cinat cu Burghielea....

¹. T. Maiorescu tradusese în românește și publicase (întâi în „Convorbiri, literare“ din 1 Ianuarie 1881, apoi în broșura „Patru novele“, Craiova, 1882, remarcabila novelă „O bună pescuire“ a lui Alarcon. Cf. îndată scrisoarea către Alarcon.

². „Cocoana Smaranda“ copie de pe natură, de A. (Ana Rosetti?), publicată în „Convorbiri literare“, nr. de la 1 Dec. 1883.

Scris lui T. Spencer Wells, Upper Grosvenor Street 3, London W. Raport despre buna stare a soției mele și rugămintea de a-mi comunica diferența de schimb între 2100 de mărci și 105 £, spre a-i trimite imediat restul ¹.

Duminecă 12/24 Sept. 82. Timp frumos, pare a se încălzi iarăși timpul. Scris scrisori, trimis la Brockhaus articolul „Dobrudscha“ ².

Mr. Pedro Antonio de Alarcon,
Conseiller d'Etat, membre de l'Academie,
à *Madrid.*

Bucarest, le 24 Septembre 1882.

Monsieur,

Mr. Fastenrath, dans une courte apparition à Bucarest il y a quelques jours, m'a donné votre adresse et par là l'occasion de m'acquitter d'une dette d'honneur littéraire envers vous.

J'ai fait connaissance avec vos nouvelles par une traduction allemande de Lili Lauer (Stuttgart, 1878). J'en ai été enthousiasmé et me suis mis aussitôt à en traduire une, „La bonne pêche“, en langue roumaine. Cette traduction a paru dans notre revue „Convorbiri literare“, volume 14, numéro du 1-er Janvier 1881. Elle a été depuis reproduite, avec trois autres traductions, dans une petite bibliothèque populaire, dont j'ai l'honneur de vous envoyer sous bande le volume en question.

Permettez-moi d'ajouter que et notre revue littéraire et cette bibliothèque populaire sont des entreprises absolument gratuites de la part des collaborateurs ³: la

¹. Cf. însemnarea de la 14/26 Iulie 1882 și cea de la 20 Sept./2 Oct. 1882.

². Cf. însem. de la 24 Fevr. și 30 Apr. 1882.

³. Urmau câteva cuvinte, șterse apoi: „que pour la revue nous faisons même des sacrifices pécuniaires pour la maintenir à sa hauteur et que“...

littérature roumaine commençante n'est pas en état de rapporter le moindre bénéfice matériel à ceux qui veulent bien s'y consacrer.

Je vous demande bien pardon de ces détails; mais je dois tenir à ce que vous sachiez que la traduction de votre nouvelle est exclusivement un acte d'admiration pour votre oeuvre littéraire.

Si vous êtes curieux de vous renseigner sur votre traducteur roumain, vous trouverez une notice sur moi dans le mauvais „Dizionario biografico“ de Gubernatis, dans le „Conversations-Lexicon“ de Brockhaus (12-te Auflage), etc.

Je prends la liberté, avant de terminer cette lettre d'hommages et d'excuses, de relever dans la nouvelle que j'ai traduite, un point inexplicable. Peut-être n'ai-je pas compris le texte. Vous dites au commencement que la hutte du pêcheur Damian ne communiquait avec le reste du monde que par le pont en bois de noyer jeté entre elle et le château de Maquinenza. Or, le lendemain de la catastrophe, Damian avec les autres pêcheurs arrive du côté du château et trouve le pont tombé dans l'eau. Ici, vous dites que Damian court après dans sa hutte, trouve le lit de Carmela non défait etc. Comment Damian, venant du château, a[-t-il] pu arriver à sa hutte, si le pont était coupé?

Quoi qu'il en soit, la „bonne pêche“ reste une des plus délicieuses nouvelles qui aient jamais été écrites et c'est avec grande joie que je saisis l'occasion de prier son auteur de bien vouloir agréer l'assurance de mes sentiments les plus distingués d'estime et d'admiration.

T. Maiorescu,
ancien ministre.

Luni 13/25 Sept. 82. Ieri seară au fost aici încă al-de [Teodor] Rosetti, Annette, Burghеле. Am citit câte ceva din „Tribunal comique“, dar mai ales „Cocoana Smaranda“, care a plăcut tuturor, și nematura „Cocoa-nele din Vălenii-de-munte“, de Jipescu, apoi iarăși vecinic frumoasele poezii de Eminescu.

....Înainte de 11 și până la 11^{3/4} dimineața am fost la P. Mavrogheni¹, pentru convorbire politică relativ la situația prezentă.

Opinia lui cu privire la mine:

1) Să es din organizarea partidului conservator din București.

2) Nu cu Brătianu, care e îmbătat de putere, care se socotește remarcat și important în Europa (de aci până la alienație numai un pas), ai cărui miniștri sânt numai ca niște băieți de prăvălie ai lui². Și cine știe dacă a rupt-o într'adevăr cu Rosetachi? Dacă însă [a rupt-o], atunci din jalousie de métier Brătianu vrea să fie și să aibă valoare singur.

¹. Petru Mavrogheni (1819-1887), unul din bărbații de Stat eminenți ai României; la această dată renunțase la politica de partid și era ministrul României la Roma (25 Iulie 1881—30 Sept. 1882), de unde e trecut la Constantinopol (30 Sept. 1882—27 Ian. 1885; cf. însemnarea de la 10/22 Oct. 1882), apoi la Viena (28 Ian. 1885—20 Aprilie 1887, când moare acolo). Cf. Victor Slăvescu *Vieța și opera lui Petre Mavrogheni*, București, 1939.

Titu Maiorescu, care fusese coleg cu dânsul în ministerul Lascăr Catargi și-i luase apărarea când Mavrogheni și-a dat demisia în urma unor atacuri calomnioase (cf. cuvântarea sa „Pentru P. Mavrogheni“, în *Discursuri parlamentare*, vol. I, p. 246-257) îl avea în mare stimă (cf. *ib.* vol. I p. 38 și 530 și vol. IV p. 345). Retragerea lui Mavrogheni din politica militantă și numirea lui ca ministru plenipotențiar fusese interpretată ca o trecere a sa la liberali (cf. scrisorile din 18 Aug. și 23 Sept. 1881 ale lui Titu Maiorescu către Iacob Negruzzi, ap. Torouțiu și Cardaș, *op. cit.* vol. I p. 14 și 16).

Despre considerația lui Mavrogheni pentru Maiorescu, cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 128, 240 sq., și scrisoarea din 15 Martie 1879 a lui Mavrogheni către Maiorescu, ap. Torouțiu, *op. cit.* vol. V, 66 sq.

². În text: „dessen Minister nur Commis sind“.

3) Să lupt la viitoarele alegeri. Cine se abține, abdică¹. Dacă fracțiunea conservatoare de la Iași merge cu beizadè Grigorie², atunci să *nu* merg cu ea la alegeri în această învoială. Altminteri însă da.

4) Să tind a forma grupa noastră moldovenească, independentă de București, pentru ca apoi [să mergem] poate cu Vernescu?

Poate fi deslășit Generalul Manu [de partidul conservator]?

Am scris astăzi după prânz recensie la „Bibliographie de Voltaire“, vol. I, a lui Georges Bengescu, pentru „Convorbiri“³.

Marți 14/26 Sept. 1882. Toată noaptea vânt puternic, încă și astăzi dimineața. Totul s'a schimbat dintr'o dată, a sosit toamna! Afară turbure. Termometrul la ora 7¹/₂ dimineața 7° R..... — După prânz de la 4—6¹/₂ lectură mai departe din Herbert Spencer cu Annette, Slavici și familia. Slavici la așa ceva totdeauna se îndeasă cu vorbă multă. Seara, traducerea lui „Scormon“⁴ a Liviei și iarăși drăguța „Cocoana Smaranda“.

Miercuri 15/27 Sept. 82. Și iarăși timp frumos și soare cald. Încă 500 de fr. pentru drumul la Focșani [în procesul] Ianota. Luna asta incasat până acum 5000 de fr. și plătit din ei datorii. Isprăvit de achitat bancherii Marmorosch & Blank.

Joi 16/28 Sept. 82. v. Marenzeller și Brăiloiu (prefect Craiova) la mine, pentru regularea definitivă a afacerii

¹. Fraza aceasta în românește.

². Grigore Sturdza. Cf. *Discursuri parlamentare* vol. I p. 54 sq., vol. III p. 5 sq., vol. IV p. 290-294.

³) Cf. nota 3 din pag. 112.

⁴. Novelă a lui Slavici.

cu Știrbey. — Zi pierdută. — Seara, furtună, fulgere, ploaie de vară.

Vineri 17/29 Sept. 82. La ora 1 la Academie. N[icolae] Ionescu a găsit la Berna în Biblioteca orașului manuscript al relațiunei lui Bronsard (?), agentul lui Henric IV al Franței, care călătorise și prin Transilvania, despre asasinarea lui Mihai Viteazul, în coloratură a lui Basta, italienește, și a copiat pasajul.

Un prapor dintr'o biserică din dieceza Aradului ne-a fost oferit spre vânzare de către preotul de-acolo prin fostul nostru consul general la Pesta, Voinescu, pentru 2000 de fiorini (!). Respins, din cauza neautenticității, la observarea lui Hasdeu că are numărul anului 14... în cifre arabe, pe când atunci se scrieau numerele [anilor] *numai cu litere*, și apoi în inscripție: *lui Dumnezeu*, pe când înainte de a 2-a jumătate a secolului al 17-lea genitivul e totdeauna *lu* (fără *î*).

Apoi cu d-na Pulch[eria] Rosetti, Mite și familia mea văzut expoziția de tablouri [de la] Stavropoleos. Marele tablou de Mirea Dumitrescu înfiorător de prost desenat (Mihaiu Viteazul, căruia i se aduce de către Secui capul lui Bathory). Coloratura suportabilă.....

La cină, Annette. Boala ei de ochi. Citit ceva Herbert Spencer. Apoi a venit însă Nica, a povestit de la congresul de la Iași (10 Octomvrie¹) al „Concordiei Române”. În meserii, băștinașul bate acum pe toți streinii în ramura pălării și încălțăminte, în București. Greu croitorii. Activitate pentru țesături (sprijinită de regina și de Azil[ul „Elena Doamna“].

Sâmbătă 18/30 Sept. 82. Soare. Toamnă frumoasă. Dar seara ploaie. — Al. Știrbey dimineața la mine.

¹. Greșit, în loc de *Septemvrie*

Pritocit politică. Început să retușez la traducerea mea a „Aforismelor“ lui Schopenhauer.

Duminecă 19 Sept. / 1 Oct. 82. Deși ceva ploaie de dimineață, dar pe la 9^{1/2} am întreprins totuși cu Livia (dorința ei), cu Annette și cu Burghеле o primblare până spre Băneasă, și [am fost] înapoi, pe jos, la 12^{3/4}. Se făcuse o vreme minunat de frumoasă. Foarte îmbucurător și înviorător. Apoi mâncat la noi (fără Burghеле), apoi citit mai departe Herbert Spencer, 3 ore. Cinat. Foarte frumoasă zi. Pe la 7^{1/2}, condus cu trăsura acasă, pe ploaie, pe Annette, și cu Clara la al-de Kremnitz, jucat skat până la ora 10. Agreabil. Iarăși lună.

Luni 20 Sept. / 2 Oct. 82. Scrisoare drăguță de la Spencer Wells din Londra, cu fotografia lui cu semnătură proprie. Vrea, negreșit, să repare prostia lui cu cele 2100 de mărci, pe care la Londra le-a luat drept 2100 de franci¹.

Incasat 500 de lei pentru un nou proces la Casație al lui Nicu Brăescu. Pledat la Casație [pentru] Bengescu contra Eliza Filipescu.

Livia a fost ieri încântătoare și, în genere, este foarte drăguță, vioaie, veselă, inteligentă. Scriu impresiile severe despre ea; trebuie să notez și pe cele bune.

La cină, la Kremnitz, numai noi cu contele Monts (Silezian?), noul secretar de legație al legației germane. Seara, încă al-de [Theodor] Rosetti. E frumos, ochi căprui-deschis, blânzi, dar, pe cât se pare, cam mărginit². Vorbește destul de curent franțuzește, dar cu greșeli (puține)³.

¹. Vezi scrisoarea din 14/29 Iulie 1882 către Spencer Wells.

². Mai târziu, cu altă cerneală, la margine, semnele: ?!, iar sub ele, paranteza: (sehr intelligent und moquant).

³. Cuvântul *wenig* scris mai târziu de-asupra (ca rectificare, în același timp cu nota de mai sus).

Marți. Aseară timp ploios, astăzi cerul acoperit, întunecos, a toamnă. La 7^{1/2} dimineața 9° R. Se pavează strada noastră Mercur cu piatră cubică. — Pledat la Casație [în procesul] Brăescu și pierdut. Kotzebue, Nr. 2 din „Schițe din Moldova“ în traducerea Annettei, gata¹.....

Miercuri 22 Sept. / 4 Oct. 1882. Totuși, iarăși frumoasă zi de toamnă, cu soare, senin. În fiecare zi pledoarii. Citesc „Preussen im Bundestag“, rapoarte ale lui Bismarck, de la Frankfurt, în timpul războiului din Orient 1854, 1855. Sânt la volumul al 2-lea....

Astă seară, întrunire literară la mine, vre o 16 persoane. Jipescu ne-a amuzat iarăși în cel mai înalt grad, cu imitățile lui [a felului de a vorbi al țăranilor]. Gaster ne-a citit începutul de la a sa „Literatura poporană. Cărțile religioase.“ A fost de față și Creangă,² al-de [Theodor] Rosetti, Mandrea, etc.

Joi 23 Sept. 82. Timp frumos, dar simțitor mai rece. Zi pierdută. Seara conversație în familie și citit Horațiu în franțuzește.—Scrisoare de la Callimaki-Catargi din Paris. E mai bine, dar încă n'a scăpat de friguri, bronchiile încă greu, cu toate [că a fost la] Eaux-Bonnes.

Vineri 24 Sept. / 6 Oct. 82. Ploaie înceată, adevărată zi de toamnă.—Proces amânat. De la 3^{1/2} până pe la 6, citit mai departe Herbert Spencer, difuz și, din cauză că se ține numai în abstracțiuni, superficial și superfluu... Seara rece, dar frumoasă.

Sâmbătă 25 Sept. / 7 Oct. 82. Timp admirabil, soare arzător, minunată claritate a aerului. Terminat de citit vol. II din rapoartele lui Bismarck de la Bundestag, cu

¹. „O vânatoare în Moldova“, publicată în nr. de la 1 Noembrie 1882 al „Convorbirilor literare“.

². Venea în București ca membru în Consiliul general al Instrucțiunii; cf. scrisorile lui către T. Maiorescu, ap. Torouțiu, *op. cit.* vol. V. p. 40-45.

sufletul plin de neliniște, grijă în privința lipsei de orice plan în politica noastră.

Duminecă 26 Sept. 82. De la 2 până pe la 9, auzit—citit de ea — noul roman al Mitei, cu 2 Rosetti [Teodor și soția sa], Burghеле, Slavici și Annette. Toți aceștia au și mâncat la noi. Foarte interesant, pe alocurea pasagii emoționante, întregul puternic. Lui Burghеле i-a displăcut începutul, lui Rosetti și mie tocmai acesta nu. Slavici fără nici o părere. Seara la 10^{3/4} am plecat cu trenul la Focșani, [pentru] procesul Ianota...

Luni 27 Sept. Focșani. Timp frumos, dar noaptea mi-a fost frig în sleeping. Procesul amânat.

La 4^{1/2} am văzut pe Regele în Focșani intrând cu trăsură la casa Tufelcică (vizită la manevre), cu ministrul de finanțe Lecca, general Slăniceanu, Davila ș. a. m. d. Seara la 12 iarăși înapoi la București. — De la București până la Focșani, cl. I 29 de lei, sleeping 8 lei.

Marți 28 Sept. 82. La 6^{1/2} dimineăța în București. Spălat, băut cafeaua și la 8^{1/2} iarăși [cu trenul] la Leordeni, la Nae Gussi, constatare în potrivea generalului Călinescu pentru Descombes. — Trenul cl. I de la București până la Leordeni 10^{1/2} lei.

Acolo, vorbit cu d-na Călinescu și doamna Marian, cu supleantul la tribunalul Argeș Iulian, amabil. Seara la ora 9, înapoi în București.

Miercuri 29 Sept./11 Oct. 82. Vizită la Bossy¹ și la contele Monts. Seara, literatură cu Gaster (continuare a intere-

¹. Vasile Bossy, fost deputat junimist (cf. T. Maiorescu, *op. cit.* vol. III p. 59), apoi consilier la Curtea de casație († Maiu 1939). Lui — îmi spunea T. Maiorescu — i-a telegrafiat, pe la 1870, cred, pe când Bossy era supleant sau substituit de procuror la Focșani (și când conducătorii „Junimei” hotărâseră ca toți prietenii lor din magistratură să-și dea demisia, ca protestare în contra unei grave incorectitudini a ministrului de justiție): „Juvenis, dă-ți de-

santei lecturi despre cărțile poporane românești de legende religioase), o de nepriceput proastă novelă de copii a lui Slavici și traducerea a „Doit-on le dire“ de Mitică R. Rosetti. Seară rea, eu cu totul descurajat. Ne-am despărțit abia la 12³/₄, supra-obosiți. Al-de Rosetti, Mandrea; până la ora 11 al-de Kremnitz. Erau [încă] Burghelle, Jipescu, Baican, Chibici, Eminescu, Frollo, Annette.

Joi 30 Sept./12 Oct. 1882. Timp admirabil mereu. Primit scrisoare de la Alarcon din Madrid¹. — La dentistul Young...

Octomorie 1882, stil vechiu.

Vineri 1. Vreme posomorită, dar fără ploaie, cald. De câteva zile, este de văzut, noaptea între 3 și 4, o foarte mare cometă.— La ora 1, prezidat ședința publică a Academiei, în care Dr. Felix a citit raportul său despre congresul de igienă de la Geneva: Pasteur, Dr. Koch, inoculare cu vaccin de splină pentru prevenirea infecțiilor periculoase..... De la 4-6 citit mai departe, cu Annette și cu familia, Herbert Spencer „Premiers Principes“. Sântem dincolo de jumătate, dar e din ce în ce mai lipsit de miez în abstracțiunea fizicală. La cină ea și Burghelle. Pe la 11¹/₂ noaptea dus pe Annette, cu Livia, acasă, pe jos. Afară, vânt, întunecos, cad frunzele, dar nu e frig.

Sâmbălă 2/14 Oct. Vreme posomorită, ploaie de toamnă, răcoare. Frunzele aproape toate veștede..... În „Scaiul“ al cocoșatului Athanasiade de la 3. Oct. 82 un foarte

misia“. Și, fără a întreba de ce, și-a dat-o. „Juvenis“ era cuvântul de legătură între membrii „Junimei“; cf. telegrama din 7/19 Ianuarie 1882 către Pogor, cele din 23 Martie /4 Apr. și din 16/28 Dec. 1884 către Carp, cele din 5/17 Iunie și 18 Oct. 1884 către Iacob Negruzzi, scrisoarea din 7/19 Iunie 1884 către Carp, telegrama din 3/15 Noem. 1884 către Ștefan Mihăilescu, telegrama din 7/19 Ianuarie 1885 către Slavici.

¹. Răspuns la scrisoarea sa din 12/24 Sept. 1882.

ordinar atac în contra mea... Seara, domnul și doamna v. Bothmer, conversație.....

Luni 4 Oct. 82. Cald, vreme posomorită. Citit *Concurrenz in der Natur* a lui Preyer, cu mult interes...

Marți 5/17 Oct. 82... La tribunal, așteptat 3 ore, amânat [procesul]... Afară timp ploios, noroiu în toate aceste 2-3 zile.....

Dineul la al-de Kremnitz, cu baroana și Davida Witzleben, domnul și doamna v. Bothmer, contele Wesdehlen, contele Monts, Anicuța și eu. După masă au venit și Clara și Livia. În camera de fumat, după aceea, eram eu cu contele Wesdehlen, contele Monts și v. Bothmer, singuri, vorbind de una și de alta o jumătate de oră. Referindu-mă la „Preussen im Bundestag“, mi-am exprimat cu vioiciune (din adins) temerile mele pentru viitorul României, dar am zis că o oarecare liniștire este numai în faptul că, de atunci încoace, pe tronul României stă un prinț de Hohenzollern, și deci aceasta este garanția că dăinuirea țării noastre este un factor al politicei germane în Orient, parce que, une fois un Hohenzollern sur le trône, la perte de ce trône serait équivalente avec la diminution du prestige de l'Allemagne comme grande puissance. Bothmer [era] de părerea mea, Monts a tăcut cu totul (în fața ministrului său), Wesdehlen însă a ripostat de mai multe ori: Vous supposez toujours que l'arrivée du Prince de Hohenzollern en Roumanie ait été une action allemande. Cela n'est pas exact. Le roi Charles est ici non parce que, mais quoique Hohenzollern. Le roi Guillaume, comme chef de la maison, a donné alors son consentement, mais rien de plus. Une division de la Roumanie (moitié Russie, moitié Autriche) pourrait parfaitement être faite avec l'assentiment de l'Allemagne, si les circonstances générales lui paraissent l'indiquer, sans

que le fait de la présence d'un Hohenzollern sur le trône de Roumanie soit un empêchement absolu, comme vous l'envisagez. Mais peut-être la Roumanie est viable, telle-
quelle, comme la Belgique.

Eu am replicat că deosebirea este tensiunea de o cu totul altă violență între Austro-Ungaria și Rusia; pe când între Franța și Anglia lucrul devine din ce în ce mai puțin acut ș. a. m. d.

Miercuri 6 Oct. 82. Timp posomorît și ploios..... Citesc cu cea mai mare bucurie „Scrisorile lui Bismarck“ către soție, soră ș. a. m. d., ca un comentariu clar acum la rapoartele [lui] de la Bundestag. — À-propos: Wesdehlen mi-a spus că sora lui Bismarck, doamna v. Arnim, face o impresie neînsemnată pe lângă soția lui Bismarck.

Seara „Junimea“. 14 persoane; și Jean Cerchez, al-de Rosetti, al-de Mandrea, Jipescu, Ispirescu, Gaster, etc. De Baican, faimosul monolog al băutorului de rachiu călugăr Pafnutie¹. O insipidă comedie *Păcală și Tândală*, de același ș. a. m. d. Până la ora 1. A fost mai plăcut decât Miercurea trecută.

Vineri 8/20 Oct. 82. Afară posomorît și rece, 4° R la ora 8 dimineața. — ...Lectură din Herbert Spencer până la 6^{3/4}.

Ce seacă și constând numai din sarbede abstracții devine, zău, filosofia, îndată ce vrea să fie pozitivistă și pierde fantasticul dar *profund-necesarul* farmec al metafizicei transcendente!

Seara *Luceafărul* lui Eminescu, cu el și Anette și familia mea, citit, corectând.

1. Publicat în „Convorbiri literare“ de la 1 Noemvrie 1882, sub titlul „Părintele Pafnutie de la Monăstirea Putna“; a fost reprodus în „Biblioteca pentru toți“.

Sâmbătă 9/21 Oct. 82. Convorbire cu Carp. De asemenea

Duminecă 10/22 Oct. (Astăzi soare, dar frig). Dimitrie Sturdza, ministru de externe, vrea să trimeată pe Carp ca ministru plenipotențiar la Viena. Bălăceanu s'a făcut imposibil acolo, cată să fie transferat la Roma, de oare ce Mavrogheni trece la Constantinopol. (Regele vrea să acopere datoriile lui Bălăceanu cu 80.000 de franci din caseta sa privată). Carp m'a consultat, eu am vorbit și cu T. Rosetti. L-am sfătuit amândoi să primească, de oare ce acum trebuie să fie reprezentată la Viena politica sa în chestiunea Dunărei. Carp ceruse încă de la Brătianu, ca o a 2-a condiție, să ni se dea prefectura de Iași, ca siguranță a noastră pentru viitoarele alegeri. Brătianu a refuzat, fiindcă în schimbul câștigării noastre și-a înstrăinat prea mulți dintre ai săi, și nu poate face asta înainte de alegeri, pe care a hotărât să le efectueze à la Bismarck. El are de luptat contra Rosettiștilor, Dumitru-Brătieniştilor și a coaliției Vernescu-Kogălniceanu-Florescu, și o va face energic. Nouă însă nu ne va face în alegeri nici o opoziție. (Eu am spus însă lui Carp că noi în nici un caz nu trebuie să devenim candidați ai guvernului. Firește, așa și este înțeles lucrul, mi-a spus el. Atitudinea hotărâtă a lui Brătianu [de a lupta] contra tuturor vine de la sprijinul lui la rege, iar acest sprijin vine din convingerea regelui că la primăvară va fi războiul, iar eventualitatea aceasta poate fi suportată în țară numai cu Brătianu ca [prim-] ministru. — N. B. Noul împrumut de 135 de milioane se face de către Rothschild și Discontogesellschaft. Boerescu-beizadè Mitică lucraseră din toate puterile contra acestora, iar Brătianu, în slăbiciunea lui, le spusese să facă ei o contra-ofertă. Abia însă se produsese asta, și Rothschild a și telegrafiat că el atunci se retrage și rupe

toate tratativele, întrucât casa Rothschild nu are obiceiul să concureze cu alții. După aceasta, Brătianu a lăsat să cadă [oferta] Boerescu și a încheiat [împrumutul] cu Rothschild. De aci supărarea furioasă a lui Boerescu-beizade Mitică și posibilitatea, la o cât de mică șansă, ca cel din urmă să se îndrepte spre coaliția Vernescu-Florescu-Kogălniceanu¹.

Noi, în toate acestea, exspectativi, ținându-ne de o parte, cu gândul la viitor.

Duminecă seara, la 10 ³/₄, la Focșani. — Înainte [de a pleca, am lăsat] o carte de vizită la Grand Hôtel, cu notița către Carp: „mai trăgănește; mi-au venit îndoieli“².

Luni 11 Oct. Focșani. Foarte frumos timp de toamnă, pledat bine [în procesul] Ianota. Seara la ora 12 plecat cu trenul înapoi. Acolo citit din nou „Olivier Twist“. Hôtel Triandafilides, corupt prin gospodărie de café-chantant.

Marți 12 Oct. 82. Sosit la 6 ¹/₂ dimineața, ploaie, apoi frumos. Carp seara la mine. A primit [să fie numit ministru] la Viena, mi-a părut însă fără vlagă și descurajat. — Convorbire despre viitorul României. Important [este] ca noi să avem [o armată de] 100.000 de oameni. Rolul nostru între Austria și Rusia, la un conflict, ca acela al marelui Elector [de Brandenburg] între Polonia și Suedia; întâi să biruești cu unul contra celuilalt, apoi pace separată, și să biruești din nou cu celălalt în potriva celui dintâi. O pace [ca cea] de la Oliva³.....

¹. Despre beizadea Mitică (Prințul Dimitrie Ghica), cf. *Discursuri parlamentare*, vol. I p. 539 sq., vol. IV p. 29 și vol. V p. 52-54.

². Cuvintele dintre semnele citației, în românește.

³. Orașel la nord-vest de Danzig, de la 1926 suburbie a Danzigului; sediu al episcopului de Danzig, cu fosta abație cistercensiană (construită la 1170 de ducele Sobieslav I al Pomereliei, distrusă la 1224 și 1234 de Prusieni, la 1576 de Danzig, reconstruită la 1832), în care se află muzeul provincial al Danzigului. Aci (la intervenția

Miercuri 13/25 Oct. 82. Seara, societate literară; vre-o 19 [persoane]: J. Cercez cu doamna, d-na Emma Beldimanu, Nenițescu ș. â. m. d. — Nenițescu a făcut să se citească de Eminescu și de mine 2 penibile acte ale înfiorător de stupidei sale drame „Vlad Țepeș“... Și Gaster a citit mai departe interesanta sa lucrare; Jipescu ne-a înfățișat iarăși imitățile lui. Sfârșitul după ora 1. Cu al-de Kremnitz și Aneta rămas până la ora 4..., stând să vedem cometa; în zadar, căci [era] nuor. — Lună splendidă.

Ziua, de la $2\frac{1}{2}$ — $4\frac{3}{4}$, primblare pe jos cu al-de Bothmer, Clara și Livia, la Cotroceni și la gară Târgoviște¹.

Joi 14/26 Oct. 82. Timp frumos.... Seara, la al-de Kremnitz, [citit] Mark Twain. cu Burghele. — Lună admirabilă, încă de la ora 5 seara.

Vineri 15/27 Oct. 82. La $4\frac{1}{2}$ dimineața văzut, pe o lună foarte frumoasă, cometa foarte palidă. La ora 12 foarte frumos, soare, cald, 13° R. la umbră. — Prânz la ora 12 la al-de Kremnitz, cu ministrul american Eug. Schuyler, care mi-a comunicat cele ce-l întrebam despre Bret Harte și Mark Twain. — [La] $1\frac{1}{2}$ [la] Academie. De la $3\frac{1}{2}$ până la 6 citit mai departe, la mine, cu Annette, Herbert Spencer — din ce în ce mai seci aceste „Premiers Principes“. — La cină, al-de [T.] Rosetti și al-de Kremnitz.

Franței) s'a încheiat la 3 Maiu 1660 *pacea de la Oliva*, care a pus capăt războiului (de la 1656-60) dintre Suedia, Polonia, Danemarca, Brandenburg și împărat (Leopold I), întărind preponderanța Suediei în nordul Europei și suveranitatea Electorului de Brandenburg asupra Prusiei orientale și a ținuturilor poloneze cucerite în timpul războiului. (Marele elector de Brandenburg Friederich Wilhelm se aliase întâi cu regele Suediei în contra Poloniei și obținuse patru mari voievodate poloneze și suveranitatea asupra Prusiei, apoi contra Suediei cu Polonia, care-i recunosc suveranitatea asupra Prusiei orientale și a celorlalte ținuturi.

¹. Gara de Nord.

Seara, citit 2 comedii franceze. — Sturdza, ministru de externe, mi-a vorbit la Academie de intrarea mea din nou la Universitate¹. Mi-a spus că a vorbit de asta cu actualul ministru al cultelor, Aurelian. — Frumoasă lună.

Sâmbătă 16/28 Oct. 82. Seara, la al-de Kremnitz; jucat skat cu Clara. Procesul Focșani Ianota pierdut. Pierd prea multe [procesese] acum. În genere, un timp cam cenușiu în cenușiu, de și eu sânt liniștit. Dar ceva înviorare ar fi de nevoie.

Duminecă 17/29 Oct. 82. [La] 8 1/2 dimineața la Craiova; sosit acolo pe la ora 3. Timp foarte frumos.....

Luni 18 Oct. 82, sculat la ora 6 dimineața, tradus raportul D-rului Patzelt despre organizarea spitălelor în România, pentru Kremnitz. Procesul meu Rautenberg amânat pe mâne. Seară, la Hotel Brăiloiu, citit de la început până la sfârșit vechiul exemplar din „Foaia Duminecii“, Brașov, 1837, cumpărat cu 3 lei.

¹. Pentru actul abuziv al ministrului de instrucție din 1871-74 generalul Tell de a considera demisionați de la catedră pe profesorii universitari din Iași care erau în același timp și deputați și luau parte la ședințele Camerei, cf. *Însemnări zilnice* vol. I, p. 178 ș. u. și T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. I, p. 114 și 123.

Ilegala măsură era luată mai ales spre a izbi în opozantul Nicolae Ionescu, dar ea lovea și pe Titu Maiorescu, deputat conservator. Peste doi ani, Titu Maiorescu fiind numit ministru în locul generalului Tell, reintegrează îndată pe Nicolae Ionescu; pe sine însă nu; și nici după aceea nu a reclamat vreodată în contra gravului abuz săvârșit în contra sa.

Intenția de acum a guvernului liberal de a-l reintegra se vede că era mai mult o manevră politică, cu gândul de a face pe Maiorescu mai accesibil la propunerea de intrare în guvern ce o făcuse Junimiștilor primul-ministru Brătianu.

Nerealizându-se propunerea lui Brătianu, mai ales din cauza atitudinii lui Maiorescu, intenția de a-l reintegra atunci e părăsită. Abia peste doi ani, în Oct. 1884, când iarăși se urmărea o atragere a Junimiștilor, ministrul Gheorghe Chițu reintegrează pe Maiorescu la Universitatea din București. — Cf. însemnarea de la 12/24 Oct. 1884 și scrisoarea sa din 17/29 Iunie 1885 către ministrul instrucției.

Marți 19 Oct. 82. Pledat și câștigat procesul Raubenberg, după care plecat cu trenul la București, sosit la ora 9 seara (în tren, contele și contesa Wesdehlen, dânsa înapoiindu-se cu copiii); de acasă, imediat la al-de Kremnitz, unde [erau] Schuyler, Lecomte [du Nouy], Annette, al-de Rosetti. Plicticos. — Timp frumos.

Miercuri 20. Oct./1 Noem. 82. La Cameră; nu încă completă. Zi ploioasă de toamnă. [Am] respins oferta d-nei Dim. Sturdza pentru casă, de 85.000 de lei. Seara întrunire literară, cu d-na Beldimanu, Nenițescu ș. a. m. d. [Citit] ceva, prost [scris] de Slavici, de Jipescu, alte 2 acte mai departe de Nenițescu, ș. a. m. d. Prost.

Joi 21 Oct. La Cameră, aflat de la [Alexandru] Lahovary istoria concedierii celor 3 domnișoare de onoare: Grădișteanu, Lucia Ghyca și Assan, care avuseseră noaptea până la 2, la ele, vizită la ceaiu, cu Francezul baron Ring și secretarul de legatie belgian Guillaume. După care, regele le-a dat afară pe toate.

Vineri. Terminat de citit Herbert Spencer „Premiers principes“. Plictisitor și rău scris. La cină, pe lângă Annette, și Lecomte. Privit vederi ale bisericei Saint-Savin. Seară frumoasă. Timp frumos.

Sâmbătă. Seara, la Bothmer; el [ne-a] citit din traducerea lui Byron de Gildemeister „Peppo“ și altele.— La Cameră, m'au ales în comisiunea răspunsului la mesaj și în cea bugetară.

Joi 28 Oct./9 Noem. 82. De 4 zile, vreme foarte frumoasă, foarte cald și soare. — Aseară, „Junimea“, cu Alecsandri, Zizin, Gane, d-na Beldimanu, Annette, d-na Rosetti, Mite, Alduleanu (stud. jur. din Pesta), Caloianu, Hermes-Popescu¹, J. Cercez, Jipescu, Nica, Chibici, Eminescu,

¹. Cf. nota la însemn. din 24 Apr. 1882.

Slavici, Păucescu, Burghela, Nenișescu, în total 23 de persoane. O frumoasă nouă novelă a lui Gane, pentru Almanahul studenților de la Viena¹, 4 poezii drăguțe de Nenișescu, scrisoare a lui Slavici din Italia, frumosul „Luceafăr“ al lui Eminescu, șlefuit. Apoi Alecsandri povestit din viața sa și în special din Montpellier. Până la ora 1 noaptea. Încântătoare seară.

Bucarest, Jeudi ^{28 Octobre}/_{9 Novembre} 1892. 9 heures du soir.

Mr. Alex. Lahovary, chez Mr. N. Blaramberg.
Cher Monsieur Lahovary,

Je vous prie de m'excuser et de me faire excuser par ces messieurs. Je ne puis pas venir en ce moment chez Mr. Blaramberg. Des débats d'affaire qui m'ont retenu jusqu'à présent chez moi, n'ont pas l'air de finir de si tôt.

Bien à vous, T. Maiorescu.

Sâmbătă 30 Oct./11 Nov. 82. Timp frumos, dar ieri [a] plouat toată ziua. Aseară, până după miezul-nopței, adunare a conservatorilor la club. Lascar Catargi, general Florescu, [general] Manu, Lahovary, Păucescu, Triandafil, general Lupu, Ghica (fost prefect, de la Bacău). Rezoluțiune asupra propunerii lui Lahovary pentru o coalițiune și contopire a partidului cu Vernescu, N. Ionescu, Blaramberg, în scopul unei acțiuni comune la alegeri și mai târziu la guvern. Programul lor, între altele, libertate de acțiune la vacanța tronului, de oare ce succesiunea la tron acum e inconstituțională, inamovibilitatea magistraturei ș. a. m. d. Legea electorală de până acum. — Cu totul pentru: Florescu, Păucescu, Lahovary. În cele din urmă și L. Catargi și ceilalți. General Manu,

¹. *Almanahul Societății academice social-literare „România Jună”*, Viena 1893.

numai cu inima pe jumătate, id[em] Triandafil, care ar merge cu inima sa mai lesne cu Brătianu decât cu Vernescu. — Eu absolut contra, și hotărît să es din partid.

Duminică 31 Oct. 82. La ora 10 dimineața, cu Clara și Livia la Știrbey, la Buftea, acolo prânzit și cînat, la ora 8 seara îndărăt la București. Acolo încă cumnata sa prințesa Demetru Știrbey, născută Srica, și Bărcănescu. Prințesa Demetru [Știrbey] excelentă muzicantă, cântă din gură foarte bine, în toate privințele agreabilă. M'a invitat călduros la Paris, unde stau totdeauna iarna. Le-am citit, „Luceafărul“ lui Eminescu, scrisoarea despre Neapoli a lui Slavici și Mark Twain. În general, plăcut. Timp îndoios, cu toate acestea însă între 10 și 2 a eșit soarele.

Noembrie 1882.

1/13 Luni. Timp frumos. Dar la ora 7 dimineața 0°; totuși, soarele încălzește iarăși tare.

Între 3 și 4, în comisiunea de răspuns la adresa tronului, diferență între Lahovari și mine, în prezența lui Brătianu, Costinescu, Fleva, Dimancea. Lahovari și-a dat demisia din comisiune, fiindcă e din opoziție. Eu am rămas, deși din opoziție. Brătianu mi-a dat dreptate, în necesitatea [în care se află a] unei nouă grupări de partid. Lahovary a prezentat conservatorilor faptul ca părăsire a lor din partea mea și aplecare spre Brătianu.

Vineri 5/17 Noem. 82. De Marți încoace vremea posomorîtă, dar tot încă nu ger adevărat.—Alaltă-ieri Miercuri „Junimea“, citit două drame [prezentate] la concurs (foarte proaste); au fost de față Hasdeu, Zizin, Gane, ș. a. m. d. Încă noaptea târziu tradus cu Eminescu 2 poezii ale reginei, eu tradus alegoria ei „Vremea și iubirea“, Livia le-a copiat, și totul trimes dimineața la „România jună“ la Viena, pentru Almanahul ei.—Ieri, Joi seara, dîneș

la al-de Kr[emnitz], cu contele și contesa Wesdehlen (transferat la Stuttgart), Zizin, Lecomte și Annette. Eu citit Mark Twain. Primit fără înțelegere.

Imprecizieune politică, din care trebuie să es, cu vre un act clar, cuvântare sau broșură.

Sâmbătă 6/18 Noem. La 10^{3/4} plecat cu T. Rosetti și Gane la Iași, la a 19-a aniversare a „Junimei“, Duminecă, de la 6 până la 11^{1/2} banchetul „Junimei“, 28 de franci (ceea ce, cred, a reținut pe Miron Pompiliu și Creangă¹), le-am citit Mark Twain tradus în românește, multă critică în contra, a doua zi vizitat pe Lambrior, bolnav de piept. Emilia aude mult mai bine, prin tratamentul lui Tröltsch.

Marți 9/21 Noem. La 6^{1/2} dimineața sosit iarăși la București, cu Rosetti, din cauza desbaterii la mesajul Tronului la Cameră. După o pregătire foarte apăsătoare din parte-mi, în sfârșit *Vineri 12/24 Noem.* 82 mi-a venit rândul să vorbesc, înaintea Camerei pline și a băncii ministeriale ocupate complet, o oră și 1/2. Vezi „Monitorul“ de Sâmbătă 13 Noem. și ziarele românești de Duminecă 14 Noem. (*România Liberă*, *Indépendance* Roumaine etc.)². Cel mai izbitor, mai straniu succes, și atmosfera pentru mine transformată ca printr'o lovitură magică.

Însă în această Vineri, de la ora 8 dimineața până la 1^{1/2} am cugetat, necurmat, în felul meu, în zigzag, la ceea ce aveam de vorbit, la 2 [am fost] la Cameră, îna-

¹. Cf. scrisoarea din 13 Noem. 1882 a lui Creangă (ap. Torouțiu, *op. cit.*, vol. V p. 43 sq.): „Tare am avut dorință să vă văd când ați fost de aniversara „Junimei“, însă nu mi-a fost tocmai bine și nici nu puteam să scriu ceva ce începusem a scrie pentru „România Jună“.... Tocmai în ziua de aniversară mi-a venit și mie câteva idei și, ca să nu le scap, am fost nevoit să las cea mai veselă petrecere, aniversara, și să nu vă pot vedea pe Dumneavoastră, cel mai dragălaș profesor și cel mai bun voitor ce am avut în viața mea“.

². Vezi T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. III, 129-162.

intea mea a vorbit ministrul de interne Chițu, la ora 3 mi s'a dat cuvântul, până la 4¹/₂, în cea mai mare încordare sufletească, am vorbit, până la 6 am așteptat votarea, plecat acasă cu familia și Annette, la masă Slavici și Eminescu, seara după masă încă Theodor Rosetti și Nica și Burghеле, eu însă în camera de alături până la ora 3¹/₄ noaptea—dimineața, corectat neîntrerupt stenograma.

Luni 15 Noem. 82. Mereu încă, în afară și lăuntric, înălțat de succesul [de ieri]. — În comitetul teatrului, cu chiemarea în el a mea și a lui Alecsandri, [s'a] ținut astăzi ultima ședință a juriului pentru premiul dramatic, și dintre 18 drame, respins pe toate, afară de una „Fata de la Cozia“, dramă națională istorică în 5 acte, în versuri, care la desigilarea [numelui] s'a văzut că are ca autor pe Iuliu I. Roșca. Acordat acestuia premiul al doilea, de 1000 de lei.—Timp frumos. Fără zăpadă. Cald, foarte frumoasă lumină de lună. — Prin svonul ce a umblat mereu mai înainte, că plec la Berlin ca ministru, mi s'a paralizat întru câțva advocatura.

Miercuri 17/29 Noem. Ploaie toată ziua.— Seara, „Junimea“: Esarchu (tocmai rechemat, fără forme, din însărcinarea sa ca ministru la Atena; în locul lui, Ghica-Cartof), Iuliu Roșca, colonelul Candiano-Popescu, Nenițescu ș. a. m. d. Eminescu a fugit, când a văzut pe Candiano. Citit drama premiată a lui Roșca, „Fata de la Cozia“, Roșca un om simpatic la prima impresie, 2 poezii drăguțe de Nenițescu și mai multe (pline de talent) de Candiano-Popescu, asupra cărora multă discuție critică. — Seară foarte animată, până după miezul-nopței.

Joi 18/30 Noem. 82. Ninsoare într'una, dar stradele încă nu albe la ora 9 dimineața. Toată ziua a plouat, n'a rămas de loc zăpadă. — Seara, la al-de Bothmer,

unde era dineu în onoarea contelui Wesdehlen, care pleacă de aici. Noi nu acceptăm niciodată invitații la masă (din cauza operației ce a suferit nevastă-mea), dar ne-am dus aici seara, la ora 9, cu Livia. Era acolo, pe lângă al-de Wesdehlen, și noul ministru german la noi, baronul Saurma-Jeltsch (înalt, barbă blondă-închis, față mai mult de boierinaș de la țară și de vânător, dar plăcut), care pleacă mâine, prin Constantinopol, la Alexandria, ca să-și ia rămas-bun de acolo (și, probabil, ca să fie de față și la procesul Arabi¹) și să fie aici la postul său abia la 15 Ianuarie, [apoi] sarbădul frumosul conte Monts și baronul Salzberg, atașatul de legăție austriac, mic, blond, cu o bărbuță ascuțită, în furculiță, făcându-ți impresia unui croitoraș care behăește ca o capră, dar vioiu, inteligent. Am stat până la 11^{1/2}. Al-de Bothmer se plâneau că Saurma a venit la masă cu ¹/₂ de oră prea târziu. — La Cameră, Negruzzi și Gane, cel d'întăiu venit ast'dimineapă de la Iași, cu soția sa.

Sâmbătă 20 Noem./2 Dec. 82. Neauă peste tot, — 2°, a sosit iarna. Ieri, la mine la masă, pe lângă Annette și Gane, tânărul Iuliu I. Roșca (24 de ani), cu care, seara, am revăzut de la'nceput până la sfârșit drama lui premiată „Fata de la Cozia“ și am redus-o la 4 acte. El, la asta, simpatic, surprinzător de citit în litteris, fiziologic ceva cam ezitând în vorbire.

Luni 22 Noem./4 Dec. 82. Neauă din plin, sănii; astăzi, la ora 8 dimineața — 8° R.... — Greu timp!...

¹. *Ahmed Arabi-pașa* (1839-1911), fiu al unui felah. Ca ofițer egiptean, a luat parte în 1879 la răscoala în contra lui Nubar-Pașa. Ajuns conducător politic al partidului național egiptean, reuși să fie convocată în 1881 o Cameră a notabililor. Ministru de războiu în 1882, luă îndată în mână sa toată puterea și se opuse cu armele amestecului Angliei în Egipt, dar fu bătut de Englezi, luat prizonier și condamnat la moarte; fu însă grațiat și expulsat, apoi în 1901 amnestiat.

Joi 25 Noem./7 Dec. 1882. Negură, încă multă neauă, dar totuși în parte topită și dispărut veselul drum pentru sănii de alaltăieri și răsalaltăieri. — La „Junimea“ de aseară, animat. Din nou Candiano, Exarchu ș. a. m. d. (Eminescu lipsea, din cauza lui Candiano), al-de Negruzzi și Gane, Caragiali; și Hasdeu. — Citit poezii de Jipescu, snoave de Ispirescu, multă critică asupra poeziilor lui Candiano, 2 nouă poezii de Alecsândri, una foarte frumoasă („Iarna vine“), pentru Almanahul studenților de la Viena, iar la urmă foarte drăguța, hazlia, „Un drum la Cahul“ de Jacques Negruzzi. —

Sâmbătă 27 Noem./9 Dec. 1882. Aseară citit actul I din opereta „Hatmanul Baltag“ de Caragiali și Negruzzi¹, cu ei toți. Foarte amuzant. Caragiali cam nerușinat cu ceilalți,....

Duminecă 28 Noem. 82. La ora 10, discuție politică cu Cost[ică] Suțu, Gane, Theod. Rosetti. — La 2½ la Dimitrie Sturdza, cu Stoicescu, Rosetti, P. Grădișteanu și Mihail Corné, desbătut procesul contra Ciurcu (Indép[endance] Roumaine) pentru calomnie. Cincă influențare a tribunalului din partea lui Grădișteanu...² — Cina și seara la al-de Kremnitz, cu Annette, Negruzzi, Gane, Rosetti și Burghel. D-na Rosetti tot la Paris cu soră-sa și cumnatul, vine înapoi peste vre o zece zile.

*

¹. *Hatmanul Baltag*, operă bufă în 3 acte și 5 tablouri, de I. Negruzzi și I. L. Caragiali, muzica de Ed. Cuadella, publicată în „Convorbiri literare“ nr. din 1 Maiu, 1 Iunie și 1 Iulie 1884.

². Despre natura acestui proces, cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III p. 50 sq.

Bucarest 29 Novembre/11 Décembre 1882.

M-r le Baron Ch. de Tourtoulon,¹

Directeur de la „Revue du monde latin“.

Paris, 31 rue de Provence.

Monssieur le Baron,

Je suis très honoré par l'invitation que vous voulez bien m'adresser, d'écrire dans la „Revue du Monde latin“ et je ne peux que répondre affirmativement à votre appel.

M-r Basile Alexandri m'avait en effet déjà parlé de l'excellente idée à laquelle vous voulez prêter votre appui, et vous pouvez être sûr qu'elle rencontrera dans toute la Roumanie un chaleureux accueil. Nous sommes les moins connus et avons par conséquence le plus grand besoin de publicité occidentale.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, avec tous mes remerciements, l'assurance de ma haute considération.

T. M.

Eodem datu.

D-sale²

D-nei Maria A. Catargi,

Vice-Prezidenta Societății de Binefacere

Iași.

Doamna mea,

Răspunzând la adresa Dv. No. 49/82 nu pot decât a repeta, că mă voiui simți totdeauna fericit a putea contribui și cu slabele mele mijloace la ajungerea scopului umanitar al Societății D-voastră.

¹. Cf. scrisoarea din Paris, 28 Martie/9 Aprilie 1883, a lui Alexandru Odobescu către Titu Maiorescu, ap. Torouțiu, *op. cit.*, vol. V p. 45 sq. — în care-i dă amănunte despre întreprinderea literară (puțin serioasă) a acestui baron.

². Adresa și întreaga scrisoare, în românește.

Încurajat prin invitarea ce-mi faceți, voiui avea onoarea de a vă prevesti la timp oportun despre ziua în care mă vor ierta împrejurările să vii la lași pentru conferință.

Primiți, vă rog, Doamna mea, încredințarea înaltei mele stime.

T. M.

Eodem datu.

M-r Georges Bengesco,

à la Légation Roumaine

Paris, 5, rue de Penthièvre.

Monsieur,

Je vous remercie de l'envoi d'„Alexandre le Bon“¹ et j'ose vous prier de remercier aussi M-r Picot en mon nom.

Je vous remercie encore pour les pages détachées de votre nouveau livre sur Voltaire, que je trouve excellentes, et pour l'envoi de l'intéressant numéro de la „Revue critique“ et surtout pour votre lettre. J'ai été très content, vous pouvez me croire, que vous ayez si aimablement accueilli ma critique et j'ai été touché de la bonne grâce, avec laquelle vous répondez à ma pointe contre vos „sous presse“² par l'envoi d'une partie même de ces oeuvres „sous presse“.

¹. Volumul *Alexandre le Bon, prince de Moldavie (1401-1433)*, fragment d'une histoire de la Moldavie depuis les origines jusqu'à la fin du XV-e siècle, par *Emile Picot*, membre honoraire de l'Académie roumaine et *Georges Bengesco*, secrétaire de légation de S. M. le Roi de Roumanie. Vienne, 1882, — o broșură de 100 de pagini în 16°. (Despre ea. dare-de-seamă; semnafă Y; în „Convorbiri literare“, 1 Dec. 1882). — Despre Picot, cf. scrisoarea din 29 Noem. 1874 a lui T. Maiorescu către Jacob Negruzi, ap. Torouțiu și Cardaș, *op. cit.* vol. I, p. 2 sq. și *ib.* nota de la p. 39.

². În scurtul articol din „Convorbiri literare“ 1 Oct. 1882 despre întâiul volum din „Bibliographie de Voltaire“ a lui G. Bengescu, după ce arătase meritul netăgăduit al lucrării și făcuse unele observări despre partea tehnică, termina cu o îndoială în privința

Je me déclare vaincu. Mais, pour peu que vous soyez au courant de la littérature roumaine, vous devez me comprendre: j'ai eu peur de la terrible légèreté de nos auteurs qui toujours veulent, essaient, se proposent, promettent... et en définitive tiennent si peu.

Voyez plutôt Hasdeu, Urechia, Esarco, etc. etc.

Eh bien, avec vous j'ai eu tort et je suis heureux d'avoir eu tort.

Veuillez recevoir, Monsieur, l'assurance de ma haute et sincère considération.

T. M.

*

București¹, eodem datu.

D-lui Albuiescu,

Soldat în regimentul al 2-lea la Constanța.

Cu sfatul să studieze în țară până ajunge oficer și apoi trimitere în străinătate.

Lun² 29 Noem./11 Dec. 1882. Dimineața, la Dimitrie Sturdza, ministru de externe, cu scrisoare a lui Carp către el. Cu ocazia asta, mi-a povestit că în 1881 sau 1880 el a fost întrebat de Radovitz³, la Berlin, dacă ar

oportunității anunțării ca fiind *subt presă* a mai multor lucrări în colaborare cu alții („Voltaire poète comique, étude historique, critique etc. en collaboration avec M. C. Lahovary” — care n'a apărut! — și „Histoire de la Moldavie”....., en collaboration avec M. Émile Picot” — din care a apărut numai fragmentul despre Alexandru cel Bun): „Ne e teamă că cetitorul, văzând această felurime de scrieri „sub presă”, se va îndoi de concentrarea trebuincioasă unni autor pentru fiecare lucrare în parte și că-i va veni în minte proverbul *qui trop embrasse, etc.*”

¹. Scrisoarea aceasta — în românește.

². Textul continuă în nemțește.

³. Fostul consul general al Germaniei la București (1870-72) care în noaptea de 10/22 Martie 1871 prezida masa coloniei germane ce sărbătorea ziua Împăratului; manifestația de stradă ce a turburat acea sărbătorire era să aducă abdicarea Domnitorului Carol; consulul Radovitz fusese luat din mijlocul brutalităților de către ministrul de externe N. Callimachi-Catargi și condus la Palat (Cf. Titu

vrea să se ducă la Kissingen la Bismarck. După aceasta, întrebare din partea lui Radovitz și răspuns de la Bismarck: „da!“ (Radovitz i-a recomandat să nu spună la nimeni nimic despre această vizită, și să se scoale [să plece], îndată ce se va termina [convorbirea]). Astfel, a văzut pe Bismarck la Kissingen, care i-a spus:

1. Ce a fost în trecut între Germania și România, e lucru uitat. El a văzut, din contra, cu bucurie, că Românii sânt un popor recunoscător pentru binefăcătorul lor (Franța).

2. El dorește regularea chestiunei căii ferate Stroussberg, pentru ca Germania să aibă mână liberă să facă și ea ceva pentru România. Căci

3. — și asta să și-o noteze bine Românii — : ei sânt zăvorul de oțel care e vârit între Slavii de la nord și cei de la sud.

Această convorbire cu Bismarck ¹ a comunicat-o, zice el, numai regelui, lui I. Brătianu, lui Carp, lui Vârnav-Liteanu ² și acum mie.

[Decembrie 1882]

Întreaga săptămână, până astăzi Luni 6/18 Decembrie 82, copleșit de lucru. Delegat al secției a 4-a pentru legea gradațiilor corpului didactic, și zilnic lucrat ceasuri întregi la Cameră cu delegați și cu miniștri, Brătianu ș. a. m. d. (Aurelian ministrul cultelor). Pe lângă asta, împrumutul celor de la Brașov de 200.000 de la Casa de depuneri. Preocupat în privința desbaterei [procesului] de presă înaintea tribunalului civil, acuzare de calomnie

Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. I p. 53 sq.). Acum Radovitz era la cancelariatul imperiului în „auswärtiges Amt“ (cf. *Insemnări zilnice*, vol. I. p. 254).

¹. Cf. și convorbirea relatată în însemnarea din 26 Ian./7 Fevr. 1885.

². Ministrul țării noastre la Berlin.

n contra lui A. Ciurcu—Indépendance Roumaine, cu Creditul funciar rural.

Aseară, seară de muzică: d-ra Matilda Blancfort cu mamă-sa, Annette, al-de Negruzzi, d-na Zoe Bengescu (răsturnat pahar cu apă în pian), al-de Mandrea, al-de Polyzu ș. a. m. d.

Miercurea trecută, la seara literară, d-nele Sevescu, Bengescu ș. a. m. d.; și Ronetti Roman, Hasdeu, Candiano, și Urechia, care ne-a citit proasta lui piesă într'un act „Rara avis“, Slavici 2 acte din drama sa¹. Eu mort de oboseală după acea seară.

Timpul nu e rece, toată neaua topită, dar posomorît, umed.

Marți 7/19 Dec. 82. E ora 7 dimineața; ca să pot scrie, trebuie să aprind lumina în camera mea de bibliotecă. Aseară până la 10^{1/2} terminat de scris „Progresul adevărului“, în prima schiță, dictat Liviei, în cea mai mare parte. Numai 17 pagine. Acum să-l fățuesc. Întregul, slab. Repetare a unor opinii anterioare, cu o mai bună întemeiere.

Miercuri 8/20 Dec. Seara, „Junimea“: al-de Negruzzi, G. Crețeanu cu doamna și fiica, Candiano cu doamna, Hasdeu, și Eminescu în sfârșit iarăși, și Maroneanu (dr. en droit de Paris, care mai de mult, la Iași, m'a insultat într'o prelegere) ș. a. m. d. Hasdeu a citit Gioga foarte drăguț, versuri nouă usturătoare de Ronetti-Roman, glumele lui Jipescu. Amuzant. Ei au plecat la 11^{3/4}. Noi am mai rămas împreună până la 1 (al-de Negruzzi, Caragiali, Burghеле, Chibici, Annette) și am sărbătorit ziua numelui Annettei, de mâine, cu un simplu bowle și ceva friptură rece.

¹. Gaspar Graziani.

Joi 9 Dec. Pledoaria mea pentru Creditul funciar rural în contra lui Ciurcu de la Indépendance roumaine, înaintea tribunalului Ilfov, secția I. Chestiunea competenței în afaceri de presă pentru reclamații civile.

Duminecă. După — 8° frig, de 2-3 zile din nou mai cald, 0°. Ieri a nins. Ultimele 2 zile lucrat la „Progresul adevărului“, Astăzi terminat de făguit.

Dep[eșă] telegrafică] ¹

București 13/25 Dec. 1882.

România Jună, Viena, VII, Lange Gasse, 4.
Lucrarea terminată expediez mâine.

Maiorescu

Luni ² 13/25 Dec. 82. Vreme admirabilă, soare, 0°. Ieri invitați la cină la noi: al-de Rosetti, al-de Negruzzi, al-de Kremnitz, G. Racoviță, Burghеле, Eminescu, Slavici, Annette. Seara, lectura articolului meu terminat „Progresul adevărului“ și Slavici 4 acte din tragedia „Sarah“ sau „Gaspar Graziani“. Foarte plăcută seară.

Sâmbătă 18/30 Dec. 82. Destul de cald, soare, afară pământul muiat. În săptămâna trecută, ultima Miercuri literară în acest an. Prințul și Prințesa Știrbey, Hasdeu ne-a citit ceva ș. a. m. d. Prânzit de 2 ori cu contesa Wesdehlen (care peste 3 zile se duce după bărbatu-său la Stuttgart) și cu copiii ei la al-de Kremnitz. Acolo, în camera de alături, convorbire cu contele Monts despre armata noastră; zice că ultimele noastre manevre au lăsat cea mai proastă impresie ofițerilor streini, Italianul Lanza (în Italia însăși e proastă cavalerie) a zis că este = zero cavaleria noastră ș. a. m. d. Numai Slăniceanu ar fi fiind ofițer utilizabil, și altele de acestea.

Ieri, vorbit la ministerul de externe cu Sturdza despre chestiunea Dunărei. — Astăzi cu smintitul de

¹. În românește. — ². Textul urmează în nemțește.

Terschak, la otel Union. — Supra-încărcat cu Camera și altele de acestea. Nevoie de vacanță.

Seara, la Kremnitz, cu Clara, pentru a juca skat cu Wilhelm, el însă era plecat, de la ora 8, la Cotroceni, chemat în consultație la regina, și a venit acasă abia la 11 ¹/₂....

Marți 21 Dec. 82/2 Ian. 83. Încă de la ora 7 dimineața sânt la birou, să mă achit de scrisori. E vreme posomorită afară, trebuie să aprind lumina..... — Duminecă dormit prea mult, de extremă oboseală și somn puțin în săptămâna trecută.

Duminecă seara, dineu de rămas-bun la al-de Bothmer pentru contesa Wesdehlen (care pleacă azi la 8,15 dimineața la Stuttgart cu cei 3 copii ai săi de aici și cu 3 persoane de serviciu). Noi 3, contesa, al-de Negruzzi, contele Monts, și Annette. Destul de plicticos. Bothmer a citit „Friedrich v. Schiller“ de K. E. Franzos — lucru mediocru ¹.

Ieri, Luni, pledat; divergență de opinii, eu lănced și cam fără curaj, în deosebire de tot timpul trecut. Svonuri despre trimeterea mea la Londra, la conferența Dunărei. — Acasă, multe pregătiri pentru Crăciun.

à la date Bucarest 21 Décembre 82/2 Janvier 83 écrit à Mr. G. Bellio, Paris, 66, rue des Martyrs, que pour le Baron ² déposé hier au Crédit foncier rural demande d'emprunt de 860.000 frcs sur Prundu etc. et que cela peut durer au moins 3 mois à partir du 10

¹. Cf. și opinia lui Eminescu despre acest scriitor (*Scriseri politice și literare*, ed. „Minerva“, 1905, p. 120 sq. și Torouțiu și Cardaș, *op. cit.* vol. I 43 sq.)

². Frații Belu aveau sau purtau titlul de „baron“. — Pentru afacerea de care e vorba, cf. scrisoarea de la 8/20 Sept. 1882 către același Bellio (nota la însemnarea din acea zi), și telegrama din 19/31 Ianuarie 1883.

Janvier. — Lui [ai] envoyé les 2 actes hypothécaires inscrits sur Bezdead (Tergoviște).

Seara, al-de Negruzzi la noi la masă, Nicu Gane, Chibici și Annette. După masă, citit „Din viața mea de voluntar“ a lui Chibici și făcut poezii glumețe¹ pentru Vineri seara [Ajunul Crăciunului].

O zi cu multă hărțuială.

Joi ^{23 Dec. 82}/_{4 Ian. 83}² Eri Mercuri în Cameră prima lectură a propunerii de revizuirea Constituției, ședință permanentă până spre 12 ore noaptea. 101 votează la sfârșit pentru, 20 contra, cu apel nominal. Gane votează pentru (cam rușinat³), Jacques Negruzzi și eu contra. Asemenea, contra, Căzadini și Moscu; Nicu Catargi se abține. Lahov[ary], Vernescu, Kogălnic[eanu], Blaremburg etc. contra. Numai Blaremburg a vorbit. Aluziile sale de atac în contra mea. A votat pentru și D. Brătianu, Cernătescu, Vizanti, Moruzi, Arist[ide] Papadopolu-Callimachi, Sireteanu, Rosetti-Tețcanu, Nicorescu, Gâlcă, Chenciu etc. — Eu obosit și ungemüthlich in meiner Haut. Gen[eral] Lecca prezident imparțial.

^{25 Dec. 82}/_{6 Ian. 83} Ieri⁴, pom de Crăciun cu Julklapp la Mite. Afară de noi, mai erau al-de Negruzzi, Annette, Gane, Eminescu, Slavici și Chibici. Multă veselie.

Astăzi, zăpadă cum trebuie, frig. În sfârșit, ceva liniște și recreație.

¹. „Julklapp-Gedichte“. Cf. nota la însemnarea de la 24 Dec. 1881.

². Textul însemnării din această zi — în românește.

³. Cf. însemnarea de la 3/15 Oct. 1885 și nota.

⁴. Textul începe din nou în nemțește.

Duminecă 26 Dec. 82. Timp frumos, dar frig. La 7^{1/2} dimineața — 12° R. Și Luni [a fost] frig și frumos. Marți idem, dar totuși numai — 9° R. — De 10 zile umblă vorba că mă duc la Londra ca delegat la Comisiunea Dunărei. Eu nu știu nici un cuvânt despre asta, dar studiez, oricum, pentru Cameră, „Acten des Wiener Congresses“ ale lui Klüber ș. a. m. d.

[*Anul 1883*]

Dep[eși] tel[egrafice]¹.

1/13 Ian. București.

Pogor, Iași.

Felicitări și urări pentru însănătoșire.

Maiorescu

*

Alecsandri, Mircești

La mulți ani de fericire.²

Rosetti, Iași.

Mulțumiri și felicitări.

Kremnitz, Maiorescu.

Anul³ nou românesc 1883. Cam fără coloare. Peste zi, citit cu Anicuța comedii franceze. Dânsa cina la al-de Bengescu, noi singuri. Seăra, skat cu Kremnitz.....

2 Ianuarie 83. Duminecă. Istovit, fără vieată. — Afară, în tot acest timp, între —9° și —3°. Astăzi, la masă, Burghel cu doi dintre drăguții lui copii (ofițerul

¹. Textul lor în românește.

². Depeșa aceasta e ștearsă; se vede că nu a mai trimes-o, poate fiindcă aflase că Alecsandri nu era la Mircești.

³. Textul continuă în nemțește.

Constantin, și studentul la Școala de poduri și șosele Teodor) și cu fiul generalului Cerchez, bolnav de inimă, al-de Kremnitz cu baby, și Annette. Eu glumit mult cu baby și, după aceea, citit o mică comedie de Gondinet. Totuși, seară grea. Annette necuminte-tristă și morocănoasă. Orice [ași face] nu folosește la nimic.

Luni 3/15 Ianuarie 1883. La 8^{1/2} dimineața — 8° R. Dar vânt și ploaie cu măzăriche. În urma acesteia, poleiu Așa toată ziua....

Sâmbătă 8/20 Ianuarie 83. Afară, mereu frig, —7° R. Eu mereu ușor apăsător, neelatic. — Miercurea trecută, începutul din nou al serilor literare. Prezenți numai 15, cu noi, așa dar [afară de noi] 12: Exarchu, Roșca, Theod. Rosetti cu doamna, Manliu, Eminescu, Chibici, Jipescu, Maroneanu, Gaster, Iacovachi, Alduleanu. — Lipseau: Annette, al-de Kremnitz, Slavici, Burghel și a. m. d. Ne-a citit Gaster și s'au citit de asemenea amintirile din războiul de la 1877 ale lui Chibici¹. În definitiv, a fost destul de suportabil. Dar nici o însuflețire! — A doua zi, Joi, deci alaltăieri, au fost la noi seara al-de Bothmer și Mite. Bothmer a citit foarte frumos splendidul „Harold“ al lui E. von Wildenbruch. Am fost foarte mișcați toți (cu excepția doamnei v. Bothmer); a ținut până după ora 1 noaptea. Încântător era Bothmer în emoțiunea sa voioasă.

Duminecă 9/21 Ianuarie 83. Soare, splendid cer albastru, dar la ora 8 dimineața mereu —7° până la —8° R, așa dar frig care ține.

Miercuri 12/24 Ianuarie 83. Soare și lumină de lună, dar totuși destul de frig, dimineața mereu —5°. Miercuri seara, vânt tare, rece. — Seara „Junimea“, cu

¹. *Din viața mea de voluntar*, publicate în „Convorbiri literare“ n-rele din 1 Aprilie, 1 Maiu și 1 Iunie 1883.

[T.] Rosetti, Mandrea, Exarchu, Știrbey ș. a. m. d. (fără Burghеле, Eminescu — în spital —, Candiano, Crețeanu ș. a. m. d.). Citit, în întregime, „Fata de la Cozia“ a lui Roșca, apoi 3 snoave de Ispirescu. — Destul de amuzant. Înaintea acestora, traducerea germană a „Luceafărului“, de Mite.

Vineri 14/26 Ian. 83. Vreme cam întunecată și vântul tăios nepotolindu-se, dimineața la ora 9 — 4⁰ R la loc adăpostit. Eu, de Miercuri (din cauza vântului, la venirea de la Cameră) durere 'n gât, voce răgușită. Ieri, inhalat de 3 ori coryzarium, astăzi o dată. — Ieri dimineață, a sosit iarăși, de la Hânțești, Zizin Cantacuzino. A seară la al-de Kremnitz lectură, de către Bothmer, a splendidului cânt al 2-lea din „Don Juan“, în *foarte buna* traducere a lui Gildemeister.

La Cameră, desbateri asupra revizuirii [Constituției]. Eu, în situație neplăcută, trebuie să vorbesc din nou...

Pe la ora 3, s'a ridicat un viscol puternic; acum, la ora 7, ține încă. — La cină, Zizin, Gane, Annette. Seara, încă al-de Kremnitz. Peste zi, Cameră, desbateri asupra revizuirii, pe care le urmăresc cu atenție, fiindcă sânt înscris la cuvânt...

Sâmbătă. Zăpadă de o palmă și jumătate, sănii; vântul a încetat. Comunicația cu calea ferată spre Vârciorova întreruptă, fiindcă la Pitești [este] zăpadă de 3 metri de înaltă. — La Cameră, idem [desbateri asupra revizuirii].

Duminică 16/28 Ian. 1883. Timpul idem. La ora 6^{1/2} dimineața — 4⁰ R. — Astăzi am vorbit la Cameră o oră și 1/2, cuvântare de Stat în contra revizuirii¹. [Mi-a] răspuns Giani, slab.

¹. Vezi Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 163—204.

Luni 17/29 Ianuarie 83, toată ziua, până pe la 10^{1/2} seara, corectat stenograma cuvântărei de ieri. Seara, istovit...

Miercuri 19/31 Ian. 83.

Dep[eșă] tel[egrafică]

Bellio, Paris.

rue Martyrs, 66.

Baron veut envoyer 20.000, maisagio or elevé: trois pour cent. Si vous prenez moitié agio, il envoie immédiatement. Veuillez répondre.

Maioresco

Miercuri 19/31 Ianuarie 1883. Toată ziua, a casă, citit și făcut planul călătoriei în Elveția. Seara, adunare literară. Prezenți: Crețeanu și fiica sa, Candiano-Popescu, Exarchu, al-de [T.] Rosetti, Annette, Mite, Slavici ș. a. m. d. (Burghel, Eminescu — în spital, — al-de Mandrea, lipseau). Citit: din [lucrarea lui] Gaster, o snoavă de Ispirescu, un bun articol de Popescu (Hermes)¹ despre teatrul de maimuțe la București. — Seară plăcută.

Joi 20 Ian. / 1 Febr. 1883. De la George Bellio încasat încă 5000 de lei, de la Ilie Niculescu[-Dorobanțu]² 500, astfel încât mai am acum numai 1500 de lei datorii; în cele 6 luni, deci, am plătit îndărăt 20.000 de lei. — Vizită a lui George Cantacuzino și acord în păreri în privința atitudinii noastre în situația politică. — Afară, soare frumos, dar dimineața totuși — 7° R.

Sâmbătă 22 Ian. / 3 Febr. 83. Astăzi, la 8^{1/2} dimineața, +2°. E moină, și afară e negură și murdar. — Aseară, încântătoare seară cu Annette la noi. Lectură a [dramei] „Jertfă pentru jertfă“ a lui Wildenbruch, rea ca

¹. Cf. nota la însemnarea din 24 Apr. 1882.

². Cf. însemnările de la 4 Maiu 1882 și 28 Iunie 1883.

piesă, ultimele 2 acte imposibile. Dar cele dintâi 3 ne-au mișcat. — Ștersul, mărginitul, dar frumuselele An. Drăghici la masă.

Dep[eșă] tel[egrafică]¹

D-nei Didița Mavrocordato,

Iași.

Creditul a revocat arândarea publicată. Condițiile prin Drăghici.

Maiorescu

Duminecă 23 Ianuarie / 4 Februarie 83. Aceeași vreme ca ieri. — Ieri am fost la [ministerul de] domenii și am tratat cu Pandraf (director) despre drumul la Cernăuți, pentru moșiile mănăstirești². Advocatul Vasile Brătianu se zice că a dat ideea pentru asta. Mie însă mi-a vorbit despre asta întâi Th. Rosetti, din partea lui Dimitrie Sturdza...

Luni. Seara, muzică: 2 simfonii de Beeth[oven], cu Livia și violoncelistul Mandrea; Alduleanu nu putea să cânte, din cauza degetului. Erau de față și Burghel și Caragiali; foarte plăcut.

Marți 25 Ianuarie / 6 Febr. 83. Astăzi, $\pm 0^{\circ}$. Ninge. — Seara, la Kremnitz, Mite mi-a citit traducerea „Luceafărului” și continuarea romanului moldovean.... Încheiere neplăcută [a acestei serii], din cauza criticei mele a două pasagii.

Miercuri 26 Ianuarie / 7 Febr. 1883. De astă dată, în sfârșit și într'adevăr scăpat de datorii!!...

¹. În românește.

². E vorba despre vânzarea (către Nicolae Hurmuzachi) a șapte moșii din Bucovina foste ale Probotei, Dobrovăului și ale altor mănăstiri din Moldova, revendicate de Patriarhia din Constantinopole. T. Maiorescu era mandatarul Statului român în această afacere. Cf. însemnarea de la 29 Ianuarie/10 Februarie 1883, depeșa de la 8/20 Februarie, scrisoarea din 9/21 Aprilie 1883 către Nicolae Hurmuzachi, și *Discursuri parlamentare*, vol. IV p. 347-350.

Contramandat „Junimea“ de astă-seară. Dar al-de Rosetti, Mandrea și Annette tot au venit; Th. Rosetti le-a citit o comedie franceză... — De la 5-7 încă Costică Suțu și Stirbey la mine, pentru vecinica declarație a punctului de vedere politic [al conservatorilor]. Acum, după miezul-nopții, ninsoare mare afară și ceva vânt.

Astăzi, între 2—3, convorbire cu Sturdza, la ministerul de externe. Zice că, în călătoria lui din acest an (Ianuarie 1883) la Berlin, a vorbit o oră întreagă cu principele Bismarck. Acesta i-ar fi spus: 1) că este *prietenie* între Prusia și România (mai înainte vorbea numai de „relațiuni bune“); 2) că noi, tot atât cât și el, trebuie [să mergem] *contra Rusiei* (asta rostit de el rece și cu ton hotărât). Rusia a făcut greșala de a nu pricepe noua situație a Germaniei și de a-și închipui [că poate avea] încă rol de *epitrop*, ca după 1848 (de unde, concluzia lui Sturdza că nu e nimic cu vorbăria gazetelor despre înnoirea alianței celor 3 împărați); 3) că prin urmare, *necesitate* pentru România să se orienteze în politica sa după Austria¹. 4) că în chestiunea Dunărei, România are, într'adevăr, *dreptate* și, dacă el ar fi *arbitru*, ne-ar și da *dreptate*. Dar nu este *arbitru*, și hotărâtoare pentru el trebuie să fie *interesele Germaniei*. Acestea însă cer să fie *sprijinită Austria*, și *votul Prusiei* la conferința de la Londra va urma pe cel al Austriei. (Cu toate acestea, zise Sturdza, Bismarck n'a pus un accent deosebit pe schimbarea *dispozițiilor noastre de sentiment*. Ne lasă, oare-cum, să facem ce vrem).

Dar este oare Sturdza cu totul vrednic de încredere în comunicările lui către mine ?

Apoi a lăudat vioiciunea lui Carp la Viena. Kal-

¹) Ceea ce România a și făcut, după câteva luni, după întrevederea lui Brătianu cu Bismarck la Gastein. Cf. însemnarea din 29 Ianuarie 1884.

nocky¹ îndărătnic. Kallay² părând mai conciliant, în orice caz mai inteligent. Dar nu are nici un cuvânt în această chestiune.

Joi 27 Ianuarie / 8 Februarie 1883. Annette a mâncat cu noi la cină (eu am fost toată ziua hărțuit din cauza plecării), atmosferă cam apăsătoare; seara, dânsa cu cele 2 doamne ale mele la teatru (beneficiul lui Millo, „Lipitorile satului“), eu la 9 1/2 am plecat din lojă, mi-am luat de-acasă bagajul și am plecat cu trenul la Cernăuți, la 10 3/4. Ninge, în drum vifor...

Vineri 28 Ianuarie / 9 Februarie 1883, după ceasul meu, la ora 3 3/4 după prânz am sosit la Cernăuți. Hotel Weiss... Seara, la Nicolae Hurmuzachi³. Prezentat soției sale, paralizată, foarte plăcută.

Sâmbătă 29 Ianuarie / 10 Februarie 1883 Cernăuți. Soare, dar frig. Multă neaună. La 9 1/2 dimineața, N. v. Hurmuzachi la mine, apoi adus la mine pe Dr. Kies[l]er (advocat). Apoi plecat cu el cu trăsura la Curtea de apel. La ora 1, la Hurmuzachi la masă. Acolo (deocamdată la vizită) bătrâna baroneasă Petrino (soție a fostului ministru⁴, Franceză), fratele baronului Styrcea, domnul v. Mantz din Cârlibaba-Iacobeni (cu soția lui 17 copii, între aceștia de 4 sau de 5 ori gemeni), baron Mustață (conșcolarul lui Circa⁵), bătrân și urît la față,

¹. Ministru de externe al Austro-Ungariei (1881 — 1895); sub el, Austro-Ungaria împreună cu Germania a încheiat la 20 Maiu 1882 alianța cu Italia, formând *Tripla-Alianță*, iar în 1883 convenția secretă cu România.

². Ministru de finanțe.

³. Despre el, baronul Petrino și Victor Stârcea, v. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 237.

⁴. Alexandru Petrino (1824-1898) fost deputat în Reichsrat și ministru al agriculturii, comerțului și lucrărilor publice în cabinetul Alfred Potocki (Apr. 1870-Febr. 1871), care voia (ca și cabinetul următor al lui Hohenwarth) să dea Austriei o organizare federativă.

⁵. Vezi *Însemnări zilnice* vol. I, p. 17.

un original viu de om entusiasmat pentru natură, contra chelnerilor, a poeziei și a ori-cărei arte, pasionat vânător și cutreierător prin Carpați. Frate-său împuternicit al Patriarhiei [din Constantinopole].

La ora 4, cu Hur[muzachi] și Dr. Heinrich Kies[l]er, cu trăsura la notar, căruia i-am dat procura numai pentru Probota, ce-i drept aceasta cam generală, după formularul său.

De la 5-6 $\frac{1}{2}$ dormit, băut cafea, apoi a venit iarăși plicticosul scaiu Hurm[uzachi], de m'a luat la teatru (începutul la ora 7), unde eu aveam luat de mai înainte fotoliu la parter, dar m'am dus în loja sa. [Se juca] „Die Räuber“, cu Mitterwurzer ([în rolul lui] (Franz) ca oaspete; acesta, după actul I, bine, insuportabil melodramaticul Karl. Ceilalți, pasabili. Dar noi am avut totuși răbdarea numai până la actul al 3-lea, și am plecat cu trăsura acasă.

În loja vis-à-vis (loja oficială) soția Președintelui țării Alesani, născută Haas (covoare ¹), milionară, dar alienată. Era cu o însoțitoare. Au un copil de 3 ani, pe care ea, adesea, de o dată îl înfașă și-l face să asude și altele de acestea, din halucinații de boală.—Din cauza asta, Alesani devenit foarte nervos și deprimat, neavând raporturi de societate cu lumea de aci.—Pedeapsă meritată! El știa asta de mai înainte, fiindcă ea, ca fată încă, fusese câteva luni într'un institut de alienați.—Într'olăj de alături (tot în fața noastră), era contele Coudenhove, un flecar blond, cu figura $\frac{1}{2}$ de pasăre, $\frac{1}{2}$ de oaie, cu bot cu dinții mari, retezat; își face la Universitatea de aici examenul de absolvire la drept, fiindcă peste tot era silit să stea la o parte, de când cu sinuciderea celor 2 Franțuzoaice din cauza lui. Aici însă are relații cu contele Kielmannsegge ș. a. m. d.

¹. Firma Philipp Haas din Viena, fabricant de covoare (magazin și în București).

Seara, am mâncat singur la otel, la ora 10 m'am dus sus la culcare, n'am putut însă să dorm până la 12, și am citit geografia lui Daniel. Am adormit la miezul-noptei, m'am deșteptat însă, din cauza unei ploșnițe. Și atunci n'am mai dormit, ci am scris refacerea călătoriei în Elveția, până la 6 $\frac{1}{4}$ dimineața. În sfârșit [mi-a venit] somn, dar numai până la ora 8.

Duminecă 30 Ianuarie / 11 Februarie 1883. Cernăuți.
Soare foarte frumos intră prin fereastra mea, dar frig, —17° R. Cu Hurmuz[achi] toată ziua. La 12 $\frac{1}{2}$, cu el la concert de binefacere, vizită la bătrânul (82 de ani) baron Styrce (care era rănit la frunte de la o căzătură pe scări), apoi la „Rom[ânia] jună”¹, unde toți studenții români erau prezenți și mi-au ținut o scurtă cuvântare și [mi-au făcut] ovațiuni, apoi prânz, la ora 2, la Hurmuz[achi], tratative cu baron N. Mustăță și acord. Seara, dela 8-11 $\frac{1}{2}$ la bătrânul baron Petrino, însurat cu o soră a Hurmuzăcheștilor. (Unul din fiii lor era decedatul poet decăzut baron Petrino; celălalt, de 24 de ani, se zice că e bine, absolvent în drept, și acum la Viena, ca impiegat la tribunalul din Baden. O fiică, măritată, în întâia căsătorie, cu baronul Vasilco; în a 2-a [căsătorie], cu un tânăr profesor german.... O fiică a ei, deci nepoată a bătrânei Petrino, era și ea seara, o figură cu totul armeană). Mai era și văduva lui George Hormuzachi, o bătrână plăcută, al cărei fiu a fost prefect de Suceava, iar acum are o mare moșie în arendă, însurat cu o Armeană bogată, Petrovici. Mai era acolo o soră a bătrânei Carp, născută Radu, fostă măritată cu Christe, cu 3 nepoate Christe.....

¹. Deprins cu numele societății studenților români de la Viena, îl scrie pe acesta, în loc de „Junimea”, cum se numea societatea celor din Cernăuți.

Luni 31 Ianuarie/12 Februarie 1883. Vreme posomorită. — 11° R..... La 12, tratat iarăși cu Hurmuzachi. Scrisoare de la d-na Adina Catargi, cu invitare pentru seara. — Vizită la baronul Alesani, prezidentul țării; la mitropolitul Moraru (sală frumoasă, cu coloane de alabastru negru și pereții cu plăci de lemn), apoi la bătrâna d-na Zotta, la al-de Christe, dineu la baronul Styrce (la ora 5^{1/2}), mai înainte terminat cu Dr. Kies[ler] (50 de fiorini), seara la d-na Adina Catargi, ceaiu cu ea, bărbatul ei (urît, dar bun) și cu Lucie Ghica, conversație până la miezul-nopței despre religie.

[*Februarie 1883*]

Marți 1/13 Februarie 1883. Cernăuți. Iarăși soare foarte frumos, dar frig. Astăzi plec îndărăt la București. Însoțit încă pretutindeni de Hurmuzachi, care a prânzit cu mine, și la gară. Întoarcerea vizitei de către prezidentul țării, baronul Alesani. — În compartiment, de la Cernăuți până la Ițcani, cu baronul Styrce și cu bătrânul baron Mustață (reprezentantul Patriarhiei și cunoscut al lui Zizin). Sleeping întrebuințat în ordine. Sosit în București *Miercuri 2/14 Februarie 1883*, la 6^{1/2} dimineața. Foarte frig și aici...

București, *Vineri 4/16 Februarie 83.* Dep[eșă] tel[e-grafică].

Baron Hormuzachi, Czernowitz.

Multe¹ mulțumiri: Afacerea încheiat bine. Amănunte prin scrisoare. Salutări cordiale.

Maiorescu.

Vineri 4/16 Febr. 83. București. Seara, muzică (1-a și a 2-a simfonie), cu Livia, Mandrea, violină procu-

¹. Și telegrama tot în nemțește.

rorul Vlădoyanu, eu flaut. Annette și D-na Pulcheria Rosetti au ascultat...

Sâmbătă 5/17 Febr. 83... Cumpărat blană cu 600 de lei (Nerg, samur), din cauza frigului care ține mereu. Pledat procese. Vorbit alaltăieri cu Carp, 2 ore.

Dep[eșă] tel[egrafică].

București, Luni 7/19 Febr. 83, ora 8 dimineața.

Baron Nicolaus Hormuzachi,

Czernowitz.

Scrisoarea¹ nu sosit. Aici însă totul gata. Să plec astăzi la Cernăuți? Toți mă grăbesc. Rog telegramă.

Maiorescu.

Luni 7/19 Febr. 83. București. La 6^{1/2} dimineața — 5^{1/2} R. Scăpat de tot de durerea mea de dinți. Blana a contribuit la asta, de bună seamă. În total, a durat 6 zile cu intermitențe. Ocupat mereu cu afacerea de la Cernăuți.

Dep[eșă] tel[egrafică].

8/20 Febr. 1883 București.

Gorgos deputat,¹

Vasluiu

Procura egumenului Dobrovăț nu are trebuință viza Episcopului Huși. Rog trimeteți-o îndărăt București, numai cu legalizarea tribunalului, fără Huși.

Maiorescu.

Miercuri 9/21 Febr. 83. București. Iarăși foarte frig, — 8° R dimineața la termometrul de la fereastra mea, prin urmare afară, probabil — 11° R. Seara, la ora 10, cu doamna v. Bothmer, Clara și Livia la balul „Furnicei“

¹. Depeșa aceasta în românește.

într'o lojă bel-étage.... Frumos aspect al costumelor românești. Foarte interesant danțul Chindia și adaptat costumelor, în felul [danțului] baiaderelor. (Loja 40 de lei, afară de asta fiecare persoană intrarea 5 lei). După aceea supat cu doamnele la Hotel Brofft. La ora 2, acasă. — Foarte frig afară.

Joi 10/22 Febr. 83. Dimineața, Carp aici, pleacă mâine îndărăt la Viena. Chestiunea Dunărei bine. — Clara și Livia de la 4 1/2 până la 7 la regina. Livia i-a cântat din gură tot timpul. Lubicz acompania.

La masă, Annette, Burghele, Stef. Mandrea. Seara încă Vlădoyanu. Quartet până la 11 1/4.

[*Depeșă telegrafică*]

Baron Nicolaus Hormuzachi,
Czernowitz.

Plec Sâmbătă, Sânt Cernăuți Duminecă. Formalitățile cerute nu posibile toate.

Maiorescu

Sâmbătă 12/24 Febr. 83. Astăzi cald + 5° R, ieri ploaie, dar pe la ora 4 din nou ninsoare și mai rece.

Dep[eșă] tel[egrafică]

Cantacuzino, gara Bucecea¹.

Sosesc mâine Duminecă Ițcani Cernăuți. Joi sau Vineri voi abuza de ospitalitatea Hânțești.

Maiorescu

¹. Depeșa în românește.

Dep[eșă] tel[egrafică]¹ Cernăuți 13/25 Fevr. 83, ora 4.

D-na Maiorescu, București
Strada Mercur, 1.

În mapa verde sânt două procuri ale egumenului, cu multe legalizări. Rog trimete-le imediat aici, recomandate, Hôtel Weiss.

Titus

Idem

Pandrav, Domenii,
București.

Rog² trimeteți-mi procura [de la] Vaslui la Hôtel Weiss.
Maiorescu

Cernăuți, Duminecă 13/25 Fevr. 83. La gară, la ora 3^{1/2}, primit de Hurmuzachi.... Noaptea între 2 și 5, scris ministrului Sturdza în afacerea vânzării moșiilor [mă-năstirești], studenților din Viena pentru Almanah, celor din Cernăuți pentru trimiterea publicațiilor Academiei noastre, ș. a. m. d....

Luni 14/26 Fevr. 83. La Hurmuzachi la prânz, la 2^{1/2}, și supat seara. Acolo v. Umlauff, și Victor Styrcea. Seara, cu Umlauff și doamna Hurmuzachi citit traducerea acesteia a „Legendei Rondunicăi“. După aceea, el și Victor Styrcea ne-a citit din foarte simplele-drăguțenostime „Sommermärchen“ de Baumbach. La 10^{1/2} culcat.

Marți. Dineu la baronul Petrino, de la 3 — 6^{1/2}. Eternele desbateri cu Dr. Kiesler, Dr. Roth, baron Ion Mustață și cu slabul Hurmuzachi, care, când e să se decidă, te lasă'n drum. Seara, quartet clasic cu V. Styrcea (violină, director Hrymala; *cello* — autodidact *excelent* — v. Dusinkiewicz, funcționar la prezidenția țarei, dr. în drept) până la 12^{1/2} noaptea. Între acestea, souper.

¹. În limba germană.

². În românește.

Miercuri. Masa la Hurmuzachi. Tot astfel interminabilele desbateri. Seara la Sbiera, discutat amănunțit manuscriptul [de la] Voroneț. (7 copii, mizerie, fără perdele [la ferestre], puține paturi).

Dep[eșă] tel[ografică]

Cernăuți. Joi 17 Februarie / 1 Martie 1883.

Cantacuzène, gara Bucecea.

Impossible venir. Pardon. Détails lettre.

Maiorescu

Eodem datu

Advocatul Statului¹

Vasluiu.

Rog trimiteți procura la adresa Baron Hormuzachi, Czernowitz.

Maiorescu

Sbiera (bolnav de reumatism, sărac și în mizerie) este acum profesor titular la Universitate, are ca atare 1800 de fiorini pe an (din care se reduc vre-o 50 de fiorini, ca impozit pe venit) + 400 de fiorini adaos de activitate, un fel de diurnă. Din cinci în cinci ani, adaosul se mărește cu câte 200 de fiorini, astfel încât între al 25-lea și al 30-lea an [de serviciu] salariul său maxim este 2800 de fiorini. Cu asta, după 30 de ani de activitate salariul plin ca profesor (alți funcționari după 40 de ani de activitate). (Pentru pensie se reține în întâiul an $\frac{1}{3}$ din salariul anual, odată pentru totdeauna, după aceea nu se mai reține nimic) + taxele pentru curs ale studenților, și anume: pentru o oră pe săptămână, 1 fiorin pe semestru. El ține curs 5 ore pe săptămână, are deci de la fiecare student 5 fiorini pe semestru, deci 10 fiorini pe an. Dar toți studenții săi sânt săraci, deci [urmează cursurile lui] gratis. (Pe lângă el, profesori cu

¹. În româneșie.

salariu de ministru, de ex. rectorul Kleinwächter 3000 de fiorini)¹.

Vineri 18 Febr. / 2 Martie 1883. Cernăuți. A nins peste noapte. Afară, din nou plină iarnă.

Aseară, teatru de diletanți al societății românești de aici, într'o sală a otelului Moldavia, în etajul I. Tânărul jurist Flondor dirija orchestra (tânăr simpatice, svelt), un frate mai mic toba mare (nostim de tot), alți școlari și studenți celelalte instrumente, v. Onciu flaut, gentilul² violoncel, un mic și încântător băiat Isopescu violină ș. a. m. d. Locuri vre o 200, sală tixită (ă 70 de crăițari, dar numai cu invitație, nu putea intra ori-cine). Era acolo toată lumea mare și mijlocie din Cernăuți: al-de Petrino, al-de Styrcea, Christe, contesele Logotheti-Popovici, arhimandritul Ciupercovici, ș. a. m. d. Totul sub conducerea predicatorului Catedralei [metropolitane] Ioan Procopovici (Român, care, conform concursului, predică rutenește, de la întocmirea lui Hakman³. — S'a jucat „Drumul de fier“, așa ș'asa; dar „Florin și Florica“ admirabil de bine și, în cea mai mare parte, inteligent. Remarcabil comic un domn⁴ (care juca pe bălbâitul Colivescu), excelentă, și în unele pasagii de o ștregărească drăgălășie sora lui Eminescu, doamna Drogli⁵, bărbatul ei profesor la Școala normală de învățători. Un oarecare Popescu [juca] pe Florin,

¹. Cf. Scrisoarea din 3 Iulie 1889 a lui I. Sbiera către T. Maiorescu (despre Eminescu), ap. Torouțiu, *op. cit.* vol. III, p. 116 sq.

². Lăsat locul liber, neaducându-și a-minte numele.

³. Episcop român al Bucovinei (1835—1873), fiu de țărani români din satul Văslăuț, care de pe la 1860 a cedat unor influențe streine, protivnice Românilor. (Familia lui era originară din ținutul Hotinului; numele vine de la un moș al său care fusese *hatman*. Acest nume, devenit patronimic, a fost schimbat în germanizata Bucovina în *Hackman* sau *Hacman*).

⁴. Locul lăsat liber pentru nume nu l-a mai complectat.

⁵. Cf. o scrisoare a sa, din 3 Iulie 1889, către T. Maiorescu, ap. Torouțiu, *op. cit.* vol. V, p. 124, — și *ib.* p. 417 notele relative la dânsa.

neîndemânatec în joc, dar de-a dreptul splendid în cântec. Întreaga reprezentatie admirabil de reușită și de plăcută. A început la 7¹/₂ și s'a terminat la 10¹/₂. Eu am mâncat seara la otelul meu, cu Eugen v. Styrcea și cu arhimandritul Călinescu (Acesta și Ciupercovici, aspiranți la mitropolie. Amândoi buni, mai bun Călinescu¹).

Dep[eșă] tel[egrafică], eodem die, 12 hora.

Madame Maiorescu, Bucarest

strada Mercur.

Sunt² mâine Sâmbătă dimineața București.

Titu.

Sâmbătă 19 Febr. / 3 Martie 1883. La 6¹/₂ dimineața, sosit iarăși în București. Afară, încă zăpadă, vreme de iarnă,—9° R.

....Ieri, la Cernăuți, încă până în ultimul moment mi-am bătut capul cu nehotărîtul Hurmuzachi și l-am adus în sfârșit să depună suma cumpărării [moșiilor din Bucovina ale mănăstirilor Probota, Dobrovăț ș. a.]. — Seara, v. Bothmer; și Annette la masă, foarte veselă-amabilă. Mi-a dat, de ziua nașterii mele, frumoasă mapă roșie, cu inițiale în relief, adusă de la Paris, Clara mapă de acte, simplă, de piele neagră englezească, al-de Kremnitz 2 figurine de Tanagra. Bothmer îmi telegrafiase la Cernăuți latinește³. — Seara, s'a cântat ceva drăguț de Livia, și apoi conversat lângă stridii, vin de Rin, Linzertorte și șampanie, până la miezul-nopței. Al-de Kremnitz mi-au spus că nu vin, fiindcă ar fi fiind „multă lume“ la mine.

¹. Această frază — în românește.

². În românește.

³. De aceea și Maiorescu îl felicită de Anul nou 1884 tot în latinește.

Duminecă 20 Febr. / 4 Martie 83...
Dep[eșă] tel[egrafică]

Gussi, gara Leordeni.

Măine Luni terminul Pitești. Rog veniți acolo.

Maiorescu

Luni 21 Febr., la 8^{1/4} dimineăta plecat din București, neauă, la Pitești; acolo la ora 11, mâncat la gară, pledat proces Descombes până pe la ora 6. Noaptea, cu tren de marfă, și abia *Marți 22 Febr.*, la 6^{1/2} dimineăta, sosit iarăși acasă...

Miercuri 23 Febr. / 7 Martie 1883. Timp frumos, soare, dar — 4° R la ora 7 dimineăta. Mereu încă plină iarnă. Alergătură în [afacerea] Hurmuzachi-Cernăuți, din cauza unor declarații ministeriale nouă.

Joi. Dimineăta, vânt, frig; de la ora 2 până la 4, puternic vifor. La ora 5, vântul a încetat și e timp frumos. Alergătură pentru declarația ministerială pentru Cernăuți, pe care, în sfârșit, am obținut-o și am expediat-o la Cernăuți.—Cina, la ora 7, la al-de Kremnitz, cu noul ministru al Prusiei baronul Saurma-Jeltsch, contele Monts, baroneasa Witzleben, d-na E. Beldimanu, Annette și noi. (Al-de Rosetti [sânt] la Botoșani, din cauza morței soacrei lui; al-de Bothmer s'au scuzat în ultimul moment că nu pot veni; Annette, amabilă, venită în locul lor). Foarte plicticos.

Duminecă 27 Febr. / 11 Martie 1883. În sfârșit, astăzi la ora 7 dimineăta, + 1° R. După aceea soare, mai cald, veleități de primăvară. Seara, ploaie mare.....

[*Martie 1883*].

Miercuri 2/14 Martie 83. Zăpadă mare, de o palmă și jumătate și ninge mai departe, la — 1/2° R.....¹.

¹. Urmează câteva invitații la masă pentru Luni 7/19 Martie (cătore baron Saurma și următorii trei citați după acesta în acea zi).

Jeudi 3/15 Mars. À 7¹/₂ du matin — 11° R.!! sur le thermomètre devant ma fenêtre. Mais dans la journée soleil, fonte de neige. — A 6¹/₂ dîner chez le Roi; la Reine et M-lle Nat[alie] Romalo en étaient aussi. En l'honneur du baron Saurma. Comte Monts, Metz, Georges Cantacuzène, Câmpin[eanu], Gén[éral] Mano, D. Stourdza (ministre), Exarcho, Cretzeano, Wilhelm [Kremnitz], Kudlich, Barozi, Gén[éral] Racoviță, D-r. Calenderu, Hasdeu, Degre, Zalomit, etc. — Roi et Reine fatigués, ils partent dimanche prochain pour l'Étranger (Italie). — À la Chambre sotte sortie de l'opposition Vernesco — Lahovary — Blaremborg — Cogălniceanu — Triandafil etc. — Nicolas Ionesco, moi et Gane sommes restés. La fraction¹ aussi. Le soir à 9¹/₂ musique chez moi avec Mandrea, Annette.

Vendredi 4/16 Mars 1883. Beau temps, soleil, la neige fond.

[Depeșă telegrafică]²

Baron Hormuzachi, Czernowitz.

Astăzi terminul plății 28.538 franci. Cum regulați?
Întârzierea penibilă. Rog răspuns în limba română.

Maiorescu

Dr. Kiesler, Advocat, Czernowitz.

Wann wird endlich Intabulation verhandelt?

10 Worte Antwort bezahlt.

Maiorescu

și o scrisoare către prințul Știrbei. Potrivit necesității (pentru streini, — care nu știau românește) și potrivit (pentru Români) uzului din înalta noastră societate, lipsită de mândria de neam și de un mai luminat simț național, — aceste scrisori sunt scrise, precum impunea uzul, în limba franceză. Aceasta face, printr'o explicabilă furare a condeiului, ca și însemnările următoare să fie scrise câva timp în franțuzește.

¹. „Frațiunea liberă și independentă“, partidul condus de profesorii din Iași. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 130 și 143.

². În românește.

Baron Hormuzachi, Cernăuți ¹.

Rog provocați decisiunea Tribunalului asupra intabulării. Când este ziua probabilă? Întârzierea neexplicată.
Maiorescu

Samedi à midi 1/2 clôture de la Chambre par le Roi en personne, qui est parti avec la Reine pour l'Italie (Pegli) le lendemain dimanche.

Lundi 7/19 Mars 83. Beau temps, neige disparaît, assez chaud.

Baron Hormuzachi, Czernowitz.

Cunoașteți ² instrucțiunile mele. Întârzierea intențională a intabulării inadmisibilă. Dacă nu răspundeți fixând ziua, sunt silit să viu Cernăuți, provocând singur deciziunea [Tribunalului].
Maiorescu

Dîner chez moi à 7 heures. Baron Saurma, Comte Monts, Prince et Princesse Stirbey, les Bothmer, Col[onel] Argetoyano et sa femme, Théod[ore] Rosetti (sa femme absente, à cause [de la] mort de sa mère), les 2 Kremnitz, Annette, en tout 15 personnes. Un peu étroit, mais c'était bien. On est resté jusqu'à 11 1/2, les Bothmer et Annette très aimablement et gaiement jusqu'à 1 heure. Monts parti après 9 heures, pour aller à 10 3/4 à la gare et à l'étranger. — Dépense 390 francs.

Mercredi 9/21 Mars 1883. Jour de naissance de ma femme. Soir littérature avec beaucoup de monde.

Jeudi. Froid, neige. — 4° R. Soir musique. M-e et Mr. Ros[etti] à dîner.

Vendredi 11/23 Mars 83. Grande neige, vent, --5° R le matin.

¹. În românește

². În românește

Samedi. à 5 h. du matin — 7° R. À 10 h. grand soleil, mais neige et $\pm$ 0° R.

Lundi 14/26 Mars 1883. Vif soleil, mais à 7 h. matin — 2° R.

Mardi 15/27 Mars 1883. 7 heures du matin +1^{1/2}^o R à l'ombre. Enfin [temps] printanier !

Mercredi 16/28 Mars. Beau temps, 1/2 heure pluie printanière. Chaud.

Dep[eșă] tel[egrafică]

Tucidide¹, Iassy

Făcut conform autorizării transacție. Vine Iamandi Iași, vă plătește 220 galbeni, ridică sequestru. Toate pretențiunile reciproce stinse, viile și casa trec la Iamandi.

Maiorescu

Soir „Junimea“; beaucoup de monde: Alexandri, Duiliu Zamfirescu, les Cretzeano, Hasdeu — au delà d'une trentaine. Lecture du bon récit sur la campagne 1877-78 par Chibici² et de poésies de Zamfirescu.

Jeudi. Dîner avec B. Alexandri, Nic. Hormuzachi, M-me Bengesco, Annette et Chibici.

¹. Probabil, acel Tukidide de la 1848, pomenit de Vasilie Alecsandri în a sa *Protestație în numele Moldovei, a Omenirei și a lui Dumnezeu* (publicată în *Maieu* 1848):

„Mihai Sturza ... în mai multe împrejurări au arătat în faptă o mare lipsă de respect pentru drepturile ori cărui Moldovan, precum se dovedește prin arestuirea și trimiterea la mănăstirea Râșcăi a Domnului Mihail Kogălniceanu...; prin arestuirea și închiderea în casarmia din Galați a Domnilor Toader Sion și Tukididi, fără nici o cercetare formală și fără judecată pravilicească. [În notă:] Dl. Toader Sion și Tukididi au fost închiși la casarmie pentru că au apărut drepturile nenorociților lăcuitori a ținutului Vasluiului ce au fost asupriți prin măsurile catagrafiei trecute“ (pag. 6). — Și încă o dată:)

„... obșteasca jăluire a lăcuitorilor ținutului Vasluiului, în urma căria Dl. Toader Sion și dl. Tukididi, împuterniciții lor, au fost închiși la casarmia din Galați“ (pag. 8).

². Cf. nota la însemnarea din 8/20 Ian. 83.

Lecture de la charmante nouvelle comédie d' Alexandri en 3 actes et en vers sur Horace¹. Jusqu'à 1 heure de la nuit.

Samedi 19/31 Mars 83. Soleil, à 10 heures + 5° R. Quelques flocons de neige encore hier. A dîner les Kremnitz, Hormuzachi, Dr. Kiesler, Anna Gold², abs[ent] Burghale.

Lundi $\frac{21 \text{ Mars}}{2 \text{ Avril}}$ 83. Hier vers 5 heures chaud, soleil, aujourd'hui à 8 du matin + 4° R. Assez froid toute la journée, j'ai pris encore la fourrure. — Tous ces jours affaire Hormuzachi.....

Mardi 22 Mars/3 Avril 83. Enfin + 12° R à l'ombre à 2 heures.

Mercuri³ 23 Martie 83 sara, „Junimea“ de vr'o 42 [de] membri. Alecsandri a cetit frumoasa comedie nouă „Fântâna Blanduziei“. Față: d-nul și doamna Roman din Pesta⁴, d-nul și d-rele Crețeanu, d-na Leon Ghica, les Rosetti, les Sevescu, les Mandrea, Episc[opul] Melchisedek, Știrbey, Babeș⁵, Sbiera, Marienescu, Vulcan, Portius, Exarchu etc. etc. Până după 12 ore.

¹. *Fântâna Blanduziei*, comedie în 3 acte, în versuri, publicată în „Convorbiri literare“ n-rele din Iunie, Iulie și August 1884.

². Nina Haret. Cf. pag. 7, nota 2.

³. Însemnarea din această zi e scrisă în românește.

⁴. Alexandru Roman (1826-1897), profesor de limba și literatura română la Universitatea din Budapesta, deputat în parlamentul ungar (1865-1888), întemeietor al ziarului „Federațiunea“ din Budapesta (1868-76), în care a scris articole și Eminescu (cf. I. Rădulescu-Pogoneanu, *Studii*, București 1910, p. 17); membru al Academiei române.

⁵. Vincențiu Babeș, membru al Academiei române, ca și următorii patru. Iosif Vulcan directorul revistei „Familia“ de la Oradia-Mare.

Mult onorată Domnișoară,
Iertați, dacă din depărtare ajunge la d-voastră un
cuvânt a celei mai dureroase participări la ireparabila
pierdere ce a suferit prin moartea lui Lorenz Diefenbach²

¹. Scrisoarea — în limba germană.

². Lorenz Diefenbach (1806-1883), lingvist și etnolog, autorul, între altele, a operei *Völkerkunde Ost-Europas* (2 volume, 1880), despre care s'a publicat o dare-de-seamă în „Convorbiri literare“, nr. din 1 Maiu 1880. Notița aceea e nesemnată, dar e scrisă, de bună seamă, de Maiorescu (În articolul său din 1882 „Literatura română și străinătatea“ el citează din „Völkerkunde Osteuropas“ o aprețiere foarte elogioasă a lui Diefenbach despre două romane ale lui Slavici și una a lui N. Gane traduse în limba germană).

Notița aceea plină de reflecțiuni originale merită să fie scoasă din uitare, n'ar fi decât pentru constatarea că așa zisa teorie a „circulației cuvintelor“ o aveau, independent de Hașdeu, și Diefenbach și Maiorescu, precum și pentru caracterizarea, în treacăt, dar izbitoare, a trăsăturilor fizice și morale ale poporului nostru. Iată câteva din acele observări:

„Cunoscutul învățat d. L. Diefenbach s'a ocupat în această din urmă scriere a sa și cu cercetări asupra Românilor. Cu adâncimea ce-l caracterizează, el a înfățișat un tablou destul de complet asupra poporului nostru... Fără a manifesta vre o dragoste pentru Români, autorul a căutat să fie drept...”

„În ceea ce privește limba, Diefenbach citează din Cihac că în limba română numai 1/5 ar fi de origine latină, însă adaugă că afară de numărul și de forma cuvintelor latino-romance trebuie luată în considerație întrebuintarea lor cantitativă și calitativă, adică însemnătatea lor. Această observare ne propusesem și noi de mult a o face.... Când vrea cineva să numere deosebitele elemente ale limbei noastre, trebuie să ție samă de multele derivațiuni care la noi se formează mai ales din cuvinte romanice și să cerceteze apoi și întrebuintarea cantitativă a acestor cuvinte. Acest punct de vedere a fost adesea neabăgat în samă.

„..... nu vom discuta cu dânsul dacă Românii sunt frumoși sau nu, căci aceasta atârână de la păreri individuale; dar putem susținea că Românii sunt în general destul de tari, că au o statură de mijloc, culoarea feței închisă și ochii mari asemenea închiși, fie negri, fie albaștri, dar totdeauna plini de vioiciune, păr închis și îmbelșugat, dinți frumoși și — cel puțin în popor — nasul drept.

„Vorbind despre caracterul poporului român, autorul nu pomeneste de toleranța noastră tradițională; de altminterie recunoaștem greșelile pe care ni le impută, în special lenea, care însă poate fi mai de grabă urmarea nepăsării de cât a ușurinței, — dar tolerant a fost poporul nostru totdeauna, tolerant și sobru...”

știința în genere și nu mai puțin Academia noastră, al cărei membru de onoare a fost decedatul.

Fie ca spiritul cercetării oneste, nepărtinitoare și al zelului neobosit care însușește pe Diefenbach să trăească mai departe într'un mod cât mai apropiat asemănător în marele cerc al discipolilor săi care vor să calce pe urmele lui și să-i întemeieze acea desinteresată nemurire, la care l-îndreptătea întreaga sa cugetare și simțire.

Iar d-voastră înși-vă, prea onorată domnișoară, și cercului familiei d-voastră, facă puterile mai înalte, care cârmuesc lumea fără amestecul oamenilor, să vă aducă în curând alinare și mângâiere în așa de adâncă întristare.

[T. M.]

Dep[eșă] tel[egrafică].

Iacob Negruzzi, Iași.

Rog spune lui Caragiali să meargă astăzi la Prințul Știrbei sosit Iași pentru afaceri private¹.

Maiorescu

Joi² 24 Martie/5 Aprilie 83. Seara, muzică, cu Vlădoyanu, Mandrea, Burghel, Annette.

Convorbire cu Știrbey despre posibila mea alegere la Craiova.

Ninge cu fulgi mari și toate acoperișurile cu neaună groasă de 2 centimetri!...

Sâmbătă 26 Martie. Dimineața la ora 8, + 5° R. Neauna s'a dus, prin ploaia de ieri. Dar cerul e posomorît.

¹. În românește.—Urmează telegrama următoare: „Caragiali, Iași. Știrbei sosește astăzi Iași. Întâlnește-l imediat pentru o propunere. Maiorescu“. A șters-o însă, ceea ce însemnează că n'a mai expedit-o, gândindu-se, probabil, că fără o indicație precisă a adresei lui Caragiale la Iași, telegrama nu i-ar fi ajuns în mână.

². Textul continuă în limba germană.

Luni 28 Martie/9 Aprilie 83. Ziua de naștere a Liviei, Soare, dar frig. Câțeși 3 la Băneasa, cules viorele vinete. Apoi la Academie. La cină al-de [T.] Rosetti, al de Kremnitz, Burghel, Annette. Vesel. După aceea cam plicticos. — Convorbirea mea cu Rosetti despre alegerea mea la Vaslui contra fratelui său Dimitrie. Nehotărîre și slăbiciune a lui Rosetti până la falsitate.

Marți 29 Martie/10 Aprilie 83. La ora 7 dimineața sînt la masa de scris, spre a-mi lua din spinare multele scrisori. Afară tot numai + 4° R.¹.....

Miercuri 30 Martie/11 Apr. Foarte urîtă vreme. Seara „Junimea”: Alecsandri, Transilvănenii ș. a. m. d. Marienescu (după o solemnă introducere) a citit novela(!) sa cu Zâne ale florilor „Steaua fetei”²....

Aprilie 1883.

Sâmbătă 2/14. Ziua numelui meu; de la Annette, o frumoasă perină brodată, ea la masă, altminteri nimeni. Dimineața, ploaie. Clara amabilă.

Duminecă. La ora 7 dimineața, + 2° R, dar frumos; peste zi, în sfârșit soare. În toate aceste zile, Academie....

Marți 3/17 Aprilie.

Tele[gramă].

Baron Hormuzachi,-Cernăuți

Procura și scrisoare expediat ieri. O mică concesiune e posibilă.

Maiorescu

¹. Urmează o scrisoare de socoteli către socrul său Justizrat Georg Kremnitz la Berlin și o alta către „Filiala ș. a. m. d. Băncii ipotecare în Cernăuți” în chestiunea sumei ce trebuia depusă de baronul Hurmuzachi pentru cumpărarea moșiilor mănăstirești (cf. scrisoarea din 9/21 Aprilie 83).

². Titlul în românește.

Miercuri 6/18 Aprilie 83.

Tel[egramă]¹.

Themistocli Bastachi, Vaslui.

Iau libertatea a vă anunța că viu Duminecă sau Luni Vaslui pentru candidatura mea, sperând binevoitorul D-voastră sprijin.

Maiorescu.

Joi 7/19 Aprilie 83. Ieri, 10³/₄ seara, plecat din București, astăzi la 3¹/₂ în Cernăuți, în penibila afacere Hurmuzachi, pe temeiul unei impertinent-nedelicate telegrame de la el. Aici soare și destul de cald.

Tel[egramă]

M-e Maiorescu, Bucarest,

strada Mercur.

Baron absent viendra demain.

Titus.

Alaltăieri seara și ieri, grea indignare plină de grijă, din cauza lui Hurmuzachi. Între acestea, Academie și alergătură pentru chestiunea Institutului lui Melik².

Vineri 18/20 Apr. 83. Cernăuți. Soare, calduț, totuși ieri seară încă făcut foc.

Scrisoare către Străvoiu la Brașov în privința [chestiunii] Brâncoveanu-Grecii de la Brașov, și pentru a respinge răspunderea mea în afacerea de vânzare Zappa.

Convorbire cu Hurmuzachi și Kiesler. Pare să se desfășure bine...

La Academie, Alecsandri mi-a povestit că Heliade, în ultima lui vreme, se interesa numai de ortografia lui cu *qu*, și chiar la examene ale fetelor întreba: „Toate astea sânt bune! Dar ce faceți cu *qu*?“.....

¹. Telegrama aceasta și cea următoare, în românește.

². „Institutele-unite“ din Iași, unde Melik era director.

Sâmbătă 9/21 Apr. 83. Cernăuți. Timp rece. Ploaie.

D-sale D-lui Nicolae Hormuzachi.

Domnul meu,

Ultima cerere a D-voastră către Administrația domeniilor și pădurilor Statului, de a lăsa prețul cumpărării celor 7 moșii mănăstirești Bucovinene¹ în depozit și a nu-l vărsa efectiv în tezaurul Statului Român decât după câștigarea procesului cu Patriarhia, nu a putut fi primită de Consiliul de Miniștri.

Ori cât de grea s'a recunoscut a fi poziția D-voastră ca cumpărător al unor moșii pentru cari plătiți prețul, dar cari nu vi se predau, ci, din contră, vi se predă sarcina unui proces îndelungat pentru a putea intra în stăpânirea lor, dacă îl veți câștiga, Consiliul de Miniștri totuși, după explicarea ce mi-a dat d. Ministru de justiție Stătescu, nu v'a încuviințat cererea, fiindcă se găsea mărginit în acțiunea sa prin legea de la 8 Apr. 1881 și nu putea să admită nici o deviere de la lege.

Nu era însă și nu este în spiritul nimănui, de a vă pune în poziție să pierdeți. Este din contră în interesul bine înțeles al nostru ca o familie românească de importanță patriotică a Hormuzăcheștilor să prospere și să se întărească².

¹. Moșiile erau: Trestiana-Dimca, Volnicești și jumătate din Văscăuți pe Siret, foste ale mănăstirii Barnovschi; Drăcinești și parte din Costești, foste ale mănăstirii Probota; jumătate din Bahrinești, a mănăstirii Cetățuia, și jumătate din Căndești, a mănăstirii Dobrovățul. (*România liberă* 9 Iunie 1883).

². Spunând acestea, T. Maiorescu se referea, de bună seamă, nu numai la acțiunea Hurmuzăcheștilor pentru susținerea conștiinței și a culturai naționale în Bucovina și la frățeasca primire ce o găsiseră în casa lor la 1848 tinerii revoluționari moldoveni, în frunte cu Alexandri, Cuza și Negri (cf. V. Alexandri, *Poezii*, comentate de Elena Rădulescu-Pogoneanu, „Scrișul românesc” 1939, p. 113—119), ci și la fapta lui Eudoxiu Hurmuzachi, de mare consecvență pentru cultura noastră — copierea din arhiva imperială de la

Dacă dar, din nefericire, s'ar întâmpla ca, cu toate silințele conștientioase ale D-voastră, să pierdeți definitiv procesul cu Patriarhia înaintea tribunalelor austriace, cred că nici un Consiliu de Miniștri și nici o Cameră Română nu vă va refuza restituirea printr'o lege specială a acelor 150.000 [de] franci, prețul cumpărării moșilor în chestie. Căci, propriu vorbind, procesul, ce-l purtați, îl purtați în locul și în interesul Statului Român.

Pe aceste considerări și sub aceste auspicii cred a vă putea îndemna să terminați afacerea cumpărării în condițiile de față și să conduceți în liniște, dar cu energie, procesul cu Patriarhia înaintea tribunalelor austriace, în interesul D-voastră și al Statului Român.

Primiți etc.

T. Maiorescu

mandatarul Adm[inistrației] dom[eniilor]
și păd[urilor] Statului român.

În sfârșit¹, încheiat definitiv, dispus plata la București a celor 150.000 de franci, și la ora 1 plecat din Cernăuți cu trenul; ploaie. Pe drum, d-na Sevastia Carp, care călătorea și ea la Iași — Țibănești, cu încântătoarea sa fetiță de 9 ani și $1\frac{1}{2}$, cu fiul cel mic și cu o guvernantă. Seara la ora 9, pe o ploaie torențială, [sosit] la

Viena a documentelor privitoare la istoria Românilor. Maiorescu avea o parte mare în salvarea și utilizarea acestor documente pentru istoriografia noastră: murind Eudoxiu Hurmuzachi la 29 Ianuarie 1874 și fiind teama că guvernul austriac va confisca colecția, în care se aflau și copilele documentelor privitoare la răpirea Bucovinei (al cărei centenar guvernul austriac se pregătea să-l serbeze în anul următor), Titu Maiorescu, în chiar ziua când a fost numit ministru de culte și instrucție publică în cabinetul Lascăr Catargi (7 Aprilie 1874) s'a dus în secret la Cernăuți, s'a înțeles cu Gheorghe Hurmuzachi (fratele lui Eudoxiu) și a expediat imediat la București lăzile cu prețioasele manuscrite; apoi a înscris în bugetul Statului suma necesară pentru începerea publicării lor, dând astfel naștere neprețuitei „Colecția Hurmuzachi“. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. I, p. 283 și nota de la pag. 288—290, și *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 259.

¹. Textul continuă în limba germană.

Iași, Hôtel Glanz, imediat la Jacques [Negruzzi], unde „Junimea“, cam lăncedă, până la 12 $\frac{1}{2}$.

Duminecă 10/22 Aprilie 1883. Dimineața, la Emilia, la Pogor; la ora 1, plecat din Iași, cu o trăsură cu 4 cai, la Vaslui (100 de franci pentru 3 zile.)

Mai înainte, prânzit cu Kogălniceanu și C. Suțu la Glanz și cu nemulțumit-jicnitul loc[otenent] Polyzu. Cunoscut pe al 3-lea fiu al lui Kogălniceanu, licențiat en droit. La ora 1, plecat din Iași, soare.

De la Iași până la Vaslui, vre o 70 de kilometri, 5 poște.

1) [Până la] Poieni, [poștă] foarte lungă.

2) până la Poiana Cârului, foarte scurtă, $\frac{1}{2}$ de oră.

3) [până la] Movileni; la kilometrul 42, șosea la dreapta la Codăești (stațiune de telegraf), de unde o oră până la Șorănești [moșia prietenului său George Racoviță].

4) [până la] Solești [moșia lui Theodor Rosetti].

5) [până la] Vaslui.

Plecat din Iași la 1, în Codăești la 6, în Șorănești la 7. Mas la [George] Racoviță, unde erau acasă numai doamna, fiul său de 14 ani¹ și fetița; stat de vorbă până la 12, citit până la 2, la 6 sculat, la 8 $\frac{1}{2}$ *Luni 11/23 Aprilie 83* plecat, pe soare și vânt, peste Dănești, la Moara Domnească, ajuns la șoseaua Vasluiului între Solești și Vaslui, la 11 $\frac{1}{2}$ în Vaslui, Hôtel Iacob.—Prefectul Lupascu îndată la mine, la 4 $\frac{1}{2}$ cu el la Themistocli Bastachi la Moara Grecească ($\frac{1}{2}$ de oră de la Vaslui) cu trăsură, la 5 $\frac{3}{4}$ înapoi. Mâncat la otel.

¹. Emil Racoviță, acum profesor la Universitatea din Cluj. Cf. *Însemnări zilnice* vol. I, p. 17.

Telegr[amă] din Codăești Clarei.

Madame Maiorescu, București,
strada Mercur.

Ici bien. Demain Mardi soir lassy, Jeudi matin
Bucarest. Titus.

La otel, stat de vorbă cu ofițeri ș. a. m. d. până la
9 seara și apoi, pe o ploaie torențială, înotat prin noroiu
(în Vasluiu nu e nici o trăsura de piață) cu căpitanul
Lambrino¹ la d-na Donici, acolo conversat și luat ceaiu
până la 10^{1/2}.

Marți 12/24 Aprilie 83. Vasluiu. A plouat toată
noaptea.....

Tel[egrame]

Madame Maiorescu, București,
strada Mercur.

Tout va bien. Ce soir lassy, hôtel Binder.
Titus.

Madame Humpel, lassy.

Arrive ce soir lassy, pars demain Bucarest, espère
avec toi. Titus

La ora 10 e vorba să vină la mine bătrânul The-
mistocli Bastachi de la Moara Grecească, spre a face
următoarele vizite electorale în Vasluiu:

- 1) la Prezidentul consiliului județean Iancu Ioan.
- 2) la Primarul Rășcanu.
- 3) și 4) la Nic[olae] și Mih[ail] Ciurea.
- 5) Dr. Popescu.
- 6) Dim[itrie] Vasiliu.
- 7) Buzdugan, mare propr[ietar].

¹. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 321.

8) Dr. Munteanu, medicul județului.

9) fostul deputat Gorgos.

A venit, am făcut vizitele, la 11 ¹/₄ prânz la prefectul Lupașcu, cu frumoasa lui soție și cu cei doi cunați, cu fostul deputat Bast[achi] și procurorul Vasluiului. —

La 12 ³/₄, plecat, pe ploaie, la ora 8 seara la otel Binder, pe ploaie torențială. Seara, până la ora 12 ¹/₄, la J. Negruzzi.

De la Iași până sus la Repedeu 7 kilometri.

până la satul Poieni 15 kilometri.

„ „ Poiana Cârnelui 28 de kilometri nu tocmai.

„ „ Solești 53 de kilometri.

„ „ Vasluiu vre-o 70 de kilometri.

Miercuri 13/25 Aprilie 1883. Plecat din Iași înainte de ora 4 și sosit la București *Joi 14/26 Aprilie*, la 6 ¹/₂ dimineața. Ploaie, timp rece. În drum, numai ținuturi inundate.

Vineri 15/27 Aprilie 83, Vinerea Paștelor. București. Vreme rece, posomorită, la ora 7 dimineața numai +5 ⁰/₂ R. Clara la pat de 6 zile, din cauza piciorului umflat.

Sâmbătă 16 Apr. 83. Timp frumos, soare. Dar încă nu prea cald.

Dumineca Paștelor 17/29 Apr. 83. Înnuorat. La ora 7 dimineața +7 ⁰ R. De la ora 10 înainte, ploaie.

*Telegr[amă]*¹

Tucidide, Iași

Mandatul primit ieri. Autoritățile închise până [la] 25 Aprilie. Vom vedea atunci. Maiorescu

Toată noaptea și toată ziua de Lunea Paștelor ploaie.

¹. Textul în românește.

Marți 19 Aprilie/1 Maiu 1883. Soare, cald.

Scrisoarea mea de alegeri, către alegătorii colegiului
I de deputați din Vaslui, tipărită, trimeasă [următorilor]:

Theodor Rosetti, 40 de exemplare, de împărțit la toți alegătorii.

V. Pogor, Iași

J. Negruzzi, Iași

Gr. M. Buiuciu, Iași

Cost. Suțu, Iași

Nicolae Suțu, Iași

Nicolae Drossu, Iași

Missir, Roman

Prințul Gr. Sturdza, Iași

Emilia Humpel, Iași

Agarici, Roman

I. M. Melik, Iași

Nic. Culianu, „

G. Măzescu, „

Telem. Ciupercescu, Iași

P. P. Carp, Iași

Dimitrie Brătianu, București

P. Mavrogeni, Constantinopol

Vasilie Holban, Vaslui

Mihail Kogălniceanu, București

G. Vernescu, București

D. Aug. Laurianu, București

G. Chițu, ministru, București

Gr. Cozadini, Roman

Prințul Al. Știrbey, Craiova

D. Sturdza, ministru, București

Eugen Stătescu, „ „

P. Aurelian „ „

Alex. Lahovary, București

Bobeica, Botoșani

G. Triandafil, București

G. Peucescu, „

Mihopol, Iași

C. A. Rosetti, „

Ion Brătianu, „

Gr. Vulturescu, „

N. Iacovaki, Buzău

Zizin Cantacuz[ino], Hânțești

*Miercuri 20 Apr./2 Maiu 83. Soare, la ora 6^{1/2}
dimineața + 9° R. Primblare pe jos cu al-de v. Bothmer,
Annette și Livia la Herăstrău și prânz acolo. La 2^{1/4}
furtună, [intrat] la bufetul de la șosea. Foarte drăguț. —
Alergătură pentru depozitul de bani Hurmuzachi¹.*

*Joi 21 Apr. 83. Timp frumos. Cald. Repede încă,
votat pentru G. D. Vernescu la colegiul I, depus 150.000
lei Hurmuzachi la Casa de depuneri, cumpărat cloroform
și acid fenic, modificat și terminat raportul către
ministeriul de domenii, și avizat pe Dr. Young. La 11^{3/4}
în camera mea de dormit, Willy² și Young la 11,53*

¹. Cf. scrisoarea și însemnarea din 9/21 Aprilie 1883.

². Dr. Wilhelm Kremnitz, cumnatul său.

început pe fotoliul meu narcoza de cloroform cu masca de sârmă; era și Mite de față; înecăcios dulceag respingător; după o $1\frac{1}{2}$ de minut, hauindu-mi capul, [am] adormit; deșteptat când se făcea ultima răzuire la ateromul din creștet operat, simțit durere și, după felul meu de a avea imediat deplina conștiință la deșteptare, simțit îndată cu limba că cele 2 măsele anesteziate ce aveau să fie scoase erau încă în gură. Greață. Am zis: les dents sont encore là, mais j'ai des nausées. Willy isprăvi sus [la creștet], am simțit tampon de vată umed aplicat pe rană și mi s'a dat îndată încă cloroform, am zis: j'étouffe; într'adevăr mi se dase prea mult fără aer, și iarăși am pierdut cunoștința. Mi-am căpătat-o iarăși la ultima smucitură pentru scoaterea măselei a doua, și aceasta fu în sfârșit extrasă, m'am sculat imediat în picioare, am văzut de pe ochii scânteiind de emoție ai Mitei și din fața ei aprinsă și încordată, din turburarea lui Young și din ochii aprinși ai lui Willy, că lucrul fusese neliniștitor. De fapt, la a 2-a cloroformare, leșinasem, mă învinețisem, și Willy mă adusese iarăși la conștiință, bătându-mă cu pumnii, sgâlțându-mi mereu pieptul și pânțele, trăgându-mi mereu limba afară. La extracția întâiei măsele, am țipat și m'am sbătut (foarte grea, repetată tragere de către Dr. Young), dar fără simțire din partea mea. Îndată ce m'am deșteptat, le-am mulțumit tuturor, m'am uitat imediat la ceasornic: era 12,7; totul durase deci 14 minute. Am invitat la masă pe Dr. Young, care se spăla de sânge pe mâini, el a refuzat și a plecat numaidecât. A fost foarte amabil-prietenos în tot timpul. M'am dus (eram, se'nțelege, plin de sânge pe spinare și pe gât, pe flanelă și pe cămașa de noapte) în camera mea cu busturi; foarte ușoară greață, care însă mi-a trecut după câteva înghițituri de apă; câteva minute totul îmi mirosea neplăcut, a cloroform, inima puțin cam slabă, dar după 10 minute eram foarte bine, și chiar vesel, bine dis-

pus, — complect cel vechiu. — Toți foarte drăguți cu mine.
— La ora 1 1/2 luat cafea cu lapte și pâine prăjită, în loc de prânz, la 6 1/2 cinat ca de obicei, dar fără vin.

O întâie depeșă de la Donici, Racoviță și Rosetti, din Vaslui, că sânt ales, cu 23 de voturi din 25, deputat al colegiului I, o a 2-a depeșă de la Them[istocli] Bastachi. — La Iași, L. Catargi a triumfat cu 4 voturi asupra lui Leon Negruzzi, dar în București I. Câmpineanu cu 3 asupra lui Vernescu (acestuia se zice că i-a stricat procesul Blaremborg, al-de Stoicescu făcând să se înstreineze de el toți). Și A. Lahovary a căzut la Râmnicul-Vâlcei, cu 9 voturi, contra Dr. Măldărescu, de oare ce însu-și unchiu-său (din cauza unui proces pentru testament) a dat cele 5 voturi adversarului.

Telegramme

București, Joi 21 Aprilie/3 Maiu 1883, 7 ore seara.

Théodore Rosetti,

Vasluiu.

Merci pour dépêche et pour tout.

Titus.

*

Dimitrie Donici,

Vasluiu.

Vă rog să primiți mulțumirile mele cele mai sincere pentru depeșă și vot.

Maiorescu.

*

Georges Racoviță,

Vasluiu.

Mulțumesc pentru depeșă și pentru tot concursul amical.

Titu.

*

Temistocle Bastachi,

Vasluiu.

Vă rog să primiți mulțumirile mele cele mai vii pentru importantul d-voastră concurs și pentru depeșă.

Maiorescu.

Vineri 22 Apr. 83. Timp frumos, foarte cald. Schimbat pansamentul, stat în casă, cu bandaje albe în jurul capului. Vizită a lui Carp, a lui Laurianu, a lui Mandrea. Intervenție a lui Carp pentru alegerea lui Laurianu. Indignarea lui (egală cu a mea) despre lipsa de tact a lui Leon Negruzzi și a lui Gane și despre înjosirea lor politică. — De la 1¹/₂ — 9¹/₄ Annette la noi, tristă și amărită. Seara, încă Chibici, cu frumoase ouă de Paște.

Sâmbătă 23 Apr. 83. Sfântul-Gheorghe. Zi frumoasă, foarte cald. Pansamentul neatins. N'am primit pe nimeni, citind extrem de originalul roman al lui Dostoiewski „Raskolnikow“ tradus în nemțește (destul de rău) de Wilhelm Henckel. Al-de Kremnitz la noi la masă, ea obosită.

Duminecă 24 Apr. 83. Soare, foarte cald. Willy înnoit pansamentul la ora 8 dimineața. Rana de la operație nu se vindecă *per primam intentionem*, ci supurează. Deci, va trebui să mai stau în casă.

Carp iarăși aici (de la Florica lui Brătianu). Brătianu i-a spus că lupta cu Rosettachi se va deslănțui îndată. Acesta e determinat de nevestă-sa, care e influențată de smintiții ei copii.

Telegramă.

Madame Olga Maurogeni,

Neuwied.

Nous osons vous prier de présenter à Sa Majesté la Reine nos respectueuses félicitations pour Sa fête roumaine et de nous rappeler au grâcieux souvenir de son Altesse la Princesse-Mère.

Maioresco

Luni 25 Apr./7 Maiu 83. Mereu cald. — Astăzi, de la 6—7¹/₄ dimineața, dureri foarte violente la rana de la

cap. Willy a venit; la desfacerea pansamentului, prin deplasarea lui în timpul nopții, s'a deschis una din arteriile legate, sângele uscat ș. a. m. d. irita foarte. Scoaterea [pansamentului] dureroasă,—totuși, după aceea, iarăși bine. Young a venit și mi-a plombat din nou provizoriu un dinte descoperit găunos, alături de cel extras. Peste zi, citit până la sfârșit, cu Annette, traducerea din Kotzebue...

Marti. Rana merge bine. Astăzi pansament diachylon cu collodium, spre a putea eși și pleda la Casație [în procesul] Rautenberg. Am eșit, afacerea amânată, mi-a prins bine.

Miercuri. Ast'noapte, bandajul strâns prea tare în jurul capului, amenințare de leșin pe la ora 3 noaptea, dar trecut îndată. — Dimineața până la ora 12, dictat prea mult lui Max juristice (3 studii de motive de recurs). — Peste zi, capul greu.....

Joi 28 Apr./10 Maiu 83. Noaptea mai bine, numai cu pansament diachylon. Rana supurează înainte, dar merge spre vindecare. Afară soare, foarte cald, aproape arzător. — Eu [am] eșit, pledat la Curtea de apel [în procesul] Zawadski..... De ieri, am început să fumez mai puțin. [Am] intenția de a-l lăsa de tot. — Alegerile pentru Cameră s'au terminat; aproape numai „roșii“.

Vineri. Afară, foarte cald, rana se vindecă încet, supurează încă, schimbare a pansamentului diachylon de 2 ori pe zi.

Sâmbătă 30 Aprilie/12 Maiu 83. Cald, dar cerul acoperit.....

[*Maiu 1883.*]

Duminică 1/13 Maiu 1883. Aseară, peste noapte și acum, ploaie. Termometrul la ora 7 dimineața, 9⁰¹/₂ R.....

La 2 Maiu seara plecat la Focșani (procesul Angelescu), la 3 [Maiu] acolo (citit fără plăcere Barry Lindon, a lui Thakeray), la 4, dimineața, la București, pledat la Casație [procesul] Katz, la 4 seara plecat la Iași pentru Banca Națională contra lui Juster, la 5 în Iași, (*foarte cald*, seara târziu furtună, foarte înnebășitor), Emilia m'a pansat la rana care supurează încă. La otel Binder la Iași, la sosirea mea, convorbire cu Alecsandri (: Fiul cel mai mare al lui Cuza are „gărgăuni”¹ în cap, de când a făcut aici serviciul său militar de un an și i s'a adresat cuvântul de multe ori cu „Măria-Ta”. La dorința Principesei [Elena Cuza], l-a certat; îl socotește mediocru. Actualul Rege plănuiește o mărire a țării, poate prin Transilvania, de aceea legătura lui cu Brătianu). La 7 Maiu dimineața, îndărăt la București. Zizin Cantacuzène aici; are atacuri de angina pectoralis.

8/20 Maiu 1887, mâncat în chioscul nostru din grădină, foarte frumos înverzit, cu baroneasa Witzleben, fiica ei [măritată] Cuțarida (care vrea să divorțeze), doamna v. Bothmer, Burghel, Zizin și al-de Kremnitz.....

9/21 Maiu 1887. Ploaie, rana 2/3 închisă, supurează încă mereu, astăzi a 19-a zi de la operație.

*Telegramă*².

Baron Victor Styrce,

Iași, Hotel Glanz.

Am expediat hotărârile prin poșta de astăzi.

Maiorescu.

¹. Cuvântul în românește în text.

². În românește. Cu aceasta se termină caietul nr. 7 bis, având în josul paginei indicația pentru continuare: Fortsetzung im quarto-Buch mit gelben Schoss, gegen Mitte.

București¹ 10/22 Maiu. 1883 Sărbătoarea încoronării, [timpul] jumătate frumos, jumătate ploios, eu la 2 1/2 la Palat, pentru felicitarea din partea Camerei, întreaga opoziție-unită lipsea, — afară de general Manu. Eu seara plecat la Iași, procesul Banca [Națională]-Juster, de acolo plecat îndărăt Joi, Vineri dimineața în București. La Iași ascultat la J. Negruzzi 2 acte la piano din muzica lui Caudella la opereta „Hatmanul Baltag“.

Vineri 13/25 Maiu 83. Foarte cald, deși alaltăieri și ieri încă răcoare și timp ploios. Opoziția s'a retras din Cameră și Senat (12: L. Catargi, Kogălniceanu, Vernescu, A. Lahovary, General Tell, Peucescu, L[ascăr] Rosetti, Cesianu, Drossu, A. Gheorghiu, N. Blaremburg și Isvoranu ? ?), fiindcă alegerile [ar fi fost] influențate. Eu nu. Găsesc acest pretext de motivare totdeauna rău.

¹. De aici înainte însemnările urmează în partea a doua a caietului nr. 3 („im quarto-Buch mit gelben Schloss“). Începuse a scrie în acest caiet în Ianuarie 1866 și a continuat în el până la 9/21 Oct. 1866, apoi din 18 Apr. 1870 până la 28 August 1871 (cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 119 și 126), umplând cu însemnările din acest răstimp cam o treime din caiet. După aceea l-a părăsit, continuând însemnările în alte caiete (nr. 4, 5, 6, 6 bis, 7, 7 bis). La 2 Ianuarie 1881 se întorsese la caietul nr. 3, din care rămăsese nescris mai mult de jumătate. Dar nu a continuat atunci în acest caiet „jurnalul“, ci, ștergând data ce pusese, a scris sub ea, ca un motto: *Bei Zeiten seine Menschen zählen*, apoi alt rând: *Unsere möglichen Deputirten und polit[ische] Menschen, Richter, Professoren* — și a început a scrie o listă de prieteni politici și alte persoane ce ar fi putut fi luate în vedere la o nouă venire la guvern a Junimistilor (precum mai alcătuisese asemenea liste și în 1870 și în 1876: v. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 133 ș. u. și 262 și u.). Lista cuprinde, în ordine numerotată, 51 de nume (în mare parte aceleași din listele de la 1870 și 1876; ecum, al 51-lea: Spiru Haret), după care, în anii următori, până în 1884, a adăos altele, scrise fără ordine, pe cele două pagini următoare. Abia în Maiu 1883 (lăsând o față liberă după acele trei cu lista de persoane) începe a scrie în acest caiet continuarea „jurnalului“, notând în capul paginei: „Tage-und Briefbuch vom 10/22 Maiu 1883 an“.

Caietul se termină cu însemnarea de la 21 Fevruarie/5 Martie 1885.

Și însemnările din acest interval sânt scrise, ca și cele precedente, aproape toate în limba germană; doară vre o 3-4 sânt scrise în românește; unele telegrame și scrisori sânt scrise în românește, câteva în franțuzește.

Duminecă 15/27 Maiu 83. Dimineața la 6^{1/2}, cu Clara și Livia la Mogoșoaia, cu trăsura. Excursie plăcută. Foarte cald.

Luni 16/28 Maiu 83..... Foarte cald. De alaltăieri Sâmbătă 14/26 Maiu 83 n'am mai fumat de loc. Mă simt cam amețit de cap..., dar altminteri [starea e] ușor suportabilă.

Zizin a plecat ieri la Hănțești. De când nu mai fumează, starea lui e mai bună. Dar fiind bolnav de angina pectoris, cred că [starea lui e] fără speranță¹. Trebuie să se ducă vara asta la Marienbad. Înainte de a pleca, a fost cu noi și cu baron Saurma și Gane la al-de Kremnitz la masă. Saurma, ca de obicei, după masă, somnoros.

Marți 17/29 Maiu 83. Timp frumos, foarte cald. Am de scris multe scrisori și fac tocmai asta acum, la 5^{1/2} dimineața, în grădină. [Scriu] și lui Cuțarida, în chestiunea divorțului de soția sa, născută Witzleben. — Astăzi, la ora 5 după amiazăzi, + 28° Réaumur la umbră.

Miercuri 18/30 Maiu 1883. Vânt mai răcoros peste noapte. Astăzi, la ora 6 dimineața, cerul pe jumătate acoperit de nuori, ceva vânt, + 16° R. Seara la ora 7, după ce mai înainte [jucasem] boccia², cină plăcută cu al-de Negruzzi, al-de Bothmer, al-de Kremnitz, Mih. Ciure[a] de la Vaslui, G. Racoviță, Ang. Dimitrescu, Annette, Burghel. Seara, a venit încă V. Alecsandri (în grădina noastră).

Joi 19/31 Maiu 83.

[Telegramă]

Baron Hormuzaki, Czernowitz.

Rog a citi scrisoarea mea către Kiesler sosită ieri acolo.

Maiorescu.

¹. Cf. însemnarea din 25 Aug. /6 Sept. 83.

². Cf. *Însemnări zilnice*, vol. p. I, p. 155, nota 2.

La 4^{3/4} am plecat cu trenul la Chitila, unde am ajuns după un sfert de oră, cu cei 2 Bothmer, doamnele Bengescu, Negruzzi și Annette, Clara, Livia și G. Racoviță și copilul Bothmerilor (clasa I à 1 fr. 20 cent. de la București la Chitila), de la Chitila pe jos până la han, o oră până la o oră și 1/4; acolo ouă, lin, caracudă, bun vin alb, apoi, cu trenul de la ora 10, înapoi. Desul de plăcut.

Vineri 20 Maiu / 1 Iunie 1883.

Dep[eșă] tel[egrafică]

Hotel Nanoescu

Curtea Argeș.

Rog opriți pentru mâine Sâmbătă 5 odăi cu 10 paturi și pregătiți pentru 6 ore prânz de 10 persoane.

Maiorescu

Restaurația gara Pitești.

Rog angajați pentru mâine Sâmbătă 12 ore patru trăsură cu 2 cai pentru mergere Curtea Argeș și întoarcere Duminecă, cu 35 franci și pregătiți dejun pentru 10 persoane.

Maiorescu

Sâmbătă 21 Maiu / 2 Iunie 1883, am plecat la ora 9 cu trenul 10 persoane (cu 2 Bothmer, 2 Negruzzi, G. Racoviță, Chibici, Annette și noi 3) la Pitești, unde am sosit la 11,17.

Acolo am găsit pregătite 4 trăsură, dar cu câte 4 cai și cu 40 de lei, pentru Curtea de Argeș, dus și, a doua zi, întors (cu bacșiș 42 de lei). Prânzit foarte bine, și a doua zi de asemenea cina, cele 10 persoane amândouă mesele împreună 140 de lei. La 1^{1/4} plecat din Pitești, la ora 5^{1/4} în Curtea-de-Argeș, unde am găsit numai 3 camere (Racoviță, Chibici și eu dormit la Nanoescu), dar curate; mers îndată pe jos la biserica episcopală, 1/2

de oră, apoi îndărăt, Racoviță, Clara, Livia entuziasmați, Annette din nou emoționată, Bothmer indiferent. Seara mâncat prost, pelin de Maiu¹, cântat cântece germane până la 10^{1/2}, apoi la culcare.

A doua zi ploaie; la Biserica domnească, la pod, prânzit cu friptură de pui și ouă, încă odată la biserica episcopală, cu trăsura, luat rămas-bun de la Lecomte. Plătit socoteala la otel (pentru toți și tot, 83 de lei, cu bacșiș 90), la ora 12 plecat, la 3^{3/4} în gara Pitești, mâncat, la 5^{1/2} plecat cu trenul, la 8 în București, seara încă la noi luat ceaiu (fără al-de Bothmer).....

Joi 26 Maiu / 7 Iunie 83. Cald, soare. Seara cină la Bothmer cu al-de Negruzzi și Annette.

Dep. tel.²

Madame Humpel

Iași.

Venirea mea amânată în Iunie.

Vineri 27 Maiu / 8 Iunie 83. Cuvântarea mea de astăzi la Cameră, la desbaterea mesagiului Tronului pentru revizuire³. O oră, rece și nimic deosebit. Dar asupra Camerei cred că a avut efect.

Duminecă 29 Maiu 10 Iunie 83. Foarte cald. La 12^{1/2} dejun la Brofft la E. Schuyler, cu ministrul plenipotențiar italian contele Tornielli, cu cel englez White, cu cel francez baronul Ring, cu delegatul Turciei în Comisiunea europeană a Dunărei Karatheodori-Effendi (frate al ce-

¹. În text: *Maitrank*. „În Germania se bea în Maiu „Maitrank“: vin alb amestecat cu zahăr și cu o iarbă ce crește în păduri în luna lui Maiu, Waldmeister“ (nota D-nei Livia Dymysza). Probabil că acest „Maitrank“ de la Curtea-de-Argeș era „pelinul“ românesc.

². În românește.

³. Revizuirea Constituției. Vezi T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. III, 208-234.

lui de la Congresul de la Berlin, foarte inteligent și versat în filologie), Câmpineanu și Ghica.

Luni 30 Maiu / 11 Iunie 83. Prea cald! Astăzi la 6^{1/2} la cină la mine ministrul american E. Schuyler, Beldimano, Gane, Jacques [Negruzzi] și doamna, al-de Kremnitz, Annette, Eminescu. Rămas cu toții în cea mai plăcută atmosferă până la 11^{1/2}. [La] Eminescu, început de alienație mentală, după impresia mea¹.

Marți, 31 Maiu 83. La ora 10 dimineața 25° R la umbră. — Seara boccia la noi cu al-de v. Bothmer.

Iunie 1883.

Miercuri 1/13. La ora 6 dimineața 26° R la soare. Cină la Kremnitz cu al-de Negruzzi. Annette grozav de slăbită.....

Joi..... Excursie cu Clara și Livia la Moara Floreascăi...

Luni 6/18 Iunie 83, la 10^{3/4} seara plecat spre Iași cu Clara și Livia (clasa I București-Iași 66 de lei), *Marți* la 10^{1/2} în Pașcani, acolo luat trăsură cu 3 cai (30 de lei până la Agapia și a doua zi îndărăt)..... Abia la ora 5 am fost în Agapia (de oare ce ne-am oprit 2 ore la Neamțu din cauza ploii torențiale; era acolo și Ronetti-Roman). Admirabil. Stăriță maica Cerchez, econoamă maica Lefter, arhondăreasă Eupraxia Cosmescu. Înapoi de la Agapia la ora 5 dimineața, în Pașcani la ora 9, acolo dejunat, întâlnit pe Sturdza și Carp cu soția și copiii venind de la Iași. La 1 în Iași, eu la Curtea de apel, amânat, la ora 4 îndată mai departe înapoi la București, unde sosit *Joi* 9/21 Iunie, ora 5 dimineața. Clara și Livia rămas la Iași, Hôtel Binder.

¹. Notă, adaosă cu creion roșu, mai târziu: „Vezi mai jos 23 Iunie“.

N. B. De la Neamțu 1 oră pe șosea Băltătești, bune băi de sare, Dr. Cantemir. De la Neamțu până la Piatra 38 de kilometri (vre o 5 poște). De la podul peste Moldova până la Neamțu 14 kilometri, de la Pașcani până la șoseaua Moldovei vre o 12 kilometri.

Joi 16/28 Iunie 1883, 10^{3/4} seara, eu la Iași, a doua zi acolo ora 1 găsit la gară pe Clara și Livia, care sosiseră în ajun de la Solești¹ (unde șezuseră 3 zile, trăsura până acolo 60 de lei, înapoi 40 de lei). Îndată cu trăsura la tribunal, procesul Băncii [naționale] amânat. De asemenea în ziua următoare. Câteși 3 la Hôtel Binder. Vineri cinat la Emilia, ea în examene, eu cu o jumătate de migrenă. Sâmbătă am mâncat la al-de J. Negruzzi (care au fost, în genere, foarte drăguți cu familia mea).

Duminecă 19 Iunie 1883 am plecat din Iași la ora 4, sleeping-car, am fost în București

Luni 20 Iunie / 2 Iulie 83, ora 5 dimineața; aveam de pledat la Curtea de casație procesul Aslan. Luni seara Teodor Rosetti și soția sa (pentru 9 zile la București de la Solești, pentru intrarea în a sa viceprezidenție a Casației), Mandrea și Burghеле la noi la masă.

Marți 21 Iunie / 3 Iulie 83.

*Telegrame*²

Baron Hormuzachi

Cernăuți.

Sosind de la Iași, găsesc scrisoarea. Voi încerca astăzi.

Maiorescu

Miercuri 22 Iunie / 4 Iulie 1883. Ieri pe la ora 3 foarte cald. Astăzi la ora 6 dimineața 18° R.

¹. Moșia lui Teodor Rosetti.

². în nemțește.

Astăzi Mercuri 4 ore sosește ministrul Germaniei Baron Saurma și secretarul contele Monts, numai două persoane. Rog pregătiți cea mai bună odae.

Maiorescu

Noi 3, familia, Miercuri la ora 5^{1/2} vizitat tâmplăria de mobile a lui Lessel (fabrică cu aburi), mâncat bine la Herestrău pentru 18 lei, plăcută muzică de lăutari; seara, după 1-ul act al „Studentului cerșetor“ (de Millöcker) în grădina Rașca, ne-a fost stricată de ploaie.

Joi 23 Iunie 83. Foarte cald. Alergătură pentru declarația cerută de Hormuzachi de la Ministerul de externe¹. Seara Th. Rosetti cu doamna și tânărul Beldimano la noi la masă. Și Eminescu, care devine, din ce în ce mai evident, alienat. Foarte excitat, sentiment al personalității exagerat (să învețe acum albaneza!), vrea să se călugărească, dar să rămână în București².

Vineri 24 Iunie / 6 Iulie 83. Foarte frumos timp mereu.

Telegr[amă] Baron Hormuzaki,

Cernăuți.

Astăzi trimet declarația ministrului. Luni cele mai multe acte.

Maiorescu

Duminecă 26 Iunie / 8 Iulie 1883. La ora 4 dimineața, înainte de răsăritul soarelui, 15⁰ R. — Eminescu e vorba să plece astăzi la Botoșani, ieri era însă *moleșit* și mult mai liniștit. — Vrednică de însemnat scrisoare a lui Slavici, care a plecat ieri la Hall, despre ațâțările lui Rosettaki și ale poliției în contra Austro-Ungariei la societatea „Carpați“,

¹. Cf. scrisoarea de la 9/21 Aprilie către Hurmuzachi.

². Notă mai târziu, cu creion roșu: „Vezi mai sus 30 Maiu“ (pentru impresia despre începutul de alienație a lui Eminescu). Întreg pasajul acestei zile subliniat pe de margine, la lectura de mai târziu a caietului.

pe când ministrul Sturdza vrea să potolească lucrurile.—
La 6 1/2 seara primblare cu trăsura la Măgurele (1 oră),
de acolo însă la stânga (privind de la București) pe șosea
bună, prin 4 sate (Măgurele, Mierlari, Jilava și încă unul),
pe la cimitirul Bellu afară din oraș și la Filaret, acasă, o
oră și 1/2. Încântătoare vieță țărănească Dumineca pe la
ora 8 seara.

Luni 27 Iunie / 9 Iulie 83. Nu pot dormi bine, la ora
3 deștept și scriind.

Telegr[amă]

Baron Hormuzaki,

Cernăuți.

Toate actele legalizate [de] ministrul justiției. Expediez mâine.

Maiorescu

Marți 28 Iunie / 10 Iulie 1883. București.....

Astăzi, Marți, la ora 6 dimineața, o carte [de vizită] de la d-na Slavici, la care locuște Eminescu, cu aceste rânduri scrise: „Domnu Eminescu a înnebunit. Vă rog faceți ceva să mă scap de el, că foarte reu“¹. Curând după aceea Simțion² la mine, întâia oară. M'am dus cu el la Dr. Suțu și am pus să se pregătească în a sa „Casă de sănătate“ o cameră pentru Eminescu; am luat asupra mea plata pentru aceasta, 300 de lei pe lună; apoi am venit acasă, am înștiințat încă pe Th. Rosetti despre aceasta. Pe la 10 veni cu trăsura la mine Eminescu, binecuvântă, cu privirea fixă, pe soția mea și pe Ilie Nicolescu³

¹. Întâia soție a lui Slavici nu era Româncă, ci Germană sau Unguroaică (născută Szöke). (Slavici nu era în București: v. însemnarea de la 26 Iunie 1883.)

². Ardelean, prieten al lui Eminescu; poate, ca și Chibici, de la „România jună“, în timpul studiilor la Viena.

³. Niculescu-Dorobanțu, venit, probabil, pentru un proces. Cf. însemnările de la 4 Maiu 1882 și 20 Ian. / 1 Fevr. 1883.

care tocmai pleca, mă îmbrățișă tremurând. Eu îi arătaiu pe Hermes și pe Venus din Melos¹, la care el zise, cu privirea în extaz: „Lasă, că va reînvia arta antică!“². Potrivit înțelegerii [ce avusesem cu Simțion], i-am spus că trebuie să se ducă la Simțion, pentru societatea „Carpații“. Mi-a cerut să-i dau 5 lei pentru trăsură și a plecat cu trăsura acolo [la Simțion]. De acolo e vorba să fie dus la Dr. Suțu. Numai, de s'ar face asta fără greutate! — A venit apoi la mine Caragiali, la masă; a izbucnit în lacrimi, când a auzit ce e cu Eminescu. — Eu a trebuit să mă duc să pledez la Curtea de casație. Foarte cald! În zilele trecute încercări de aranjament Alex. Soutzo din Atena cu Vlahoutzi³.

Ciudat că eu și în acest an intru în călătoria de vacanță cu o scenă de alienație; în anul trecut, scena de noapte cu Hella Herrmann⁴, la Iași.

Sfârșitul lui Iunie și întreg Iulie 1883.

Marți 28 Iunie / 10 Iulie 1883, la 5^{1/2} după amiază pe o mare zăpușală, plecat cu trenul până la Brașov, unde am sosit la ora 11 noaptea. Hotel Nr. 1, prost. Apoi călătorie de vacanță, prin Sighișoara, Debrețin (băi sub salcâmi, pe o căldură extremă), Poprad (grădină tânără a parcului Huss cu ceva vedere slabă a Tatrei), Oderberg, Breslau, Weimar, Frankfurt a / M., Schaffhausen, la Wiesen, unde 8 zile, apoi pe jos Tiefenkasten, Thusis, [cu] trăsura [la] Splügen, Locarno, vapor Baveno (foarte bun Hôtel Bellevue), calea ferată St. Gotthard, tunelul Göschenen. Andermatt, Furca, Horpental, splendida scurta călătorie cu drumul de fier Göschenen — Brunnen, Brunnen, St.

¹. Statuete în biroul său.

². În românește.

³. Cf. pentru aceștia însemnarea de la 27 Aug. / 8 Sept. 1883.

⁴. Cf. însemnarea de la 30 Iunie 1882.

Gallen, Lindau (plăcută oprire în Bayerischer Hof), Augsburg („3 Mohren“ de o nechibzuită eleganță), Salzburg (frumosul Hôtel d'Europe), Viena, Pesta. Mai multe amănunte de călătorie, în caietul de călătorie în 8° negru.

[August 1883].

Vineri 5/17 August 1883, seara, ora 8, iarăși acasă în București, unde căldură uscată de 5 săptămâni, dar casa mi-a făcut bucurie, camera mea tapetată frumos, devenită elegantă, spart ușă în zid.

Marți 9/21 August 1883. Uscăciune grozavă și praf, totul îngălbenit și lăncezind. Căldură acum, adevărat, numai 25° R la umbră, dar totuși tocmai foarte amețitoare din cauza lipsei de ploaie de 5 săptămâni. Toată lumea se vaietă de recolta nimicită. Dar asta e adesea așa; când apoi plouă, se spune iarăși că semănăturile s'au îndreptat. Iar m'am apucat de fumat; și înainte, în călătorie, deși mai puțin.

Joi 11/23 Aug. În sfârșit seara la 8^{3/4} o ploicică de un sfert de oră. Abia dacă a muiat praful. Noaptea cald.

Vineri 12/24 Aug. Dimineața soare arzător, zăduf, pe la 11^{1/2} la amiază, ploaie, timp de o oră, apoi din nou câtva timp. S'a răcorit. Seara frumos.

Sâmbătă 13/25 Aug. Iar fără nuori, soare, totuși timpul atât de răcorit de ploaia de ieri, încât la 6^{1/2} dimineața numai 13° 1/2 R.

Duminecă 14/26 Aug. — până Miercuri 17/29 Aug. Mereu din ce în ce mai uscat și mai cald. Astăzi, la ora 2, la umbră, 26° R. Peste zi înăbușitor. În acest răstimp, făcut Duminecă o excursie cu trenul și pe jos, cu Annette și cu familia mea, prin Chitila la Mogoșoaia, iar ieri, Marți, avut la masă pe D-na Cassia Rosetti, Annette și

pe tânărul Petre Poenaru, drăguț, desvoltat ca inteligență (17 ani, în școala militară din Craiova, venit aici în vacanță). Seara, citit 2 piese franceze de câte un act, între care încântătoarea „Les extrêmes se touchent”. Eu citit mai înainte, cu nespūsă plăcere, povești curlandeze de Pantenius (Uhde). Astăzi, melancolic-atrăgătoarea „Onlana” de Kraszewski, negreșit bună, dar nu prea însemnată.....

Astăzi vizitat un minut împreună cu Wilhelm pe M. Eminescu, alienat, la Dr. Suțu. Delirare neîntreruptă. Nu m’a recunoscut, vorbind într’una, scuipând în toate părțile. O priveliște care te întristează și te desgustă, fără nici o atracție. Acum 2 zile a fost la mine tatăl său (anecdote din societatea moldovenească de odinioară) și după aceea fratele său, locotenentul, care s’a folosit de această ocazie spre a-și anexa ceasornicul alienatului său frate.

Vineri 19/31 Aug. 83. Mereu foarte cald, apăsător pentru corp și pentru minte.

Domnule Președinte ¹,

Ca răspuns la scrisoarea D-v. No. 70/1883, am onoare a Vă înștiința că, pentru a veni în ajutorul Bisericei Sf. Nicolae din Brașov, a cărei prosperare o dorim ² cu toții, ne-am hotărît, Dl. T. G. Rosetti și cu mine, să Vă împrumutăm restul de bani ce Vă trebuiesc pentru cumpărarea moșiei Meteleu de la Dl. Zappa.

¹. Către Almășanu președintele eforiei Bisericei Sf. Nicolae din Brașov (cf. telegrama următoare). Scrisoarea în românește. E vorba de procurarea mijloacelor pentru susținerea școalelor românești din Brașov, de a căror soartă Titu Maiorescu se preocupase încă din 1872, ca deputat și apoi ca ministru. Cf. (în vol. I, p. 239) însemnarea din 5/17 Ianuarie 1876 și nota respectivă. Cf. mai departe însemnarea de la 15 Sept. 1883.

². Scrisese întâi: „trebuie să o dorească tot Românul bine cugetător”.

Noi înșine putem realiza îndată¹ 165.000 [de] franci în aur, vânzând obligațiuni de ale Statului ce le avem la îndemână. Cursul fiind însă scăzut în momentul de față, procentul ce trebuie să Vi-l cerem este de $7\frac{1}{4}$ pe an, adică totmai cât avem și noi de la aceste hârtii după prețul cumpărării primitive. Împrumutul îl putem face deocamdată pe termen de 5 ani.

Restul de 15.000 [de] franci, dacă nu veți găsi D-voastră vră o altă combinație cu Zappa, d. e. să se mulțumească cu un înscris al D-voastră până la Aprilie 1884, când puteți dispune de venituri, vi-l pot procura eu pe creditul meu personal de la vreun bancher din București în orice moment, se'nțelege pe termen scurt, d. e. pe 8 luni, și cu procentele ce mi se vor cere de bancher, maximum $9\frac{0}{10}$.

Vă rog dar să trimiteți îndată la București pe împuterniciții Bisericei cu procura în regulă de a se împrumuta, de a hipoteca și de a face toate actele de cumpărare pentru moșia Meteleu.

În acest mod, afacerea cu Zappa se poate termina până la 1 Septemvrie, după cum doriți.

Primiți, vă rog, și cu această ocaziune, încredințarea deosebitei mele stime.

T. M.

Dep[eșă] tel[egrafică]

Constantin Popasu²

Brașov.

Am gata 165,000 cu șapte un sfert, 15,000 la bancheri, dacă trebuință. Scrisoare detaiată expediat Almașanu. Pregătiți venirea.

Titu.

¹. Înlocuind pe „imediat” scris întâi și pe „momentan”, scris după acesta, șterse apoi amândouă.

². Unchiul său, membru în Eforia Bisericei Sf. Nicolae. Cf. vol. I. r. 78, nota 1. Ca și fratele său, protopopul Brașovului și apoi episcopul Caransebeșului, el era unul din vechii luptători pentru

Luni 22 Aug. / 3 Sept. 83. Mereu aceeași căldură mare și mai pre sus de toate apăsătoarea uscăciune, care îngroapă totul în pulbere.... Lumea e însetată după ploaie.

Joi 25 Aug. / 6 Sept. 83. Mereu zăpușală și uscăciune. Termometrul la ora 7 dimineața 15° R la umbră, la ora 3 idem 25° . — Ieri, Zizin Cantacuz[ène] la noi la masă cu al-de Th. Rosetti și al-de Kremnitz.... — Zizin, subiectiv, mai bine, dar totuși pierdut¹.

Astăzi de la $7\frac{1}{2}$ până la $8\frac{1}{2}$ dimineața dus pe Livia la d-ra Didi Crețeanu la Vârtej lângă Măgurele și, după „tour du propriétaire“, înapoi, la $10\frac{1}{2}$ acasă. Foarte mult praf și destul de cald.

Sâmbătă 27 Aug. / 8. Sept. 83. După o noapte de zăduf insuportabil, cu vânt foarte cald, noaptea $17^{\circ}\frac{1}{2}$ R, veni în sfârșit la ora 12 la amiază o abundentă ploaie torențială. Seara la ora 10 iarăși frumos, toate stelele, dar numai 14° R. Foarte plăcută răcoare.

Unchiul C. Pop[asu] de la Brașov, la prânz. [Alexandru] Sutz-Vlahutzi în sfârșit astăzi aranjat. De la $4\frac{1}{2}$ — 7 adus pe Livia îndărăt de la Vârtej. Drum plăcut. Cântat cu ea la flaut și piano.

Duminică 28 Aug. / 9 Sept. 83. Timp frumos, soare, temperatura la ora 7 dimineața 14° R. Impresie subiectivă de mare răcoare.

cauza națională: îl găsim („Costandin Popazu“) printre semnatarii „Legăturii neguțătorilor“ din Brașov „în 1845, Iuliu“ pentru acoperirea cheltuielilor făcute de „plenipotențierii“ lor, „curatori[i] Efor ei, onorați țiviși și neguțători din Brașov“, „1) la scoaterea privilegiului Societății românești din Brașov, 2) la câștigarea îndărăpt a dreptului nostru de patronat la biserica așa numită grecească, 3) la lucrul ghimnaziului național ce cerem să se rădăce în Brașov pe sama neuniților... și la alte scopuri bune și legiuite, neamului folositoare“. Semnatarii se legau să poarte toate cheltuielile acelea „după proporție, așa ca mai sus lăudați[i] noștri plenipotențieri să-și dea, în cât să va putea, socoteală despre făcutele cheltuieli în cunoștința sufletului dumnealor“. Vezi Ion Colan, *Casina română Brașov* 1855-1935, p. XIX.

¹. Notă adaosă mai târziu: „(A mai trăit 15 ani. Notă de la Sept. 1898“, [când a murit Zizin].

Vineri 2/14 Sept. Alaltăieri violente fulgere și tunete, ploaie torențială. După aceea însă iarăși frumos. Astăzi, soare foarte frumos, dar la ora 7 dimineața numai 11° R.

Telegr[amă]

Berescu, avocat, Brăila.

Rog consimțiți amânarea procesului în Casație dintre Primăria Brăila cu Elena Iacovachi și Zoe Riso din 6 Septembrie pentru alt termen care vă convine. Răspuns 10 cuvinte plătit.

Maiorescu.

Recom[andată].

București 1/13 Sept. 1883¹.

D-sale D-lui Nicu Iacovachi,
fost prefect,

Buzău.

Prea stimabile Domnul Iacovachi,

Am primit scrisorile D-voastră cu înștiințarea termenului de 6 Septembrie.

Domnul meu, stilul acestor scrisori cu „Stimate D-le Maiorescu“ și cu „D-vstră“ este altul decât cel obicînit până acum între noi ca prietini din copilărie.

Nu înțeleg cauza acestei schimbări radicale și nici nu am timpul să o caut. Dar un lucru înțeleg: plăcerea mea de până acum de a vă pune prietinește la dispoziție micile mele cunoștințe juridice vinea totgmai din vechia noastră relație așa cum era.

Din momentul în care o schimbați, mă schimb și eu.

Vă rog prin urmare să vă adresați pentru susținerea intereselor D-vstră la alt avocat.

¹. Scrisoarea în românește.

V'am trimis toate hârtiile într'un plic la locuința D-vstră din strada Mercur, și fiindcă poate nu aveți timp destul de a vă căuta un alt avocat până la 6 Sept., am telegrafiat totodată avocatului Primăriei Brăila, D-lui Berescu, să consimtă la o amânare. Răspunsul său Vi-l voi trimite asemenea la strada Mercur, îndată ce va sosi. Căci se poate să refuze.

Primiți, vă rog, Domnul meu, încredințarea deosebitei mele stime.

T. M.

Telegr[amă]

2/14 Sept. 83.

Matei Gane,

Iassy

După înțelegerea noastră aici, ne judecăm mâne și să terminăm odată.

Maiorescu.

Telegr[amă].

Primar, Brăila.

Eodem datu.

Rog avocatul Primăriei în procesul Elena Iacovachi și Zoe Riso pendent la Casație să consimtă amânarea din 6 Septemvrie pentru alt termin, care îi convine. Răspuns 10 cuvinte plătit.

Maiorescu.

Dep[eșă] tel[egrafică].

Iassy 5/17 Sept. 1883.

M-e Majoresco.

Merci lettre. Arrive déjà demain Mardi.

Titus

Telegr[amă].

București, 6 Sept. 83.

Primar, Brăila.

Mulțumesc pentru deosebita politeță de a-mi refuza amânarea. Am câștigat procesul.

Maiorescu.

Joi 15/27 Sept. 83. Vreme frumoasă continuu, dar rece. Astăzi, la ora 6 dimineața numai 5° R. Dar peste zi se colorează și se încălzește. Totul splendid sub via lumină a soarelui. — Alaltăieri la Buzău transcris actul de vânzare a [moșiei] Meteleului pentru Biserica din Brașov (ceva migrenă), noaptea la ora 2 îndărăt la București. În același timp înscris cu ipotecă împrumutul meu și al lui Teod. Rosetti, 7¹/₄ ‰, Bisericeii din Brașov.

Marți 20 Sept./2 Oct. 83. Ieri ceva ploaie cu păclă, cald, astăzi dimineața la ora 7, + 13° R.

Miercuri 21 Sept./3 Oct. Ast' dimineață, la ora 7, 8° R. Altfel, timp foarte frumos. Alaltăieri scris articol [în formă de scrisoare] către „România liberă” despre situația politică a României în fața alianței cu Austro [-Ungaria]-Germania¹.

În colo, cam apăsător, fără bucurie de viață... Altminteri, sănătos și nu chiar nefericit, dar mort.

Telegramă.

București 22 Sept./4 Octomvrie 83.

Doamnei Lambrior, Iassi,

strada Baston.

Vă rugăm să ne permiteți a vă exprima adâncă durere ce împreună cu țara întreagă o simțim pentru pierderea eminentului bărbat².

Maiorescu, Rosetti, Mandrea, Nica, Slavici, Caragiali, Chibici.

¹. Publicat în n-rul de Duminecă 25 Sept. 1883.

². Cu preocuparea sa de a descoperi și sprijini, în interesul culturii naționale, tineri care arătau o vocație deosebită pentru literatură sau pentru știință, și cu convingerea ce avea că, pentru împlinirea misiunii lor în cultura națională, e necesar ca asemenea tineri să-și completeze cultura și formațiunea lor sufletească în mediul universitar al țărilor din Apus, — unul din cele d'întâi acte ale lui Titu Maiorescu ca ministru al instrucțiunii publice în 1874

București 29 Sept./11 Oct. 1883.

M-e Zehender, Bucarest,

Calea Moșilor.

Madame,

J'ai été très sensible à la démarche flatteuse que vous avez bien voulu faire hier auprès de moi, et j'espère que vous avez pu constater toute ma bonne volonté à accepter votre proposition. Mais il est survenu ce matin des circonstances qui me mettent dans l'impossibilité de faire la conférence en question, et dois vous prier, à mon très grand regret, de ne plus compter sur mon concours.

J'ose en même temps vous envoyer, Madame, la petite somme de cent francs ci-jointe, comme une faible contribution pour l'œuvre de bienfaisance à laquelle vous vous dévouez.

Veuillez agréer, Madame, je vous prie, l'assurance de ma haute considération.

T. M.

a fost de a da subsidii unora din aceștia care se aflau la studii în streinătate (*Slavici și Eminescu* — acestuia chiar cu condiția ca să înapoieze Ministerului ajutorul dat) și de a trimite pe alții la studii acolo. (Lucrul acesta, la darea în judecată a ministerului Lascăr Catargi în 1876, a fost unul din capetele principale de acuzare în potrive „prevenitului Maiorescu” care cu aceasta, „a comis uă adevărată răsipă de banii Statului”: punctul 6 din capitolul II și punctul 1 din capitolul III al părții consacrate lui Maiorescu în „Raportul prezintat Adunării Deputaților”; cf. *Însemnări zilnice*, vol. I. p. 258-9).

Între acești tineri din urmă, pe lângă G. Panu (cf. despre acesta *Discursuri parlamentare*, vol. V p. 85) și G. Dem. Teodorescu, era și *Alexandru Lambrior*, care a studiat la Paris filologia romanică. Și Lambrior nu a desmințit speranțele pentru cultura românească puse în el de Maiorescu: prin ceea ce a publicat despre limba română în scurta lui viață (a murit la 37 de ani), a arătat că era cel mai talentat și mai pătrunzător dintre filologii ce am avut, un cap excepțional, cu cel mai fin simț al limbei materne unit cu o judecată limpede și adâncă, cu o pregătire științifică de mare întindere și cu „un caracter drept și ireproșabil”. Cf. cele scrise la moartea lui (probabil de către Iacob Negruzzi) în nr. din 1 Oct. 1883 al „Convorbirilor literare”; scrisoarea din Paris 1875 Maiu 24 a lui Lambrior către Titu Maiorescu (ap. Torouțiu, *op. cit.* vol. V, p. 57—58); I. Șiadabei, *Alexandru Lambrior*, Iași 1923.

4/16 Octombrie 1883. Ultimele 2 zile vânt și ceva ploaie. A toamnă. Dimineața, la ora 7, 6° R. Totuși astăzi iarăși soare și timp splendid, ca în toate zilele de înaintea vântului.

Toate ziarele pline de scrisoarea mea către „România liberă”. De astă dată, mare recunoaștere a importanței mele politice. Vorbă în lume despre intrarea mea în minister. Eu decis să nu primesc¹. — Lahovari a fost la mine să mă consulte...².

Un dineu a fost la mine: familia Georges Crețeanu (tânărul Gioni gentil), și încă un tânăr Nicolae G. Philippescu, mie neplăcut.

La 5 și 6 Octombrie, în Brăila, procesul Societății dunărene de vapoare.

Astăzi 8/20 Oct. 1883. A toamnă, dar timp frumos, soare....

10/22 Oct. 83. Luni. Timp foarte frumos, și ieri; pe la ora 12, cald ca vara. Ast' dimineață la ora 7, +8° R. Ieri masă la Kremnitz, cu al-de Witzleben și Lecomte.... Cassien Bernard (arhitect, adlatus al lui Garnier la construcția Operei din Paris), despre care Lecomte vorbește ca despre omul cel mai cinstit și mai solid, fusese, împreună cu Galleron, însărcinat de Câmpin[eanu], ca director al Băncii [Naționale], cu schița și planul detaliat pentru clădirea din București a Băncii, schița 6000 de franci, planul detaliat 40.000 de franci. Câmp[ineanu] s'a schimbat, și acum Carada(!) le face mizerii, critică planul ș. a. m. d. De primit, au primit banii, dar Bernard avea lacrimi în ochi.

12/24 Oct. 83. Excursie, cu trenul și pe jos, cu al-de Kremnitz, la pădurea Mogoșoaiei. Timp splendid, cald ca vara.

¹. Cf. despre acestea scrisoarea sa din această zi către sora sa Emilia, ap. Torouțiu, *op. cit.* vol. VI, p. 39—42.

². Două cuvinte indescifrabile.

D-lui George Eminovici (Ipătești, distr[ictul] Botoșani).
București 18/30 Octomvrie 1883.

Stimate Domnule,

Starea fiului D-stră și amicului nostru literar M. Eminescu nu s'a îndreptat încă, și așa am hotărît cu toții, cei de aici, să-l trimetem pe cheltuiala noastră la Institutul de alienați din Viena și să-l lăsăm acolo vreme de un an. Dacă nu se va îndrepta până atunci, va fi timpul venit să-l așezăm la Golia sau la Mărcuța, ca pe un bolnav fără leac.

Cu prilejul venirii D-voastre la București, ne-ați declarat că lăsați asupra noastră toată îngrijirea materială și morală pentru nenorocitul D-voastră fiu. Cu toate aceste, m'am crezut dator a vă da de știre despre cele de mai sus.

Primiți, vă rog, încredințarea deosebitei mele stime.
T. M.

Sâmbătă 15/27 Octomvrie 83. Începerea Camerei. — Seara, întâia „Junimea” iarăși, numai cu bărbați. De față 23 până la 24: Alecsandri, Obedenaru, Hasdeu, Candiano-Popescu, G. Crețeanu, T. Rosetti, Mandrea, Aurel Mureșanu, Tasu, Misir, Roșca, Mitică Rosetti, Gaster, Baican, Nica, Slavici, Caragiali, Chibici, Brăneanu, Jipescu ș. a. Tânărul Rosetti a citit 3 acte din traducerea sa a [piesei] „Effrontés”, apoi Baican o poveste populară, în sfârșit Jipescu o prostie. În total, foarte plicticos.

Duminică 16 Oct. 83. Dîner cu T. Rosetti, doamna, cumnata d-ra Ralet (drăguță, nu frumoasă), baroneasa Witzleben cu Lilla și Robert, Mandrea și Chibici. Seară destul de pasabilă.

Marți 18/30 Oct 83. Seara. Încheierea socotelilor despre casa pentru susținerea lui Eminescu și trimeterea lui la Viena într'un institut de boale mintale. Proces-

verbal semnat la mine de T. G. Rosetti, SimŃion, Slavici, Nica și Chibici¹. — Conferența lui Alecsandri a adus 2000 de lei, [cu] bilete à 2 lei la Atheneu².

Am citit mult romane (Turghenef, Quisisana a lui Spielhagen, ș. a.)—Advocatură de loc încă, în luna aceasta!! Din cauza svonurilor de [= că voiu fi numit] ministru.

Telegr[amă]. Buc[urești] 19/31 Oct. 83.

Cantacuzène, gara Bucecea.

Tenebrosi lucem salutant et auctorem. Amor et delicias generis humani³.

Joi 20 Oct. / 1 Noem. 1883. Astăzi, la ora 9 dimineața, am fost la gară la plecarea la Viena a lui Eminescu cu Chibici și cu un îngrijitor⁴. — Soare admirabil, dar la ora 7 dimineața — 1° R.

¹. Vezi scrisoarea din 4/16 Oct. 1883 către sora sa Emilia, ap. TorouŃiu, *op. cit.* vol. VI p. 39–40, și Gh. Teodorescu-Kirileanu, *Câteva date asupra lui Eminescu*, în „Convorbiri literare”, a XL., n. 11 și 12 (Noemvrie și Dechemvrie 1906), cuprinzând știri asupra boalei lui Eminescu, asupra mormântului și monumentului lui Eminescu, asupra editării poeziilor lui și dând, în anexe, o întinsă corespondență privitoare la acele împrejurări (18 scrisori, dintre care 5 de la Eminescu).

². Conferența lui Alecsandri (lectura *Fântânei Blanduziei*) a fost ținută în ziua de 14 Oct., ora 3 d. a. Dări de seamă despre ea au apărut în zi rele din București a doua zi sau în zilele următoare. Cf. documentatul articol al lui Perpessicius în ziarul „România” din 21 August 1939.

³. Felicitare, probabil, pentru începerea ori terminarea traducerei în franțuzește a „Lumei ca voință și reprezentare” a lui Schopenhauer făcută de Zizin; cf. nota la însemnarea din 29 Ianuarie/10 Fevr. 1885.

⁴. Au sosit la Viena a doua zi. Eminescu a fost internat în aceeași zi în sanatoriul de la Oberdöbling, unde a stat până la 26 Fevr. 1884 (vezi Dr. I. Grămadă, *Mihail Eminescu*, Heidelberg, Carl Winter, 1914, p. 37); de acolo, însoțit de devotatul Chibici, a plecat, după cum orânduise Maiorescu (urmând recomandarea doctorului Obersteiner), într-o călătorie de o lună prin Italia. Cf. însemnarea din 27 Martie 1884, scrisorile, din 8/20 Martie (la Florența) și din 14/26 Martie 1884 (la Viena) ale lui Maiorescu către Chibici, și scrisoarea din Florența 14/26 Martie 1884 a lui Chibici către Maiorescu (în „Convorbiri literare”, Decemvrie 1906, reproduse la TorouŃiu, *op. cit.* vol. IV, p. 175 sq., 178, 179 sq.).

Seara, J. Negruzzi, Gane, Misir, Annette, Caragiali.
— Mai târziu Lecomte și P. P. Carp, ministrul nostru la Viena, sosit acum de la Viena.

Duminecă 23 Oct. 1883. Timp admirabil. Soare, cel mai senin cer; dar noaptea [termometrul] subț zero. — Aseară „Junimea“, peste 25 [de inși]. Au fost: Olănescu, Dr. Antoniu (deputat din Bârlad), Ianov, Jacques Negruzzi, Ventura, Tasu, Hasdeu, Gane, Misir, Gr. Buycliu, T. Rosetti, Caragiali, Slavici, Jipescu, Baican, Angel Dimitrescu, un tânăr Racoviță¹, Hermes, A. Densușanu ș. a. (Dar lipseau Mandrea, Crețeanu, Candiano, Georges Lahovary, tânărul Rosetti, Alduleanu, Burghеле, Stemil, Duiliu Zamfir[escu], Valerian Ursianu ș. a. m. d.). — Destul de bine, în orice caz vesel.

În toată luna Octomvrie până acum, n'am încasat încă nimic. În genere, sânt acum, într'adevăr, politicește foarte considerat, dar încolo n'am nimic, absolut nimic, în ce privește vre o recunoaștere materială sau vre o alta...

Vineri 28 Oct. / 9 Noembrie 83. Splendidă vreme, ieri așa de cald, încât am ajuns la Curtea de apel asudat. Astăzi la ora 7 dimineața, + 6° R, la umbră. — Dar la ora 2, se urcă, cred, peste 20° la soare. Dar incasat, zero! Dispoziție sufletească întunecată, aproape neagră.

Luni 31 Oct. / 12 Noembrie 1883. Ieri iarăși foarte cald, soare după ploaia caldă de alaltăieri, cer splendid, lună strălucitoare. — Alaltăieri seara „Junimea“, foarte animată și bine. Ce-i drept, numai vre o 17, dar (până la 9^{1/2}) Leon Negruzzi, (până la 10^{1/2}) [J.] Cerchez, George Lahovary, Esarcu, Marian, Peucescu, Col[onel] Șerbănescu, Olănescu, Mandrea, Misir, Ispirescu, Hermes-Brăneanu, Gaster, Slavici, Caragiali, Jipescu.

În ultimele 2 zile incasat 1500 de lei.

¹. Probabil gazetarul Dimitrie Racoviță, de la „România liberă“, unde semna cu pseudonimul *Sphinx* articole de critică teatrală și alte foiletoane.

1/15 Marți. Timp foarte frumos, lună plină, dar mai răcoare, la Sinaia [a] nins. — Convorbire cu Clara despre ciudatul caz cu bucătăreasa noastră Anna la Iași (o Poloneză mai în vârstă, scundă, rotunjoară-grăsulie, care, cu 8 zile înainte de moartea băiatului nostru, a fugit de la noi, fiindcă o stafie ar fi umblând noaptea prin casă. Asta era într-o Duminecă. Marți băiatul a căzut bolnav de difterie, iar Duminecă era mort...

Sâmbătă 5/17. Înnuorat, tomnatec, dar încă nu frig. Seara, foarte numeroasă „Junimea”. — Gârbea (poemul „Iov”), Vlăhuță [venit] din Târgoviște, Papadopol, Ianov, 2 Misiri, Exarchu, Petrini, Ciocazan ș. a. m. d.).

Luni 7/19 Noem. 83.

Telegr[amă]¹.

Hôtel Kirchner, Sinaia

Rog rezervați și încălziți astăzi Luni seara trei camere [cu] cinci paturi.

Maiorescu

Miercuri 9/21 Nov. 83. Sinaia

Telegr[amă]¹

Consul v. Bothmer, București, strada Știrbei-vodă.

Rugăm a amâna amicala D-voastră vizită pe mâine seară, Marți, de oare ce astăzi sosim prea târziu de la Sinaia.

Maiorescu

Joi 10/22 Nov. 1883. București. Ploaie, tomnatec, + 6° R la ora 9 dimineața.— Luni, la 5^{1/2} seara plecat cu trenul la Sinaia și sosit acolo la ora 9, cu Clara, Livia, Mite și Zizin Cantacuzène. Descins hotel Kirchner. Cerul acoperit. A doua zi, Marți, de la ora 10 dimineața

¹. În limba germană.

până la ora 11 seara am fost tot timpul la regele și regina, la Palat. Nimeni altcineva acolo decât d-rele [de onoare] Romalo, Theodori, Zoe Bălăceanu și ofițerul de serviciu maiorul Șoimănescu. Regina și eu, pe rând, citit noul roman al său (în colaborare cu Mite) „Aus zwei Welten“. — Miercuri, la ora 10, iarăși la Palat, prânzit acolo. Regina ne-a citit 3 povești din noua sa operă, „Handzeichnungen“, eșită chiar acum de sub tipar. Lucruri slabe, lucrate în grabă. Dar romanul în scrisori, important. — Dânsa făcut încă multă muzică cu Livia, acompaniat la orgă oratorii. La 4 1/2 îndărăt la hotel, acolo mâncat, ploaie torențială toată ziua, la ora 6 la gară, doamnele noastre aduse la gară de maiorul Șoimănescu în landoul regal, de oare ce lua de la gară pe Principele de Nassau, care venea de la Brașov în vizita de rămas-bun. La ora 10 seara, Miercuri, înapoi la București. Și aici ploaie.

Regele mi-a povestit despre ultima sa călătorie la Berlin¹. El și respinsese, în ciornă, invitarea la botez², o trimesese la București pentru copiat, de acolo însă, din cauza adresei de pe plic „Chancellerie Royale, Bucarest“, fusese trimeasă îndărăt la Sinaia, ca neputând fi predată la adresă. În răstimp, depeșă a lui Brătianu, căruia în acest timp îi telegrafiasse D. Sturdza, din ordinul regelui, la Aix-les-Bains, despre invitarea la botez și despre intenția regelui de a *nu* se duce, ci de a fi reprezentat prin fratele său Friedrich. Brătianu răspunsese: Je supplie V[otre] M[ajesté] d'aller à Berlin et d'aller au retour aussi à Vienne³. — În urma acesteia, regele plecat în toată graba⁴, cu Carp⁵ și cu speriosul Vârnăv-Liteanu⁶. Depeșă

¹. Făcută în August 1885.

². Botezul fiului al doilea al lui Wilhelm II.

³. Brătianu pregătea alipirea României la Tripla-Alianță. Cf. însemnarea din 28 Ianuarie 1884.

⁴. În text: Darauf der König über Hals und Kopf abgereist.

⁵. Ministrul României la Viena.

⁶. Ministrul României la Berlin.

cifrată a lui Beldimano¹ din Berlin primită în drum: „Je viens à Breslau avec Hatzfeld“. Neliniștea lui Liteanu despre Hatzfeld², și stăruința lui la rege să cedeze în ceva în chestiunea Dunării. Fermitatea lui Carp, pe care regele îl lauda foarte mult pentru aceasta. — Eroare în descifrare: nu era „Hatzfeld“, ci „uniformă“. Neliniște a lui Vârnăv în privința primirii în Oderberg. — Primire însă ca pentru Împăratul. — Brătianu în Breslau, pentru el apartament pregătit în Berlin, el se întoarse însă îndată la Sinaia, spre a veni mai târziu la Gastein, la invitarea lui Bismarck. De altminteri, Bismarck pusese la cale și invitarea regelui la botez.

Convorbirea energică a regelui cu Hatzfeld, și la Viena cu prințul Reuss³: România e singura țară care a executat leal tractatul de la Berlin, iar acum, drept mulțumire, i se aruncă în spinare încă un tractat de la Londra, fără participarea ei? Pe acesta România îl va executa tot atât de puțin, precum Serbia și Bulgaria n'au executat pe cel de la Berlin. El, regele, nu doară numai țara sa, se opune tractatului de la Londra⁴.

Regele a trebuit să explice împăratului Wilhelm de ce i-a întins lui Grădișteanu mâna după toastul acestuia⁵

¹. Secretar de legăție la legația României din Berlin.

². Contele Paul Hatzfeldt, secretar de Stat al Oficiului de externe în Cancelariatul Imperiului (1881-1885).

³. Ambasadorul Germaniei la Viena.

⁴. În text, din înțeleasă, scris „opponire dem Berliner Vertrag“, în loc de „Londoner Vertrag“. — Pentru întreagă această „chestiune a Dunării“ și conferința respectivă de la Londra, cf. T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. III p. 30—40.

⁵. La banchetul ce a urmat desvelirii statuei lui Ștefan-cel-mare la Iași, în ziua de 5 Iunie 1883.

În *Monitorul oficial* nu este nici o dare de seamă nici despre ceremonia desvelirii monumentului, nici despre banchet, nici despre discursurile ținute. În *Românul*, între 6 și 14 Iunie, sânt date, dintre cuvântările de la ceremonia desvelirii, discursul Regelui, al lui C. A. Rosetti, al lui N. Gane și al lui Hasdeu.

În *Sculthess's Europäischer Geschichtskalender* pe anul 1883 se vorbește despre discursul lui Grădișteanu, în grupa „Oesterreich-Ungarn“

de la Iași, tocmai spre a nu face nici o vâlvă, fiindcă întinsese mâna și celorlalți vorbitori. Ceea ce împăratul Wilhelm a găsit lesne de înțeles.

Entusiastă primire populară la Breslau. —

Cu împăratul Franz-Iosef, la început țeapăn, apoi foarte prietenos. Despre Brialmont și fortificațiile Bucureștilor, regele a spus împăratului că e de nepriceput cum a putut interpreta el acest lucru [ca îndreptat] în contra Austro-[Ungariei]. Cea d'întâi idee a venit de la un general austriac, care, acum 2 ani, i-a spus regelui că România n'are nici o graniță spre *Nord-est*! De aceea [a fost] rugat Brialmont să vină spre consultare¹ ș. a. m. d.

și în grupa „Rumăneni“, sub data de 18 (=6 st v.) Iunie 1883: „Grădișteanu, făcând aluzie la provinciile românești din Austro-Ungaria, ar fi zis, întorcându-se spre Rege: „Coroana Voastră e frumoasă, Sire; dar lipsesc din ea câteva mărgăritare. Fie ca într-o zi ele să îmboğățească podoaba coroanei Voastre“. Regele pare să nu fi dat importanță acestui toast iredentist; dar în Austria și în deosebi în Ungaria acea cuvântare a făcut mult sângerău, Austro-Ungaria a protestat în potriva acestei provocări și a cerut satisfacție. Guvernul român a desaprobat prin foaia oficială toastul; iar Austro-Ungaria, prin nota de la 2 Iulie, s'a declarat nesatisfăcută și a cerut declarații pozitive și precise; la 6 Iulie primește declarația guvernului român că desavuează în mod expres și fără ocol tendințele iredentiste“.

România liberă din 14 Iunie 1883 și *Românul* din 15 Iunie publică o scrisoare a lui Grădișteanu, cu textul cuvântărei lui.

În această versiune a sa, — după omagiul adus Reginei, femeilor române, și bătrânilor țării, „absenți“ unii din ei la acea solemnitate, — el ar fi zis: „Sânt alții însă care ar fi voit să vie, dar n'au putut; care privesc în acest minut la noi, ce zic! care sânt în mijlocul nostru cu inima, care Te iubesc, Maiestate, cu aceeași dragoste ca noi toți, căci ei văd în Maiestatea Ta nu pe Regele României, ci pe Regele Românilor, și cu concursul cărora Maiestatea Ta vei recăpăta pietrele prețioase care lipsesc încă de la coroana lui Ștefan-cel-mare“.

Petre Carp, atunci ministru al țării la Viena, scrie ministerului, cum de lasă orice „tête brulée“ să pună, după mintea sa, în joc interesele și demnitatea țării?

(După o comunicare a d-lui ministru plenipotențiar M. N. Burghel).

¹. În *Timbul* de la 18 Iunie 1883 e următoarea informație (scrisă, poate, de Eminescu; în acel număr, articolul de fond, despre serbarea de la Iași, e, fără îndoială, de Eminescu): „Foile vieneze pretind a fi informate din Bruxela, că generalul Brialmont a venit în România în contra voinței exprese a guvernului belgian. Generalul

Prințului Reus, la sfatul acestuia de a ceda în chestia Dunărei, i-a răspuns: „De sigur nu! Crezi d-ta că un rege poate călători pentru a ceda? Pentru cedat, ar fi trimis un ministru“.

Sâmbătă 12/24 Noembrie 83. Vreme întunecoasă de toamnă. Astăzi la 8 $\frac{1}{2}$ dimineața numai + $\frac{1}{2}$ ° R. — Seara „Junimea“, foarte frecventată. Mie totdeauna cam plicticos. Slavici a citit jumătatea gata a noiei sale novele sătești cu Iorgovan. Iarăși unele lucruri frumoase și iarăși pe jumătate prea lungă. De față: G. Lahovari, Crețeanu ș. a. m. d. [Participant] noi: Georgescu, sculptorul capului lui Alecsandri, un foarte plăcut tânăr¹.

Mărfi 15/27 Noem. 83. Înnoorat, la ora 8 dimineața + $\frac{1}{2}$ ° R. Livia este invitată de Regina la Sinaia pentru câteva săptămâni la dânsa la Palat, până la întoarcerea sa la București².

Vineri 18/30 Nov. 1883. Timp frumos, soare, [la] ora 8 dimineața + 2° R. — Ieri am dus pe Livia la Castelul Peleş la Sinaia la Regele și Regina. Splendida ei cameră cu cea mai frumoasă privire asupra munților,

ar fi cerut permisiunea de a veni aici și a se ocupa cu planurile pentru fortificațiunea granițelor române. Guvernul i-a respins cererea. Atunci generalul a solicitat numai un concediu pentru a pleca la băi la Karlsbad, ce i s'a acordat. Generalul însă s'ar fi aflat în București, nu la băi. — O depeșă din Bruxelles spune că probabil generalul va fi concediat din armata belgiană¹.

¹. Tot el a făcut și medalionul de la mormântul lui Eminescu.
². Urmează, datat din aceeași zi, conceptul unei scrisori în franceză (șters însă și cu nota: „pas envoyé“) către D-ra Zoe Bălăceanu, Castel Peleş, Sinaia, ca răspuns la o scrisoare de mulțumire a acesteia pentru trimeterea „Aforismelor“ lui Schopenhauer.

(În cele două zile cât tusea la castel, se vede că avusese cu această domnișoară de onoare a Reginei o discuție despre filosofia lui Schopenhauer; ca urmare, și poate la cererea ei, îi trimisese „Aforismele“, traducerea franceză de I. A. Cantacuzène, Paris, 1880).

în catul al 2-lea. — Și pentru mine era pregătită o cameră în catul I. Am prânzit amândoi la Palat și am luat ceaiul la ora 4, eu însă am plecat îndărăt la București cu trenul de ora 6 seara. Mai era acolo și generalul Vlădescu, la ceaiu și generalul Slăniceanu cu doamna.

*

Domnului v. Etienne, Inspectorul Agenției [Societății austriace de navigație pe Dunăre] București.
Gd. Hôtel Brofft.

Prea stimate Domn,

La îndatoritoarea d-voastră întrebare, am onoarea a vă răspunde următoarele:

Lucrul însuși îmi pare, față cu amenințatoarea concurență rusească pe Dunăre, de folos și pentru Statul român. Ași fi deci gata a servi ca mijlocitor între societatea d-voastră și ministeriul nostru.

Condițiile mele ar fi următoarele:

1) Eu concep această activitate a mea, se'nțelege de la sine, ca în afară de orice legătură cu situația mea de deputat, și prin urmare nu ași avea să intervin în nici un fel în parlament în afacerea asta.

2) De oare ce o astfel de mijlocire ia foarte mult timp și cere o felurită activitate, în studiarea chestiunii însăși, în elaborarea de memorii, cer un acompt de 6000 de franci, care să fie asignați aici și să-mi fie achitați, îndată ce voi fi avut o primă convorbire cu primul-ministru și, în urma acesteia, lucrul îmi va părea *mie*, în principiu, ca posibil de mijlocit.

3) Dacă este cazul din urmă, ași pleca îndată la Viena, ca să confer acolo cu personalitățile care au cuvânt hotărîtor în administrația d-voastră, atât în privința afacerii însăși, cât și în privința fixării onorariului meu pentru cazul reușitei ei...

Mulțumindu-vă în orice caz pentru încrederea ce mi-ați arătat din nou, semnez cu deosebită înaltă stimă.

T. M.

Miercuri 23 Nov. / 5 Decemb. 883. Frig, a toamnă, dar ieri-seară ploaie căldică, Odată ast'diminează — 2° R, acum însă iarăși + 1. Încă n'a nins.

Sâmbăta trecută, una din cele mai încântătoare, mai animate seri de „Junimea“. [S'a] citit noua poezie a lui A. Vlahuță, eu poezii ale lui Eminescu, era și Jacques Negruzzi, Ciocazan, G. Lahovary ș. a. m. d. Foarte mulți.

Alaltăieri Luni, dineu la mine cu al-de Bothmer, al-de tânărul A. Beldimano, al-de J. Negruzzi, Etienne (de la D[onau]-D[ampfschiffahrts]-G[esellschaft]) și tânărul Al. Balș. Seara, încă al-de Th. Rosetti. Conversație animată după aceea, dacă arta e națională. Mărginit A. Beldimano... Din contra, remarcabil, inteligent, versat în literatură, [i se vede] rasa în figură, foarte om de salon, tânărul Balș, dar, din cauza prea marei politețe, nu știi dacă e sincer.

Eu cuget mereu de 2 săptămâni la posibilitatea de a scrie lucrarea mea principală ca „Cercetări politice“¹. Pentru asta citesc acum pe Machiavell.

Vineri 25 Nov. / 7 Decembrie 83. Ieri [a] nins puțin, a și dispărut îndată, astăzi însă — 3° R la ora 8 dimineața.

Sâmbătă 26 Nov. / 8 Dec. 83. Soare foarte frumos, dar la ora 7 dimineața — 7° R. Foarte frig.

¹. Titlul în românește.

Prea stimate Domn,

Fiindcă stăruiti să iau asupra mea mijlocirea și e făcută posibilă o înțelegere între Societatea D-voastră și mine, pot accepta următoarele modificări ale celor două condiții din urmă propuse de mine:

a) Îndată ce, după convorbirea ce voi avea cu Primul-ministru, voi considera tratativele ca putând fi continuate (ceea ce vă voi putea comunica, cred, Joia viitoare), voi primi de la D-voastră 3000 de fr.

b) Cu rezultatul provizoriu al acestor convorbiri, voi pleca apoi la Viena. Dacă acolo, după tratative cu personalitatea hotărâtoare a Societății D-voastră, voi fi invitat de această Societate la o mijlocire mai departe, voi primi încă acolo, la Viena, ceilalți 3000 de franci, spre completarea plății acomptului cerut de mine.

c) Stabilirea onorariului convenit mie după încheierea definitivă și rezultatul în orice fel favorabil al tratativelor cu guvernul nostru o las bucuros în seama Societății D-voastră.

Întreaga afacere este, evident, o chestiune de încredere reciprocă.

Cu deosebită înaltă stimă,

al D-voastră cu totul devotat,
T. M.

Luni 28 Nov. / 9 Dec. 83. Soare foarte frumos, de loc neauă, dar —7° R, la ora 7½ dimineața. Scrisorile într'un ton glumeț și pline de simțire ale Liviei, de la Castelul regal din Sinaia, aproape zilnic bucuria noastră.

Miercuri 30 Nov. / 12 Dec. 83. Astăzi la ora 9 dimineața, [am] avut la ministerul de războiu convorbire cu Primul-ministru I. Brătianu asupra Societății D[onau]-

D[ampfschiff]fahrtsgesellschaft. El primește a intra în tratative de propuneri, foarte bucuros cu mine ca mijlocitor, vrea să amâne [chestiunea] ori cât de mult în Cameră, lucru principal [este] ce influență asupra tarifelor vrea Societatea să acorde guvernului. — Despre acestea scris astfel lui Etienne la Galați.

*Telegr[amă]*¹

Livia Maiorescu, Sinaia,

Castel Regal.

Vaporul pleacă Joia și Dumineca la amiazi din Constantinopol spre Varna, și Lunea și Vinerea 6 ore sara din Varna spre Constantinopol. Durata parcursului 15 ore.

Titu

Vineri 2/14 Decembrie 1885. Astăzi soare, la ora 8 + 2° R. — La ora 12, prânz la baronul Saurma (ministrul plenipotențiar german), cu baron Mayer (ministrul plenipotențiar austriac) și cu contele Monts și cosilierul aulic Metz,

La cină, la al-de Bothmer, cu consulul englez de la Galați Sanderson (o plăcută fată-mare bătrână), al-de Negruzzi și d-na Beldimano...

Corectând aproape zilnic, până pe la orele 2 și 3 noaptea, la repede tipărire a poeziilor lui Eminescu, pe care le editez la Socec-Teclu.

Duminecă 4/16 Dec. 85. Timp frumos, dar — 3° R dimineăța. — Astăzi înmormântarea lui V. Boerescu, cu nepotrivit de mare pompă.

Aseară, foarte animată „Junimea“ la mine, Vlahuță, Negruzzi, Gane, Șerbănescu, Olănescu, maior Bengescu [-Dabija] întâia oară, Caragiali, Crețeanu, Mandrea, Rosetti ș. a. m. d.

¹. Textul telegramei în românește.

Luni 5/17 Dec. 883. Astăzi [am fost] invitat la serbarea școlară la „St. Sava”. Toast pentru mine, am răspuns ș. a. m. d. Ministrul Aurelian vorbit bine. Ținut cald toast pentru mine prof. Tănăsescu din Craiova, profesor de franțuzește la liceu...

Miercuri 7/19 Dec. 83. Ninsoare, amestecată la început cu ploaie, dar din ce în ce mai mult neauă, încât seara peste tot o învelitoare de neauă, de o palmă și ceva.

Joi 8/20 Dec. 83. Iarna! peste tot neauă, la ora 7 dimineața — 6° R. Sunete de sănii în toate stradele. — Splendid apus roșu de soare, toate ramurile arborilor încărcate de neauă....

Duminecă 11/23 Dec. 83. „Junimea” de aseară foarte numeroasă; element strein, mie aproape ostil, tânărul A. Beldimano; Olănescu, Hasdeu ș. a. m. d.....—Zilnic bucuria de la scrisorile Liviei din Sinaia; se întoarță cu Curtea regală la sfârșitul acestei săptămâni.—....

Luni 12/24 Dec. De la Alecsandri scrisoare cu o grijă plină de simțire delicată pentru fratele său de la Paris, bolnav....

Marți 13/25 Dec. 83. Iarnă, mereu iarnă. Aceeași neauă înaltă, astăzi la 7 dimineața — 5° R. Livia încă în Sinaia, eu [am] făcut aseară ultima corectură la prefața și la arătarea cuprinsului la volumul Poeziilor lui Eminescu.

București 13/25 Decembrie 1883¹.

Iubite Domnule Alecsandri,

Vă sunt foarte recunoscător că-mi dați prilejul de a scrie fratelui D-voastră, i-am și scris astăzi, cu atât

¹. Textul scrisorii, în românește; transcris de altă mână, probabil de fiica sa.

mai mulțumit, cu cât „Dorul de morți”¹ mi-a plăcut în adevăr, abstrăgând de intenția delicată ce ați atribuit scrisorii mele. Ce bine se citesc unele expresii adevărat populare, întrebuițate în gura unui idealist ca Iorgu. De ex. la pag. 333, col[oana] 2: „minunata încolțire a acelei cerești sămințe”², „mișcările ei *neisprăvite*” etc. Și toată descrierea călugăriței la fântână e foarte frumoasă.

Începutul, dacă este un început, promite mult.

Admirabilă e idea unei tragedii „Ovid”³.

Act. I. Ovid, din familie bogată, „eques” (cavaler), frumos la față, deși cu nasul mare, berbant (vorba ceea: nas mare...), dar un berbant tânăr și genial (d. e. Alecsandri în tinerețe), urmărit de iubirea fără saț a femeilor, încunjurat de amicii săi poeți: Tibullus, Propertius, Gallus și de medicul Celsus, purtat de favoarea publicului din Roma.

Act. II. Favoarea generală și alți amici, ca Maximus, Hyginus, Cotta, Rufinus din Curtea lui Augustus îl aduc în apropierea Cesarului. August, fabricant și el (în tinerețe) de versuri mult mai licențioase decât „Ars amandi” a lui Ovid, se învârtește la bătrânețe în conversație cu Ovid, dar rămâne tiran prepuitor în inimă (grea figură de teatru).

Act. III. Pasiunea între tânăra Iulia (nepoata de tată a lui August și fata lui Agrippa) și Ovid. Ovid

¹. O novelă de Iancu Alecsandri publicată în „Convorbiri literare” de la 1 Decembrie 1883: Într-o călătorie, un prieten (Iorgu) povestește celuiilalt iubirea lui curată către o tânără călugăriță, care, deși mișcată de mărturisirea lui, îi declară că fuge de ispitele pă-mântești, și aleargă spre rugăciune la picioarele Maicei Prea-Curate să-i ceară „mântuitorul ei ajutor”. Dar, după plecarea lui, dorul de el o consumă și ea moare în vara următoare.

Ca răspuns la scrisoarea lui Maiorescu, Iancu Alecsandri îi trimite scrisoarea din Paris, Martie 1884 (publicată în „Convorbiri literare” din 1 Iulie 1884), în care semnaleză întâlnirea de idei între cosmogonia din Satira I a lui Eminescu și un text caldean.

². A iubirei.

³. Despre care se vede că-i scrisese Alecsandri că se gândește să o scrie.

cântase deja pe maică-sa Iulia, sub numele de Corinna, (Poate, a treia soție a lui Ovid, pe care se zice că o iubea, trebuie să fie ignorată în tragedie). Dar Iulia e frumoasă și intrigantă.

Act. IV. Catastrofa. Iulia, în mijlocul intrigilor ei cu mulți bărbați, vrea să-i atragă pe toți împreună cu Ovid într'o conjurare pentru succesiunea la tron a fratelui ei Agrippa în contra tatălui vitreg Tiberius. August, sub influența Liviei, surprinde o scenă de jumătate orgie, jumătate conspirare, și exilează atât pe nepoată-sa Iulia, cât și pe Ovid, luând la acesta de pretext poeziile lui desfrânate.

Act. V. Ovid în Tomi, încunjurat de admirarea și a acestor indigeni, vorbindu-le în limba lor barbară (ce limbă va fi fost și aceea? „tracică?"; dar zici tracică sau zici X, tot atâta este), în mijlocul unei festivități barbare spre glorificarea lui, moare de nostalgia Romei.

Vă rog nu-mi luați în nume de rău, că mi-am aruncat aici pe hârtie câteva reminiscențe clasice. Cine știe la ce gând mai bun vă poate aduce? Și apoi, din multe buruiene se face parfumul.

Chestia cea mare e cauza catastrofei, dacă e vorba de oarecare fidelitate istorică. Cu siguranță, nu se știe nimic. Eu am dat aici o explicație ce mi-a părut totdeauna ca mai probabilă. Veți fi remarcat că Ovid își atribuie însuși oarecare vină, o vină îndoită. În prima elegie a „Tristelor" zice că geniul său i-a cauzat exilul. Apoi în lunga elegie din cartea II a „Tristelor" (vers 207) vorbește de două cauze a[le] pierderii lui, de versurile sale și de o ofensă fără voie, asupra căreia nu se va explica niciodată. Tot în această elegie, vers 122, 123, zice că este căzut sub povara unei singure crime, dar a unei crime sau greșeli grave.

Riscată (istoricește) este în scenariul de mai sus figura *junei* Iulia. Probabila relație de amor între Ovid și Iulia este cea cu Iulia *mama* (fata lui August), care pe urmă a fost silită a se căsători cu Tiberius și a fost și ea exilată, vre-o 9 ani înainte de exilul fiicei sale Iulia. Dar totmai în timpul splendoarei lui Ovid această Iulie mamă nu era la Roma, ci în exil. Iar că Ovid a trebuit să fie în relație și cu Iulia fata (nepoata lui August) se vede din simultaneitatea exilului ei cu exilul lui. Apoi, dacă a fost în oare-care relații, e ușor a admite că și această relație s'a întemeiat mai ales pe..... nasul cel mare al lui Ovid.

Dar în fine aceasta Dumnezeu să o mai descurce... și poetul.

Al D-voastră devotat

T. Maiorescu

P. S. Volumul poeziilor lui Eminescu apare peste 8 zile. Vi-l voi trimite îndată. Vă trimet astăzi sub bandă „Schițele din Moldova“ de Kotzebue, publicate în broșură.

Buc[urești] 16/28 Dec. 83. Iarnă! Neauă! — 5° R la ora 7 dimineața...

Son Excellence Mr. le Baron de Saurma

Mr. Maioresco aura l'honneur de se rendre à la très aimable invitation de Mr. le Baron de Saurma pour le dîner du 2 Janvier.

16/28 Déc. 1883.

Sâmbătă 17/29 Decembrie 83.

Telegr[amă]

M-lle Romalo, demoiselle d'honneur de Sa Majesté la Reine,

Sinaia.

Nous vous prions de bien vouloir présenter nos respectueux hommages et félicitations à Sa Majesté la Reine¹.

Maioresco.

¹. Pentru ziua nașterii sale, 29 Decembrie.

București 20 Dec. 83/1 Ianuarie 1884. Frig. — 7° R
la ora 7 dimineața. Livia încă tot în Sinaia, eu supra-
hărțuit și obosit de Cameră, advocatură și literatură¹...
Astăzi la 6^{1/4} seara [s'a] închis Camera în acest an.
Începerea din nou [la] 10/22 Ianuarie 1884.

Seara, lectură la Bothmer cu al-de Negruzzi.

Miercuri ^{21 Dec. 1883}_{2 Ianuarie 1884} Foarte frig, mai frig decât ieri.

La 7^{1/2} dîner la Baron Saurma, în onoarea mea, pare-se.
Eu la dreapta lui Saurma, prefectul poliției Radu Mihai
la stînga, vis-à-vis Soleiman-bey (ministru plenipotențiar
al Turciei), la dreapta lui contele Diesbach (cu cravată
neagră; și altminteri ca un valet), însărcinatul de afaceri
francez, de origine elvețiană, la stînga Sanderson, însărci-
nat de afaceri englez. Afară de aceștia, încă consulul
elvețian Staub, Dr. Calenderu, Beldimano, Austr[iacul] v.
Mezey, Kremnitz și contele Monts. 12 persoane. — Seara
la 10^{3/4} luat rămas-bun la gară de la al-de Negruzzi,
care plecau la Iași.

Son Excellence Monsieur W. de Kotzebue

Ancien Ministre-résident,

Orrenhof (Ehstland).

Chemin de fer Baltique.

(Russie) Station Rasick

(par la poste de Risti)

București, ^{23 Decembrie 1883}_{4 Ianuarie 1884}

Prea onorate Domn,

În sfârșit e vorba ca d. de Giers² să se înapoieze la
Petersburg. înainte de asta să fie la Viena la 3/15 Ianuarie.

¹. Trebuie să fie vorba, de bună seamă, mai ales de munca
greă cu tipărirea grabnică (corecturi până la ora 3 noaptea) a poe-
ziilor lui Eminescu, despre care ținea, se vede, să apară de Crăciun
și Anul nou; la aceasta se adăugase în același timp munca cu corec-
tarea traducerii și îngrijirea tipăririi „Schițelor din Moldova“, tra-
duse de Anna Rosetti.

². Cumnat cu Kotzebue; soțiile lor, surorile Cantacuzino

Aștept anume de 2 săptămâni știrea asta, ca să trimet la adresa din Petersburg a Excelenței sale, pentru stimatul autor, volumașul acum apărut, frumos tipărit „W. de Kotzebue. Schițe din Moldova“¹.

Mai de mult vă trimesesem la aceeași adresă două numere din „Convorbiri literare“ cu traducerea întâielor două schițe. Oare le veți fi primit? Căci în răstimp domnul de Giers devenise ministru de externe efectiv, și cu ocupația sa, probabil supraincercată....

În orice caz, acum e ca atare întregul volum tipărit și, dacă nu primesc contra-ordin, trimet 4 exemplare la Petersburg, îndată ce întoarcerea ministrului D-voastră va fi telegrafiată ziarelor.

Schițele devenite acum accesibile compatrioților mei găesc un cald răsunet. Sânt cerute și citite în toate părțile și toți se bucură citindu-le².

Traducerea, care e într'adevăr reușită, a apărut anonim. Autorului însă nu se cuvine să i se ascundă că

Moldovence, de neam. Cf. articolul lui T. Maiorescu „Întru amintirea lui Wilhelm de Kotzebue“, *Critice*, vol. III.

Nicolaie de Giers (1820-1896), dintr'o familie suedează din Finlanda, era din 1895 ajutorul ministrului de externe Prințul Gorceacov, iar din 1882 urmașul acestuia ca ministru de externe. Era protivnic al poftelor panslaviste de războiu. Subt el nu s'a mai reînnoit alianța Rusiei cu Germania și s'a încheiat alianța cu Franța.

¹. De fapt, titlul volumului este „W. de K o t z e b u e, *Din Moldova*. Descrieri și Schițe (traducere din limba germană)“. București, Ig[natz] Haimann, librar editor, 1884.

„Prefața traducătorului“, rămas anonim la publicarea în volum, e datată: București, 9 Decemvrie 1883. În „Convorbiri literare“, unde apăruseră anterior, cu titlul *Schițe din Moldova* (în numerele Iulie și Noemvrie 1882, Iulie și Noemvrie 1883, Ianuarie și Fevruarie 1884), se indică traducătoarea prin inițiala numelui său: „trad[use] de A“ (Anna Rosetti).

La publicarea în volum, s'a înlocuit titlul din „Convorbiri literare“ cu unul mai apropiat de al originalului (*Aus der Moldau. Bilder und Skizzen*).

². Urma fraza următoare, pe care apoi a șters-o: Alecsandri este foarte mulțumit cu traducerea, Regina („in litteris“ îmi permit a numi pe Maiestatea Sa în al doilea rând) și-a exprimat bucuria despre aceasta ș. a. m. d.

este făcută de d-ra Anna Rosetti, o fiică a fostului prefect de poliție din București Radu Rosetti¹, și nepoată a mai cunoscutului președinte al Camerei Const. A. Rosetti.

Inteligența domnișoară, în vârstă de 29 de ani, a știut să redea cu finețe stilistică naturală, încă „nefrantzizita“, limbă românească a timpului Schițelor, și în genere a îmbrățișat și a împlinit cu iubire pentru obiect sarcina ce-și luase.

Acum vine rândul lui „Laskar Viorescu“.

Și astfel, fie ca acum, la venirea unui nou an, sunetul unor vremuri dispărute deșteptat din nou să nu pătrundă neplăcut la urechea D-voastră și să vă aducă încă odată veste despre recunoștința noastră pentru amabila înfățișare a poporului nostru.

Cu deosebită înaltă stimă,

Al D-voastră cu totul devotat

T. Maiorescu

Trimese poeziile lui Eminescu²:

1) Emiliei,

2) lui Chibici, 3) M-e Zoe Mandrea, 4) M-e Marian, 5) Annette, 6) M-lle Moyon, 7) Episcopului Popasu, 8) Leni Popasu³, 9) M-e Hurmuzachi, 10) Vasile Alecsandri, 11) Jean Alecsandri⁴, Paris, 12) lui Zizin Cantac[uzin].

¹. Radu D. Rosetti (1820-1868), fost (între 1846-1863) prefect la Gorj, apoi la Argeș, Brăila, între 1863-66 se dedică ziaristicii, publicând, sub pseudonimele „Udar“ (anagrama numelui său) și „Pauvre Diable“, mai ales bucăți satirice, în proză și în versuri. În ziare umoristice ostile Domnitorului Cuza. La 11 Fevr. 1866 e numit prefect al poliției Capitalei, funcțiune în care rămâne până la moartea sa. — Ca o moștenire, este gustul pentru literatură al fiicei sale Ana, și activitatea de gazetar și autor dramatic de comedii și reviste a fratelui ei Dimitrie R. Rosetti („Max“).

². Cf. nota de la pag. XVIII sq.

³. Vara sa Elena, fiica lui Constantin Popazu. Cf. pag. 13 (însemnarea din 15/27 Aprilie 1881) și pag. 19 (rândul al 5-lea, de jos).

⁴. Iancu Alecsandri răspunde la aceasta prin scrisoarea din Martie 1884 (publicată în „Convorbiri literare“ 1 Iulie 1884), în care semnalează, cu admirație, înrudirea dintre pasajul *La'nceput, pe când fînță nu era, nici nefînță...*, din „Satira I“ și un text caldean.

De trimes încă:

1. Exemplar de lux Reginei¹.
2. D-rei Mureșanu.
3. Mocioni, Pesta.
4. Societatea Acad[emică] [„România jună“] Viena².
5. Societatea Acad[emică] [„Junimea“] Cernăuți.
6. Gimnas[iul român] Brașov.
7. Grisebach².
8. Mitei².

Duminecă 25 Decembrie 1883 / 6 Ianuarie 1884. Viena³.
Sosit cu Staatsbahn la ora 2 după timpul de aici, sau 2,48 după amiazi, al nostru. De la Bucur[ești] — Viena, cl. I 154¹/₂ franci aur. În compartiment cu Dr. Capșa. Decădere ungurească, conductorii mai grosolani, prea lungă așteptare la revizia pașapoartelor la Orșova, cafea proastă la Pesta.

*Telegr[amă] Majoresco, Bucarest,
strada Mercur.*

Descendu Hôtel Métropole.

Titu

Am în etajul al 2-lea salonaș și cameră de culcare mare cu 2 paturi, cu 6¹/₂ fiorini pe zi. — Bun dîner în hotel à 3 fl., ¹/₂ sticlă Volnay 1 fl. 40 de kr. — Foarte urîtă vreme, ninsoare cu ploaie.

Regulă pentru Viena:

De locuit în Hôtel de France, cu frumoasa vedere spre Votivkirche.

Peste drum în curmeziș, Café Scherger (sau așa ceva), cu lumină electrică, mare.

¹. Făcut apoi un semn că s'a trimes.

² Șters rîndul, pentru același motiv.

³. Venea la Viena pentru chestiunea de care e vorba în scri-soarea sa de la 18/30 Noemvrie și în cea de la 26 Nov./8 Dec. 1883 către Etienne.

De mâncat la Breying, pe Graben, foarte bine
cu 2 fl. (prea mult cu 3).
Opera Curții, lojă în etajul II 15 fl.

Tratat cu v. Cassian.

Dîner [dat] de Etienne în Hôtel Imperial.

„ „ „ Dr. Max Strauss, Schottenring 14.

Văzut acolo pe Lippmann.

Supat cu Căpitanul Oppenheimer, Nibelungengasse.

Viena, Sâmbătă 31 Dec. 1883, 10 ore seara.

lubite vere¹,

Scuză-mă că nu pot veni la petrecerea de astă-seară. Mă văd reținut de alte obligațiuni până în ultimul moment al anului. Însă am scăpat cel puțin pentru mâine dimineață. Te rog dar să treci de dimineață (te aștept până la 12 ore) pe la mine, Hôtel Métropole, No. 95-96, ca să mergem la Eminescu. Ași dori asemenea să prânzim tot mâine împreună cu d. Brăescu. Vă rog înțelegeți-vă asupra orei și locului de întâlnire, — dacă nu ați dispus altcumva de această parte a zilei de mâine.

Petrecere bună și la revedere în anul nou!

T. Maiorescu

Petrecut cea din urmă oră a anului 1883 în camera mea de la otel, singur, aproape trist. Săptămâna aceasta trăită la Viena a fost parte muncă, parte timp de copil de școală, cu ciudată suferință.

¹. Textul scrisorii, în românește. Vărul era Dr. Constantin Popazu, student (sau încă de atunci doctor) în medicină; în 1882 era președintele „României june”. În timpul internării lui Eminescu în sanatoriul de la Oberdöbling, îl vizita și dădea lui Titu Maiorescu știri despre starea lui Eminescu. Cf. cele patru scrisori ale lui publicate de Gh. T. Kirileanu în anexele la articolul citat. Cf. pag. XXXI sq. și însemnarea de la 1 Ian. 1884.

[Anul] 1884

Viena, 1/13 Ianuarie 1884.

Telegr[amă]

Cantacuzène, Gara Bucecea (Rumänien).

Prosit Neujahr! Reise morgen ab. Bin Dienstag
Abend bei Ihnen.

Majoresco

Duminecă 1/13 Ianuarie 1884, am fost cu vărul meu
C. Popazu afară [din Viena] la Oberdöbling, la Institutul
de alienați Dr. Leidesdorf. Am vorbit cu Eminescu¹ și am
văzut pe gen[eralul] Cerchez². Prânzul la Breying, cu
Popazu și colegul său Brăescu-Filipescu din Roman.

Luni 2/14 Ianuarie 1884. Făcut încă în pripă cumpără-
turi, la ora 10 Carp³ la mine, la 11 plecat cu Nordbahn,
prin Cracovia, Lemberg la Ițcani, unde sosit Marți după
prânz la ora 4. (Pe drum, multă poetărie în cap⁴. Luat
trăsură, prin câmpuri de neaună și prin păduri, când noaptea
începuse a se lăsa, într'o oră și $\frac{1}{4}$ (pentru 5 — 6 fiorini),
făcut drumul la Hănțești la Zizin Cantacuzène. Încântător
la el, lumină electrică, Schopenhauer...

Miercuri 4/16 Ianuarie 1884, la ora $3\frac{1}{2}$ plecat de
la el cu sania lui..., în $\frac{3}{4}$ de oră la gara Bucecea. De la
 $4\frac{1}{2}$ până la 10 seara în tren spre Iași. La gară, Humpel
și Bodnărescu. Eu la otel Binder, dar încă la Emilia [la]
ceaiu până la 12.

¹. În registrul despre boala lui Eminescu al Doctorului Ober-
steiner e trecută următoarea observație la data 12 ianuarie 1884:
„Von der Isolierabteilung weg. Singt nicht mehr, eher deprimiert, giebt
nicht mehr die falschen Namen, liest. Besuch Majorescu's ohne nachhalti-
gen Einfluss“. (La I. Grămadă, op. cit., p. 38).

². Miluță Cerchez, internat tot acolo (cf. pag. 45, nota la în-
semnarea din 4/16 Martie 1882).

³. Petre Carp era atunci ministru al României la Viena, cf.
T. Majorescu, *Discursuri parlamentare*, III, 31-40.

⁴. Viel Dichterei im Kopf.

SOCIETATEA JUNIMEA

Intră
cine
vrea.

Remâne
cine
poate.

CITAȚIUNE.

Membrii tuturor triburilor Societății „Junimea”: fundatori, lipoveni, caracudă și cei nouă, sunt citați ca în ziua de 26 Octombrie curent să se afle la scaunul societății în Iași, unde se va da cu mult chef și cu puține parale, în Otelul Binder oarele 6 sara, al 22-le praznic tradițional. — Mâncarea va fi fudulie, ear băutura temelie.

Iași, 1885 Octombrie 15.

Noul secretar tot perpetuu
N. Gane.

P. S. Spiritul nu este de rigoare.

Joi 5/17 Ianuarie 1884. M'am închis în casă de dimineață, pentru toți, și până pe la ora 7 am compus pentru aniversara „[Junimei]“ o farsă (Monumente arheologice!), la 7 1/2 mâncat ceva, apoi seară de lectură „Junimea“ la Binder. Bine. Musiv-poemul (cochon) al lui Boghian¹ din Viena, alcătuit din versuri din „Convorbiri“.

Vineri 6/18, dimineața la Emilia, la prânz la al-de Negruzzi cu D-na Coralie Sevescu², la 6 1/2 „banchetul Junimei“ la Binder. Bine. De față vre o 47, și T. Rosetti, Mandrea, Urechia, tânărul Balș, pictorul Ghica, Creangă, bolnav, Bodnărescu ș. a. m. d. Farsa mea reușită. Cei-lalți [n'au adus] nimic. Foarte bune din vremea vechie poemul „Asmodeu“ al lui Naum, „Direcția nouă“³ a lui Jacques și cochonneria lui Pogor despre „Convorbiri“. Cu toții până la miezul-noptii.

Sâmbătă 7/19 Ianuarie 1884. De la 10—3 trebuie să fiu la Emilia, iar la 4 [să plec] cu Mandrea îndărăt la București, unde ieri, precum mi s'a depeșat, s'a înapoiat de la Sinaia Livia.

Telegr.

Iași 7/19 Ianuarie 1884.

M-e Maiorescu, București.

Strada Mercur, 1.

Suis demain Dimanche Bucarest, avec petit retard pour neige.

Titus

Sâmbătă 7/19 Ianuarie mâncat la prânz la Emilia, Valeria Micle, de 17 ani, mi-a cântat foarte frumos din gură, la 4 cu Mandrea și Dabija în sleeping-car, și col[onelul] Roznovanu și soția lui.

¹. Probabil acel D. Boghean, care a publicat în „Convorbiri literare“, 1 August 1886 traducerea articolului lui C. Schuchhardt „Cum se descopere un val roman“.

². Soră mai mare a d-nei Negruzzi; cf. p. 22, nota 1.

³. Titlul în românește.

Duminică 8/20 Ianuarie 1884 după ora 5, în București. Dimineața — 5° R. Livia acasă.

Bilanț la sfârșitul [anului] 1883.

Incasat, una peste alta, în a[nul] 1883, în total 63.163 de franci. Din aceștia plătit 10.000 de franci, ultimele datorii. Plasat 15.800. Cheltuit în călătorii 6.200 de fr., deci 32.000 de fr. Rămân de cheltuit pentru casă 31.163.

Miercuri 11/23 Ianuarie 1884. Astăzi ceva moină. Seara la 6 ¹/₂ dîner la al-de Iacovachi, cu Grig. Cozadini.....

Sâmbătă 14/26 Ianuarie 1884. Moină, +1° R. — Ieri la Camera, mă pregătisem să propun, cu Cozadini ș. a. m. d. amendamentul inamovibilității, când guvernul, uluind pe soți, retrage legea pentru salariile magistraților, deși ieri la discuția generală fusese admisă cu 56 de voturi contra 28. Ministru de justiție Voinov. — Seara, al-de Th. Rosetti, al-de Kremnitz și d-na Maria Constantinides cu sora ei Cleopatra Atanasiu ¹.

Luni 16/28 Ianuarie 1884. Dîner la Curte. Eu am condus la masă pe d-ra Zoe Bălăceanu. Stângăcie a generalului Crețeanu (mareșal al Palatului prov[izoriu]), care pur și simplu m'a sculat în picioare, spre a face loc lui Voinov. — Regina [a] vorbit mult cu mine. Regele rece, ca de obicei.

Miercuri 18/30 Ianuarie 1884. Ieri mi-a adus Chibici scrisoarea cu totul cu minte a lui Eminescu către el². Și-a revenit deci pe la 5/17 Ianuarie, după vre-o 6 luni și 8 zile.

¹. Cf. pag. 13.

². Datată: *Döbling 12/24 Ianuarie 1884*. Publicată de Gh. T. Kirileanu, în anexele articolului citat, de unde reprodusă la Torouțiu, *op. cit.* vol. IV, p. 157-9.

Luni. Ploaie cu neauă, frig. Seara la masă, d-na Cassia Rosetti cu Annette, d-ra (Natalia)¹ Ghica, tânărul Balș, Burghеле și Slavici. După masă a venit încă mama Leon Ghica (născută Balș) și mai târziu Grigore Buiucli de la Iași. Slavici ne-a citit, în încordată atenție generală noua sa novelă din viața țărănească cu Șofron, Simina și Iorgovan. Foarte bună. Seară animată, până pe la ora 1 noaptea.

Marți 21 Febr. Neauă. Seara, la masă, Cleopatra Lecca, după masă încă al-de Bothmer, stat de vorbă și ne-a citit el din „[Don] Juan“ al lui Byron până la ora 12.....

Miercuri 22 Febr. Încă ceva neauă, vreme întunecată și rece. N'am încasat nimic toată luna asta și nu mi-a venit nici un proces nou. — Seara, în fața lui Burghеле care sta să adoarmă, am citit copia Liviei (140 de pagine) a începutului noului roman al Reginei, controlat cu originalul. Lucru cam adormitor, obositor.

Duminică 26 Febr. Soare, dar încă ceva cam frig. De la 12 ¹/₂ până aproape de 3, convorbire cu Dimitrie Sturdza la mine. Întâi, în contra ducerii lui Slavici în Transilvania (la Sibiiu) spre a lua asupra-și redactarea unui nou ziar², apoi observări despre situația mea politică. Întâia oară auziiu de la el vorbindu-se de posibila abdicare a Regelui și despre necesitatea unei dinastii tot *streine*, în contra candidaților la tron posibili și sprijiniți de Rusia G. Bibescu, Grigorie Sturdza și tânărul Cuza.

Mi-a dat să înțeleg [că mi s'ar oferi] ministerul [instrucțiunii publice și al] cultelor, de oare ce Aurelian [a devenit] imposibil. — I-am răspuns că eu văd utilitatea mea în aducerea elementelor conservatoare moderate, Dimitrie Rosetti, Constantin Suțu, Pogor, prințul Știrbei,

¹. Adaos de d-na Livia Dymysa.

². *Tribuna*. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III p. 65 și vol. IV p. 89.

Ghermani, Triandafil, chiar Lahovari și General Manu, la o mărturisire pe față pentru politica occidentală a lui Sturdza, chiar sub conducerea lui Brătianu, și că *singur* nu pot intra în minister. — A rămas până la întoarcerea lui Carp de la Viena, îndată după revizuirea [Constituției]. Dar Sturdza vădit desamăgit.

Dîner la al-de Theodor Rosetti, a cărui zi a numelui [a fost] ieri, cu Burghеле, și plăcută seară de conversație.

[*Martie 1884.*]

Duminecă 4/16 Martie 1884. Timp frumos, soare, dar totuși abia +4° R la umbră, acum la ora 11. Căci Lunea trecută a fost timp posomorît, Marți ploaie, Miercuri și Joi *ninsoare*, Vineri rămăsese neaua, abia azi a dispărut. Zilele babelor¹.

Joia trecută s'a jucat „Hatmanul Baltag”², seara ceaiu la noi numai cu al-de Negruzzi și al-de Th. Rosetti. Actul al 2-lea și al 3-lea frumos și cu haz. Ieri cină la noi cu al-de Rosetti, Caudella, al-de Negruzzi, Misir, Flaișlen. — Ceartă între Negruzzi și Caragiali pentru modificări necesare. Caragiali violent, grosolan și inutilizabil. — Seara, „Junimea”, animată....

Marți 6 Martie. Începutul sesiunii anuale a Academiei. Ceartă a lui Sturdza cu Ureche.

Joia 8/20 Martie 84. Foarte cald. Dimineța la 8 +11° R, soare. Ieri până după ora 1 noaptea muzică la noi. Mai înainte, la masă, al-de Cozadini, al-de Negruzzi, A. Balș, Vlădoyanu, ofițerul Romalo, al-de Kremnitz, seara Lubicz și [violon]celistul Dimitrescu (abia la ora 11), al-de Mandrea, al-de [T.] Rosetti ș. a. m. d.

¹. Expresia aceasta în românește.

². Operă bufă în 3 acte și 5 tablouri, de Iacob Negruzzi și I. L. Caragiali, muzica de Ed. Caudella; publicată în „Convorbiri literare”, Maiu, Iunie și Iulie 1884.

Vineri 9/21 Martie 1884. Ziua de naștere a Clarei, foarte frumoasă zi, cald ca vara, dar încă nicăieri suprafețe de iarbă verde, deși foile arbuștilor de liliac stau gata să plesnească și sălciile au înverzit, de muguri. — La ora 9 noi 3 la gară, bilete pentru Târgoviște (cl. I à 10 lei 80 de bani), la ora 10 [la] Titu, după 25' pornit de acolo, la 11,10 stațiunea Nucet (herghelia Statului¹) 10' oprire, apoi Văcărești (idem), privire frumoasă asupra [mănăstirei] Dealului și a munților din spate acoperiți de neaună, la 12,15 în Târgoviște, cu frumoasă vedere, biserica mitropoliei, turnul Chindiei ș. a. m. d. Noi îndată cu trăsura (multe la gară) la hotel București, unde găsit pe prefectul Pruncu și col[onelul] Logadi la dejun (hanul național, mai interesant, se chiamă Mărinică), prânzit bine, la 1,15 cu trăsura mai departe, într'o $\frac{1}{2}$ de oră, peste lungul pod peste Ialomița, sus la [mănăstirea] Dealului, (șosea bună), acolo ne-a ajuns din urmă cu trăsura Vlăhuța; noi îndată, cu un călugăr, mai departe pe jos peste vârful dealului, apoi la o casă drept la vale spre Viforîta, pe o căldură foarte mare, cu soare, sosire în satul Viforîta după $\frac{3}{4}$ de oră, iute vizitat mănăstirea, trăsurile așteptau, de la Viforîta până la Târgoviște 20' cu trăsura. Sus pe munte în spatele Dealului, în tufiș, găsit milioane de un fel de vioarele de Alpi (?) albe foarte frumos înflorite, călugărul le zicea „măseaua ciutei”¹. — La 3,55 trenul a plecat cu noi îndărăt, la 5 $\frac{1}{2}$ a fost la Titu, acolo așteptare plăcută, peste o oră, pe banca liniștită, caldă, a stațiunii, luat cafea neagră și dulceață, tânărul Ghica (Guliță-effendi) a cerut să fie prezentat familiei mele, la 6,45 mai departe, la 7,50 seara acasă.—Foarte plăcut și [eu] întremat.

Sâmbătă 10/22 Martie 84. Soare, grozav de cald, la ora 1, la umbră, +20° R. Seara, foarte animată „Juni-

¹. Expresia în românește.

mea". [Participanți] noi: tânărul Miclescu, ofițerul? Bel-diman.

Marți 13/25 Martie 1884. De Duminică încoace, ploaie, și azi. La ora 7 dimineața +6° R. — Academia și interminabile comisiuni, la care [am] luat parte. Săptămâna viitoare e vorba să fie la Cămară revizuirea [Constituției]. Seara John Ghica și Alecsandri la mine, în comisiunea pentru cântece populare române. Livia ne-a cântat foarte îndemânatec la piano fel de fel [de cântece] din broșurile trimise [la Academie]. Au fost de față și I. Negruzzi și al-de Theodor Rosetti.

Miercuri 14/26 Martie 84. Soare, apoi adevărată ploaie de primăvară și multe fulgere.

Convorbire cu Alex. Lahovary: S'a făcut fuziunea tuturor conservatorilor cu Vernescanii și cu partea esențială a Frațiunii¹ (Holban, Șendrea, Anghel ș. a. m. d.) Titlul: liberal-conservatori; șefi: L. Catargi și Vernescu, un jurnal „România”, un club de întrunire la conservatori. Nu [au intrat] în fuziune: Dim. Brătianu, care s'a declarat exclusiv liberal și anti-conservator, dar vrea să-i sprijine în opoziția în potrivea lui Ion Brătianu, 2) Georges Bibescu, care ține de Dim. Brătianu, 3) Kogălniceanu. Cu Vernescanii în grupa opoziției este și N. Blaremburg.

Redactori ai „României”, 10: 5 Vernescani și 5 conservatori (în deosebi: Receanu, Meitani; Peucescu, Jean Lahovary). Dacă după revizuire [va fi] minister de alegeri cu Ion Brătianu, această opoziție se va abține de la alegeri și va agita în tot felul în potrivea revizuirii ca lovitură de Stat. Numai un minister moderat, fără I. Brătianu], cumva George Cantă[cuzino], Teodor Rosetti cu noi, i-ar îndupleca să primească revizuirea ca un fapt

¹. „Frațiunea liberă și independentă” de la Iași. Cf. *Însemnări zilnice*, I, p. 143, nota 3.

implinit și să ia parte la alegeri. Sau Georges Can[tacuzino], sau Teod. Rosetti cu roșii, dar atunci și cu elementele lor, în toate cazurile însă fără Ion Brătianu.

Joi 15/27 Martie 1884. Soare, cald; dar încă nu iarbă cum se cade, deși totuși [a răsărit pe alocuri]. Convorbire cu prințul Al. Știrbey, la fel ca cea cu Lahovary.

Sâmbătă 17/29 Martie 84. Ieri ploaie; astăzi innuorat și mai rece. Dimineața la 7^{1/2}, + 6° R. Seara „Junimea”, Caragiali lipsit de tact¹ ca la mahală, în discuția cu Alecsandri.....

Tel[egramă] Craiova $\frac{20 \text{ Martie}}{1 \text{ Aprilie}}$ 1884.

Domnului Ministru Voinov, București.

M'ați autorizat a mă adresa la D-voastră la caz de dificultăți în chestia Filișanu-Baron Hye², materia fiind internațională. — În urma adresei D-voastră No. 741, Trib[unalul] Craiova a refuzat admiterea în posesiunea imobiliară a supusului elin Caneciu. Terminul legalizării partagiului Filișanu fiind mâine, rog explicați Procurorului telegrafic sensul sus citatei adrese, că prin articolul 7 nu s'a abrogat dreptul Austriacilor creștini garantat prin Conv[enția] comerc[ială] de a dobândi imobile, mai ales prin succesiune de la Româncă. Cred că este datoria noastră a tuturor de a preveni complicațiunii internaționale, în cari dreptatea nu ar fi în partea noastră.

Maiorescu

Miercuri³ 21 Martie 84. Ministrul telegrafiat în acest sens Primului-procuror Miteșcu. Totuși Procurorul Calo-

¹. În text: mahală-tartion.

². Poate cel care la 1856 (fiind șef de secție la Ministerul de justiție din Viena) luase cu căldură apărarea lui Ioan Maiorescu. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 42 și însemn. din 17, 19, 21 și 25 Febr. 1883.

³. Textul urmează în limba germană.

tescu vorbit violent contra, cu îndrăzneală de prost. Tribunalul amânat hotărîrea. Cu Hye și cu avocatul din Turnu-Severin Millescu rămas [în] Craiova și abia Miercuri noaptea la ora 4 plecat îndărăt la București.

Pe drum, cu domnul și doamna Săvoiu din Târgul-Jiului (invitare să vin la dâșii prin Filișani, trecătoarea Vulcan, [la] 2 ore Tismana). Foarte frig noaptea. Neauă.

Vineri 23 Martie / 4 Aprilie. Viscol. Ședință publică la Academie, cu Regele și Regina¹. Raportul meu în contra lui Țușcău sau mut. Cină la al-de Bothmer cu al-de Negruzzi și Annette. Eu foarte obosit.

Telegr[ame] București 24 Martie/5 Aprilie 1884.

Chibici, Wien, Poste restante.

Primit² scrisoarea. Dacă nu posibil altfel, veniți³ București. În ori ce caz telegrafiați ziua și ora sosirii, dacă Iași, dacă București.

Maiorescu

Carp, Iași.

Dacă⁴ permite starea sănătății în familie, rog vino îndată București.

Juvenis⁵

Advocat Ioan Manu, Focșani.

Fiind bolnav, nu pot veni Luni Focșani. Dacă se amână, voi veni la noul termin. Altminteri, voi înapoia banii lui Fleischer. Rog răspuns.

Maiorescu

¹. În această ședință a rostit Regele Carol I cuvântarea prin care a propus Academiei redactarea Dicționarului limbii române, oferind a o sprijini printr-o sumă anuală.

². În nemțește.

³. Chibici cu Eminescu.

⁴. Telegrama în românește.

⁵. Termin de recunoaștere și de solidaritate între membrii „Junimei”. Cf. nota la însemnarea din 29 Sept./11 Oct. 1882.

București 24 Martie 1884. Sâmbătă. Mereu frig, +4° R. — Noaptea asta a ars o parte din clădirea Universității, întreaga colecție botanică a D-rului Brândză a ars cu totul.

Luni¹ 26 Martie 1884. În Cameră, Brătianu își dă dimisia, fiindcă a rămas în minoritate asupra zilei când să înceapă discuția revizuirii. El voia mâine, Marți, Camera a votat Mercuri, îndemnată de C. A. Rosetti, care a fost foarte mordant contra lui Dimancea, Stolojanu etc.

Marți 27. Ploaie rece. — Camera, [cu] 84 voturi contra 25, votează moțiunea de încredere lui Brătianu. Noi ne-am abținut. Carp aici. La mine între 5 și 6.

Sara la 8, Eminescu reîntors cu Chibici, din Florența. Eu la gară, cu mai mulți. Mai pe urmă Chibici la noi, cu Rosetti și nevastă-sa, Kremnitz cu Mite, Burghеле, Jacques, Slavici, povestind despre Eminescu.

Mercuri 28 Martie/9 Aprilie 1884. Ziua de naștere a Liviei, ploaie torențială rece, toată ziua. Dimineața Academie; la 11¹/₄ convorbire cu Carp, că Brătianu primește principiile noastre de administrație; de la 11¹/₂ — 12¹/₂ [la] tribunalul de comerț (procesul Băncii contra Athanasiu), la 12¹/₂ prânz repede, la 1 Cameră până la 6¹/₂. Eu vorbit de 2 ori la întâia desbatere a revizuirii². La cină, al-de Negruzzi, al-de Kremnitz, al-de Th. Rosetti și Slavici cu Burghеле, îndată după aceea Melchisedek și apoi Vlădoyanu și Dimitrescu, la muzică bisericească și trio. Eu, în răstimp, [am] corectat stenograma până la 10³/₄. — Culcat la 1.

Joi 29 Martie / 10 Aprilie 84. Sculat la ora 6. Cer acoperit, +4° R. Academie, procese, Camera. Seara, la

¹. Însemnarea din această zi și din cea următoare, precum și data celei de-a treia, în românește. Mai departe, în limba germană.

². Vezi Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 235—251.

7, dîner în onoarea lui Alecsandri la Hôtel Boulevard, dat de noi „Junimea“. Alecsandri, John Ghica, D. Sturdza, Exarchu, Hasdeu, Urechia, Crețeanu, T. Rosetti, Mandrea, col[onel] Șerbănescu, col[onel] Bengescu [- Dabija], G. Lahovari, Petroni, Laurianu, Ang. Dimitrescu, Stemil, Duiliu Zamfirescu, Nica, Slavici, Gane, 2 Negruzzi, Ollănescu, A. Balș. — Foarte bine. A venit încă și Carp, și Ventura, la sfârșit.

Vineri. Cald, timp frumos. Audiență academică la rege, seara, cu mine, Alecsandri și Hasdeu, despre Dicționar¹.

Sâmbătă. Ploaie, dar cald. Continuu Academie dimineața, peste zi Camera, astăzi până la 7^{1/4} seara.

Aprilie 1884.

1/13. *Duminecă*, Floriile noastre. Călduț, dar cerul înnuorat.

2/14 *Aprilie 1884. Luni.* Soare, cald, dimineața la 4^{1/2}, + 7° R. — Astăzi Cameră de la 1 până la 8^{3/4}. Votare asupra revizuirii legii electorale în discuție generală și obținută cu sila asupra articolului 1, cu cele 3 colegii. — Grădișteanu, răgușit și teatral, [a] vorbit 2 ore. Apoi eu ^{3/4} de oră și 5 minute cuvântarea principală². După aceea C. A. Rosetti, în sfârșit Brătianu. Toți cel puțin foarte politicoși cu mine³. La vot, Brătianu părăsit de C. A. Rosetti, Nacu, Nic[olae] Ionescu, D. Giani, Cantili, Grădișteanu, Ianoli, Panu, . a. m. d.

6/18 *Aprilie 84.* Foarte cald de 3 zile, dimineața la ora 8, + 17° R. — [Sesiunea] Academiei [a fost] închisă

¹. Hasdeu a fost însărcinat să redacteze Dicționarul limbei române; a publicat începutul unui *Magnum Etymologicum Romanicæ*.

². Mai ținuse una, mai scurtă, în ajun. Vezi *op. cit.*, vol. III p. 252—287.

³. Cf. cuvântarea lui C. A. Rosetti, *ib.* p. 287—301.

abia Miercuri (alaltăieri), [am] făcut corecturile la cuvântarea de la Cameră. Acum azi, întâi să determin pe Eminescu să plece la Iași și să-l însoțesc la gară. Apoi, de mâine încolo, [este] posibilă liniștea sărbătorilor. Timp de mare încordare, foarte obositor.

Telegramă

Doamnei Humpel¹

Iassi.

Eminescu, restabilit, sosește la Iași mâine, Sâmbătă, amiazi, cu trenul din București. Înștiințează amicii. Îngrijiți odaia. Chibici aduce scrisoare cu amănunte.

Maiorescu

[Scris] scrisoare Emiliei, cu amănunte despre Eminescu, care are memoria întreagă, dar [este] fără voință, are neliniște în privința existenței sale, avarie de bani².

Duminea Paștelor 8/20 Aprilie 1884. Mâncat la al-de Kremnitz, $\frac{1}{2}$ de oră baroneasa Witzleben, apoi skat. Plicticos. Nenorocirea cu circul Sidoli.....

Lunea Paștelor..... Seara, Clara și Livia la concertul Grünfeld.....

Marți 10/22 Aprilie 84. Ploaie, dar pe la ora 6 frumos, în genere cald. Cu al-de Bothmer mâncat la Villa Regală. Foarte plăcut.

Miercuri 11/23 Apr. 84. Ploios, dar cald primăvăratec. Seara Lubicz, ne-a cântat la piano admirabil, până la ora 1 după miezul-noptii. Mai erau și soția lui și Burghel. Mandrea a venit din întâmplare.

¹. Telegrama în românește. Forma d'întâi: „Eminescu sosește mâine Sâmbătă amiazi cu trenul din București. Înștiințează pe [Miron] Pompilie, Misir, Melik. Îngrijiți odaia lui proprie, cu pat bun, lângă vreun amic. Chibici aduce scrisoare cu amănunte. Titu“.

². Cf. extrem de interesanta scrisoare la Torouțiu, *op. cit.* vol. VI, p. 47—50.

Vineri 13/25 Aprilie 1884. Seara, sosirea în București a perechei princiare moștenitoare austriace Rudolf și Ștefania. Timp rece, aspru. Eu cu Livia [am] privit retragerea cu torțe iluminată, de la 8—9 la Piața Episcopiei.

Sâmbătă 14/26 Apr. Ploaie cu găleata, rece. Noi seara în baignoire No. 3 privit la bal paré. Doamnele în costum românesc. Aranjament prostesc cu dansuri sălbatece de călușari ale lui Moceanu, ca și când noi am fi Botocuzi. — La 9¹/₂ au venit în sală jos pentru 5 minute regele și regina cu perechea princiară moștenitoare, și apoi până la 10¹/₂ sus în loja din mijloc. Rudolf plăcut la înfățișare și arătând vioiu, Ștefania ca o mică prăjină cu cap, roșie ca chinovarul, cu ochișori de purceluș. La miezul-noptii, au plecat cu trenul pe la Turnul-Severin la Belgrad. Nici unul dintre noi conservatorii n'a fost prezentat cumva. General Florescu n'a primit nici măcar o invitare la teatru. Eu cel puțin o lojă baignoire, ca Lahovary și Știrbey.

Luni 15/27 Apr. 84. Tot frig. La ora 4, adjutantul col[onel] Candiano-Popescu aduse la mine pe Dr. Ed. Brockhaus¹ și pe fiul său, muzicalul referendar. I-am luat de la Candiano, i-am dus cu trăsura la Cotroceni, [la] Cișmigiu, i-am oprit la masă (după masă referendarul a cântat, frumușel, duete cu Livia), apoi la 10¹/₂ seara i-am dus încă ¹/₄ de oră la teatru (concertul Grünfeld). — De la 8—9¹/₂ seara, la mine și Dr. Kleser, redactor la „Kölnische Zeitung“, recomandat de Engelcken².

Mărți 16/28 Aprilie 84. Ploaie. Brockhaus la prânz la Mite, Clara se duce cu cel mai mare [dintre cei 2 Brockhaus] să facă cumpărături, de la 3¹/₄—4¹/₂ sânt primiți de regele și regina, la 6¹/₂ îi iau de la hotel Labes și-i

¹. Cf. nota la însemnarea din 24 Fevr. 1882.

². Unchiul d-nei Maiorescu. Vezi *Însemnări zilnice*, I, 255.

duc cu trăsura la al-de N. Mandrea la masă, unde eram 14 (și al-de Th. Rosetti, al-de Kremnitz, al-de col[onel] Gigurtu și Burghеле). Masă neîndemânatecă, soirée de casse-casse. Seara [s'a] cântat din gură. La 11 ¹/₄ își iau rămas-bun, fiindcă mâine pleacă prin Pesta acasă.

Vineri 20 Aprilie / 2 Maiu 1884. Eu acum, ora 4 ¹/₂ dimineața, în Focșani, otel Triandafil, Procesul Fleischer. Ieri, în sfârșit, s'a făcut iarăși ceva mai cald. Procesul amânat.

Sâmbătă 21 Aprilie / 3 Maiu. La ora 5 dimineața în București. În sfârșit, cald, cald, încât la ora 6 seara putem fi în grădină. — Zizin Cantacuzène aici, și Carp, vorbit [cu el] la ora 7 ¹/₂ dimineața; pleacă la ora 9 la Viena îndărăt și vine iarăși înapoi la 10 Maiu.

Telegr[amă]

Dum[inecă] 22 Apr. / 4 Maiu 1884.

Hotel Nanoescu,

Curtea Argeș.

Rog opriți pentru mâine Luni odae bună cu 2 paturi.
Maiorescu.

Telegramă

București 24 Aprilie / 6 Maiu 1884.

D-ra Natalia Romalo,

Sinaia.

Vă rugăm să binevoiți a prezenta Maiestăței Sale Reginei respectuoasele noastre omagii și felicitări pentru sărbătoarea de astăzi.

[Maiorescu.

Luni, ora 9 dimineața, Marți, până Miercuri ora 8 seara, 23—25 Aprilie 84, excursie cu Wilhelm¹ prin Curtea-de-Argeș, Mușcelele—Câmpulung—Nămăești—Pi-

¹. Dr. Kremnitz, cumnatul său.

tești—București. Foarte cald și frumos. Toți pomii înfloriți. Despre această [excursie], carnet de călătorie.

Joi 26 Aprilie / 8 Maiu 1884. București. Găsit acasă multe scrisori, de la W. v. Kotzebue, Paul Dehn, Slavici ș. a. m. d....

Maiu 1884.

1/13. Toată săptămâna trecută, cald, în unele zile căldura foarte apăsătoare, adesea vârtej de vânt care usucă tot. — Sâmbătă noaptea 28 spre 29 Aprilie, încercare de rebeliune, neizbutită, a conservator-liberalilor Vernescu, Blaremborg, Florescu, Lahovari, după eșirea de la întrunirea din sala Bossel, la încercarea de a aprinde facile în piața Teatrului [național].

2/14 *Maiu.* La cină, docentul-privat Kristoffer Nyrop din Copenhaga, care vrea să învețe aici românește¹, Al. C. Balș, Vlăhuță, Jacques Negruzzi și Burghеле. După aceea, Zizin, al-de T. Rosetti, al-de Kremnitz. Citit actul întâi din noua operetă a lui Jacques („Beizadea Epaminonda”) ² și muzică. A venit și Lubicz.—Zilele astea am avut friguri, dar nu mult; luat chinină....

Duminecă 6/18 Maiu. De la 4/16 Maiu nu mai fumez (?).

Telegr[amă] ³

D-nei Maria Constantinide ⁴,

Brașov.

Vă rugăm să primiți cele mai sincere urări pentru viitorul junilor soți.

Maiorescu

¹ Romanist danez (1852-1931), fost profesor la Universitatea din Copenhaga (1894-1928), întemeietorul din nou al filologiei române în Danemarca; opere principale: „Grammaire historique de la langue française” (6 vol., Copenhaga 1899-1930) și foarte suggestiva „Vieața cuviintelor” 1901, ed. nouă 1925-31, 4 volume.

² Operă comică în 3 acte și 4 tablouri. Muzica de E. Caudella; publicată în „Convorbiri literare” din 1 Oct. și 1 Noem. 1885.

³ În românește.

⁴ Cf. p. 13 și însemnarea din 14/26 Ianuarie 1884.

Marți 8/20 Maiu 84¹. La 7 ore dimîn. în soare 22 R.

Joi 10/22 Maiu 84. Cu Livia, Clara și baby² văzut peste drum de Universitate defilarea armatei pe bulevard. Soare, foarte cald, prăfărie; la 2¹/₂ cu Camera felicitări la Palat. — Seara ploaie; la cină la al-de Kremnitz, cu baron Saurma. După masă, [jucat] cu el whist până la 11 ¹/₂.

Sâmbătă 12/24 Maiu 1884. Din nou timp frumos, dar mai răcoare, din cauza ploii.

De 9 zile n'am mai fumat de loc. Abia acum începe a-mi fi ceva mai greu.—Seara, masă cu al-de Kremnitz la Colosseum al lui Oppler. Foarte frumos.

Duminică 13/25 Maiu 1884. Frumos și cald. Am fost la George Cantacuzino. Opinia lui: 1) nu cu Brătianu, care acum a devenit imposibil. 2) [Să formăm] noi înșine ministerul, dacă ne e asigurat sprijinul opoziției, fără a fi priviți numai ca tranziție.

Poate Beizadè Mitică, dar [acesta] tranziție.

Regele însu-și dorește pe tinerii conservatori, fără L. Cat[argi] și Vernescu.

Joi 17/29 Maiu 84. Am fost ieri la Focșani, procesul Fleischer..., am sosit iarăși aici ast'diminează la ora 5. Ceva ploaie.... De 14 zile n'am mai fumat de loc.

Sâmbătă 19/31 Maiu 1884. Seara de la 9—11 vorbit la mine cu Carp, care se întoarnă mâine iarăși la Viena. Brătianu *inevitabil*, din cauza politicei externe (care, cum se știe, constă pe ³/₄ din informații bune și ¹/₄ combinații). România este acum factor de politică europeană, un factor important, mai important decât Italia. El [Brătianu] nu poate să se retragă, totul e îndreptat în contra Rusiei, și, negreșit, lucrurile pot rămânea așa latent încă 2—3 ani.

¹. Însemnarea din această zi în românește.

². Micul Kremnitz.

Poate mai repede, dacă se prăpădește împăratul Wilhelm. Chiar din motive interne Brătianu nu va cădea. Eu i-am răspuns că Brătianu se slăbește. El, Carp, socotește revoltă ș. a. m. d. ca [ceva] imposibil....

Duminecă. Cu Clara, Livia, Mite, la Sinaia. Tren de plăcere. Zi admirabilă. Seara la ora 10, îndărăt la București.

Luni 21 Maiu / 2 Iunie 1884. Timp frumos. Aseară, depeșă de la Carp, care mă chiamă pentru 24 de ore la Viena. Răspund astăzi astfel:

Ministre Carp,

Wien,

Richardgasse, 5.

Très occupé. Cependant... pourrais partir Samedi. Répond. Décision selon importance.

Titus

Miercuri 23 Maiu / 4 Iunie 84. Pe la ora 6, furtună puternică, mereu fulgere și tunete.—Aștept scrisoare de la Carp de la Viena. De 19 zile n'am mai fumat de fel.

Joi 24 Maiu 84. De la 4—7 Garden-Party la George Philipescu. Domnii în redingotă sau în jachetă de o singură culoare, pantaloni mai deschiși, *cilindru*, baston și mănuși-glace deschise sau semi-deschise. Bufet rece, vin roșu ș. a. m. d. În boschete, muzică militară. Miniștrii streini cu doamnele, d-na Otetelișanu, Mariette Ghyca, Sevescu, Crețeanu, Pherechidi, Prințesa Bibescu și cu cele 2 fiice ale sale ș. a. m. d.—Blague ennuyeuse.—În acest timp, Livia a fost la Cotroceni, la regina. Seara, noi am mâncat la [hotel] Boulevard cu al-de Kremnitz...

Lunea Rusaliilor 28 Maiu 1884. Ploaie multă de 2 zile, dar totuși din nou frumos în răstimpuri. Astăzi mâncat și jucat popice la Oppler cu al-de Kremnitz și Nicu Gane, și Chibici.—Nu mai fumez de 25 de zile.

Joi 31 Mai / 12 Iunie 1884. Iarăși frumos. Aseară muzică cu Natalia Ghica, fratele ei, mama, arhitectul Mandrea și Burghеле. — Continuu să nu fumez, de loc; mâine vor fi 4 săptămâni [de când nu mai fumez].

Iunie 1884.

Sâmbătă 2 Iunie, la ora 10 seara la ministrul Sturdza, cu familia, până la ora 12, voroavă, [făcut] cunoștință cu contesa Tornielli, cu ministrul plenipotențiar grec Dragumis.

Duminică 3 Iunie 1884. La prânz, Cozadini, Th. Rosetti, Gane. Politică. Greutăți din cauza dotației domeniilor Coroanei.

Marți 5/17 Iunie 1884.

Telegr[amă]¹

Iacob Negruzzi,

Iassi.

Prea târziu. Astăzi se votează dotațiunea regală.

Juvenis.

Astăzi, cuvântarea mea în Cameră asupra domeniilor Coroanei². Sărutat de Brătianu și de alții. Până la 12^{1/2} noaptea făcut corectura stenogramei.

București, 7/19 Iunie 1884.

S[ei]ne[r] Excellenz dem Rumän[ischen] Gesandten
Herrn Carp.

Wien, Richardgasse, 5.

Iubite Carp³,

Bine deci, să tratăm în scris despre chestia ministerială.

¹ În românește.

² Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, 302-319.

³ În limba germană. — Numai adresa și întâia frază sânt scrise de mâna lui Maiorescu; restul e transcris de altă mână, probabil de soția sau de fiica sa.

Situația internă este foarte grea, ți-am accentuat aceasta foarte mult la ultima noastră convorbire. Tu ai trecut repede peste asta. Eu însă nu; cred că deocamdată se va ajunge la o revoltă în București, poate și în alte părți. O revoltă este însă incalculabilă în urmările ei. Cu aceasta se leagă și retragerea din Cameră a lui C. A. R[osetti], [Petre] Grădișteanu și Tache Giani și starea la o parte la pândă a lui Kogălniceanu. Până unde e justă această prevedere, ne va arăta viitorul cel mai apropiat.

Dotația Coroanei a împins agitația la culme. Eu, firește, am vorbit la Cameră pentru, și am fost îmbrățișat și sărutat de Brătianu, fiindcă (cum a zis el) ași fi salvat chestiunea, dar oportun n'a fost proiectul acesta.

Studentii universitari s'au unit cu lucrătorii, din toate părțile se afâță, zi cu zi, oră cu oră.

Dacă mă voi fi înșelat în această amirosire a revoltei sau dacă revolta va fi reprimată energic (în orice caz la asta ar curge sânge), ar putea avea ființă atunci tratativele noastre ministeriale cu Brătianu și cu regele. În acest caz, următoarele:

1) Un rău este mai înainte de orice strigător și trebuie ușurat, ușurat astfel, încât țara să *simtă* asta imediat: oculta administrație de corupțiune în prefecturi, în justiție, în lucrările publice, chiar în administrația școlară. Prin urmare, noi ar trebui să obținem în orice caz 3 ministere: al justiției, al internelor și sau al cultelor, sau al domeniilor, sau al lucrărilor publice.

2) Amestecul în guvernare al deputaților cu protecție (gen[eral] Pilat, Dimancea) trebuie să înceteze cu desăvârșire în ramurile noastre de administrație.

3) Câțiva prefecți trebuie să fie imediat jertfiți: Kirițescu, Cost. Cercez, Pruncu, Brăiloiu; poate și primari.

4) În genere, Moldova, în cele de căpetenie, la dispoziția noastră.

5) Să fie aleși 30 până la 40 de deputați din gruparea noastră.

6) Inamovibilitatea Curților de apel, până în 6 luni; până atunci, liberă dispunere asupra locurilor de la tribunale, în afară de orice considerație de partid sau de protecție.

Încolo, programul nostru.

Ca ministru de interne, te văd pe tine, ca ministru de justiție pe Th. Rosetti, ca ministru de domenii sau de lucrări publice pe Știrbey. În rândul al doilea, ca figuri ministeriale de închipuit: Triandafil, [Grigore] Buiuciu, Mandrea, Ghermani, prezidentul de la Curtea de apel din Focșani Hințescu (după Voinov, vezi-bine, e posibil totul).

Eu însu-mi ași vrea, ca simplu deputat, să reprezint în Cameră noul guvern de principii și să nu părăsesc advocatura mea plină de succese, în orice caz să mă întorc la locul de profesor la Universitate, la București. Influența asupra tinerimei studioase îmi pare mereu foarte importantă.

Ce spui tu acum despre toate astea? — La 27 Iunie stil vechiu, probabil nu voi mai fi în București, ci în Elveția.

Al tău
J[uvenis].

Sâmbătă 9/21 Iunie 84. La noi la masă, al-de Th. Rosetti și Lecomte du Nouy cu colegile de școală ale Liviei, acum măritate, domnul și doamna Gold¹, domnul și doamna Valerian Ursianu, domnul și doamna Nasta.... Remarcabil de gentilă Ursianca. El, smintit.

¹. Nina Haret. Cf. pag. 7, nota 2.

Miercuri 13/25 Iunie 1884. La $12\frac{3}{4}$, + 24° R la umbră. De 2 zile, multă meditare și scrupule despre intrarea mea în ministerul Brătianu, cu Carp și Th. Rosetti.

Buc. 18/30 Iunie 1884.

Telegr[amă].

Advocat Badensky,

Brăila.

Veinstein împăcat, a luat banii și a fugit fără plată. Cartea Dumitale lăsată la mine.

Maiorescu.

Duminică 24 Iunie. De aproape 3 săptămâni nu mai fumez.

Miercuri 27 Iunie/9 Iulie 1884. Abia de Duminică încoace, deci și Luni și Marți *căldură mare de vară*; dar astăzi din nou ploaie. Luni, de la 5—10, o foarte frumoasă și, după rătăcire în pădure, foarte veselă excursie [la] Mogoșoaia, și, cu căruțe fără arcuri, la stațiune îndărăt, cu al-de Th. Rosetti, d-na Leon Ghica, fiica și 2 fii, Mandrea și Chibici.

Astăzi, Miercuri, la $9\frac{3}{4}$ condus pe Livia la gara Cotroceni, de unde a plecat la Sinaia cu regele, regina, d-rele Natalia Romalo, Zoe Bălăceanu și Theodori. Mulți domni acolo pentru [luat] rămas-bun. Toți în cilindru, cu redingotă (eu, nu prea convenabil, cu pălărie rotundă și cu jachetă neagră. De ținut minte pentru altă dată).

Astăzi la ora 4 după amiază plec cu Clara cu Orient-expresul la Viena, unde ajungem mâine Joi la ora 3. Biletul la vagon de dormit la trenul-expres de aici până la Viena, $37\frac{1}{2}$ franci de persoană; altminteri, încă biletul de clasa I 155 fr. până la Viena.

După aceea, ea pleacă mâine-seară de la Viena la Berlin (să vadă dentist și pe papă), apoi [la] Marienbad,

apoi iarăși [la] Berlin. Eu însă mâine seară spre Schuls-Tarasp.

Pentru cele ce au urmat mai departe în călătorie, micul caiet de călătorie negru în 8°.

Dar acum să însemnez din urmă cele politice. (Astăzi încă scris lui V. Alexandri și d-rului Ed. Brockhaus¹).

După cuvântarea mea la Cameră asupra dotației Coroanei, și cum Brătianu și ceilalți m'au felicitat pentru aceasta, am avut sentimentul precis: acum vine ceva important politicește.

Într'adevăr, Marți 12/24 Iunie 1884, am primit o depeșă de la Carp: să-l aștept a doua zi, Miercuri, la București. Fusesse chemat să vină de la Marienbad.

Miercuri 13/25 Iunie 1884, am chemat la mine între 5 și 6 pe Theod. Rosetti, N. Mandrea, tânărul Dem. Aug. Laurianu și Ștef. C. Mihăilescu la o pregătire împreună a condițiilor în care ar fi de acceptat ministerul. Am scris, ca rezultat al consfătuirii noastre următoarele²:

1) Trei miniștri din grupul nostru, ceilalți colegi onești (nu deande [= de-al-de] Stoloj[an] și Fleva).

2) Programul nostru publicat, în deosebi inamovibil[itatea] magistr[atului], lege de admisibilitate, etc.

3) Independența în resortul nostru.

4) 30—40 deput[ați] ai noștri.

5) Câțiva prefecți jertfiți: Take Anastasiu, Kirilescu, Pruncu, Cost. Cerkez, Vidrașcu (Bacău) ș. a. m. d.

6) Câteva distr[icte] moldovene la dispoziția noastră, în orice caz Iași, Vaslui, etc.

Miercuri 13/25 Iunie — seara la ora 9, veni la mine Carp, nespălat încă [de pe drum], descinsese la Hôtel Brofft, camera No. 9, luat de la gară de Sturdza, la otel vorbit cu Brătianu, căruia i-a spus că fără mine

¹. Cf. însemnările de la 15 și 16 Aprilie 1884.

². Toate aceste puncte, 1—6, scrise în românește.

nu intră în minister, că prin urmare trebuie întâi să vorbească cu mine. Rendez-vous a doua zi între Brătianu și mine la Carp.

Eu i-am comunicat [lui Carp] programul de mai sus, l-a acceptat, deci trebuie întâi să vorbim cu Theod. Ros[etti], fără de care eu, i-am declarat la rândul meu, nu vreau să intru [în minister]. Dar eu foarte rece și mai mult refuzând decât primind.

Carp a plecat îndărăt la otel, eu m'am dus chiar în seara aceea la Th. Rosetti, l-am sculat din pat și ne-am dus cu trăsura la otel la Carp, unde, după miezul-nopței, am convenit să încercăm ministerul, sub condiția acceptării aceluia program.

Măști 14/26 Iunie 1884, la ora 7 dimineața, a venit la mine Rosetti, slab [de voință] și ca un copil, ca de obicei, și mi-a spus că el *nu* poate primi. — Atunci (i-am spus eu, foarte vesel și bucuros), nici eu nu primesc. Că și ai mei erau contra.

Astfel, m'am dus atunci în această Măști, la ora 8 dimineața, la Carp la otel Brofft, și am găsit pe Brătianu deja acolo, în convorbire cu Carp.

Brătianu. Te-am sărutat în Cameră și ți-am mulțumit pentru discursul d-tale, dar n'am venit încă la d-ta acasă să te văd, fiindcă nu promisem răspuns de la d. Carp asupra propunerii de intrarea d-v[oastră] în minister¹.

Și începe apoi a spune (cu ciudate pauze în cugutare, în timpul cărora dintr'o dată tăcea cu totul și după 1/2 de minut sau după un minut îl aducea iarăși la șirul vorbei Carp) că nu mai merge cu acești miniștri, că ministrul cultelor Aurelian e gros de obraz, de 5 luni vrea să nu-l mai aibă și el nu pricepe nimic, că Voinov și procurorul general Ciru Oeconomu au declarat

¹. Spusele lui Brătianu, în românește; apoi, textul continuă în limba germană.

că, după lege, sânt neputincioși, la care Brătianu le-a spus că aceasta nu se poate și atunci ei și-au dat demisia.

Cu C. A. Rosetti nu mai e bine, fiul lui, Vintilă, conspiră în contra vieței lui, fiindcă el [Brătianu] i-a refuzat să-i dea în căsătorie pe fiica sa, influențează pe tatăl său slab ca un copil într'aceasta; Vintilă s'a exprimat la Paris, încă atunci când Pietraru¹ nu l-a nemerit: El, Vintilă, va ști să-l nemerească mai bine, dacă Pietraru e așa de imbecil,— și de-al de astea.

Eu. Din nenorocire, eu nu pot intra de-a binele în aceste tratative, fiindcă nu intru fără Theod[or] Rosetti, acesta însă mi-a declarat, acum o oră, că nu poate [intra].

Carp. Dar trebuie, totuși, să vorbim și despre celelalte lucruri, pentru cazul când Theodor Rosetti se răzgândește.

Eu. Da, dar atunci numai academic.

I-am spus apoi [lui Brătianu], în puține cuvinte, condițiile noastre; [ajungând] la independența resorturilor noastre, i-am spus că Manof și [Grigore] Tocilescu ar trebui [să fie] îndepărtați, întâiul ca hoț, al doilea ca incapabil², lucru la care Brătianu a convenit. La prefecti, a făcut rezerve în privința lui Kirîțescu, de Vidrașcu a spus că într'adevăr e smintit, dar că la Bacău sânt numai smintiți, ca Eugène Ghica și Retezeanu, încât nici un prefect cu minte nu poate s'o ducă acolo. La Take Anast[asiu] i-am spus că acesta e pentru el ceea ce era Nicolaide pentru Lascăr Catargi. El a tăcut. Ca colegi ai noștri [în minister], ne-a numit pe Stolojanu, la care Carp a zis; în nici un caz! apoi a numit pe Fălcoianu, războiu (noi: bun!), Codrescu,

1. Cel care săvârșise un atentat la viața lui Ioan C. Brătianu.

2. Funcționari superiori în ministerul instrucțiunii și al cultelor. Incapacitatea lui Tocilescu — cu consecvențe grave pentru țară — s'a arătat în anii următori în ideea nenorocită ce a avut, ca director al Muzeului de antichități, de a dărâma ceea ce mai rămăsese din monumentul de la *Adam-lisi* și a-i căra pietrele la București (căruțașii au aruncat o parte din ele în Dunăre), spre a-l reconstitui în fața Universității !!

deși nu e sigur dacă vrea, căci de sigur se simte în locurile ce are cu plată „comme le rat dans le frommage”. Noi n'am făcut nici o obiecție contra lui Codrescu.

Spuserăm că Iașii ar fi să ne aparțină nouă, lucru la care el nu conveni cu totul, ci spuse că partea din „Fracțiune” care s'a alăturat lui la dotația Coroanei, trebuie să fie respectată, d. e. Vizanti (Roman), care acum la ancheta din Galați era aproape să fie bătut, tocmai din cauza dotației Coroanei.

Astfel a mers conversația timp de 2 ore. Apoi el a trebuit să plece; la plecare, mi-a dat mâna, întrebând: „Domnule¹ Maioreseu, la intrare nu prea erai dispus. Cum ne despărțim acum, după 2 ore de convorbire?”

Eu. Îmi pare rău să vă spui: cam tot așa. Eu văd situația ceva mai grea; trebuie și administrație onestă și o destindere momentană a situației prea încordate. Fără Theodor Rosetti nu cred că am putea noi. Și el nu vrea încă.

Brătianu. Apoi atunci vom mai vedea. Eu am pregătit pe ai mei pentru intrarea d-tale și a d-lui Carp. Cât pentru T. Rosetti, să le vorbesc. Pentru numirea lui de Președinte la Casație mi-am făcut dușmani acolo pe G. Lahovary, Petrescu, Degre, până și bietul Zamfirescu aspira la Președinție. Acum noi am pierdut majoritatea la Casație.

Să mă mai înțeleg acum cu ai mei care sânt aici: Stolojanu, Fleva, Robescu, etc. —

Ne-am dat mâna și s'a dus.

Apoi² Joi seara a venit la mine Sturdza cu Carp. „pre a mă convinge să primesc³. Că Rusia este la spatele agitației opoziției]; că împăratul Austriei i-a spus

¹. Textul acum în românește.

². Textul continuă în neamște.

³. Textul: „um mich zu beirathen”.

lui (Sturdza) ce mult s'a dezvoltat România și cât de tare dorește acest lucru Austria, și contează acum pe România ca pe un Stat. Aceasta¹ arată progresul ce l-am făcut. Că el, Sturdza, vrea să depărteze pe Isvolski de aici (de la Legațiunea rusească), care este „un pilier de la maison Bibescu“, ceea ce i-a spus-o în față, zicându-i că aceasta nu se poate și că Legațiunea rusă trebuie să tracteze România, de acum înainte, precum se tractează Belgia, și că este nepomenit să vie agenții Puterilor streine să încurajeze demonstrații anti-dinastice și anti-guvernamentale ca ale lui G. Bibescu².

Și³ pe ministrul plenipotențiar fr[ancez], baronul Ring, va obține el, Sturdza, să-l mute din București.

Și soția lui Sturdza, Zoe, a venit la nevastă-mea, ca să o decidă să mă determine să intru în minister. Și regina încă i-a spus, în aceeași Joi, soției mele, la Cotroceni, că regele și dânsa mă roagă să primesc; la care nevastă-mea a spus că, atunci, ar putea să mă chieame regele și să-mi ceară însuși acest lucru. La aceasta regina: „O, d-ta nu cunoști pe bărbatul meu! El n'ar cere niciodată de la nimeni o jertfă“.

Astfel au mers acestea Joi, Vineri, Sâmbătă, cu Carp-Sturdza, dimineața și seara la mine.

Brătianu a spus după convorbirea cu mine că eu am fost prea *raide* și vreau să-l fac să capituleze prea mult.

Cu toate acestea, ei au hotărît Sâmbătă 16/23 Iunie 84 să roage și pe Rosetti să intre [în minister]. Brătianu a plecat după aceasta la Florica, Carp la Țibănești, iar Marți dimineața 19 Iunie/1 Iulie s'au înapoiat amândoi la București. În acest răstimp, Sturdza s'a dus la Th. Rosetti Duminecă dimineața și a obținut promisiunea lui

¹. Textul continuă acum în românește.

². Partea de la „Aceasta arată ...“ până aici, în românește.

³. Textul urmează în limba germană.

că va intra, precum mi-a comunicat îndată Duminecă dimineața Sturdza, încântat, și cum mi-a confirmat-o Rosetti însu-și, venind la mine între 1 și 2. După asta însă a luat o baie, s'a înturnat neliniștit ca un copil la nevastă-sa, și la ora 7 a venit la mine, găsimdu-mă la masă, și mi-a spus: „Zău, nu pot primi; te rog, du-te și spune-i lui Sturdza.“

Eu: Dacă tu nu primești, foarte bine, atunci nu primesc nici eu; sânt bucuros de asta, însă spune-i tu însu-ți lui Sturdza.

Asta a și făcut-o apoi, în aceeași Duminecă.

Duminecă seara, am avut o convorbire cu Pulchérie Rosetti singură. Ea e foarte hotărâtă și energică și are încredere în mine. Bărbatu-său o mințise că n'a zis nicio dată „da“. Încă atunci în Dumineca aceea, îndată după Dimitrie Sturdza, fusese la el Lascăr Catargi și vorbise foarte violent contra intrării lui Carp și a mele, la care Rosetti, după felul lui laș, nu i-a spus că el tocmai făgăduise, cu un minut înainte, că intră.

Pulchérie a făgăduit că va face pe bărbatu-său să fie *tare*: „pe răspunderea mea“, și a și făcut asta, această strașnică femeie vrednică de toată încrederea, cu toate cusururile ce are încolo...

Eu informasem în acest timp, confidențial, pe Alex. Lahovary și pe Alex. Știrbey despre starea lucrurilor. Ei erau indeciși, dar mai mult deconsiliau.

Grozav deconsilia, fără a ști ceva mai de aproape, Costică Boerescu, numind pe Brătianu „un cadavre pourri qu'on ne peut plus galvaniser“. De asemenea deconsilia Zizine Cantacuzène în scrisoarea sa către Mite.

Între acestea, directorul general de la Banque de Roumanie v. Frank contra proastei gospodării cu biletele de bancă a lui Carada la Banca națională. Agio

la aur între 4 și 5 %!! Contele Monts¹ vorbind cu mine în termeni foarte tari grozav contra corupțiunii „roșiilor“, spunându-mi că Costinescu și Carada, în toate afacerile, trebuie să fie întâi mituiți, că fostul ministru de războiu Slăniceanu a primit de la furnisorul german a 600 de șele 6 sau 8 lei de fiecare șa, și că asta se află în acte la legăția germană; că și generalul Florescu a primit de fiecare piesă de spălat militară o centimă, ca mită; că Brătianu însă e cinstit.

Din potrivă, ministrul plenipotențiar german baron Saurma m'a sfătuit să intru [în minister], fiindcă Brătianu e omul situației externe și știe ce se pune la cale acum la Curțile streine și inspiră acolo încredere.

Mărți 19 Iunie / 1 Iulie, Theod. Rosetti a avut apoi la Stătescu o întâlnire cu Brătianu, i-a arătat foarte energic (cum zice el) aceleași scrupule ca și mine, i-a declarat însă în cele din urma că e dispus să intre, în cazul când sânt primite în întregime condițiile noastre.

Asupra acestora multe consfătuiri ale roșiilor; Chițu cu totul contra noastră, tot așa Carada, dr. Romniceanu, probabil și Câmpineanu, înapoiat repede din streinătate. Din potrivă, Stătescu, Fleva, prefectul poliției Radu Mihai ci-că ar fi fost pentru noi. Toate jurnalele pline de noi, ș. a. m. d.

Astfel s'au tăragănat lucrurile Miercuri, Joi, Vineri. Vineri, în sfârșit, convorbire între Brătianu și Carp. Brătianu plângându-se din nou că eu sânt prea raide și că noi vrem să-l facem să capituleze prea mult. La aceasta, Carp: Dar de loc! doară el [Brătianu] ne-a chemat! nu are decât să încerce cu ai săi mai departe, dacă lucrul acesta îi este greu cu noi. *Brăt[ianu]*: „Să mai vedem!“².

¹. Consilier la legățiunea germană.

². Cuvintele lui Brătianu, în românește.

În sfârșit Sâmbătă 23 Iunie / 5 Iulie dimineața la ora 9¹/₂ vine Carp la mine și-mi spune că fuse la el Brătianu și i-a declarat că vrea să încerce încă alegerile cu ai săi: Fălcoianu la ministerul de războiu, el însuși la interne, Chițu la culte și Aurelian lăsat pe din afară.

În aceeași zi fu format și acest minister roșu.

Carp furios, supărător de impertinent față de mine, abia stăpânindu-și ciuda. Eu i-am spus că o să vadă încă revoltă la București. El mi-a spus că în Septemvrie o să rădă de mine despre asta.

El însuși are concediu până la 1 Septemvrie, se va duce după aceea la Viena, ca să prezente scrisorile sale de rechemare și va veni apoi în țară pentru alegeri. Căci vor intra la aceste alegeri 30 dintre ai noștri între cei aleși. Programul nostru să rămână: Juna dreaptă¹ neamestecată, [cu o situație] independentă, [uzând de] critică față de guvern, dar în nici un caz pactând cu „opозиția-unită“.

Eu am fost, firește, bucuros, am constatat însă curând după aceea că eram ca și depreciat în ochii celorlalți. Dar să fi primit ministerul, ar fi proferat injurii.

„România“² ne-a injuriat ca Schopenhaueriani.

Dimitrie Sturdza (ministru de externe) a venit încă Luni 25 Iunie foarte politicoș la mine: el speră că lucrul

1. Partidul tinerilor conservatori, „Junimiștii“. Cf. Titu Maiorescu, *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 128 și 149, și id., *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 7 (unde, vorbind de articolul său din *Deutsche Revue* de la 1 Ianuarie 1831, spune că era scris de autor pe a sa proprie răspundere, „nu în numele partidului conservator, pe care nu-l consultase, dar arătând comunitatea de vederi cu unii membri conducători at „junei drepte“: la 1831 nu se întrebuița încă numele de „junimist“ în politică“); cf. și p. 337.

2. Jurnalul oficios al partidului fuzionat liberal-conservator, de sub conducerea lui Lascăr Catargi și Gh. Vernescu. Cf. însemnarea dela 14/26 Martie 1884. — Despre acuzări de acestea, vezi și *Discursuri parlamentare*, vol. II p. 120-2, vol. IV p. 180-1.

Încă se va face la toamnă; că e mai bine că acum toți știu cum stau unii față de alții ș. a. m. d.¹

Învățătură:

1) Carp cu prestanță, ferm în privința programului, absolut vrednic de încredere, dar de o ambiție bolnăvicioasă, și apoi izbucnind grosolan, când e necăjit că [lucrul dorit] nu s'a realizat.

2) Pe Theodor Rosetti, ca unul care e copilăros de nedecis, a-l lăsa cumva afară din joc și a lucra fără a ținea seamă de el. După aceea, vine el de la sine.

3) Celor mai mulți oameni le impune numai puterea. Înainte, critică lucrul, ca și când ministerul ar fi ceva rău și, Doamne ferește, nu trebuie să-l primești. Dar pe urmă, după ce nu-l primești, te prețuesc mai puțin.

Totuși, sânt bucuroși că lucrurile s'au întors așa. Noi am devenit cu atât mai prețioși pentru viitor.

De Miercuri 27 Iunie / 9 Iulie 1884 până Vineri 27 Iulie / 8 Aug., călătoria mea prin Elveția ș. a. m. d., despre care [însemnări în] caietul de călătorie negru în 8°.

Vineri 27 Iulie / 8 Aug. 1884 la 11 ¹/₂ sosit iarăși în București. Foarte cald... Al-de Th[eodor] Rosetti absent (la Ruginoasa), al-de Kremnitz idem (la Sinaia); prânzit la Boulevard, cu al-de Nasta la Cernica, 4 ore de seară (6 — 10). — Acasă totul în regulă, citit un nesfârșit teanc de jurnale și de scrisori, în noaptea de Vineri spre Sâmbătă.

Sâmbătă 28 Iulie..... — Foarte cald. Termometrul la umbră 24 ¹/₂ ° R la ora 10 dimineața.

¹. Pentru toate aceste tratative, cf. încă *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 57-58 și 491 sq. și vol. IV p. 233-4.

Telegr[amă]

Mad-selle Maioresco,

Sinaia, Castel Peleş.

Suis demain Dimanche Sinaia pour partir avec toi
Lundi, si possible.

Titus

La ora 5, spre Sinaia. Transbordare după Comarnic, prin tunel. D-na Athanasiu (de la Banca Zerlendi), care rămăsese în vagon, fără parale, cu copilul, şi căreia i-am cedat la Sinaia odăiţa mea. — La 10 ³/₄ seara în Sinaia. Mite la gară. Seara, ceaiu şi [cu] Dragumis¹. Dorm în camera mare cu balcon în etajul al 2-lea a baronului Saurma. — Iar m'am apucat de fumat.

Duminecă, Luni şi Marţi până pe la ora 9 seara, în Sinaia. Mereu la Palat. De 2 ori la prânz acolo, o dată la cină. Dimineaţa, totdeauna cu Livia, băut cafeaua la ea. Cu Dragumis, cu puţin plăcuta soţie a sa, şi cu foarte plăcuta sora lui mai mare şi cu ministrul nostru la Athena Ghica-Cartof, făcut excursie la Stâna [regală] prin faţa celor 3 cascade; de la otel la Stână 2 ore, înapoi 1 ¹/₄. Drum frumos, în susul Peleşului.

La masa diplomaţilor, cunoscut pe secretarul ambasadei engleze la Viena Buchanan. Cinat cu Saurma, Suleyman-bey ş. a. m. d. Noul ministru plenipotenţiar al Spaniei Morales (tremurând, la prezentarea la Palat).

La Hôtel Caraiman noaptea de Luni spre Marţi, cameră mică, Nr. 32, à 4 lei, curată....

[August 1884]

De Marţi 31 Iulie / 12 Aug., ora 9 seara, până Marţi 7/19 Aug. 1884 [în] Bucureşti cu Livia şi, ceva mai târziu, cu Ado Bardeleben², făcut o excursie în Carpaţi, prin

¹. Ministrul Greciei la Bucureşti.

². Fratele Mitei Kremnitz [nota doamnei Livia Dymsha].

Braşov, Sighişoara, Alba-Iulia, Orăştie, Deva, Haţeg, Grădiştea (Sarmizegetuza), Petroşani, Pasul-Jiului, schitul Lainici, Târgul-Jiului, Tismana, Filiaşi; cheltuit 700 de lei.

Miercuri-Joi cu Livia în Bucureşti. Frumos costum [naţional românesc] pentru 106 lei, trimes pe adresa baronului Saurma contesei Limburg-Styrum. Porto $3\frac{1}{2}$ lei. Cumpărat şi Liviei o frumoasă iie pentru 50 de lei.

Marţi 7/19 Aug. 1884, seara la ora 11, Chibici.

La plecarea din Sinaia, amical bilet al lui Sturdza, atrăgându-mi atenţia asupra călătoriei la Haţeg, din cauza interpretării politice.

Bucureşti, Vineri 10/22 Aug. 1984.

Telegr[amă]

Excellenz Baron Saurma-Jürtsch

Canth (Silésie, Prusse)

Costume Gräfin Limburg geht mit morgiger Post unter Adresse Eurer Excellenz. Bitte freundlichst annehmen und entschuldigen.

Majoresco.

Vineri 10/22 Aug. 1884. La $7\frac{3}{4}$ dimineaţa plecat cu trenul cu Livia, la $12\frac{3}{4}$ (încă transbordare) în Sinaia; o trăsură a Curţii ne-a dus la Palat; la prânzul regal, Lauser din Viena, om plăcut (eu, după aceea, trimes soţiei lui, Lili, Viena, Landstrasse, Strohgasse, No. 2, traducerea din Alarcon¹, fiindcă o datoresc traducerei ei germane). Regina mi-a citit până la $5\frac{1}{4}$. Îndată la gară, pe Livia [am lăsat-o] foarte tristă..., [sosit] abia la miezul nopţii în Bucureşti.

La Bucureşti, în fiecare zi cu Zizin. Aici răcoare. Din când în când ploaie. La prânz, cel mult 20° R, dimineaţa 13°.

¹. „O bună pescuire“. Cf. scrisoarea din 24 Sept. 1882 către Alarcon.

Vineri 17/29 Aug. 84. Astăzi și am întâiul proces la Curtea de casație de pledat, pentru care primit 500 [de lei] (Grecul Gudi). Ieri după ploaie, la 1, timp foarte frumos. Promenadă [la] Măgurele. — Cina [la] ora 6, la Theod. Rosetti, a cărui soție arată foarte rău cu sănătatea. Și căp[itanul] Lambrino era acolo.—Seara, foarte răcoare...

Sâmbătă 18/30 Aug. La umbră, la ora 4 (frumoasă zi cu soare) +17° R. La ora 6 seara, mâncat la Herăstrău, cu Ado, Mite, și Wilhelm și baby. Lăutari.

Duminică 19/31 Aug. 1884...

Telegr[amă]

M-e Majoresco

Marienbad, Villa Nizza.

Leider Geld und Depesche nach Marienbad expedirt vor Ankunft deiner Depesche. Also in Marienbad abwarten.

Titus

Marti 21 Aug./2 Sept. Timp foarte frumos. La ora 11 dimineața, la umbră +21° R. Aseară lucrat [la] Brockhaus¹ până la ora 1. [Scris] scrisori, una lungă Liviei.

Joi 23 Aug./4 Sept. 84. Timpul frumos a avut ca urmare acum căldură mare. Excursie la Cernica, cu Ado, al-de Kremnitz, d-na Appel, și d-ra Cony Graham², care se înapoiază în Anglia săptămâna viitoare.

Septembrie 1884.

1/13, Sâmbătă. Timp foarte frumos. La ora 7 dimineața însă numai +9° R. — Clara în Warmbrunn, pentru câteva zile, Livia la Sinaia, Ado încă aici. Eu cam fără vioiciune, din cauza lipsei de efortare intelectuală.

¹. Articole despre România în Enciclopedia lui Brockhaus. Cf. nota la însemnarea din 24 Fevr. 1882.

². Graham, director la monopolul tutunului în București [Nota doamnei Livia Dymsha]. Cf. însemn. din 16/28 și 19/31 Iulie 1882.

Duminecă 2/41 Sept. Zi neagră.

Marți 4/16 Sept... De 3 zile multă politicărie cu Carp. El pleacă astăzi la Viena. Timp foarte frumos...

Luni 10/22 Sept.... Livia încă în Sinaia, Clara în Berlin, Ado încă aici. [Am] mult de lucru...

14/26 Sept. 84 Bucur[ești].

Telegr[amă].

Georges Gr. Cantacuzène

Florești, Baicoi.

Prie télégraphiez si vous venez demain ou Dimanche Bucarest. Si non, permettez-moi venir après-demain Dimanche 11 heures matin à Floresti causer sur affaire Naschauer pétrole.

Maioresco

Vineri 14/26 Sept. 84. Până acum, [timp] frumos; abia astăzi pe la ora 1 ploaie. Zi urâtă. Greutăți cu G. Cantacuzène, pe cari l-am întâlnit astăzi după amiază în București, cu procesul Naschauer. Vorba lui Theodor Rosetti, că e un lucru nefavorabil [pentru mine] când pledez eu un proces la secția lui. Astăzi toate pe jumătate și neizbutite.

Și Sâmbătă ploaie. Tocmai zilele astea e la Sinaia prințul moștenitor al Austriei Rudolf cu Ștefania și are iarăși vreme rea, ca și la vizita precedentă.

Luni 17/29 Sept. 1884. Ieri a fost iarăși zi cu soare, astăzi înnuorat. Plină toamnă. La ora 7 dimineața +8° R.

Marți și Miercuri, ploaie.

Joi 20 Sept./1 Oct. Timp ploios. Astăzi la ora 8 dimineața +8° R. — Ieri la ora 4 după prânz m'am dus de am luat pe Livia de la trenul regal la gara Cotroceni. Foarte veselă,

Eodem datu.

Madem[oiselle] Nat[alie] Romalo,
demoiselle d'honneur de S. M. la Reine,
Cotroceni.

M-lle,

Je voudrais vous prier de bien vouloir intervenir auprès de S. M. la Reine et obtenir une audience en ma faveur, qui me permette d'exprimer à Sa Majesté ma profonde gratitude pour la gracieuse bonté qu'Elle a eue pour ma fille Livia pendant son séjour au château Peleş.

Mais comme Leurs Majestés vont partir dans quelques jours, il me serait extrêmement pénible d'être importun.

C'est pourquoi je prends la liberté de laisser entièrement à votre décision, s'il faut présenter maintenant ma prière pour l'audience ou bien la laisser jusqu'après le retour de l'étranger.

Veuillez me pardonner, Mademoiselle, je vous prie, et agréer l'assurance de ma haute considération.

T. M.

După o oră, primit [înștiințarea de] audiență pe mâine; a doua zi fost în audiență. Regina încântătoare — ca totdeauna —, peste $1\frac{1}{2}$ oră ($1\frac{1}{4}$ lăsând iarăși pe alții să aștepte).

Duminecă 23 Sept. / 5 Oct. 1884. Timp foarte frumos. Acum la ora 3, + 17° R la umbră, — Aseară, de la $9\frac{1}{2}$ până la..., completă eclipsă de lună, care s'a văzut bine. — Seara, la noi, V. Alecsandri, Z[izin] Cantacuzène, Philippide, al-de Th. Rosetti, Burghеле, Chibici. Carag[iali] ne-a citit excelenta lui nouă comedie în 4 acte¹. Erau de față și Livia și d-na Constantinide².

¹. O scrisoare pierdută; publicată apoi în „Convorbiri literare”, n-rele din Februarie și Martie 1885.

². Cf. însemnările din 15/27 Aprilie 1881 și 14/26 Ianuarie 1884.

Astăzi disolvarea Camerei. — E vorba să devin iarăși profesor — [de] Logică și Istoria filosofiei contemporane.

Miercuri 26 Sept. Ieri, ora 6 după prânz, cu trenul la Giurgiu, cu Livia și cu Ado, 2 $\frac{1}{2}$ ore, acolo stat la Hôtel d'Europe, la ora 6 dimineața în lungul cheiului la Smârda, acolo, la ora 7, luat de la vaporul [venind] de la Pesta pe nevastă-mea și cu ea la 10 $\frac{1}{2}$ dimineața sosit astăzi în București, pe o vreme foarte frumoasă. Am mult de lucru, umplut capul inutil de prea multe griji, [mă simt] cu membrele moleșite. Poate friguri, ascunse.

Octombrie 1884.

1. *Luni.* Timp foarte frumos, foarte cald. Primblare pe jos cu Livia și Ado Bardel[eben] la Mărcuța, Fundeasca, Colintina, 3 ore. Seara, adunare politică cu Carp, Al. Marghiloman, Lupescu, Laurianu, Stemil, Anghel Dimitrescu, Nica, Barbu Ștefănescu¹, și Duiliu Zamfirescu.

Acum 3 zile a fost la mine ministrul-prezident Brătianu...

Miercuri 3/15 Oct. Încă de ieri a început să plouă și astăzi plouă înainte. Aseară, domnul și doamna D. Sturdza la mine, al-de Th. Rosetti, Hasdeu, Crețeanu, Zizin, I. Cerchez, Alecsandri ș. a. m. d. Carag[ialii] a citit din nou „O scrisoare pierdută“.

Sâmbătă 6/18 Oct. Aseară, ne-a citit Ventura proasta sa dramă de societate „Copila din flori“, 4 acte, apoi Caragiali „Conu' Leonida“². În totul, foarte plăcut. Prezenți: al-de Mandrea, doamna Gigurtu, al-de Sevescu, al-de Rosetti și încântătoarea Adela Ursian Valerian, Alecsandri, Burghеле, Balș ș. a. m. d. Ieri frumos, astăzi pe la ora 4 iarăși ploaie.

¹. Delavrancea. Scria atunci la „România liberă“ (semnând „Argus“), ca și Duiliu Zamfirescu („Don Padil“).

². Publicată apoi în „Convorbiri literare“ a. XIX, nr. din 1 Maiu 1885.

Duminică 7/19 Oct 84. Din nou timp frumos, dar răcoare. Astăzi (din cauza întârzierii, abia la ora 7 seara) a plecat cu Orient-expresul prin Viena la Berlin Ado Bardeleben. — De la 5—7 am avut la mine conferință cu primarul Galaților Robescu, Stătescu, A. Lahovary, în afacerea procesului în contra lui Iliad Cârciunărescu. Mai înainte, respinsesem prin [Mihail] Korné oferta lui Iliad de a-l reprezenta, pentru 10.000 de lei, la Curtea de casație, deși el, formal, are dreptate.

*Telegr[amă]*¹

Petru Carp, Vaslui.

Imposibilă venirea la 16. Am lăsat libere ultimele șase zile din Octombrie pentru chestii electorale. Atunci voi veni ori unde va cere trebuința.

Maiiorescu

Luni 8/20 Oct. 84. Soare. Dar astăzi la ora 7 dimineața 0°. Se pavează strada noastră cu bazalt rom[ânesc]. Ieri la cină Zizin, baroneasa Witzleben cu Robert și Laetitia și Davida, acestea amândouă [pleacă] chiar Miercuri la Constantinopol (post la Sultan pentru Davida, procurat prin d-na Mavrogeni²).

Mardi 9/21 Octobre 84.

Telegr[amă]

Major Casimir, Sigmaringen.

Je Vous prie, veuillez présenter à Leurs Majestés nos respectueux hommages et felicitations pour la fête d'aujourd' hui.

Majorescu.

¹. În românește.

². Soția lui Petre Mavrogheni, atunci ministru al României la Constantinopol.

Werner, Cabinetsrath Sr. königlichen Hoheit des Fürsten
von Hohenzollern. Sigmaringen.

Ich bitte, Ihren königlichen Hoheiten meine ehr-
furchtsvolle Glückwünsche zum erhabenen Feste unter-
breiten zu wollen.

Majoresco, gewesener Minister.

Vineri 12/24 Oct. 1884. Ieri [am] primit adresa Minister-
ului cultelor¹ No. 11866 din 10 Octomvrie 1884 pentru
reintegrarea mea ca profesor definitiv, și anume la
Facultatea din București, pentru Logică și Istoria Filo-
sofiei secolului al 19-lea. — Miercuri, avut cu Brătianu
convorbire de alegeri, la Minister. — Cu o zi înainte,
emoționantă reprezentare a lui Hamlet la Teatrul național.
Hamlet: Manolescu², Ofelia: Romaneasca-Manoleasca³.
Foarte bine amândoi.....

Miercuri 17/29 Oct. Astăzi vreme frumoasă, la ora 9
dimineața + 8° R. În cele trei zile din urmă ploaie.
Duminecă, baronul Hye la masă, cu al-de Th. Rosetti,
al-de Mandrea, al-de Sevescu și A. A. Balș. Măine însă,
Joi 5 — 6^{1/2} prelegerea de deschidere a cursului de Istoria
filosofiei germane în secolul al 19-lea (Fichte, Hegel,
Schelling, în special Schopenhauer). Sâmbătă, la aceeași
oră, „Logica elementară și metodologia“ — și astfel mai
departe în aceleași zile și ore.

Joi 18 Oct.

Telegr[amă]⁴

Jacques Negruzzi, Iassi.

Rugăm aniversara⁵ Joi sara 25 Octomvrie.

Maiorescu

¹ Ministru la acel departament 'era atunci Gheorghe Chițu.
Cf. însemnarea din 15/27 Oct. 1882 și scrisoarea din 17/29 Iunie 1885.

² Grigore Manolescu.

³ Aristița Romanescu.

⁴ În românește.

⁵ Aniversarea „Junimei“, precum și scrisese întâi, ștergând
apoi cuvântul „Junimei“. Semnase întâi „Juvenis“, șters apoi și în-
locuit cu „Maiorescu“.

Vineri 19/31 Oct. Timp frumos. — Ieri de la 5-6^{1/2}, în sala arhiplină, întâia prelegere la Universitate, despre Istoria filosofiei germane în secolul al 19-lea (explicat Estetica transcendențială a lui Kant).

Luni 22 Oct. / 3 Noem. 84.

Telegr[amă]

Dimitrie Rosetti, Iassi.

Mare plăcere mergerea împreună Huși. Dar timpul meu liber este între 26 și 28 Octomvrie, numai 3 zile. Por-nim din Iași 26 dimineața, vorbim Huși 27, ne întoarcem Iași 28. Întâlnire Iași Joi seara.

Maiorescu

Marți 23 Oct. 84.

Telegr[ame]

Iacob Negruzzi, Iassi.

Aduc la aniversară Comedia și autorul. Sosim Joi amiazi.

Maiorescu

Dimitrie Rosetti, Iassi.

Candidatura mea pusă la Vaslui. Nu pot merge la Huși¹.

Maiorescu

Nicu Ciurea,

Vaslui.

Mulțumesc pentru amabila propunere și înștiințare. Sunt la Vaslui Sâmbătă.

Maiorescu.

Idem Gorgos, Vaslui.

Mercuri², 24 Oct. 84, 11 sara, plecat din Bucur[ești] cu T. Rosetti, B[arbu] Ștefănescu [-Delavrancea], Chibici

¹. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, 341 și u.

². Întreaga însemnare din această zi și telegramele următoare în românește.

și Caragiali la Iași; la Mircești a venit și Alecsandri, la Pașcani Buiuciu, și așa am ajuns în Iași Joi la 1 ora. Hôtel „Traian“ (Pastia), nou, mare, serviciu rău (prea puțin pentru întinderea casei).

Joi sara, banquetul. Foarte mulți, și Urechie, un tânăr Cuza, Eminescu, Prof[esor] Ralet de la școala militară (ginere[le] Prezid. [Curții de] ap[el] Filitti de aici), etc. Carp și Gane lipseau. Foarte vesel. Mare efect lectură lui Carag[iali] „Scris[oarea] pierdută“. Până la 1 noaptea.

Vineri 26 Octombrie la Sf. Dim[itrie] la 9 ore dim[ineata] am plecat din Iași, sara la 5 la Vaslui, hotel Iacob. Vreme închisă, negură la Repedea, dar nu plo[u]a. Cupè, 4 cai, 32 fr[an]ci pe zi. Donici, Dr. Hofmann, Hina, Dr. Munteanu, Constantinescu (instit[utor] sup[linitor]), Gorgos, N. Ciurea etc. Pe Bastache nu l-am putut apuca Sâmbătă am zețuit afișul¹, sara la 8 în Primărie adunare electorală cu mare speech de $\frac{3}{4}$ [de] oră etc. Duminecă la 4 ore sara în Iași. La Emilia..., Luni pled[are] Darabani contra Cimara — amânat. Sara la Negruzzi, D-ra Miclescu, D-nul și D-na Ralet, M-me Steege, Grecenele, etc. Am cetit „Scris[oarea] pierdută“. Marți am plecat la 4 din Iași; la Pașcani Natalie Ghica încredințată conducerii mele.

Miercuri 31 Oct. București. Pledarea la Casație Marcovici (contrab[andă de] bijuterii), câștigat, spre mulțumirea mea. Pledarea Oteteleşanu contra Șomănescu. La 4 ore la D-na Catița Ghica, unde curioasă întrevedere între căp[itanul] Costiescu Matila și soția sa în divorț. La masă M-e Grazia Call[imaki]-Cat[argi], M-e de

¹. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, 340: „Am convocat singur pe alegători la o întrunire publică și, fiindcă la Vaslui este numai o zețăreasă, care-și zețuește și tipărește singură toate, am ajutat și eu la zețuit și așa am putut de-abia ajunge să public afișul pentru convocarea alegătorilor“.

Bothmer (venită pe 5 săp[tămâni] pentru a desface tot și a pleca la consulatul din Christiania), Zizin, Kremnitzii. M'am culcat în fine la 9^{3/4}.

*Noembrie*¹ 1884.

Joi 1/13. Soare, dar la 8 dimîn. 0° R. — Astăzi iar prelecția de Ist[oria] fil[osofiei].

Telegr[ame]

Prefect Cerkez,

Huși.

Sunt foarte recunoscător. Regret că am aflat prea târziu, și acum venirea mea Huși peste puțină. Am telegrafiât delegarea d-lui Vasile Peiu. Buletinele se trimet astăzi din Iassi.

Maiorescu

Vasile Peiu,

Huși.

Îmi permit a Vă ruga să binevoiți a presenta, ca alegător delegat, buletinele mele la Tribunal. Vi se vor expedia astăzi din Iassi.

Maiorescu

Dimitrie Rosetti,

Iassi.

Mulțumesc pentru scrisoare. Rog trimeteți îndată buletinele și plicurile mele la Vasile Peiu Huși și scuzați deranjarea.

Maiorescu

București 2/14 Noembrie 1884.

Tel[egrame]

Vasile Peiu,

Huși.

Nu trebuie declarațiune legalizată. Art[icolul] 82 admite alegătorii pentru depunerea modelului la Tribunal.

¹. Titlul, însemnarea din această zi și telegramele următoare, în românește.

Art[icolul] 84 și 87 admite simpla delegare scrisă pentru doi alegători la Președintele Biuroului. Buletinele și pliurile sosesc din Iași. Am telegrafiat Domnului Costache Arg[h]ir. Vă mulțumesc pentru binevoitoarea stăruință.

Maiorescu

Costache Arg[h]ir,

Huși.

Am onoare a Vă numi delegat împreună cu Domnul Vasile Peiu pentru îndeplinirea formalităților articolelor 84 și 87 din legea electorală.

Titu Maiorescu.

Vasile Calligari, ibidem.

Sâmbătă 3/15 Nov. [La] ora 10 dimineața, întâia neauă.

Telegr[ame]

Ștefan Mihăilescu ¹

Câmpulung.

Aștept știrea din Roman ².

Juvenis.

Duminică 4/16 Nov. 1884.

Telegr[amă]

Ștefan Mihăilescu

Câmpulung.

Primesc următoarea depeșă din Roman: „Sosesc Luni Tecuci, însă pentru a merge Galați“. Eu înțeleg că ai să mergi cu el din Tecuci la Galați. Sau înțelegi altfel, să mergi direct Galați.

Maiorescu.

Astăzi ³ vreme închisă, frig (0° R), dar neaua dispare. — La ora 2, întâiul concert popular al „Buciumului“ (sim[onie] Haydn, Mozart, chor Dimitrescu,

¹. Cf. pag. 25, nota.

². De la ministrul de externe D. Sturdza (cf. depeșă de mai jos către Sturdza). Amândouă telegramele sânt transcrise de altă mână; probabil de fiica sa.

³. Textul continuă acum în nemțește.

uvert[ura] Prometh[eu] Beethoven). Dirigent cellistul Dimitrescu. Foarte bine, ceva mai vioiu decât ceea ce se dă de obicei. Intrige ale lui Wachmann în contra.

Luni 5/17 Noem. 84. Soare. Dar la ora 8 dimineața — 2° R.

Telegr[amă]

Domnului Președinte Biuroului electoral

Huși.

Conform articolului 87 Legea electorală numesc delegați pe domnii Vasile Peiu și Vasile Caligari pentru a asista la alegerea colegiului întâi de deputați din Fălci[i]u, unde sunt candidat.

Titu Maiorescu

(legalizat de comisia polit[ică])

Telegr[ame]

Teodor Cerkez,

Huși.

Scrisoarea primită astăzi. Lipsește timpul material pentru venire. Trimis Președintelui Biuroului declarațiunea telegrafică pentru numirea celor doi delegați. Urmează scrisoare. Cele mai călduroase mulțumiri.

Maiorescu.

Ministru Sturdza,

Tecuci.

Unde să vie persoana? Măine Marți dimineața poate fi Galați, dacă credeți. Rog răspundeți îndată.

Maiorescu.

[*Telegr.*]

Ștefan Mihăilescu,

gara Pitești.

Am telegrafiat la Tecuci. Aștept răspunsul. Treceți astăzi din gară la mine.

Maiorescu.

[Telegrame]

Președinte Biuroului electoral,

Huși.

Numesc delegat pe domnul Vasilie Peiu pentru a
asista la alegerea colegiul I de deputați în Huși.

Titu Maiorescu.

Vasilie Peiu,

Huși.

Rog reclamați la telegraf să ceară repetiția depeșei
mele legalizate. Eu am scris amândoi delegații; dacă este
numai unul telegrafiat, este eroare a telegrafistului.

Maiorescu.

*Mercuri*¹ 7/19 *Noembrie* 1884. Vreme posomorită.
Dimineața la 8 ore — 3° R.

Telegr[ame]

Vasilie Peiu,

Huși.

Binevoiți a primi asigurarea adâncilor mele mulțu-
miri pentru neobosita stăruință în favoarea alegerii mele.
Rog să arătați și celorlalți domni alegători simțimintele
mele de recunoștință.

Maiorescu.

Vasilie Caligari,

Huși.

Vă mulțumesc din inimă pentru binevoitoarea sus-
ținere. Rog liți interpretul întregii mele recunoștințe pe
lângă ceilalți domni alegători.

Maiorescu.

Am² fost deci ales ieri la Cameră la colegiul I
Vasluiu (84 de voturi) cu P. P. Carp (tot atâtea voturi)
din 193 de alegători, și și la colegiul I Huși (Fălciu)

¹. în românește.

². Textul acum în nemțește.

(88 de voturi), cu D. Popescu (89 de voturi) din 116 alegători....

Duminecă 11/23 Noem. 1^{1/2} — 3 la Regina. Seara ninge cum trebuie. — Convorbire cu Carp: 1) [Să nu primim] nici o vice-prezidenție [la Cameră], nici o alegere în comisiunea Adresei. 2) deocamdată, nici o constituire de partid, afară de cazul când nu intrăm în minister; dar dacă nu intrăm, atunci îndată partid [deosebit, al „Junimiștilor“]. 3) Intrare în minister, dacă e oferită, numai după desbaterea la Adresa Tronului. 4) La Adresă, expunere a programului nostru, dar fără contra-adresă sau amendament. 5) Trei ministere, sau 2 și Th. Rosetti guvernator al Băncii [naționale]. Etalon aur al Băncii. 6) Cei 3 miniștri stau și cad împreună. 7) „România liberă“, organul partidului nostru. 8) Să nu mai stăruim pentru nici o schimbare de prefecți, este el de părere.

Eu mă îndoiesc încă.

Luni 12/24 Noem. 84. La ora 7 dimineața, complet peisaj de neaună, dar termometrul 0° R.—De¹ la 8 — 11 seara, la Regina, cu Caragiali, care ne-a citit „Scris[oarea] pierdută“.

Marți 13/25 Noembrie 84. Prima reprezentație a [comediei] „Scrisoare pierdută“ de I. L. Caragiale, în Teatrul Național. Succes mare, autorul de 2 ori chemat, Regina presentă. Lume, de nu mai încăpeau. După reprezentare, supă la noi, cu Carag[iale], Slavici, Balș, Bianu, Th. Rosetti și Mandrea cu damele, Olănescu, Chibici, Nica.

Sâmbătă² 17/29 Noem. 84. Dimineața — 4° R. Altfel, frumos. Ast’dimineață d-na v. Bothmer plecat la Berlin. Noi, la gară cu coș cu fructe de la Capșa. Alaltăieri, ea

¹. Fraza aceasta, împreună cu toată însemnarea din ziua următoare, în românește.

². Textul urmează în nemțește.

cu baronul V. Styrcea la noi la masă. Eu în mare încordare intelectuală cu prelegerile.

Tel[egramă]¹

Iacob Negruzzi, deputat,

Iassi.

Rog reservează 6 pagine „Convorbiri“ numărul Decembrie pentru articol General Mano contra Ghica. Detaiuri București².

Maiorescu.

Miercuri³ 21 Noem./3 Decem. 1884. După ce alaltă-ieri-seară și ieri dimineață vânt aspru (term[ometru]l—7° R), ast'dimineață ninsoare mare, care continuă și acum (—3° R). Enorm de mult de lucru, acum când mai e și Camera.....

Sâmbătă⁴ 24 Noemv.

Telegr[amă]

Hôtel Theodoru,

Craiova.

Rog opriți pe mâine Duminecă 2 ore odaie caldă. Maiorescu.

Seara, prima „Junime“ la mine în această iarnă. Peste 42 persoane. A citit Jacques pe „Beizadè Epaminonda“ (text de operetă), Duiliu Zamfirescu poezii, și a fost discuție asupra unui artic[ol] al gener[alului] Mano contra John Ghica în chest[iunea] Strusberg.

¹. În românește.

². A fost publicat în n-rul de la 1 Ianuarie 1885, sub titlul *Un răspuns*: rectifică un șir de afirmări din scrisoarea către V. Alecsandri (a lui Ion Ghica, dar semnată X) publicată în nr. din Noemvrie 1884 al „Convorbirilor literare“.

În nota ce precede răspunsul, redacția declara: „Pentru a fi deplin nepărtinitori, reproducem părțile relative la cifre din articolul d-lui Mano, dar suprimăm ori ce parte privitoare la politica militantă, care nu și-a găsit niciodată locul în foaia noastră literară“.

³. Textul continuă în nemțește.

⁴. Data, telegrama și însemnarea din această zi, în românește.

Duminecă 25 Nov./7 Dec. 1884.

Telegr[ame]

Volkmar, Berlin, Eichhornstr. 4.
Warme Erinnerung in kalter Zeit.

Titus

*

Advocat Francisc Milescu din Severin,
Craiova.

După insistența locului competent de aici, procesul
trebuie amânat mâine. Vorbiți cu Procurorul general.
Amânați negreșit. Va fi ușor.

Maiorescu

*

Sevescu, la D-na Filișanu, Filiași.

După etc.¹ Regret deranjarea D-voastră, dar e in-
dependent de voința mea.

Maiorescu

*

11 1/2 noaptea. Telegr[ame]

1) urgent. Hotel Teodoru, Craiova.

Rog dați odaia oprită pentru mine domnului Sevescu,
care vine azi noapte[a].

Maiorescu

*

2) Sevescu, Craiova,

Hotel Teodoru.

Vecinul din strada Mercur² insistă absolut la amâ-
narea procesului. Sunt silit să cedez și să vă rog în nu-
mele lui să amânați câteva zile până după terminarea
crizei.

Maiorescu

¹. Depeșa repeta întâia propoziție din telegrama precedentă.

². Probabil Dimitrie Sturdza, atunci ministru de externe. „Criza“:
probabil, criza de guvern, de care e vorba îndată.

Una¹ din cele mai triste zile, nimic nu mi-a izbutit. Voiam, după împovărare a minții mai înainte, să-mi fac câteva ore libere, când a intervenit...; firește, stricată orice liniște; pe lângă asta, istoria de la Craiova, lăsarea pe din afară în politică a grupei noastre din partea lui Br[ă]tianu] la formarea de azi a Cabinetului....

Miercuri 28 Noem./10 Decem. 1884. Foarte senin timp ieri, cu soare, și azi cerul cel mai senin. Acum, la ora 7 dimineața, — 4° R.

Procesul Hye² amânat; aseară, [a] mâncat la noi Zizin Cantac[uzène] și mi-a luat seara. Altfel însă, plăcută conversație astronomică. — Sânt în plin Fichte. În genere, neconținut lucrând pentru cursul meu, care [este] mereu arhi-plin. După fiecare oră de Istoria filosofiei, dau resumatul scris al ei, 8 până la 14 pagine in quarto. Asta va să fie lucrat.

Decembrie 1884.

Duminică 2/14. Timp frumos. La ora 8 ± 0° R. — Aseară foarte animată „Junimea“. Elemente nouă: Rădoiu, 2 Grant, tânărul Davila, A. Marghiloman, deputatul de Craiova Romanescu ș. a. m. d.

Sâmbătă 8/20 Dec. Mereu vreme posomorită, dar numai — 1° R dimineața. De Marțea trecută 4 Dec., desbateri la Cameră asupra Adresei Tronului, la care eu am asistat zilnic până pe la ora 6 1/2. Abia astăzi se termină (5 zile!). Eu arhi-obosit. Carp a vorbit bine, și Nacu. Eu am vorbit alaltăieri Joi (ziua de Sf. Nicolae)³. Succes, ca de obicei. Atacul meu contra lui Kogălniceanu. Noaptea, corectura stenogramei, ca de obicei. Între acestea încordatele mele prelegeri de la Universitate, ținute regulat.

¹. Textul urmează în nemțește.

². Cf. însemnarea de la 21 Martie 1884.

³. Vezi T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. III,

12/24 Dec. 1884. De 4 zile, vreme posomorită, blândă, chiar ploaie într'o zi; + 4° R.....

Tel[egramă]

P. Zamfirescu, avocat,

Iassi.

Procesul Balasinovici câștigat. Deciziunea casată.
Maoirescu.

La masă¹, V. Alecsandri, al-de Negruzzi, M-me Costiescu et sa soeur Natalie Ghica, Al. Balș, Zizin Cantac[uzène]. Seara încă Theod. Rosetti și doamna (în total 12). Înainte, Alecsandri ne-a citit noua sa dramă „Ovidiu“². Minunată. Mici îmbunătățiri [necesare]. Seară frumoasă... Azi a plouat din nou.

Duminecă 16/28 Dec. 1884. La ora 7 dimineața + 2° R. Ceață, noroiu pe stradă, nu mai e de loc neaună, multe răceli, pneumonii ș. a. m. d... — Foarte înviorătoare, ba în cel mai mare grad pentru mine, prelegerile de la Universitate.

Aseară, de la 8 până la 12^{1/2}, a citit încă odată Alecsandri „Ovidiu“ al său la noi, „Junimea“ cu doamne, vre-o 80 de persoane cu totul, cred. Episcopul Melchisedek, era și prințul Handjér[l]y cu fiica sa și bărbatul ei G. Philippescu, Al. Lahovary cu doamna, ministrul Sturdza cu doamna, al-de Sevescu, al-de Candiano-Popescu, al-de Petroni, al-de C. Arion, al-de Culoglu, al-de Casimir, Argetoianu, al-de Valerian-Urșanu, Me Ghica cu Natalie și Costieasca, al-de Mandrea, al-de Th. Rosetti, Mite, avocat Misir, Păucescu, G. Radu, Marian, Miclescu, Vârnăv, V. Brătianu, Gion, Ventura, 2 studenți: Ghioroceanu

¹. Aceste două cuvinte în românește, textul continuă apoi în nemțește.

². Ovidiu, piesă în 4 acte și în versuri, publicată în „Convorbiri literare“ a IX, n-rele din Aprilie, Maiu și Iunie 1885. Cf. scrisoarea din 15/25 Dec. 1883 către V. Alecsandri.

și Nisipescu, Vlăhuță, A. Balș, tânărul Davila, 2 Grant, Stemil, Chibici, Jacques Negruzzi, Poppini, Caloianu, Bianu, Gaster, Lubicz, Ollănescu, Babeș, Alduleanu, Făgărășanu, Me Duca-Canta, Nanu, Hermes, Jean Cerkez și doamna, preș[edintele de tribunal] Rădoi, Alecsandri. A fost foarte animat, bufet reușit în camera de mâncare.

*Teleg[ramă]*¹.

Petru Carp,

Iassi.

Se discută acum. Vino.

Juvenis.

*Mercuri*² 19/31 Dec. 1884. Mereu timp posomorît, pe stradă noroiu. La ora 7, + 2° R. — Ieri am vorbit din nou la Cameră, contra lui Kogălniceanu și pentru episcopi³.

Teleg[ramă]

Consul von Bothner,

Auswärtiges Amt,

Berlin, Wilhelmstrasse.

Quod bonum felix faustumque.

Titus.

Marți 20 Dec. 1884/1 Ianuarie 1885. Violent catar al nasului și al gâtului, afară vânt și — 4° R..., dar trebuie să pledez, 5-6 ultima prelegere [la Universitate] în acest an, seara adunare politică, pe lângă asta friguri și durere de cap. Dar în cele din urmă a trebuit totuși să meargă toate.

Sâmbătă 22 Dec. Cea din urmă ședință a Camerei în acest an.

¹. În românește.

². Numai acest cuvânt în românește; textul continuă în nemtește.

³. Vezi *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 356—366.

Vineri 28 Dec. 1884/9 Ianuarie 1885. Afară soare. Ieri, în sfârșit, a nins, astăzi frumos drum de sanie. — Prin coryzarium, guturaiul meu a fost înfrânat în 48 de ore, dar încă multă apăsare pe piept și de astă dată auzul izbitor de înrăutățit și la urechea dreaptă. Primejdios lucru. Seara de Crăciun la al-de Kremnitz, cu al-de Th. Rosetti, Zizin și Chibici. Plicticos. A doua zi, aceiași la noi la masă. Livia cântat frumos la piano. — Ieri Natalie Ghika la noi la masă, seara mama ei și sora. Stat de vorbă.

Eu, în tot acest timp, fără suflet.

Sâmbătă 29 Dec. 1884/10 Ianuarie 1885. La $6\frac{1}{4}$ dimineața, aproape — 10° R la fereastra camerei mele de culcare...

Duminecă 30 Dec. 1884. La ora 8 dimineața — $10^{\circ}\frac{1}{4}$ R. Eu sănătos, dar cu totul fără viață și plictisit. Seara, la ora 7, cinat la Th. Rosetti, cu Zizin Cant[acuzène], al-de Mandrea și al-de Kremnitz. Destul de anost.

Luni 31 Dec. 1884/12 Ianuarie 1885. E ora 4 dimineața. Nu pot dormi și vreau să pregătesc prelegerea despre Fichte. Afară, la termometrul de la fereastra camerei mele de culcare, sânt — 12° R. De Joi dimineața, n'am mai fumat de loc. Lucrat puțin. Seara, o oră, trist și plictisit la al-de Kremnitz.

1885.

1/13 Ianuarie Marți. Vremea s'a schimbat dintr'o dată, $+4^{\circ}$ R. Seara a și plouat. Anostă, pustie zi. Zizin și al-de Kremnitz la noi la masă.

2/14 Ianuarie, Miercuri. Toată neaua dispărută. $+4^{\circ}$ R. Pe stradă noroiu. Eu cu sufletul gol și plictisit. Cină la al-de Kremnitz, cu Zizin, după masă au venit încă al-de

Th. Rosetti și al-de Mandrea. Mite citește drama ei „Anna Boleyn“, eu însă m'am strecurat afară și sânt aici acasă singur, spre a mă adânci în Fichte pentru cursul meu de [Istoria] filosofiei. De 8 zile n'am mai fumat de fel.

(Telegramă)

Protopop Ghidiu¹,

Oravitza.

Vă mulțumim și vă rugăm să primiți și urările noastre.

Maiorescu.

*Duminecă*² 6/18 Ianuarie. De ieri și alaltăieri, frig uscat. Și azi frig, vânt și (de oare ce toată neaua se to-pise de mult) praf. — 3° R. Răsalaltăieri, am avut friguri, alaltăieri [am luat]... chinină, aseară însă, în mij-locul lecturii scrierii lui Romanes „Intelligence des ani-maux“, din nou mare durere de cap, și azi toată ziua. De la ora 4 înainte, iarăși chinină. Continu să nu fumez de loc, astăzi este a 11-a zi de când m'am lăsat de fu-mat. De astă dată, e, de sigur, pentru cea din urmă oară, definitiv. Clara cu Livia la al-de Mandrea la masă. Eu singur acasă, ceaiu și șuncă crudă ca cină (șuncă de la regina pentru Livia).

Luni 7/19 Ianuarie 1885.

*Telegr[ame]*³

Ioan Slavici,

Sibiiu.

Felicitări și succes.

*

Juvenis

Ioan Popasu⁴,

Bacău.

Felicitări.

Maiorescu.

¹. Bărbatul verei sale primare Maria Popasu.

². Textul continuă în nemțește.

³. În românește.

⁴. Vărul său.

În noaptea¹ de Luni spre Marți vijelie foarte violentă, apoi Marți ceva ninsoare cu vânt. — 5° R. Însă astăzi Mercuri 9/21 Ianuarie, limpede, soare, dimineața — 3° R, la 11 ore +2° R. Eu continuu a nu fuma, am avut însă friguri și am luat și ieri chinină. Tot timpul, greu sufletește, multă lectură zadarnică din Fichte, și despre Fichte.

Sâmbătă 12/24 Ian. 1885.

Mathilde Ghyka, Iassy.

Vous avez gagné. Décision cassée. Affaire envoyée
Focșani. Majoresco

Time² frumos, dar — 7° R. Nu fumez de fel, iată acum a 17-a zi. Dar cu greu să taiu frigurile cu chinină.

Duminecă 13/25 Ianuarie 1885.....

Aseară, pe un frig strașnic, la teatrul evreesc Jignița, cu doamna Ghyka-Balș și cele 3 fiice ale sale, Mite, Burghеле, Clara și Livia. — „Sulamita“ de Goldfaden, foarte interesantă reprezentație.

Eodem datu.

Mr. Georges Philippesco,

Bucarest.

Cher Monsieur Ph[ilippescu],

Voulez-vous, ainsi que Madame Ph[ilippesco], nous faire l'honneur de venir dîner chez nous après-demain, Mardi, à 7 heures, et nous permettre en même temps la liberté de vous prier de venir sans aucune cérémonie? Il fait maintenant trop froid pour l'habit. Après dîner on fera un peu de musique en petit Comité.

Votre bien dévoué,

T. M.

Miercuri 16/28 Ianuarie 85. Afară, timp foarte frumos, dar — 3° R la ora 2.

¹. Textul acum în românește.

². Textul iarăși în nemțește.

Ieri la noi la masă Georges Philippescu și doamna, Natalie Romalo (domnișoară de onoare la Palat), contele Wallwitz, Zizin, Natalie Ghica, Vlădoyanu și C. C. Miclescu. Seara, încă Carp și doamna, Kremnitzii și d-na Ghyka. Muzică cu Lubicz¹ și [C.] Dimitrescu². Livia cântat frumos din gură. Totuși însă cam plictisitor. Eu, întru câțva slab și, de bună seamă, tot cu friguri. Astăzi luat iarăși chinină. Mult de lucru.

Vineri 18/30 Ianuarie 1885. Mereu timp frumos și frig. Eu ocupat mult, intelectual, cu cursul meu de filosofie de la Universitate. În sfârșit, priceput pe Fichte; acum însă Schelling; apoi mă așteaptă încă, amenințător, Hegel. În acest timp, desperat de trist....

Dintr'o dată, pe la ora 2, s'a încălzit vremea, +4° R.

Luni 21 Ianuarie / 2 Febr. 1885. De atunci încoace, calduț și soare. Ieri primblare cu trăsura cu Livia spre Văcărești, la +6° R. Astăzi la ora 8 dimineața — 1/2° R. Aseară, cu Clara și Livia la opereta, jucată în românește, „Boccacio“ a lui Franz v. Suppé. Actul al 2-lea foarte drăguț, al 3-lea plicticos.—Continuu să nu mai fumez, acum de 25 de zile...

Miercuri 23 Ianuarie / 4 Febr. 85. Mereu aceeași vreme. La ora 8 dimineața +5° R.—Lucrez grozav la Schelling, pentru cursul meu; un mare șarlatan de vorbe. Eu mereu trist și ciudat de deprimat. Friguri, sau din cauza întreruperii brusce a fumatului?

Astă-seară, lucrat până la ora 2 noaptea prelegerea despre Schelling. Afară, plouă acum (noaptea) cu găleata. Clara și Livia la ministrul Sturdza, la serată.

Sâmbătă 26 Ian. / 7 Febr. Aseară (Nanu, Fleischlen, Chibici, Burghela, Melik, la masă), eu iar friguri, astăzi

¹. Pianistul Curții regale [nota d-nei Livia Dymysza].

². Violoncelistul [idem].

chinină. — Vremea tot așa, posomorît—umed. Astăzi, la ora 7 dimineața, $\pm 0^0$ R.

Miercuri 29 Ian. / 10 Febr. 1885. Timp senin, dar 0^0 R. Ieri, parte la masă, parte seara, d-na Call[imachi]-Cattargi, Pogor, Zizin, Nat[alie] Ghyka și mama ei, al-de Rosetti, al-de Mandrea, Caragiali, Chibici. Traducerea din Schopenhauer¹.

Astăzi, grea convorbire cu Clara. Convenit între noi să ne despărțim la măritișul Liviei. În răstimp, eu [să am] serile libere și în toate vacanțele să călătoresc singur, fără imputări și greutăți, ca de la sine înțeleasă libertate și respirare pentru mine.

La $3\frac{1}{2}$ după prânz, a început să ningă...

Februarie 1885.

Vineri 1/13 1885. Neauă groasă afară. — 1^0 R. Continuu a nu mai fuma, am scăpat de friguri, sper, dar lucrând cu încordare pentru cursul de Istoria filosofiei în secolul al 19-lea. Ieri terminat Schelling. Acum Hegel!

Luni 4/16 Febr. 85. E mereu neauă afară, — 1^0 R. Eu, din cauza necurmății febricități ușoare, din nou chinină. Deseară, e vorba să ne citească Edgar v. Herz traducerea sa germană a „Fântânei Blanduziei“. — A făcut-o; destul de bine. De față Alecsandri (nou numit ministru al țării la Paris), d-na Cozadini, al-de Crețeanu, al-de Ghica, al-de [Th.] Rosetti, Zizin, Ventura.

¹. Poate traducerea sa „Despre estetica poeziei, de Schopenhauer“ publicată în „Convorbiri literare“ n-rul din Aprilie 1885 (cf. însemnarea de la 16/28 Martie 1885), sau, mai probabil, traducerea în limba franceză de către I. A. Cantacuzène (Zizine) a „Lumei ca voință și reprezentare“, care era și aceasta gata la acea dată (cf. însemnarea de la 27 Febr. / 11 Martie și cea de la 6/18 Martie 1885), precum se vede și din *Nota Red.* (scrisă, negreșit, de T. Maiorescu) ce însoțește articolul „Despre estetica poeziei“: „D[[Cantacuzino a terminat și traducerea franceză a scrierii fundamentale *Le monde comme volonté et comme représentation*, care va apărea în decursul acestui an“. — Cf. însemn. din 27 Febr. / 11 Martie și 6/18 Martie 1885.

Marți 5 Febr. La ora 8 dimineața — 4° R.

Vineri 8/20 Febr. De ieri, dintr'o dată cald, astăzi neaua dispărută. La ora 7 dimineața, + 4° R. Eu ieri prelegere bună. Transiție la Hegel.

Luni 11/23 Febr. 1885. Ieri, tristă Duminecă. Timp posomorît, dintr'o dată, pe la ora 3, viscol, iar acum, astăzi la ora 6 dimineața, 4° R și totul acoperit iarăși de neauă. Sâmbătă, „Junimea“. Hasdeu a citit părți din Dicționarul limbei române (ariciu, d. e.)¹. Frumos, dar îmi face impresia că niciodată nu va fi dus la sfârșit. (El vroia, de sigur, să fie iară deputat!).

Joi 14/26 Febr. 85. Ninge iarăși strașnic pe seară. Termo[metrul] $\pm 0^{\circ}$. — Astăzi, grea prelegere despre Hegel. Bine. — Ieri, vorbit cu Livia despre situația mea.

Vineri 15/28 Febr. 1885. A 45-a zi aniversară a nașterii mele.....

Frumos timp senin, dar — 4° R la 6^{1/2} dimineața. Pe la ora 4 după prânz ninsoare puternică. La cină, doamna Call[imachi]-Catargi, Lecomte[du Nouy], Kremniții, Zizin Cantacuz[ene], Caragiali și Burghеле. După masă, încă d-na Carp, al-de Rosetti, doamna Ghica și fiica sa d-na Costiescu. Carag[iali] a citit noua și hazlia sa farsă de concurs „D'ale Carnavalului“². Eu destul de obosit, ceva cam apăsător, fiindcă am pierdut procesul Hôtel Brofft contra Elias.

Sâmbătă 16/28 Febr. 85. Totul plin de neauă. — 3° R la ora 6 dimineața, + 2° la ora 11. De la Annette

¹. În „Convorbiri literare“ din 1 Apr. 1885, la darea-de-seamă despre sesiunea Academiei, se dau informații despre *Magnum Etymologicum*, iar în n-rul din 1 Iulie se publică un specimen din el, articolul Așa. Cf. și însemn. de la 8/20 Dec. 1885.

². Publicată în „Convorbiri literare“ a. XIX, nr. din 1 Maiu 1885, unde are titlul „comedie în 3 acte“.

R[osetti] primit ieri un frumos ceas vechiu, de la Kremniți un cuțar de călătorie, de la Livia o frumoasă farfurie japoneză cloisonné, pictată, de atârnat în părete.

Duminecă 17 Febr./1 Martie 1885. Toată noaptea a nins, ast'diminează zăpadă înaltă de $\frac{1}{2}$ de metru, cred; dar acum zi frumoasă, soare, $+6^{\circ}$ R, totul se topește și se face noroiu. Déjeuner la baronul Hye, la Hôtel Boulevard, cu consilierul de legație austriac v. Eisenstein.

Marti 19 Febr./3 Martie 1885. Zi senină. Soare. Dar la ora 7 diminează — 4° R, totuși peste zi se topește, încet-încet, toată neaua. — Ieri, baronul Hye la noi la masă, cu Zizin și doamna Call[imachi]-Catargi.

Joi 21 Febr./5 Martie 1885. Astăzi la ora 5, diminează, $\pm 0^{\circ}$. Întunec cu totul, la ora 6 se crapă de ziuă, dar încă nu poți citi.

Tel[egramă]

Otel Teodoru,

Craiova.

Rog opriți pentru astăzi Joi noaptea odae încălzită.

Maiorescu¹.

¹. Cu aceasta se termină însemnările din partea a 2-a a caietului Nr. 3 („caietul în 4° negru-verde, cu încuietoare galbenă”). Pe marginea paginei: „Fortsetzung die letzten Blätter des rothen Goldschnitt-Octavbuchs“ (caietul Nr. 5).

Pe fața interioară a scoarței din urmă sânt următoarele date, fără alte lămuriri. (Datele din rândul al treilea ar putea fi ale logodnei și căsătoriei sale; cele din rândul întâi și al doilea, poate ale surorilor soției sale Clara — născută la 21 Martie 1839: cf. însemnarea din 9/21 Martie 1886):

geb[oren] 6 October 1843.

Schw[ester] H[elene] 4 „ früher.

verl[obt] 1 od[er] 10 Febr[uar] 1862, verheir[atet] 15 Apr. 1862.

21 Februarie / 5 Martie 1885¹. Scrisoare² de mulțumire D-rului Kalenderu, Președ. „Intim-Clubului“, care m'a ales membru onorariu.

La 4^{1/2} ore plecare la Craiova, cu Baronul Franz Hye și cu Sevescu³, sosire la Craiova 11^{3/4} noaptea.

Vineri 22 Febr. 1885. Pledat la Curtea de apel, plecat înapoi la București (1,55), unde [ajuns] sara 8 ore. Am câștigat procesul Hye. Deodată soare și căldură primăvăratecă astăzi din Craiova până în București.

Sâmbătă 23 Febr. / 7 Martie 85. Deodată primăvara. La 4 ore d. a. la umbră + 14° R. — Academia (sess. generală începută de vre o câteva zile), prelecție la Univ[ersitate], sara „Junimea“, cu V. Alecsandri, Hasdeu, [S.] Flor. Marian etc. etc. Pe la Cameră nu mai merg azi.

Luni 25 Febr. / 9 Martie 1885. Vreme clară, dar astăzi dimineața la 7 ore ± 0° R.

În timpul⁴ călătoriei la Craiova cu baronul Hye (Joia trecută), mi-a spus:

1. Taafe e camarad de joc și om de încredere al împăratului, altminteri însă un om politic cu totul indiferent la principii, mai mult un om de salon luând toate în glumă. Despre situația actuală, pe cât se pare, grea, a ministerului său, în care el se strecoară între partide, zice el, de vreme ce împăratul vrea să-l mențină: Se încropesc lucrurile astfel mai departe⁵.

¹. Cu aceasta, însemnările continuă în partea a doua a caietului notat „Jurn[alul] 5“ (cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 225, nota 1). În această a doua parte se cuprind însemnările de la 21 Februarie/5 Martie 1885 până la 13/25 Noem. 1885, scrise, și acestea, în cea mai mare parte, în limba germană. În capul întâiei pagine din această parte a caietului e indicația: „Fortsetzung des Tagebuchs. Nach dem schwarzzgrünen Quartbuch mit Schloss“.

². Textul în românește.

³. Cf. însemnările de la 25 Sept. 1881, nota,...

⁴. Textul continuă acum în nemțește.

⁵. Es wird also weiter gewurstelt.

2. Împărăteasa Elisabeta ci-că ar fi stat în relații nu cu Andrassy, ci cu contele Huniady.

3. Ministrul de finanțe Dunajewski, cel mai inteligent dintre actualii miniștri, dar incorect în privința banilor; a venit la Viena, ca ministru, plin de datorii, și acum se zice că posedă sute de mii.

4. Ministrul cultelor Conrad, mărginit și și plin de datorii, și făcând *mici* afaceri.

5. Schmerling grozav de vanitos și protejând fără scrupule, acolo unde e măgulită vanitatea lui. D. e. caută să fie totdeauna cel d'întăiu la audiență la împăratul, unde altminterea trec înainte miniștri streini și episcopi. Dar consilierul de Curte de serviciu îi alege o zi în care nu s'a anunțat nimic ce ar trece înaintea lui. În schimb, el protejază pe fiul acestuia care e în magistratură, asupra căreia el, ca prezident al Curții supreme de justiție, are influență.

6. Plener, de 40 de ani, fiu al fostului ministru, om al viitorului.

7. Carneri, cu cultură filosofică, independent, neam-bișios, devenit opozant al actualului guvern.

8. Glaser și Unger, Evrei botezați de contele Thun și de aceea protejați.

9. Guvernatorul baron Klaus, Evreu, însă special om de încredere al împăratului.

10. Împărăteasa interzice fiicei ei călăria, de-oarece poate deveni ușor o pasiune, ca la dânsa.

Mercuri ^{27 Febr.}_{11 Martie} 1885¹. Ieri dim[ineață] cald, soare, dar pe la 11 ceva vânt, sara ploa[i]e în aparență primăvărată, dar azi la 7 dim[ineața] nuoros, termometrul + 1¹/₂° R, însă ploaia de peste noapte cam zăpăzită peste copaci și uluce. Aseară M-e Callimaki, Negruzzești.

¹. Textul acum în românește.

Zizine și [S.] Fl. Marian din Bucovina la mine la masă, și Caragiali, căruia alaltăseară i-am dat la Comit[etul] teatral premiul de 1200 franci pentru farsa sa în 3 acte „D'ale Carnavalului“.

Mai pe urmă a venit și Socec cu Teclu la mine, și eu i-am înduplecat să editeze trad[ucerea] lui Zizin [a] „Die Welt als Wille und Vorstellung“ franțuzește în București. Asemenea și comediile lui Caragiali. Hotărâri asupra formatului „Convorb[irilor]“, cari de la 1 Aprilie apar la Socec în București¹.

Azi de la 10—4 Efor[ia] Spital[elor] pentru moșia Ghionis, două consultații foarte vii.

De pe la 3 înainte o crescândă durere de cap, pe la 6 1/2 migrenă doborâtore, dar, fără a mânca, am dormit până la 9 — și am pierdut-o. Clara și Livia s'au dus la 9 1/2 la balul Curții, eu am rămas acasă, și acum scriu.

Friguri trebuie să fi fost, și Luni eram cam așa, am luat ieri multă chinină, dar de geaba.

Joi 28 Febr. / 12 Martie 1885. [La] 7 ore dim[ineața] termom[etru]l — 1° R. Cerul întunecat, dar nicăeri zăpadă. Eu slab și cu capul greu de frigurile sau migrena de ieri..... am să părăsesc chinina.

Martie 1885.

Vineri 1/13. La 6 ore dim[ineața] $\pm$ 0° R. Acum, 2 ore, soare, la umbră + 8° R. Am scris o lungă scrisoare istoricului Dr. D. Onciul (adresa Arhimandrit Călinescu, Cernăuți) pentru a grăbi recensiunea asupra „Teoriei lui Rössler“ de Xenop[ol] și „Revoluț[iei] lui Horia“ de [Nicolae] Densușianu la „Convorbiri“, cari de la 1 Apr[ilie] vor apărea în București.

1. Prin mutarea lui Iacob Negruzzi la București.

Duminecă 3/15. Soare! Aseară ultima „Junime“ în sesiunea aceasta. A cetit Caragiali comedia sa „D'ale Carnavalului“. Erau și dame (d-na Carp, Negruzzi, Sevescu, Ghicele, Crețeanele, Mandrea, Gigurtu, Culcer, Rosetti, Cozadini, noua soție A. Balș, Păucescu-Alec-sandri, Babeș, Porțius, Vulcan, Hașdeu etc. etc., vr'o 60).

8¹/₂ seara primit o cartă de vizită de la D. Mavrocord[at], prin care îmi trimite numai 700 franci în loc de convenții 2000 după câștigarea procesului la Casație. I-am retrimis îndată pe o cartă de vizită a mea cu cuvintele:

Ce Samedi soir.

T. Maïoresco voit que M-r D. Mavrocordato est momentanément gêné et, comme rien ne presse, il lui renvoie les 700 francs jusqu'au moment, où M-r Mavrocordato pourra payer le montant des honoraires convenus.

Și iată¹ că astăzi la ora 12 mă pomeniui cu bătrânul culpabil, care se scuză și făgădui că va trimete de la Iași întreaga sumă.

Luni² 4/16 Martie 1885. Frig, la 7 ore $\pm 0^0$ R. Apoi soare. Eu de ieri de odată răcit..., fără să știu cum și de unde.... Frigurile au trecut, dar sunt obosit. Nu merge mașina ca mai nainte. Simt bătrânețea începândă.

Pe la 3 ore ninsoare cu fulgi mari de zăpadă, a ținut vr'o 2 ore. Zilele babelor!

Marți 5/17 Martie 1885. La 6 ore dim. — 3¹/₂ ° R. Afară ceva zăpadă. Dar cerul foarte clar astăzi...

Cu câteva zile în urmă, iar am mai fumat vreo 2 sau 3 cigarette pe zi. Dar de 3 zile nu fumez de loc. Dar și atunci [am fumat] puțin. Deprinderea pasionată de mai nainte pare tăiată.

¹. Textul urmează în nemțește.

². Numai numele zilei în nemțește; mai departe în românește.

*Mercuri 6/18 Martie 1885*¹. Toată zăpada s'a dus. La 7^{1/4} dimineața + 2° R. Pare că va fi soare... Ieri d-na Callimaki, Negruzești, V. Babeș, Kremnitzii, Zizin, la masă, și al-de [Th.] Rosetti seara. Citit mai departe traducerea lui Schopenhauer a lui Zizin.

*Joi*² *7/19 Martie 1885*. Azi dimineață la 6 ore + 2° R, acum, 3 ore, + 14° R la umbră. Răceala mi-a trecut. Dar am reînceput să fumez până la 4 cigarette pe zi, fiind prea peste măsură ocupat spre a nu încerca un fel de calmare de nervi.

Marti 12/24 Martie 1885. Timp³ răcoros, + 8° R la ora 2, desagreabil. Sânt copleșit de lucru. Iarăși fumez, dar mai moderat decât înainte. Mereu Academie; ieri fără bună dispoziție. Lectură a „Anna Boleyn“ a Mitei, cu al-de Carp, al-de Negruzzi, al-de Rosetti, Zizin, Missir, Slavici și cu baroneasa [Witzleben] adusă de prisos.

Miercuri 13/25 Martie 1885. La ora 5 dimineața + 4° R. Cerul acoperit. — Astăzi plec [la] Ploești (și [voi] fi) la ora 10 seara îndărăt) în supărătoarea afacere a procesului Marcovici din cauza contrabandei Edelstein. — Câștigat procesul....

Vineri 15/27 Martie 1885. Ceva mai cald, a primăvară. Astăzi la ora 9 seara foc la Camera deputaților. Eu istovit de Academie, literatură și procese.

Măine o să plec în sfârșit într'o călătorie de vacanță, pentru prelucrarea Logicei.

Sâmbătă 16/28 Martie. În sfârșit, vreme frumoasă, cu soare. — La 4^{1/2} o să plec, dacă voi fi revăzut mai înainte un capitol din traducerea Schopenhauer pentru

¹. Numai data în românește; textul mai departe în nemțește.

². Textul acum în românește.

³. Numai data în românește, textul continuă în nemțește.

publicarea în întâiul număr din București al „Convorbirilor“ (anul al 19-lea)¹.

De Sâmbătă 16/28 Martie până Luni seara 1/13 Aprilie 1885, călătorie de vacanța Paștelor la Florența-Pisa-Spezia-Genoa-Pegli-Milano-Bozen-München - Viena-Pressburg-București, despre care micul meu caiet de călătorie cu scoarțele negre.

Miercuri 3/15 Aprilie 1885. Aici, în sfârșit, primăvară, mult mai înaintată decât la Viena, și chiar decât la München; cam ca la Udine. + 10 R.

Ieri [am] fost la opereta Negruzzi-Caudella „Beizadea Epaminonda“². Foarte bun text de Jacques Negruzzi, dar muzică seacă a lui Caudella. Totuși foarte interesantă piesa.

Mă simt foarte înprospătat prin călătoria ce am făcut. Aici, atmosferă morală mai senină, fiindcă, în răstimp, Mite [a plecat] la Berlin pentru câteva luni. Și Wilhelm [a plecat] cu ea, el se întoarce însă peste 3 zile. El [a fost] trimis de spitalul Brâncovenesc, cu 1500 de franci, la congresul de la Berlin al chirurgilor.

Am scris astăzi vre o 10 scrisori și am terminat totul, ca să am timp pentru prelegerea mea de mâine la Universitate despre Schopenhauer.

Marți 9/21 Aprilie 1885. Timp frumos, dar tot răcoare încă. Totuși, totul e înverzit și pomii sânt în floare, piersicii și caișii chiar au scuturat floarea, acum cireșii, dar încă nici un liliac.

Ieri, la teatru, premiera farsei în 3 acte a lui Caragiali „De-ale carnavalului“. Pe jumătate căzută, dar

¹. A apărut în n-rul de la 1 Aprilie 1885.

² *Beizadea Epaminonda*, operă comică în 3 acte și 4 tablouri, de Iacob Negruzzi. Muzica de E. Caudella; publicată în „Convorbiri literare“ a. XIX, n-rele din Oct. și Noem. 1885.

din cauza unor pretenții injuste. Este, doară, numai o simplă farsă veselă și nu vrea să fie mai mult.

Joia trecută până Duminecă seara, Livia a fost cu Regele și Regina la Sinaia, în seara întâi a făcut multă muzică (până după miezul-noptii) cu regele Oscar al Suediei¹ (unul din cei mai plăcuți, mai însemnați regi), ea l-a acompaniat la piano, el a cântat din gură (cu toată vârsta lui) „Asra“², regina noastră fericită în tot acest timp.

În noaptea de Duminecă spre Luni 8/20 Aprilie a murit C. A. Rosetti, în vârstă de 69 de ani (născut 1816).

Joi 11/23 Aprilie. Soare, foarte cald. Acum la $1\frac{1}{4}$ sânt $18\frac{1}{2}^{\circ}$ R la umbră.

Ieri la înmormântarea lui C. A. Rosetti (fără pompă militară sau religioasă, numai 1 preot, un dric cu doi cai albi, dar vreo 200 de coroane, multe steaguri — peste 30 — ș. a. m. d.) era chiar o căldură înnăbușitoare pe la ora 2.

Marți 16/28 Aprilie 1885. Foarte cald; la umbră, la ora 5, 22° R. Totuși, [e] splendidă primăvara. De 3 zile [iau] cafeaua dimineața pe terasa mea. Multe procese câștigate mai ales la Curtea de casație, în vremea din urmă.

Miercuri 17/29 Aprilie 1885. La ora 1, $+ 23^{\circ}$ R la, umbră, foarte cald, dar admirabilă exuberanta înflorire a naturei. Priveghetoare. Lumină de lună!

Astăzi, înapoiat prietenește d-nei Maria Costiescu-Ghyka ([căreia i-am] dus până la sfârșit procesul de divorț) cei 1000 de lei trimeși.

La $11\frac{1}{2}$ noaptea încă 15° R.

Duminecă 21 Apr./3 Maiu 1885. Alaltăieri, Vineri seara, după o temperatură înnăbușitoare, furtună strașnică,

¹. Oscar II (1829-1907), rege al Suediei și al Norvegiei de la 1872-1905, apoi, după despărțirea Norvegiei, rege numai al Suediei.

². De Rubinstein [nota d-nei Livia Dymsha].

și ieri ceva ploaie, iar acum rece. — Aseară, la noi la masă baronul Styrcea cu tânărul, interesant-palidul istoric cu un picior scurtat¹ Dr. Onciul, Dr. Lambereau (noul consul german la București), Zizin, al-de Th. Rosetti, D-na Maria Ghyka-Costiescu, Caragiali și Wilhelm...

Vineri 26 Aprilie/8 Maiu 85. Iarăși foarte cald, de ieri. Astăzi la ora 5, la umbră, + 24° R.

La Sf. Gheorghe (23 Aprilie), plăcută excursie „La Tei“, pe jos.

Sâmbătă 27 Aprilie/9 Maiu 1885. Foarte cald. La ora 11, 24° R la umbră. — De patru zile, salcâmi în floare. Pretutindeni mirosul lor. La 12^{1/2} au fost 25° R la umbră.

Astăzi la ora 11 Livia a plecat cu Curtea, de la gara Filaret, ca, împreună cu ceilalți ai Curții, să ia de la Rusciuc pe regina Suediei cu doi prinți suedezi² și apoi să plece cu trenul de la Smârda direct la Sinaia. La gară, prezentată principelui Bulgariei Alex. Battenberg. Și cei doi nepoți mai tineri ai regelui nostru erau acolo. Și maiorul von Schilgen, preceptorul-însoțitorul lor.

La 7^{1/2} seara, violentă furtună; dar mai târziu iarăși senin. La ora 11^{1/2} seara, cu toată ploaia care fusese, încă 15° R...

Luni 29 Aprilie/11 Malu. La ora 11 seara o adevărată ploaie torențială. Răcoare. Livia tot la Sinaia cu Curtea. Slavici astăzi la noi la masă (este aici pentru 3 zile, termen în procesul său de divorț). Seara, a venit și Cleopatra Lecca.

¹. Piciorul era încovoiat de la genuchiu, ca urmare a unui accident în munți, ce Dimitrie Onciul (mai târziu profesor la Universitatea din București) avusese ca student la Innsbruck.

². Carol și Oscar [nota d-nei Livia Dymyszal].

Maiu 1885.

Miercuri 1/13. Ast'noapte a plouat. Astăzi la ora 7 dimineața + 8° R. — Spre ora 5 dimineața a murit astăzi de afânare a creierilor rectorul Universității I. Zalomit, în vârstă de 65 de ani...

5/17 Maiu 1885. Duminecă. Soare astăzi, dar la 6 1/2 dimineața numai 7° R. Vânt și praf.

8/20 Miercuri. Soare, ce-i drept, dar vânt, praf, rece. Astăzi la 5,20 luat pe Livia de la mica gară Cotroceni. Regele cu totul sdrobot de vestea de la Sigmaringen că se așteaptă moartea tatălui său Anton.

Vineri 10/22 Maiu 85. Zi frumoasă, călduroasă. La 10 1/2 eu la Te-deum, ziua Regelui. Și Regele, Regina, principii Ferdinand și Karl. De la Sigmaringen, încă nici o hotărâre a soartei.

Duminecă 12/24 Maiu 1885. Dumineca Rusaliilor la noi și la catolici în același timp. Foarte cald. La ora 12, + 22° R la umbră.

În Lunea Rusaliilor 13/25 Maiu, de dimineață până către ora 2 noaptea, terminat de scris critica asupra comedii lui Caragiali¹.

Vineri seara, la ora 11 plecat la Focșani, Sâmbătă pledat acolo procesul Braicoff, Duminecă 19/31 Maiu dimineața iarăși în București. Între acestea, interesante prelegeri la Universitate, totdeauna de 2 ori pe săptămână, câte 1 1/2 oră.

Lucrat din nou metodologia, cu rezumat scris dat pentru studenți. — Estetica lui Schopenhauer mai ușor. Fac să apară traducerea în „România liberă“, pentru studenți...

¹. Publicată apoi în „Convorbiri literare“ a. XIX, nr. din Septembrie 1885.

Joi 23 Maiu / 4 Iunie 1885.

Telegrame.

General Greceanu¹,

Sigmaringen.

Rog binevoiți a prezenta Maiestăților lor Regelui și Reginei respectuoasă expresie de condolență și din partea noastră.

Maiorescu.

*

Fräulein von Lindheim.

Sigmaringen.

Wir wagen zu bitten, Ihrer königlichen Hoheit der Fürstin Josefine unser ehrfurchtsvolles Beileid auszudrücken.

Maiorescu.

*

Major von Schilgen,

Sigmaringen.

Bitte Seiner königlichen Hoheit dem Fürsten Leopold den Ausdruck unseres ehrfurchtsvollen Beileids darbringen zu wollen.

Maiorescu.

*Luni 27 Maiu / 8 Iunie 1885. Cea mai caldă zi.
La 11 1/2 la umbră 25° R.*

Telegr[amă].

Marți 28 Maiu / 9 Iunie 1885.

Apostoleanu, Focșani.

Neputând veni nici Missir nici eu la Focșani, rog amânați în înțelegere cu domnul Ciurea procesul Abdulah la 11 sau la 13 Septembrie, când poate veni și Missir.

Maiorescu.

*

Din sara² 28 Maiu până Vineri 31 Maiu 5 ore dimineața, drum la Iassi, procesul Nanu pentru succesiunea Oprișanu....

¹. Telegramă în românește.

². De aici înainte, câtva timp, textul în românește.

Sâmbătă 1/13.

Tel[egramă]

Emilia Humpel, Iassi.

S'a modificat prin „Monitorul“ de astăzi. Elevele se examinează la liceul Statului, de conferința profesorilor clasei minus profesorul preparator. Titu

Astăzi de la 5—6 $\frac{1}{2}$ ultima lecție din Logică la Univ[ersitate]. Am terminat și Metodologia.

La masă (7 ore) Negruzeștii, N. Mandrea, d-na Callim[aki]-Catargi și Diaconovici. Seara Theod. Rosetti cu nevasta și Edmond de Herz. Vorbire cu Diaconov[ici] asupra „Român[ische] Revue“, ce vrea să o editeze el în Pesta.

Luni 3/15 Iunie 1885. Pe la 2 ore zioa, în umbră + 22° R, dar ieri seara pe la 11 $\frac{1}{2}$ numai 14° R.

Mercuri 5/17 Iunie 1885. Pe la 2 ore zioa în umbră + 25° R.

Joi 6/18 Iunie 1885. La 2 ore zioa în umbră + 26° R = 32° C. Cea mai caldă zi.

Vineri, 7/19 Iunie 85. La 11 $\frac{3}{4}$ zioa + 27° R în umbră la termometrul meu, la 2 ore în umbră + 28° R. (În soare se zice că e 39° R). Pe la ora 3 $\frac{1}{2}$ ploaie torențială, printr'asta răcorit întru câtva¹.

Sâmbătă 8/20 Iunie 85. La 11 ore 22° R în umbră.

La 11 $\frac{1}{2}$ noaptea, grozavă² ploaie cu furtună. Strada noastră, de la un trotuar până la celălalt, înnoată în apă curgătoare. Termometrul 14° R. La 11 $\frac{3}{4}$ și trotoarele inundate.

¹. Fraza din urmă în nemțește.

². De la acest cuvânt înainte, în nemțește restul acestei însemnări; după aceea textul continuă în românește.

Duminecă 9/21 Iunie 85. La 7 ore dim[ineața] a plo[u]at toată noaptea și plo[u]ă și acum, dar *stiller Landregen*, apele s'au scurs, ulița curată și udă. 14° R.

Marți 11/23 Iunie 85. Eri earăși foarte cald până la 5 1/2. Apoi nori, furtună, ploaie. Astăzi [la] 6 ore + 11° R. Răcoare sensibilă.

6 3/4. Togmai vine depeșa din Berlin că papă Kremnitz a avut azi-noapte un atac de apoplexie, hemiplegie. [Telegramă].

Theoraffalovich,

Odessa.

Vous ai expédié sentence Bodarewski. Avez-vous reçue?

Maioresco.

Mercuri 12/24 Iunie 85. Plooi; term. 15° R. Clara în odae cu o bronchită capilară, de aceea nu poate încă pleca la Berlin la tatăl său.

Joi 13/25 Iunie 1885. A încetat ploaia; soare. Termom. la 1 1/4 + 19° R. Și Clara e mai bine cu bronchita; și scrisoarea din Berlin mai liniștitoare asupra stării lui papă Kremnitz. Probabil scapă de astă dată.

Vineri¹ 14/26 Iunie 85. Peste noapte iarăși ploaie liniștită. Acum, la ora 4 1/2 dimineața + 12° R și plouă într'una....

Duminecă 16/28 Iunie 1885. Alaltăieri papă Kremnitz nou atac. Clara pleacă astăzi la Berlin, deși bronchita ei nu i-a trecut de loc. — A plouat iarăși toată noaptea.

Tel[egramă]

Conducteur Sleepingcar

Verciorova.

Veuillez réserver ce Dimanche soir un lit pour Madame Majoresco, Verciorova-Budapest. Maiorescu.

¹. Textul continuă acum în nemțește.

Telegramă].

Leprêtre, Berlin.

Wallstrasse 7.

Clara heute abgereist, ist Dienstag Berlin.

Titus.

Luni 17/29 Iunie 1885.

D-lui Ministru al Cultelor și al Instr. publice¹.

D-le Ministru,

La adresa D-voastră No. 7120 din 12 Iunie 1885 am onoare a răspunde că², lăsând la o parte funcționarea mea ca director al liceului și al școalei preparandale din Iassi, la 16 Noembrie 1862 am fost numit Profesor la Universit[atea] Iassi; și anume întâi de Istorie, iar curând după aceea de Filosofie (adresa Ministeriului Cultelor [din] 28 Ianuarie 1863).

Numirea mea la catedra de f[iloso]fie, făcută înaintea actualei Legi a Instr[ucți]unii, a fost prin decretul domnesc No. 79 din 23/I 1863, ca profesor definitiv; căci prin Decrerul No. 318 din Oct. 1863 am fost și confirmat Rector al Univ[ersității] Iassi pe anul școlar 1863—1864³.

Ca profesor la Universit[atea] Iassi am funcționat efectiv până când d. Ministru Tell a decis, prin o dispoziție proprie a D-sale singur, că Profesorii din provincie nu pot să vie ca deputați la Camera din București, trebuind pentru aceasta să li se refuze concediul și să fie considerați ca demisionari, dacă absentează o lună. Am

¹. Ministru la acel departament era atunci Dimitrie Sturdza.

². Șterse rândurile: „La 13 Noembrie 1862 am fost numit Director al Liceului din Iassi, de unde, după dorința mea, am fost strămutat ca Director și Profesor la Institutul preparandal de la Trei-erari, unde am stat până în primăvara 1867, când am primit demisiunea de la d. ministru Gusti”.

³. În locul acestei fraze, scrisă pe de margine, scrisese întâi alta, ștearsă apoi: „Prin adresa No. 30345 din 22 Oct. 1863 mi s'a comunicat întărirea ca Rector al Univ[ersității] din Iassi pe anul școlar 1863—1864.”

aflat particular că D-sa m'a și considerat demisionat, fiindcă am fost la Cameră timp de peste o lună, și am văzut apoi că mi s'a pus catedra la concurs.

Când va fi luat d. Ministru Tell această decisiune, nu pot constata din actele mele, fiindcă D-sa nu mi-a făcut mie nici o comunicare directă. D. Tell a fost în acea dată Ministru al Cultelor de la Martie 1871 până pe la Fevr[uarie] 1874¹.

La 10 Octomvrie 1884, prin adresa No. 11866, Ministeriul Cultelor m'a rechemat la Profesura de Universitate, și anume la Universitatea din București pentru catedra de Logică și de Istoria F[ilosofiei] contimpurane. Din această adresă văd că fusesem considerat demisionat din a[nul] 1874.

Dacă această din urmă dată este exactă, atunci anii mei de serviciu efectiv ca Profesor de Universitate sunt de la 16 Noemvrie 1862 până la începutul [anului] 1874 (?), adecă vre-o 13 ani, și apoi iarăși de la 10 Oct. 1884 până astăzi, adecă vre-o 8 luni.

Dacă însă acea decisiune a D-lui Ministru Tell, pe care citata adresă ministerială din 10 Oct[omvrie] 1884 o declară „luată în afară de prescripțiunile legii și în mod cu totul neregulat“, se poate considera ca fără efect formal pentru mine (efectul material de a mă fi lipsit de cel puțin 60.000 de lei onorariu în acei 10 ani îi rămâne în ori ce caz), atunci eu nu am încetat a fi Profesor de la 16 Noemvrie 1862 până astăzi, și atunci ași avea astăzi o vechime de 22 de ani și 7 luni.†

Din parte-mi, Domnule Ministru, nu voi[u] ridica nici o obiecțiune în contra vre unui mod de interpretare a situației mele legale, pentru a cărei complicație nu sunt de altminteri eu vinovat, și nu am decât a vă mulțumi

¹. Exact: de la 14 Martie 1871—9 Ianuarie 1874.

de inițiativa ce ați binevoit a lua pentru a mi se regula dreptul meu de vechime.

Am totdeodată onoarea de a vă alătura șase adrese originale ale Ministeriului Cultelor întru sprijinirea celor arătate mai sus¹.

Primiți, etc.

T. M.

*Luni*² 17/29 Iunie 1885. Aseară, pe când scriam adresa de mai sus către Ministeriu, și acum încă [la] ora 7 dimineața, tunete, fulgere, ploaie. Adevărată furtună violentă. [Telegramă].

Madame Majorescu

Bahnhof Gänserndorf.

Zustand derselbe, aber bewusstlos³.

Marți 18/30 Iunie 1885. Coplesit de lucru.....

Papă Kremnitz, cum aflu prin depeșa lui Ernst, decedat ieri 17/29 Iunie 1885 la amiazi, [ora] 12¹/₂. Deci zăcând la pat 8 zile..... Clara sosește în Berlin abia astăzi la ora 8,35 dimineața⁴.

....Seara la ora 7, ne-am dus, Livia și cu mine, la al-de Kremnitz.....

Miercuri 19 Iunie/1 Iulie 1885. La 6¹/₂ dimineața + 17° R. Timp frumos. Livia și eu plecăm la Sinaia cu trenul de 7,⁴⁵ dimineața. Sosirea la Sinaia la ora 12 la prânz.

¹. Mai jos sânt însemnate numerele acelor adrese:

No.	21362	din	13	Noemvrie	1862
	21910	"	16		"
	2679	"	28	Ian[uarie]	1863
	29134	"	8	Oct.	"
	30345	"	[22]	"	"
	11866	"	10	"	1884

². Textul continuă în nemțește.

³. Îi depeșa, în drumul său spre Berlin, știrile ce primea de acolo despre starea tatălui său.

⁴. Pasajul acesta despre moartea socrului său e încadrat între patru linii, ca într'un chenar de doliu.

Teleg[ramă]

Advocat Irimescu, Iassi.

Rog răspundeți cum a eșit la tribunal procesul
Oprișanu. Răspuns plătit.

Maiorescu

Joi 20 Iunie/2 Iulie 1885. Cald, soare arzător. + 24°
R la umbră.

Ieri la 7 ³/₄ dimineța cu Livia la Sinaia; din păcate, pe neașteptate, și baroana von Witzleben cu noi. La 12 în Sinaia, Livia cu baroana au plecat sus [la castel], eu la hotel, unde însă după 20 de minute o trăsură a Curții a venit să mă ia la prânz.

Numai Regele, Regina, d-ra Romalo, Greceanu, Col[onel] Robescu, Basset și Livia.

Regele [a] vorbit cu mine peste o oră politică externă. Față de Franța, ar trebui acum să fim mai prevenitori, fiindcă Franța e slabă.

Împăratul Austriei e el însuși foarte nemulțumit de „politica de porci” a Ungurilor, cum i-a spus regelui nostru.

Speranța noastră este că Ungurii împing spre simpla uniune personală cu împăratul Austriei, și atunci ne putem măsura cu ei, căci tăria lor este numai cât mai strânsa lor uniune cu Austria.

Regele mi-a mulțumit anume pentru telegrama noastră de condolențe.

Primejdia în care a fost Regele, în drumul de la Pesta înapoi, la câțiva kilometri înainte de Tövis [azi: Teiuș], noaptea: terasamentul luat de apă, șinele încă în ființă de-asupra lui acoperite de apă. Trenul oprit la câțiva metri înainte de locul primejdios.

Regina foarte amabilă; stat de vorbă cu ea și Livia și d-ra Romalo de la 2 ¹/₄ până la 4 ³/₄. În acest timp ea picta. Mi-a spus: „Când am aflat de moartea socrului d-tale, am stăruit anume ca Livia să vină la mine. Avem

împreună un timp trist, și ea trebuie să se liniștească și să se întrezeze aici”.

La 4^{3/4}, pe o ploaie torențială grozavă, cu Livia pe jos la gară, ea imediat înapoi, la 5,39 pleacă acum trenul de la Sinaia spre București; de astă dată întârziat la Predeal, abia la 6 [plecat din Sinaia], totuși însă la 10 seara în București.

Aici suprahărțuit de treburi înaintea plecării în călătorie, ca totdeauna....

5-6^{1/2} ultima prelegere la Universitate în acest an școlar. Discutat lucrări de examen scrise. Între ele, foarte bune de 1) Nisipeanu, 2) Colceag, 3) Cărbuneanu, 4) G. Ionescu.

Vineri 21 Iunie 1885. Timp frumos, la ora 5 dimineața + 13° R. Din păcate, dorm iarăși prea puțin, vre o 4 ore. Supraoboseală. — La 12^{1/2} + 26° R la umbră, căldură insuportabilă.

Sâmbătă 22 Iunie 85. Nedormit; [dormit] abia 4 ore. Iarăși cer senin, foarte cald. La prânz 27° R la umbră. Încă o pledoarie astăzi pentru Primăria Iași, [luat] rămas-bun de la Zizin, o procură pentru aranjarea moștenirii Clarei la Berlin, Cutzarida-baroana, articol pentru scandalul cu biletul de tren al lui Mandrea, și apoi la ora 5 plecat¹!

De la 22 Iunie stil vechiu până azi Luni seara 12/24 Aug. 1885, călătorie de vacanță prin Mainz—Colonia—Bruxelles—Calais, la Londra—Ilfracombe—Eastbourne—Dieppe—Paris—Basel—Weesen—Golling—Viena, la București, despre care micul meu carnet de călătorie (după cel negru).

La București, singur. Clara încă în Schlangenbad, Livia cu Regele și Regina plecat la Königstein în Taunus.

¹. Urmează o scrisoare către cumnatul său Dr. Wilhelm Kremnitz.

I-am dat, din Viena, consimțirea să fie domnișoară de onoare. Casa în ordine...

Marți 13/25 Aug. 1885. La ora 7 dimineața, + 11° R la umbră. La ora 1 (zi cu soare), + 20 R la umbră. La 10 1/2 seara (splendidă lună) + 14° R.

Sânt mai bine decât oricând, după 3 săptămâni [la] Eastbourne cu 18 sticle [apă de] Kissingen, multă primblare, și mâncare și vieață regulată.

Miercuri 14/26 Aug. 1885. Ast' noapte la ora 3 1/2 a trecut peste mine un șoarece și m'a deșteptat.....

Tel[egramă]. Madame Majorescu, Schlängenbad.

Trimis astăzi prin poștă o mie de mărci.

Titus

Am înapoiat¹ lui Zizin C[antacuzène] 1101 1/2 franci care-i avea depuși la mine.

La 5 1/2 ore după amiazi 20° R în umbră.

Joi 15/27 Aug. 1885.

Tel[egramă] Maria Ghidiu, Oravița.

Cele mai călduroase felicitări. Maiorescu

La 6 1/2 dimineața 10° R.

Seara² la ora 7 cinat la Brofft cu Zizin Cantacuz[ène].....

Duminecă 18/30 August 1885. La 1 3/4 zioa, în umbră, 27 1/2° R. — Am dejunat la Th. Rosetti, amândoi foarte prietinoși pentru mine. Ieri din Schlängenbad scrisori. Livia e acolo, pentru câteva zile, din Königstein a. Taunus, a fost însoțită pentru o zi de Natalie Romalo. Clara pare foarte bolnavă cu bronchita ei.

La 10 ore sara, în partea de umbră a termometrului meu, 20 1/2° R.

¹. Textul acum în românește.

². Rândul acesta în limba germană; apoi textul continuă în românește.

Luni¹ 19/31 August 1885. La ora 5 $\frac{1}{2}$ dimineața 18° R. Cer fără nici un nor.

Cinat la Brofft cu Dr. Alfred von Domaszewski (custos adjunct al colecțiilor de istoria artei din colecțiile imperiale și docent la Universitatea din Viena) și cu Dr. C. Schuchhardt. Cel d'întâiu (foarte plăcut) pleacă prin Craiova-Celei la Belgrad și prin Albania la Salonic și în Bulgaria spre a copia inscripțiile romane pentru „Corpus inscriptionum [latinarum]“ al Academiei din Berlin. Om citit și deștept.

Convorbirea cu el despre *noul Seminar epigrafic la Universitatea din Viena*.

N[ota] b[ene]. De trimes acolo studenți români!

Marți 20 Aug./1 Sept. 1885. Ast' noapte furtună violentă. Astăzi la ora 8 dimineața, numai 9° R. Cer posomorît acum la ora 12, ploios.

Citesc „Familie Buchholz“ (în Berlin) a lui Iulius Stinde, plină de un foarte sănătos humor.

Miercuri 21 Aug./2 Sept. 85. Plouă mereu toată ziua. Cinat la al-de Th. Rosetti...

Joi 22 Aug./3 Sept. 1885. Ploaia a încetat într'adevăr, dar cerul tot nuoros. La ora 8 dimineața, + 11° R. — Dar s'a terminat cu sentimentul meu de a fi foarte bine. [Mă simt] cam moleșit... Oare [să am] malaria?...

Duminecă 25 Aug./6 Sept. 85. Timp frumos. La ora 7 $\frac{3}{4}$ dimineața + 12° R. La Schlangenbad neschimbat. Eu mult mai puțin elastic, iau zilnic ceva chinină. La ora 1 la prânz, 22 $\frac{1}{2}$ ° R la umbră.

Bilet (carte de vizită) de la actorul Lugosianu, care mă înștiințează că astăzi „avant les 3 heures“ se va sinucide. Alergat la Ventura și la sufleorul Andronic, ca să-l facă pe om să-și vină în fire.

¹. Textul urmează în limba germană.

Luni 26 Aug./7 Sept. 85. La ora 7 dimineata 12° R. Lungă scrisoare de azi a lui Lugosianu; dorește să fie angajat la Teatrul național prin influența mea! Așa dar amenințare cu sinuciderea în scop de afacere!

Miercuri 28 Aug./9 Sept. 85. Mereu timp frumos, căldură potrivită. — Ieri și alaltăieri luat multă chinină; am făcut bine. Ieri amețit de clienți, astăzi 4 procese. — Armand Lévy¹ (un bătrân emigrat, cu barba albă, cu părul mare, cu cilindru cenușiu, Evreu) mi-a fost prezentat de [Mihail] Korné la Curtea de casație.

Joi. Droc-Barcianu, Mândreanu, Slavici, Dr. Max, M-me Micle, la mine. Droc-Barcianu cum se cade, energic, mărginit.

Vineri 30 Aug. / 11 Sept. 85. Ci iarăși cu friguri..... Primit de la Socec 500 de lei acompto pentru Eminescu, a 2-a ediție a poeziilor lui.....

Sâmbătă 31 Aug. / 12 Sept. 85. La ora 12 la prânz 19° R la umbră.

La cină la Petroni. Erau acolo consilierul de la casație Predescu (un om cum se cade, în cele literare nătâng), Peucescu, Arion și Vlahuță, care ne-a citit poezii nouă. La 10^{1/2} eu am plecat. Plouă torențial.

Septembrie 1885.

Duminică 1/13. Iarăși timp frumos. Cu Zizin astăzi la mine [am] regulat soneria mea electrică² și am învățat să o manipulez singur. La prânz, la Brofft cu prințul A. Știrbey, care mi-a vorbit de moartea soției lui (acum 2 luni) la Buftea. — Încolo, n'am eșit toată ziua, scris

¹. În *România Liberă* din 26 Maiu 1883 e o dare-de-seamă despre volumul *La Roumanie et la liberté du Danube*, Paris, Librairie du Luxembourg, XXVII + 210 pag., cu o introducere de Armand Lévy.

². Zizin Cantacuzène era foarte priceput în lucruri tehnice.

scrisori și terminat de citit volumul al 4-lea din Aug. Comte.....

Joi 5/17 Sept. 85. Ast'diminează la ora 5 înapoiat de la Iași. Acolo proces Nanu (Oprîșanu) iarăși amânat. Văzut pe Pogor, Al. Balș. Eminescu încă la Liman, lângă Odesa. I-am adus și i-am lăsat la Humpel cei 500 de lei de la Socec ca à compte pentru a 2-a ediție a poeziilor sale.

Emilia a fost în vara asta la Viena....

Sâmbătă 7/19 Sept. 1885. Continuă vremea frumoasă. Eu ceva mai bine, totuși însă urme de friguri încă.—Mare agitație în public din cauza expulsării redactorului ziarului „Indép[endance] Roum[aîne] Ciurcu (altminteri, un îndrăzneț și prost individ), a tatălui său, a lui Săcășanu, Ocășanu, și a încă doi Români transilvăneni¹. Despre aceasta, ziarele de ieri și de alaltăieri.

Multă corectură de tipar [la poeziile lui] Eminescu, ediția a 2-a. Acum vreo 4 coale de tipar zilnic. Astăzi întâia corectură a celor din urmă coale!

Seara. — Agitația din cauza expulsării Românilor transilvăneni scoasă de la ordinea zilei prin emoția căsunată de unirea revoluționară a Rumeliei cu Bulgaria.— Foarte tristă Duminecă.

Luni 9/21 Sept. 85. Timpul frumos continuă. La ora 4 după prânz 20° R la umbră; la soare, arzător de cald....

Cină la [V. A.] Urechia. Mi-a citit mie singur vulgara sa lucrare de cârpaciu, în versuri, în 3 acte „Martial“. În salon, înramate, vre o 8 diplome de onoare ce le-a primit de la societăți spaniole și franceze.

Joi 12/24 Sept. 1885 Ieri pledat [la] Focșani [în procesul] Abdullah Mustafa (Ioanide), mâncat la Gâță;

¹. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 65 și scrisoarea sa din 22 Dec. 1885 către Al. Ciurcu.

nemulțumirea lui și a lui Prodan cu situația. Noaptea (12-5) venit încoace.

Ocupat intens mai departe cu Aug. Comte.

Livia plecat din Königstein cu regele și regina. Clara, după ultima depeșă, în Cronberg lângă Frankfurt a. M...

Vineri 13/25 Sept. 85. Supraobosit. Multă advocatură.....

Acum, ora 2^{1/2}, depeșă de la Livia din Sinaia, unde s'a înapoiat astăzi.

Tel[egramă]

Domnișoarei Maiorescu, Castel Peleş.

Sosesc mâine Sâmbătă sara Sinaia. Sunt Duminecă 8 ore dimineața la tine la cafea. Duminecă sara trebuie să fiu București.

Maiorescu.

...*Luni 16/28 Sept. 1885.* Aseară, îndărăt de la Sinaia. Regina ca totdeauna, Livia arătând bine, însă cu ceva răceală la gât și cu o mică tuse. Este definitiv domnișoară de onoare. Regele deprimat din cauza revoltei bulgare, Brătianu cu Beldimano de Vineri seara [plecat] misterios peste graniță, de bună seamă la Berlin. Și Carp dispărut tot astfel, de bună seamă la Viena....

Teodor Nica¹ mi-a spus că colecta pentru „virtuțile civice” (Brăt[ianu]) a dat [suma de] 380.000 de lei, cu care au fost plătite datoriile lui Brătianu, și anume din acestea Carada a primit 80.000 de lei, o ipotecă asupra moșiei lui Brătianu a fost anulată, poate încă și înestrarea fiicei măritate cu Dr. Cantacuzino.....

Vineri 20 Sept./2 Oct. 1885... La Universitate 117 candidați la bacalaureat, pe care-i am eu de examinat la filosofie.

¹. Care era director la Banca Națională.

Tel[egramă]

Constantin Popasu, Braşov

Iliescu plătit 13592 franci. Cum dispuneţi de aceşti bani?¹

Maiorescu

Luni 23 Sept./5 Oct. 85. Timp. frumos. Iau mereu chinină...

Astăzi 4 procese, mâine 2, zilnic Auguste Comte, iar acum încă, de 6 zile, şi câte 3 ore examen de bacalaureat din filosofie.

Marţi 24 Sept./6 Oct. Astăzi mai bine. Deşteptat de la ora 5. La ora 5, +6° R. Timp frumos.

Joi 26 Sept./8 Oct. 1885. Continuu timp frumos. Iau zilnic 20 centigr[ame] de chinină.....

La 6¹/₄ seara la gara Cotroceni. Primirea Regelui. Şi Brătianu venise cu acelaşi tren. Plouă seara....

Vineri. După puţină ploaie astăzi, cald şi înnuorat.
[Telegramă]²

D-ra Maiorescu, Castel Peleş.

Alexandri vine Duminecă Sinaia. Rog răspunde dacă este agreat şi unde să locuiască.

Titu

Am² să afişez la Universitate următorul anunţiu.

Facultatea de Filosofie şi Litere

În anul şcolar 1885-1886 voi[u] propune:

I. Istoria filosofiei din secolul XIX în Franţa, în deosebi Filosofia pozitivă a lui Auguste Comte.

(Curs comun) Joia de la 5 — 6¹/₂.

II. Logica (curs pentru an. II.). Sâmbătă de la 5—6¹/₂.
Prelegerile vor începe *Joi în 3 Octombrie la 5 ore.*

T. Maiorescu

¹. Bani ai bisericei Sf. Nicolae din Braşov, probabil arenda moşiei Mateleu din jud. Buzău, proprietatea bisericei. Unchiul său C. Popasu era unul din episcopii bisericei.

². În româneşte.

....*Duminecă*¹ 29 Sept. 85. La 9,⁴⁰ sara a venit Livia din Sinaia cu M-e Baicoianu, fosta dom[nișoară] de onoare. Eu am venit 2' prea târziu la gară...., dar le-am găsit la poarta noastră....

Octombrie 1885.

Joi 3/15 Oct. 1885. Vreme frumoasă, foarte cald, une-ori chiar pâcios de cald. Livia încă aici. Eu nu scap de friguri, în toate zilele chinină. Clara a plecat Luni din Berlin și s'a urcat Marți sara (11 ore) la Pesta pe vapor și vine pe Dunăre la Giurgiu.

Jacques Negr[uzzi] sosit din Iassi după vacanță, zice că Leon [Negruzzi] și Gane sunt desperați de situația grupului nostru politic². Carp plo[u]at etc.

Toamna începe sub grele auspicii. Am friguri și mă simt slab, politicește anihilat, în casă situația sufletește desperată. Numai finanțiar nu sunt zdruncinat.

Astăzi de la 5-6^{1/2} începutul Cursului de Istoria f[iloso]fiei franceze în secol[ul] XIX. Introducere Descartes. Passabel. Lume multă, foarte cald.

Sâmbătă 5/17 Oct. 85. Soare³, timp foarte frumos, dar astăzi la ora 8 dimineăța, după întâia negură rece de toamnă, +7° R. Astăzi de la 5-6^{1/2} întâia prelegere de Logică din acest an școlar.

¹. Textul continuă în românește.

². Gane va trece în curând la liberali, cucerit de Brătianu într-o excursie a acestuia, cu familia sa, prin munții Neamțului și pe Bistrița, la care Gane (care descrisese în novelele sale călătoria cu plutele pe Bistrița) fusese rugat să-i conducă.

(Maiorescu consideră pe Gane trecut în partidul liberal încă din Iunie 1884: cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 54). Cf. însemnarea din 23 Dec. 1882/4 Ian. 1883.

³. Textul continuă acum în limba germană.

M-e Maiorescu,

Giurgiu, la otel.

Am curs Universitate. Venim la gara Filaret. Livia
aici. Titu.

Sâmbătă² 5/17 Oct. 85, 8¹/₂ ore sara. Clara sosit din
Berlin prin Pesta, pe Dunăre, Giurgiu-gara Filaret.

Luni 7/19 Oct. 85. Timp³ frumos.....

Seara de la 8¹/₂-12³/₄ la Col[onelul] Bengescu[-Dabija],...
ascultat tragedia lui feniciană în 5 acte în versuri „Pyg-
malion”⁴, cu Jacques N[egruzzi], Caragiali, Exarcho, D.
Ionescu⁵, [Grigore] Manolescu, Ventura, Sfinx-Racoviță și
Duiliu Zamfirescu.

Mercuri⁶ 9/21 Oct. 85. De vr'o 4 zile am scăpat
de friguri, dar tot mai iau dimineța câte 20 centigr.
chinin. Acum, de vr'o 3 săptămâni. Afară plouă încet,
term[ometru]l azi dim. la 8 ore + 10° R; acum, la 3 ore,
+13°. Livia tot în București și nu la Regina în Sinaia...
Ieri am fost cu judecăt[orul] de instrucție Solacolu (cum-
nat cu Michel Korné) la Baroneasa Witzleben vr'o 2¹/₂
ore, pentru a-i lua declararea în afacerea Schmettau-
Hechter.

Joi 10/22 Oct. 85. Ploaie⁷, vânt de toamnă, termo-
metrul astăzi la ora 6 dimineța nu deplin 5° R.

Dentistul⁸ Dr. Grohnwald din Berlin întrebuințează
acum pentru operații la gingii și dinți injecțiuni sub-

1. În românește.

2. Textul continuă în românește.

3. Data în românește; textul în limba germană.

4. Publicată apoi în „Convorbiri literare” a. XX, n-rele din
Aprilie-August 1886.

5. Probabil, Tache Ionescu; cf. pag. 41 însemnarea din 25 Fevr.
1882 și nota respectivă.

6. Textul continuă acum în românește.

7. Data în românește; textul în limba germană.

8. Textul în românește.

cutane locale cu cocaină (mit Kwaztke'scher Sprize), care, pentru puține minute, anesteziază cât mărimea unui taler și aduncimea corespunzătoare.

Generalul B. ([în] Schlangenbad), nevastei căruia îi intrase un ac sub unghie și se ruptese și acum trebuia scos cu tăiere, a avut idea de a lua un magnet puternic (întărit prin curent electric), pe care apropiindu-l de deget a sărit acul și s'a lipit de el. (N[ota] b[ene] Când sare un condeiu în ochi, nu s'ar putea scoate tot așa?).

Sâmbătă 12/24 Oct. 85. Timp¹ foarte frumos, soare, încă aseară splendidă lună și timp căldicel. La ora 3, + 14° R la umbră. — Astăzi mi-am dat demisia ca Prezident al „Buciumului“.....

A 2-a prelegere de Logică astăzi de la 5 — 6 1/2. Mereu sala foarte plină.

Iau încă mereu zilnic 20 centigr. chinină; voiui mai lua încă 3 zile și atunci va fi o lună [de când iau chinină]. Am scăpat de friguri. Dar oarecare apăsare în cap prin muncă peste măsură pentru cursurile mele la Universitate.

Duminecă 13/25 Oct. 1885. Timp frumos. La ora 7 dimineața + 5° R (încă fără soare, în curtea mea)²....

Marți 15/27 Oct. 85. Ploaie caldă. De la Wilhelm primit astăzi o..... scrisoare de răspuns, de la Mite una rafinată, dar inteligent-romantică. Cu aceasta s'a sfârșit și acest episod al vieții [mele].....

Miercuri 16/28 Oct. 85. Din când în când, mereu ușoară ploaie caldă.

Eu, de mai multe zile, schimbat sufletește. Sânt până în fundul inimei nefericit și încă și descurajat. Bucuria

¹. Data în românește; textul în limba germană.

². Urmează o lungă scrisoare către cumnatul său Dr. Wilhelm Krennitz, în chestiuni de familie.

de viață s'a dus și nu văd altă eșire decât numai cea a liniștei eterne.

Joi 17/29 Oct. 85. Iar¹ soare. La 2 ore + 15° R în umbră. — Mi-a furat la Curtea de apel pălăria, și am fost silit să mă întorc cu capul gol acasă. Tot orașul plin [de svonul] că am [în]nebunit². (M-me Zozo Sturdza: „Ași înțelege să fi [în]nebunit Carp, dar M[aiiorescu] nu“). — Prelecții la Universitate cu succes crescând.

Duminecă³ 20 Oct./1 Noem. 1885. Astăzi la ora 6 dimineața 0° R, dar timp frumos. La 7,⁴⁵ cu trenul la Sinaia, ca să duc pe Livia acolo. La ora 12 acolo. Îndată la prânz la regele și regina, cu G[eorge] Cantacuzino, G. Philippescu, Adina Ghyka ș. a. m. d. La 5³⁹, de acolo îndărăt, la ora 10 seara în București.

Dep[eșă]. Mademoiselle Natalie Romalo,
Iassy
strada Codrescu, 14.

Permettez-nous de vous exprimer la vive part que nous prenons à votre immense douleur.

Famille Majoresco.

Joi⁴ 24 Oct./5 Noem. Posomorît. La ora 8 dimineața, + 7° R. Dumineca trecută, regele mi-a vorbit despre Bulgaria⁵. Părerea lui în aceasta era *cu totul pacinică*. El ar restabili *status quo ante* și printr'asta ar fi descurajată acolo, pe zece ani și mai mult, orice asemenea mișcare. A fost o greșală a lui Battenberg să întreprindă așa ceva rezemat numai pe sprijinul unei femei (regina Victoria,

¹. Data în nemțește, textul în românește.

². Cf. I. A. Basarabescu, articolul Titu Maiiorescu și „Gura Lumii“, în volumul „Comemorarea „Juni neî” la Iași [în] Mai[u] 1936. Iași 1937.

³. Textul acum în nemțește.

⁴. Textul în nemțește.

⁵. Unirea revoluționară a Rumeliei cu Bulgaria. Cf. mai sus însemnarea de la 7/19 Sept. 1835.

cu care Battenbergul ar fi pus la cale afacerea aceasta, cu ocazia căsătoriei fratelui său cu fiica ei), de oare ce Bismarck îi spusese la Berlin: „Vous n'êtes pas Prince de Bulgarie par la grâce de Dieu, mais par la grâce de la Russie“. Dar cu împăratul Alex[andru] III al Rusiei Battenberg este personal în raporturi de neprietenie, de când i-a trimes acum 2 ani la Copenhaga o depeșă deschisă: „Je constate encore une foi que V[otre] M[ajesté] n'a pas tenu sa parole envers moi“, pe care depeșă împăratul Rusiei a adus-o, fără nici o observare, la cunoștința tuturor marilor Puteri, ca o ofensă. Și împăratul Austriei este acum jicnit de Battenberg, care astă-vară (după [ducerea în] Anglia) a fost oaspele său la manevre, fără să-i spună nici un cuvânt despre mișcarea în capul căreia s'a pus la 2 zile după întoarcerea lui în țară de la acele manevre.

Apoi regele mi-a vorbit despre actualul rege al Bavariei (Ludovic II), care e să fie pus sub interdicție; acesta, între altele, a pus să i se execute servicii de masă à la Benvenuto Cellini pentru 9 milioane de mărci, și acum invită la masă spirite ale morților: Socrates ș. a. m. d. A fost incognito la Reims, spre a examina ceremonialul încoronării regilor Franței, și după aceea a pus să-i facă, pentru mulți bani, o copie exactă a trăsuri de aur franceze a încoronării, cu picturi à la Watteau; când însă Prințul Luitpold (unchiul sau fratele său?), la căsătoria sa în München cu fiica împăratului Austriei Gisella, avea să o conducă în această trăsură, cei 6 cai n'au putut urni nici decum de la treptele Palatului greaua comédie, încât mirii au trebuit, în fața lumii întregi, să se dea jos și să se ducă la biserică într'o altă trăsură.

*Telegr[amă]*¹.

Iancu Dimitriade, avocat, Buzău.

¹. În românește.

Sosesc Buzău mâine la amiazi pentru procesul Braşov¹.

Maiorescu.

Vineri³ 25 Oct. 1885 la ora 8¹/₂ dimineaţa plecat la Buzău, acolo la 12¹/₂ pledat pentru Braşov, câştigat în parte.

Tel[egramă].

Hotel Traian, Iassi.

Rog opriţi odae pentru mâine Sâmbătă.

M[aiorescu].

Tel[egramă].

Căpitan Costiescu, Iassi.

Mâine Sâmbătă sosesc Iassi otel Traian. Rog veniţi pe la 2 ore cu sinetul Ghica pentru plata restului.

M[aiorescu]

La ora² 2 noaptea m'am urcat în vagonul de dormit, unde era Jacques N[egruzzi] şi

Sâmbătă 26 Oct./4 Noem. la ora 1 am sosit la Iaşi. Îndată la mine Carp, Pogor, Cost[ică] Soutzo, Nanu, Creangă, Dem. Rosetti, M[iron] Pompilie, Costiescu ş. a. m. d. La ora 5, la Emilia, care încă nu e bine, la 6¹/₂ al 22-lea banchet al „Junimei“, foarte cu haz. Foarte mulţi. Păpuşi de Vicleim, poezie pornografică de Pogor, bune depeşi plăsmuite. Erau acolo şi Ureche şi Olănescu.

Duminecă prânzit la Emilia, Eminescu decăzut cu fete de la Café-chantant. Foarte rece, 0° R.

Luni 28 Oct./9 Noem. 1885. [Trenul] întârziat, abia la 6¹/₂ dimineaţa [am sosit] îndărăt la Bucureşti; rece-umed,

¹. Procesul eforiei bisericei „Sf. Nicolae“. Cf. serisoarea şi depeşa din 19/31 August 1883.

². Textul în limba germană.

term[ometrul] + 1° R. Pe drum, multe idei de reformă a psihologiei.

Noembrie 1885.

Vineri 1/13. De 3-4 zile mereu vreme rece. Dimineața la ora 8^{1/2}, + 2° sau 3° R. Eu, foarte sănătos, scăpat cu totul de friguri, lucrând mult pentru [cursul de la] Universitate, cursul foarte frecventat, financiar stând foarte bine, dar fără nici o respirație sufletească liberă.

Astăseară, pe la 10^{1/2}, ușor cutremur....

Marți 5/17 Noemb. 85. Aseară vânt, astăzi ploaie cu fulgi de neaună. + 3° R.

Joi 7/19 Noemb.¹ Am dat astăzi lui Nisipeanu 110, lui Colceag, Clinciu și Brânduș câte 30 [de] franci din banii plătiți mie de la bacalaureat. Acei 4 sunt studenții facult[ății] de lit[ere], an[ul] II, care au depus bun examen din Logică....

Luni 11/23² Nov. 85. Ceva ceață, dar + 8° R. Și ieri.

Miercuri 13/25 Nov. 85. Ieri în Buzău, pentru biserica din Brașov. De acolo

Tel[egramă]

C. Popasu,

Brașov.

Câștigat. Taxa pentru amend. moșiile suprimată.

Maiorescu.

Vreme frumoasă. La ora 7, + 7° R³.

¹. Textul în românește.

². Textul acum în limba germană.

³. Cu aceasta se termină însemnările din partea a doua a „jurnalului” nr. 5 (21 Fevr./5 Martie 1885 — 13/25 Noembrie 1885). La sfârșit, indicația pentru identificarea carnetului următor: „Von hier ab Tagebuch und Briefe im kleineren 8° Heft, gebunden hellgrün-silber-brokat-artig, schwarze Lederecken, goldschnitt” (numerotat „jurnal 8”).

Miercuri¹ 13/25 Noembrie. Lucrul cel mai important din ocupația mea intelectuală de acum este hipnotismul ca drum experimental pentru adevăruri psihologice.

Domnului² Dr. Rudolf Heidenhain³,
Profesor la Universitate și
Director al Institutului fiziologic
în Breslau.

București 14/26 Noembrie 1885.

Mult stimat domn,

Iertați deranjamentul ce vă căsunează această scrisoare. Numai importanța lucrului mă poate scuza, poate.

Neputându-mă raporta, din nenorocire, la nici o cunoștință personală, trebuie, înainte de toate, să mă legitimizez către d-voastră. În ultima ediție a *Conv[ersations]-Lexiconului* lui Brockhaus, și și în cea precedentă, a 12-a, e o notiță biografică despre mine. Profesorul Bardeleben din Berlin mi-este cunoscut. Și colegul d-voastră de la Breslau profesorul Haeser cred că-și va aduce aminte de mine

¹. Cu aceasta începe caietul nr. 8, notat, la diferite date: „*Tagebuch, Briefe und Telegramme, vom 13/25 November 1885 bis 31 Dec. 1886* (respectiv 3/15 Ian. 1887). Jurnal 8 (Jurnalul cu divorțul)“.

Textul începe în nemțește și continuă în cea mai mare parte tot astfel.

². Se înțelege, în nemțește. Scrisoarea n'a fost trimisă: textul e anulat cu 2 linii încrucișate, iar de-asupra adresei e scris „nicht abgeschickt“. Ea ne dă însă informații așa de prețioase despre pasiunea științifică a lui Titu Maiorescu, în genere, și în special despre interesul emoționant cu care se adâncise într-o problemă de psihologie experimentală care pasiona pe atunci nu numai pe oamenii de știință, ci cercuri largi din lumea contemporană, — încât ne-am crezut îndreptățiți a nu o lăsa nepublicată.

³. Rudolf Heidenhain (1834—1897), profesor de fiziologie și histologie la Universitatea din Breslau; a explicat activitatea endocrină a glandelor prin fenomene înăuntrul celulelor, a făcut cercetări asupra muncii mecanice, asupra fenomenelor chimice și dezvoltării de căldură în timpul activității mușchilor, și a cercetat experimental fenomenele de hipnotism.

După ce politica mă îndepărtase câțva timp de la activitatea universitară — am fost câțva timp ministru de instrucție și apoi ministru al României la Berlin — activez acum iarăși ca profesor de filosofie la Universitatea din București.

De 22 de ani, m'am silit, cu tot dinadinsul, în continuu studiu și prelegeri de psihologie, să es din înfundătura în care de secole stă această, propriu vorbind încă neexistentă, știință, prin insuficienta așa zisa observare de sine lăuntrică. Firește, cunosc și urmăresc scrierile psiho-fizicei¹. Și în privința localizărilor cerebrale caut să mă țin în curent, prin Ferrier, Goltz, Nothnagel ș. a. m. d. „Psychische Krankheiten“ ale excelentului Griesinger le-am studiat de aproape, de asemenea pe Maudsley².

Toate acestea însă au dat prea puține rezultate pentru psihologie.

Acum 5 ani însă mi-a căzut în mână broșura d-voastră despre hipnotism, „Der sog[ennante] thier[ische] Magnetismus“. Se'nțelege, am urmărit mai departe literatura chestiunii, mi-am făcut cunoscute mai întâi lucrările, lui Charcot (de întrebuințat „cum grano salis“), am și „Iconographie de la Salpêtrière“, firește Neurypnologia lui Braid și ultima disertație a acestuia din anul 1860 tradusă de Preyer ș. a. m. d.

Vin acum însă ultimele comunicări ale lui Beaunis din Nancy în numerele din Iulie și August din acest an ale revistei lui Ribot „Revue philosophique“, și ar fi acum curată lipsă de conștiențiozitate din partea unui psiholog, dacă nu s'ar servi el însuși, prin proprie intuiție și propriu

¹. De bună seamă, de la dânsul prinsese și Ștefan Mihăilescu („Stemil“) interes pentru știința aceasta, nouă și la modă atunci (a publicat o *Introducere la psihofizică*. 1892).

². Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I. p. 330,332 și însemn. din 15/27 Fevr. 1881 și 23 Oct. /9 Noem. 1885.

control, de acest important mijloc experimental, pentru clarificarea atât de multor probleme.

Trebue deci să hipnotizez eu însu-mi. Căci aici în București nu e nici o ocazie de a asista la experimentările altora. Trebue să fac acest lucru cu seriozitatea, cu stăruința și de asemenea cu toată prudența cerută.

Și acum rugămintea mea către d-voastră, prea stimate domn, rugămintea de a-mi răspunde la următoarele întrebări:

I. Cum organizez în modul cel mai practic experimentele, spre a obține starea hipnotică la alții? Cât de des și la ce intervale să experimentez cu aceeași persoană, înainte de a părăsi experimentul cu ea ca neputând fi executat?

II. Astfel de experimente, în cazul când reușesc, sânt, de regulă, vătămătoare pentru cel hipnotizat? Câte minute e permis să dureze? Cât de des și la ce intervale e permis să fie repetate? Poate spera cineva să poată ajunge curând la sugestii? Mi-este permis să întreprind experimente cu sora mea, cu fiica mea?¹

Este o mare libertate ce mi-o iau cu aceste întrebări față de d-voastră; vă rog să nu mi-o luați în nume de rău. Sper numai că cel puțin veți citi din rândurile mele că nu e vorba de un joc de curiozitate, ci de toată seriozitatea chestiunii.

Nu-i vorbă, cum mi-e permis să vă răpesc timpul astfel? De unde, în genere, să luați acest timp? Căci eu cunosc aproape-istovitoare muncă în împlinirea datoriei anume în Prusia.

Poate, în cazul cel mai rău, sânteți așa de bun să-mi indicați numai câteva izvoare bibliografice care conțin o îndrumare *practică* mergând până în amănunte

¹. Scrisese întâi: Würden Sie sie [die Versuche] mit Ihrer Schwester, mit einer Tochter, vornehmen?

pentru deslegarea acelor întrebări. Eu nu cunosc nici unul. Cele citate de mine nu-s îndestulătoare pentru aceasta.

Adaug în sfârșit că aici cunosc mulți medici și pot aplica, în această direcție, orice măsură de precauțiune ce v'ar părea necesară.

Și acum, încă o dată și înainte de toate, rugămintea de a mă scuza!

Cu distinsă înaltă stimă,

Al d-voastră cu totul devotat

T. Maiorescu.

Adresa: T. Maiorescu, București,

strada Mercur, 1.

Joi 14/26 Nov. 1885. Vreme posomorită. La ora 8 dimineața, + 5° R.

Vineri 15/27 Nov. 1885. Tedeum și deschiderea Camerei. Am fost la ele. Localul Camerei bine renovat după parțialul incendiu (dar proastă acustică).

La 3^{3/4} [m'am] dus la gara de Nord să iau pe Livia, care venea în sfârșit definitiv de la Sinaia, cu Regina încă bolnavă (laringită).....

Sâmbătă 16/28 Nov. 85. La ora 8 dimineața, + 7° R. Eu ciudat de indispus, fără viață. Sănătos sânt, neobicinuit de frugal în mâncare, în băutură și în orice fel de plăcere materială. Din punct de vedere igienic fac numai greșala că nu merg pe jos aproape de loc — din lipsă de timp și de curaj de viață. Din punct de vedere financiar sânt solid așezat. Politicește deprimat, sufletește cu totul apăsător. Fără raza de lumină a bucuriei, fără orice [rază]. Așa nu poate merge mai departe. Cursul meu la Universitate îl mențin vioiu din necesitatea datoriei, dincolo de asta îmi lipsește curajul și bucuria vieții. Sânt zero acum.....

Marți 19 Nov./1 Dec. 1885. Alaltăieri-seară întrunire politică la mine, Carp, Th. Rosetti, J. Negruzzi, A. Marghiloman, Laurianu, Nica, Iamandi, Ianov, Crupenski. Articolele mele politice „Precedentele constituționale create de Ministeriul Brătianu“, dintre care pe cel dintâiu l-am scris Duminecă.

..... Aerul foarte limpede, acum la ora 8 foarte frumos soare. La ora 7 dimineața, $+7^{\circ}$ R (înainte de răsăritul soarelui).

Joi 21 Nov./3 Dec. 85. Timp foarte frumos. La ora 12, $+8^{\circ}$ R la umbră..... Multă politică, comisiunea [de răspuns] la Adresă, etc. Din nenorocire, ieri la Curtea de casație pierdut procesul D-nei Callimaki.

Vineri 22 Nov./4 Dec. 85. La ora 8 dimineața — 3° R. Dar aerul foarte limpede, frumos răsărit de soare.

Sâmbătă 23 Nov. 85. Importantă, grea prelegere de Logică despre baza fiziologică a noțiunilor. Seara, până la 12, animată „Junimea“ la mine.

Duminecă 24 Nov. De la ora 3— $4\frac{1}{2}$: conferința publică în folosul clădirii Ateneului „Despre spiritul public la noi“. Nu prea multă lume, dar expunere animată.

Luni 25 Nov. Ieri și astăzi scris al 2-lea articol „Precedente constituționale“. Seara, întrunire politică la mine până la ora 12.

Marți 26 Nov. Transcris articolul pentru ziarul de mâine („Rom[ânia] lib[eră]“). Două pledări la [Curtea de] Casație.

Miercuri 27 Nov./9 Dec. 1885, de la $4\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ cuvântare la Cameră la desbaterea la Adresă, cu o violentă convingere în contra corupțiunii și pentru inamovibilitatea

judecătorilor¹. Acum însă e ora 2 noaptea spre Joi, am isprăvit cu corectura stenogramelor, care pornesc la tipografia *Monitorului*.

Mâine sau mai bine zis astăzi Joi [am] încă [de ținut] prelegere la Universitate.

Important, că al meu cap a susținut bine și vioiu această acută muncă.

Încă n'a nins de loc până acum, la ora 8 dimineața + 4° R.

Joi 28 Nov./10 Dec. 1885. M'am deșteptat la ora 7. Acum la ora 8^{1/2} dimineața plouă, însă, de mirare, la — 1° R.

Vineri 29 Nov. /11 Dec. 1885. Astăzi pe la ora 3 după prânz ninge, acum seara la ora 11 neauă înaltă, din plin. Eu mereu între tribunal și Cameră, unde continuă încă desbaterea la Adresă. Cuvântare puternică a lui Carp ieri în contra corupțiunii majorității lui Brătianu. Astăseară jurnalele pline de cuvântarea mea de alaltăieri.

Duminecă 1/13 Dec. 1885. Neauă înaltă, dar astăzi soare, timp foarte frumos. La ora 8 dimineața, — 7° R. În „Voința națională“ de astăzi întâia scrisoare deschisă a lui Stătescu către mine, plină de insulte, întrunire la mine cu P. Carp, Al. Balș, V. Pogor, Al. Lahovari, J. Negruzzi, I. A. Cantacuzène și A. Marghiloman. Lahovari și Pogor de părere să-l provoc la duel. Am făcut asta, prin Carp și Al. Marghiloman. — El a trimes seara la Marghiloman pe general Budișteanu și Emil Costinescu. Eu de la 10—12 seara la Marghiloman. N'am acceptat nici un fel de transacție.

Luni 2/14 Dec. 1885. — 12° R la soare și splendidă scânteiare de neauă. La 10^{1/2} dimineața, Marghiloman a

¹. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, 367—391.

venit de m'a luat în coupé la hipodrom. Acolo, la ora 11, eu și martorii mei (cu Dr. Kremnitz) și Stătescu cu ai lui. 1 foc de pistol la comandă între 1 și 3, la distanță de 20 de pași. Eu nu l-am nemerit, pistolul lui n'a luat foc. După asta ne-am dat mâna, iar a doua zi eu am depus cărți de vizită la toți secundanții.

Luni 2/14 Dec. 1885. Ora 6 seara.

Iubite Wilhelm,

Acum trebuie să primești și tu mulțumirile mele pentru prietenescul tău drum de ast' dimineață și pentru amabila ta strângere de mână. Noi amândoi știm bine că, subț toate straturile care s'au așezat peste noi, se află un substrat care ne ține și ne va ținea ferm împreună.

Încă o dată cele mai calde mulțumiri de la vechiul
Titus.

În *tot timpul* acestei afaceri, cu deosebire și pe teren, [am fost] așa de complet liniștit și *indiferent*, dar cu desăvârșire, încât îmi pot explica acest lucru numai prin profundul desgust de viață.

Miercuri 4/16 Dec. 1885. Ora 8 seara. Ninge de ieri și ninge necurmat. Pe strade [neauă] de $\frac{1}{2}$ de metru, pe unele locuri 1-2 metri. Trenurile întrerupte. — 3° R. — Ches-tiunea duelului meu [a] făcut pretutindeni cea mai bună impresie, întreaga atitudine politică întărită și clarificată printr'aceasta.

Theodor Rosetti înapoiat aseară din Dresda (frate-său Costache mort [acolo]). Acum încă depunerea la Solești a urnei cu cenușa.

Aseară și la masă Zizin Cant[acuzène] și pianistul Buiuciu. Convorbiri cu Zizin...

Vineri 6/18 Dec. 85. Ieri [a] continuat să ningă. Astăzi soare. De s'ar topi uriașele troiane!. Dar la ora 8 dimi-neața, — 3° R, spre seară totuși $\pm 0^{\circ}$.

Duminică 8/20 Dec. 85. Timp foarte senin. Astăzi la ora 8 dimineața, — 7° R. Aseară „Junimea“ la mine, totdeauna cam obositoare, fiindcă vine îndată după cursul meu la Universitate. Ieri [sala la] Universitate arhiplină. Am terminat biografia lui Auguste Comte; Sâmbătă viitoare, începutul sistemului său al pozitivismului. La [ședințele] „Junimei“ [ne] citește mereu Hașdeu câteva articole din Dicționarul său¹; pe lângă asta multe poezii, puține de importanță.

Acum încă [trebuie să scriu] articolul meu la jurnal². Sânt copleșit de lucru.

Astăzi scris multe scrisori, și la Brașov (Popasu).

Luni 9/21 Dec. 1885. La ora 9 dimineața, când soarele bătea în termometrul meu, — 12° R. Așa dar, fără soare poate — 16° R. Ieri la noi la cină al-de Negruzzi, al-de Urșanu și N. Nanu.

Marți 10/22 Dec. 85. La ora 8 dimineața — 8° R.... Până târziu noaptea [am] lucrat la articolul politic și la rezumatul biografiei lui Comte....

Miercuri 11/23 Dec. 85. La ora 8 dim., — 11° R. Timp senin. Aseară la noi a cântat din gură cu Livia tânăra doamnă care schioapătă Al. A. Balș. [Erau] încă tânărul Balș cu sora lui, d-na Pulch[eria] Rosetti și Zizin.

Joi³ 12/24 Dec. 1885. Negură. Termom[etru]l — 2° R. Enorme cantități de zăpadă. În curtea noastră până la înălțimea zidului vecin, adunată de pe acoperiș. Lucraui ieri iarăși până pe la 3 ore noaptea la articolul III din „Precedentele constituționale“.

Sâmbătă 14/26 Dec. 1885. La 8 dim. — 8½° R. Aceeași cantitate de zăpadă pretutindeni. Astăzi de la 5

¹. Cf. însemn. de la 11/23 Fer. 1885.

². Al treilea din seria „Precedente constituționale“, cf. însemnările de la 19, 25 și 26 Noembrie 1885.

³. De aici înainte, textul în românește.

Titu Maiorescu

(fotografie de prin 1888—1890).

— 6¹/₂ prima lecțiune asupra chiar f[iloso]fiei lui Auguste Comte. Cele 3 faze (teol[ogică], metaf[izică]; pozit[ivă]). Lume foarte multă și un interes (periculos de mare) pentru pozitivism. — Sara „Junimea“ la Jacques.

Duminecă. Iar nu mai pot dormi bine. Sânt prea ostenit. M'am deșteptat azi la 6 (5 ore somn) și m'am sculat la 7¹/₂. Atunci termometrul — 3¹/₂° R.

Luni 16/28 Dec. 1885. La 9 ore dim. (soare), termom. — 11° R. — Baronul Waldberg la mine, [stat] peste o oră. Aprobă pe Carp în discuția finanțiară. — Vrea să mă facă să merg la Baronul Meyer¹, cum a înduplecat pe Kogălniceanu. Dar eu nu merg.

Marți 17/29 Dec. 85. La ora 8, — 10° R. La dejun Lecomte du Nouy. Noi sara la A. Balș.

Mercuri 18/30 Dec. 85. — 8° R. Noi la masă la J. Negruzzi. — Ado Bardeleben a fost pe la noi fără a ne găsi acasă.

Vineri 20 Dec. 85 /1 Ian. 86. — 1° R. Cu Ado și cu Al[exandru] Balș în sanie (ningea puțin) afară după Cotroceni, am vizitat cupolele (experim[ent al] Generalului Brialmont). Ieri seară la noi Lecomte du Nouy ne-a explicat cu picturi restaurația Curții-de-Argeș. Prezente familiei Al. A. Balș, Cretzeanu, Mandrea, Negruzzi, apoi G. Racoviță, Nanu, Miclescu.

Sâmbătă 21 Dec. 85 /2 Ian. 86. Sânt 7 ore dim. Dar nu se poate ceti în odaie, nici la fereastră, decât literele mari (ziua e în genere posomorită). + 1° R. Fac lecția Aug[uste] Comte pentru astăzi cu lumânările aprinse.

Duminecă 22 Dec. 85/3 Ian. [86]. Ear + 1° R. Ieri a plo[u]at-burat câțva timp. Se topește zăpada în șiroaie.

¹. Ministrul Austro-Ungariei; probabil, pentru convenția comercială cu Austro-Ungaria, care era în discuția Camerei.

— Ieri, prânz¹ la Rege, după lecția mea de la Universitate. Apoi „Junimea“ la mine până la 1 noaptea. Și George Cantacuzino, pentru prima oară. — Nu mai pot dormi decât abia 5 ore, prea obosit.

Azi aforisme pentru numărul literar al „Epocei“ și corectura rezumatului conferinței mele de la Ateneu asupra „Spiritalui public“.

Luni $\frac{23 \text{ Dec. } 1885}{4 \text{ Ian. } 1886}$. La 8^{1/2} dim[ineața] [plecat] din București, la 9^{1/4} din Chitila, la 12 ore Marți în Viena. De la Orșova la Viena cl. I 46 fl. hârtie.

Tel[egramă]

Marți 24 Dec./5 Ian. 1886, la ora 1.

Majorescu, Bucarest.

Bien arrivé. Oesterreichischer Hof. Titus.

Aici am odaia No. 5 în etaj. I. Mai bine No. 6 altă dată.

Marți sara în Theater an der Wien opereta „Zigeuner-Baron“ (3 acte), de Strauss. Slabă și reminiscente din „Bettelstudent“.

Mercuri $\frac{26 \text{ Dec. } 85}{6 \text{ Ian. } 86}$. Viena. Augustiner Kirche, Excelsior, la 2 ore la operă, Ed. Strauss în vesela Musikvereinsaal la 5 ore (Ouv[erture] Oberon, finale. Tristan, waltzuri etc.). Aici intrarea numai 50 Kr[eutzer]. În fund, bere, cafea, etc., dar nu se fumează. Sânt și loje (plăcute, à 2 fl. 50 loa și deosebit apoi intrarea persoanei).

Sara plexis, cetire de jurnale în Café d'Europe. + 6⁰ R.

Joi $\frac{26 \text{ Dec. } 85}{7 \text{ Ian. } 86}$. Viena. [La] „Danubiana“. Vorbit cu Cassian² ca din inițiativa lui să se concentreze toate afacerile juridice la mine și eu să am 6000 fr. pe an, în

¹. Aici „prânz“ e în accepțiunea (falsă în românește) ce i se dă în așa zisa „societate înaltă“ de la noi, traducând pe francezul „dîner“.

². Cf. scrisorile din 18 și 26 Noem. 1883 către Etienne și însemnările din 30 Noem. și 25 Dec. 1883.

loc de 4000. Apoi [la] „Belvedere“. Sara [la] Karltheater „Das lachende Wien“, cu viul comic Schweighofer și Tewele, neplăcuta subretă. (Parquet primele 3 rânduri à 3 fl.) Fremdenloge parquet strimte, dar bune, de 2 persoane. + 1° R.

Vineri $\frac{27 \text{ Dec. } 85}{8 \text{ Ian. } 86}$. Plătit otelul, odaia a 3 Fl., 25 cr. Paturile cele mai bune. — 2° R. Plecat la 11, ¹⁰ dim[ineata] cu Nordbahn, la Breslau, unde [am] ajuns la 10, ¹⁰ sara. La Oderberg $\frac{3}{4}$ ore. Biletul 34 mărci. Ninge tare spre Breslau. La Breslau zăpadă multă și frig. Hôtel du Nord, lângă Centralbahnhof.

Sâmbătă $\frac{28 \text{ Dec. } 85}{9 \text{ Ian. } 86}$. Odaia No. 6 și 7, 8 mărci pe zi cu serv[iciul], salonaș (atlas albastru cu aur) și apoi iatac, în et[ajul] I, cu vedere spre gară.

Rud[olf] Heidenhain, Geheimrat, Ohlauerstadtgraben, 16. I (Universitäts-Frauenklinik). Sprechst[unde] 8 $\frac{1}{2}$ Vormitt[ags]. Dar aflu că Haeser a murit.

Sânt trist și obosit de viață. — La $\frac{1}{2}$ 4 ore am fost la Heidenhain. Vorbit cu el. S'a lăsat de hipnotism, dar mă trimite la Hering în Praga. Pe frate-său l-a hipnotizat de sute de ori fără efect neplăcut, dar la un student [s'a produs un] tic nervos, care s'a pierdut după vre'o câteva săptăm[ăni]. Altul [a avut] halucinații, d. e. leul la menagerie, i-a zis H[eidenhain] că a eșit din colivie (deși nu era), student[ul] s'a speriat groaznic, tremura, asudare locală numai a părții de jos a degetului al 4-lea. Ca să-l liniștească, H[eidenhain] i-a zis că iată l-au împușcat. A mai avut stud[entul] de 2 ori aceeași halucinație, cu aceleași efecte de asudare locală noaptea, apoi i-a trecut. Bucătăreasa lui H[eidenhain] la hipnotizare a căpătat regula. După o scrisoare primită de H[eidenhain] din Zürich (sau Würzburg?), pe care mi-a cetit-o, hipnotizatul a căpătat un acces trecător de nebunie. — Lui H[eidenhain] din 20 pers[oaane] de abia

1 i-a succes a o hipnotiza, cu fixare asupra unei sticle strălucitoare (mi-a dat un exemplar).

Teoria lui, că în celulele gangliare cenușii sânt „Hemmungsapparate“ pentru impresii (ca și la urechie; la ochi crede că pigmentul negru este acest aparat. Altfel impresiile ar rămânea mai mult timp.) O parte a histeriei consistă în slăbiciunea lui Hemmungsapparat, așa încât impresiile [sânt] prea tari.

La hipnotism [e] paralizarea lui, așa încât impresia [e] excesiv de mare.

Prânz la Hansen, Schweidnitzerstr[asse] (nu așa de bine). Sara la Victoria-Café-Chant[ant], lângă gară. Logeneintritt 2 Mark. Grog. Bine, deși cam trivial, dar viu. Schnellzeichner und dressierte Gänse. — Migräne, schwach.

Duminecă $\frac{29 \text{ Dec. } 85}{10 \text{ Ian. } 86}$. La 6,50 plecat cu trenul Breslau-Mittelwalde-Prag, bilet direct cl. II 21 [de] mărci. La 10,35 Mittelwalde, granița austr[iacă], reviz[uirea] bagajelor, un șnițel și cafea neagră, restaurant prea mic, de-abia 4 călători, viscol de zăpadă foarte mare. 40 de minute Aufenthalt. La 11,9 [am] plecat, trenul întârziat.

Viscolul așa de mare, încât nu se vedea nimic din munți. La Gross-Wosseck am scăpat trenul Praga. Am stat acolo 3 ore, așteptând trenul accel[erat] din Viena, care în fine la 8 ore seara (în loc de 5,24) ne-a adus în Praga. Frig și zăpadă, dar eu mă aflu bine. În Praga, *hôtel Schwarzes Ross*, pe Graben. Eu o odaie bună și comodă No. 34 în etaj[ul] II (două paturi). Vedere spre frumosul Graben. Praga surprinzător de frumoasă. Altă dată „Hôtel Blauer Stern“ alături (după Bädeker).

Luni $\frac{30 \text{ Dec. } 85}{11 \text{ Ian. } 86}$ Praga. M'am sculat la 6 ore, scriu, am să mă duc după Hering și Jarnik.

Tel[egramă]

Majoresco, Bucarest,

strada Mercur.

Arrivé Prag Hôtel Schwarzes Ross pour meilleures expériences¹.

Prof[essor] Dr. Ewald Hering ord[entlicher] Prof[essor] der Physiolog[ie] und Vorstand des physiolog[ischen] Institutes an der deutschen Carl-Ferdinands-Universität in Prag (Wenzelsgasse 27-29, [lângă] Wenzelsbad). M'a primit și între 4-5^{1/2} am asistat la 3 cazuri de hipnotism ușor (2 cu simple „pasuri“², mâni calde! de vr'o 30 [de] secunde, cu fixare și pasuri) făcute cu 1) Dr. Wilhelm Biedermann, ausserordentl[icher] Prof[essor] der Physiologie, cu locuința tot acolo, 2) [cu] Dr. Moritz Löwit, Privatdocent für allgem[eine] Pathologie (Prag, Salmgasse), 3) [cu] Dr. Reinl, doctor din Franzensbad, iarna lucrând la un institut al Univers[ității]. — Augenzwinkern, la ultimul, și început de suggestiuni („Legen Sie sich schlafen!“ Ich thue es ja, etc.) Dar la fiecare numai 1 minut, la Dr. Löwit deștept și Starrkrampf al brațului drept prin pasuri, dacă însă îl întindea mai întâi cu voință (dacă nu, adecă în sprijin comod, nu).

De³ la 8-11, cină la Prof[esorul] Hering. Soția lui, din Leipzig de neam, fiica lui (nu frumoasă, uitându-se puțin cruciș, născută tot în Leipzig), fiul său (născut în Viena, în anul acesta venit la Facultatea de medicină din Praga), Prof[esor] Sigmund Mayer, directorul Institutului de histologie (Wassergasse, 17) și soția lui (el din regiunea Rinului, ea o Berlineză), un draguț tânăr medic englez, Prof[esorul] Biedermann și Dr. Löwit.

¹. Experimente de hipnotism.

². Plural de la francezul „passe“: mișcări cu mâna ce le fac magnetizorii spre a adormi pe cei pe care-i hipnotizează.

³. De aici înainte, textul iarăși în limba germană.

Multă conversație despre nemulțumirea Germanilor în Praga, din cauza felului insuportabil al Cehilor. Și orașul e nesănătos, din cauza proastei ape de băut, tifos!

În camera aparatelor, la [ora] $3\frac{1}{2}$, Hering mi-a făcut un frumos experiment cu foarte frumoasă culoare complementară verde, la lumină roșie căzând în aparat, alături o mai mică lumină albă și între ele o riglă ținută vertical făcând umbră.

*Marti*¹ $\frac{31 \text{ Dec. } 85}{12 \text{ Ian. } 86}$ Sculat la 8 ore, după prima noapte bine dormită. Afară ninge și [e] vânt, viscol de iarnă 3° R.

Între $9\frac{3}{4}$ și $10\frac{1}{2}$, iar la Hering. Al 4-lea experiment cu Dr. Fleischmann. Hipnotizat prin apăsarea ochiului stâng. Cu ochiul drept vedea regulat mai la dreapta. Hering i-a desinat o linie așa ruptă :

| el a întregit-o cu creion roșu așa: | |

Recomandat de Hering: Neurolog[isches] Centralblatt von Prof[essor] Mendel, Leipzig, Vogt (seit 4 Jahren), Jährlich 16 Mk.

Goltz, Verricht[ung] der Grosshirnrinde, 1881. Aus Pflüger's Archiv. $8\frac{1}{2}$ Mark.

Munk, id[em], Hirschwald, 1881, 3 M.

Seara² la Variété-Theater (Café-chant. Karolinenthal), intrarea à 80 de craițari, la parquet. Poți mânca acolo. Muzică bună, cuviincioasă café-chantant, dar în public bleoatele figuri fanatice urite ale Cehilor.

¹. Textul acum în românește.

². Textul urmează acum în limba germană.

[Anul] 1886.

*Mercuri 1/13 Ianuarie. Praga*¹

Maiorescu,

Bucarest,
strada Mercur.

Mulțumesc. Sâmbătă București.

Maiorescu.

Din Praga, după moderată socoteală a otelului ($13\frac{1}{2}$ fl.), plecat la $11\frac{1}{2}$ cu trăsura otelului la gara căiei ferate a Statului spre Viena, unde am sosit punct 7,10 seara, cu toate uriașele mase de neauă pretutindene.

Clasa II tren accelerat de la Praga până la Viena $14\frac{1}{2}$ fiorini (De la Pesta la Praga și înapoi cl. II 34 fl. cu valabilitate 35 de zile).

Lăsat bagajul la garderoba gărei și cu noua geantă galbenă în mână pe jos spre oraș. Enormă [cantitate de] neauă peste tot. Trotoarele pretutindeni curățate [de neauă], dar troiane de neauă de 1 metru, adesea de 2 metri între trotoar și partea carosabilă a stradei. În acestea, în dreptul fiecări porți de intrare la case, făcut drum de trecere². Unele strade pline încă de neauă pe partea carosabilă.

Luat trăsură cu un cal și căutat zadarnic papetăria Schellenberg în Kirchgasse din [cartierul] Mariahilf; prăvălia desființată; pierdut $1\frac{1}{2}$ oră; în sfârșit, pe [strada] Wieden [la] „Hotel Stadt Oedenburg“, o cameră la stradă laterală No. 4 (2 fl., cu utilizarea amândoror paturilor $2\frac{1}{2}$ fl.). Într'adevăr frumos, cu vedere spre Naschmarkt, dar prea rece, din cauza gangurilor deschise, iar vara, de bună seamă, prea cald din cauza curții acoperite cu geamuri.

Seara, cinat în hotelul de alături al lui Zillinger, la [reprezentăția] cântăreților populari L. Montag și Guschl-

¹. Data în românește; textul în limba germană.

². Arătat aceasta prin desen.

bauer (intrarea 40 de crăițari). Sala mereu plăcută și cuviincioasă, dar trupa mai puțin bună decât Novak, neplăcute 2 femei, dar Guschlbauer un minunat [actor] comic local à la Scholz.

Marți 2/14 Ianuarie 86. Viena. Citit în pat până la 9^{1/2} foarte buna „Leute von Seldwyla“ a lui Gottfried Keller. — Afară, frig și posomorît. Încep al IV-lea și cel din urmă articol pentru „Rom[ânia] lib[eră]*“. Din cauza frigului, n'am scris mai departe. Cumpărat la Graben 3 susținătoare de menu, de metal, à 1^{1/2} fl., mâncat la Breying, plătit otelul la 3^{1/2}, plecat cu trenul la 4^{1/2}, la 10^{1/2} (cu ceva întârziere din cauza zăpezei) la Budapesta, cl[asa] a 2-a Viena-Pesta 13^{1/2} fl., Pesta-Orșova cl[asa] I 31 fl. 5 cr[ăițari], vagon de dormit Pesta-Vârciorova 18 fr.

Vineri 3/15 Ianuarie 1886 [la] ora 8 seara [în] București și Sâmbătă 4/16 Ianuarie la 5^{1/2} dimineața intrat acasă. Temperatura + 1⁰ R.

Duminecă 5/17 Ianuarie 1886. Desgheț, stradele, în parte, de netrecut, din cauza băltoacelor și iarăși a grămezilor de neaună și ghiață. + 3⁰ R....

Luni 6/18 Ianuarie 1886. Ploaie + 4⁰ R. Dr. Schuchhardt la mine la prânz. Se duce la Pergamon ca consilier arheologic la săpăturile germane de acolo.

Marți 7/19 Ianuarie 1886. Mereu timp posomorît, a ploaie, neaua descrește. + 2⁰ R.¹

¹. Urmează 14 telegrame, mai toate răspuns la felicitări de Anul nou, dintre care 10 în românește (cu textul: „Mulțumesc și vă doresc asemenea, Majorescu“, sau „Felicitări și mulțumiri“) — către Burlă, Iași, Ion Manoliu Herța, Barbescu profesor Galați, Radu profesor Galați, Ioan Popazu (vărul său) Bacău, [Doctor Octaviu] Blasian, Călărași (fost membru al „României June“ la Viena). Superiorul mănăstirii Tismaua, [Ion] Bănescu [institutor] Cernavoda, Gheorghe Drăghici Roman, Ion Ianov deputat Iași; una în franțuzește către Nicolas Boldur Botoșani. Alte două privind afaceri ale Bisericii Sf. Nicolae de la Brașov (probabil, pentru moșia Meteleu din județul

Mercuri 8/20 Ian. 86¹. Aceeași vreme, + 3° R. Am făcut vizite. La masă Carp, Negruzzeștii, M-e Cat. Ghica și Marie Ghica, Chibici. Sara încă Bălșeștii și d-nul și d-na Urșan și D. R. Rosetti. S'a citit revista pe 1885 în 4 acte „Nazat“ (de Negruzzi și Rosetti)², și Livia cântase muzica pentru multele cuplete. Livia foarte inteligentă și splendidă de „entrain“.

Joi 9/21 Ian. 86. Raze de soare. + 6° R. A fost peste noapte vânt cald din sud. — La 5 ore am reînceput Logica la Universitate. Pe la 5¹/₂ *fulgere* (Gewitter am Himmel). Deja pe la 3 ore ploaie tare, ca primăvara.

Vineri 10/22 Ian. 86. Deși cerul clar (se vede la stânga mea cum apare soarele), la 7¹/₂ ore dim[ineata] tot trebuie să am încă pentru câteva minute lampa pe birou, ca să scriu. — [La] 7 ore dim[ineata] + 1° R. (Astăzi ca în toate Marțele și Vinerile dimineata vine Alex[andru] Balș la mine, ca să facă practica advocaturei).

Proces Marinescu [la] Casație, [secțiunea] II, câștigat.

Proces Guilloux [la] Casație, [secțiunea] I, câștigat.

Sâmbătă 11/23 Ian. 86. Soare. Cerul minunat. La ora 1, + 6° R în umbră. De ieri am reînceput a lua 20 cgr. chinină pe fiecare zi, din cauza desghețului. 3 săptămâni.

Marți 14/26 Ian. 1886. Ceață, de pe strade și acoperișuri zăpada dispărută.... Afară la 8¹/₂ ore + 1° R.

Buzău): „David Almășanu, Brașov. Sfătuesc împăcarea, dând Popeștilor 950 și păstrând Biserica 1060. Rog chemați telegrafic pe Gheorghescu [la] Brașov și telegrafiați-mi rezultatul definitiv. 10 Ianuarie ultimul termen apel.“ „Nicu Gheorghescu, Buzău. Primit scrisoare de la Almășanu cu depeșă d-tale. Rog mergeți îndată Brașov pentru împăcare“. Cea din urmă, către unchiul său: „Episcopul Popazu, Caransebeș. Vă rugăm să primiți sincerele noastre felicitări pentru sărbătoarea de astăzi“ [Sf. Ioan, ziua numelui episcopului]. Familia Maiorescu“.

¹. De aci înainte, textul în românește.

². Publicată în „Convorbiri literare“ a. XX, Sept. și Oct. 1886.

Ieri seară adunare politică la mine cu D. G. Rosetti, Rădulescu (Pitești), Cămărășescu, Cozadini, Marghi-l[oman], Carp, I. Negruzzi, I. Ianov, Laurianu, Nica, Mandrea, B. Bossy. Un foarte bun mic tratat a[l] lui Nica asupra banului și agiului¹.

Joi 16/28 Ian. 1886. Posomorât², ieri, alaltăieri; astăzi umed foarte cețos. Termom[etru]l + 1⁰ R. Aseară, „Juni-mea“ la mine. Împrumutat lui Hasdeu I-ul volum din Lexiconul ital[ian] dialect[al] și *Organul luminărei*³.

Sâmbătă 18/30 Ian. 86. Întunecos, cețos, din când în când câte un fulg de neaună. + 1/2⁰ R.

Luni 20 Ian./1 Febr. 86. De ieri dimineață, iarăși un subțire înveliș de neaună peste tot, astăzi întunecos, — 1/2⁰ R. Sâmbătă grea prelegere de geometrie despre Comte la Universitate. Eu supraocupat cu Comte, dar o importantă muncă intelectuală.

Miercuri 22 Ianuarie/3 Februarie 1886. Ploaie, la ora 8 dimineața + 6⁰ R, la ora 1 + 8⁰ R. — Seara, adunare politică la mine, continuare a bunului articol al lui Nica despre bani. (Cămărășescu, T[eodor] și Dim[itrie] Rosetti, Mandrea, Nica, Carp, Iamandi, Leon și J[acques] Negruzzi, G. Racoviță, Bossi, Marghiloman, Laurianu). Terminat articolul meu de încheiere din „Preced[ente] constituționale“.

Vineri 24 Ianuarie/5 Febr. 86. Aseară, crivăț tăios, rece. Astăzi la ora 9 dimineața — 4 1/2⁰ R, uscat, vântos. Am încetat chinina; în total, am luat-o iarăși 14 zile.

¹. *Agiul și politica noastră monetară*, publicat în „Convorbiri literare“, Aprilie 1886.

². De aici înainte, textul în limba germană.

³. „*Organulu Luminarei*“, Gazeta besericească, politica e literară“, înființat de Timoteiu Cipariu la începutul anului 1847, cu devisa: „Pacea, unirea minților și a inimilor, bunul înțeles [= buna înțelegere] între frații de un sânge și o limbă“. În anul I a apărut în fiecare Sâmbătă, în anul II în fiecare Miercuri. După adunarea națională de la 3/15 Maiu 1848, își schimbă titlul în *Organu național*, și încetează la izbucnirea revoluției. În el se află descrisă de chiar T. Cipariu adunarea de la 3/15 Maiu.

Sâmbătă 25 Ianuarie 86. Ninge destul de tare, vânt,
— 4° R. Astăzi de la 5—6^{1/2} terminat I-ul volum din Comte
în prelegerea la Universitate....

Marți 28 Ianuarie/9 Febr. 1886. Aseară, întâia re-
prezentare [a revistei] „Nazat“, revistă asupra [anului]
1885, de Jacques Negruzzi și D. R. Rosetti, plină de aluzii
spirituale în contra guvernului. Sala arhiplină. Actul al
3-lea slab; celelalte foarte viaie. Mare succes. Muzica
aranjată de Livia foarte drăguță. După reprezentație, la cofe-
tăria Brofft, cu Leon Negruzzi, Chibici, G. Racoviță, Urșanu.

[*Telegrame*]

Misir, avocat, Iasi.
Astăzi prin poștă expediat banii adresa Humpel.
Măiorescu.

Emilia Humpel, Iași.
Astăzi expediat prin poștă douăzeci mii franci banc-
note, adresa ta. Măiorescu.

De la 12^{1/2}—1^{1/2} experimente de hipnotizare ale
D-rului Steiner (cu Clara și Livia; de față consulul gene-
ral Suzzara). Fără însemnătate. La spitalul „Caritatea“,
[în] Dudești.

Marți 30 Ian./11 Febr. 86. Timp frumos, soare, și
ieri; la soare, la ora 9 dimineața, + 2° R. Desgheț general,
neaua dispărută de pe acoperișuri.

Alaltăieri seară, animată „Junimea“ la mine....

[*Februarie 1886.*]

Sâmbătă 1/13 Februarie 1886. Zăpadă¹ afară pe co-
perișuri și stradă; la 9 ore — 3° R..... Sara la mine adun[are]
politică]; și deput[atul] Stroici; s'a discutat noul proiect
de Instrucție publică al lui Sturdza. Noi pentru, în princip.

¹. Textul acum în românește.

Duminică 2/14 Febr. 1886. La 8 ore dim. — 2¹/₂^o R.
Muzică.

D-sale D-lui

General Greceanu,
Prefect al Palatului.

D-le Prefect,

Am onoare a vă ruga să binevoiți a interveni pe lângă M. S. R[egele] pentru a solicita în favoarea mea o audiență, în care să pot prezinta M. Sale respectuoasele mele omagii.

Primiți, vă rog, d-le P[refect], încredințarea înaltei mele stime.

T. M.
deputat
strada Mercur, 1.

Marți 4/16 Febr..... Astăzi¹ la ora 5 audiență la Rege. Ieri a doua reprezentație „Nazat“, arhiplin, același succes. Noi, cu Natalie Ghica după reprezentație, la cofetăria Brofft,.....

Astăzi de la 5—7 audiență la Rege, în care i-am arătat cât de neliniștitoare e situația. El: „Numai Brătianu este destul de tare spre a face să treacă convenția de comerț cu Austro[-Ungaria]“. Eu i-am spus că aceasta va mări și mai mult îndârjirea în contra lui — *terreur blanche*.

Miercuri 5/17 Febr. 86. În urma ridicării generalului Lecca, prezidentul Camerei, în contra proiectului de lege în privința Băncii [naționale], Brătianu și-a dat demisia.

Joi 6/18 Febr. 86. Brătianu rămâne, după consultarea Regelui și la rugămintea majorității. Totuși, Lecca se retrage de la prezidenția [Camerei]. Aceleași forme de disoluție ca la 1876 la căderea lui [Lascăr] Catargi.

Timpul mereu — 1°, — 2° R. Astăzi ninge nițel.

¹. Textul începe iarăși în nemțește.

Luni 10/22 Febr. 86. Tipărit în broșură articolele mele „Preced[ente] constitu[ționale]“. Convorbire cu Al. Lahovary: Conservatorii vor susține îndată ministeriul nostru prin declarație publică, chiar cu ruptura lui Vernescu. Zice că aceasta este și declarația lui L. Catargi.

Marți 11/23 Febr. 1886..... Ast' noapte furtună. Ieri la 3^{1/2} după prânz, cutremur, nu prea mare. — Răspuns vizita ministrului german Busch.

Miercuri 12/24 Febr. 86. Soare, dar uscat și frig.

Joi 13/25 Febr. 1886. Soare, dar la 7^{1/2} dimineața — 7° R!..... La ora 2^{1/2}, + 1° R la umbră.

Vineri 14/26 Febr. 1886. Timp senin. La ora 8 dimineață — 5° R. Generalul Lecca se întoarce la Cameră ca președinte, după ce cu 8 zile înainte declarase în scris că-și dă demisia *irrevocabil*.

De la 5—6 experimente de hipnotism la spitalul D-rului Steiner cu G. Racoviță, J. Negruzzi, soția lui, și Annette. Studentului în medicină Bernhard Bergmann i se sugerează că se numește Anton Rubinstein, și la deșteptare își spune și se iscălește astfel. E nevoie să fie din nou hipnotizat, ca să vină la numele său adevărat.

Sâmbătă 15/27 Febr. 86. Ziua mea de naștere. Soare. Totuși, la ora 3 după amiază, numai + 3^{1/2}^o R.

De la 10^{1/2}—12, cu Clara, Livia, Natalia Romalo și fratele ei doctor, Gavarry (secretar de legăție al legăției franceze) și A. Balș, asistat din nou la experimentele de hipnotism în spitalul D-rului Steiner. Seara D-na Ghica, Natalie [fiica sa], Cleopatra Lecca. ([Citit din] Labiche).

Luni 17 Febr./1 Martie 86. Ieri peste zi soare cald, către seară vânt rece, noaptea spulber de neaună, ast' dimineață la ora 8 ninsoare și — 5° R..... Seara la ora 11 (pe ninsoare și ceva vânt) în trăsură deschisă m'am dus la

Tornielli¹, unde curând după aceea sosi Livia singură în trăsură a Curții. Am condus-o sus, am salutat pe contele și contesa Tornielli, am fost prezentat nepoatei [lor], am vorbit cu Busch², cu soția lui, am dat mâna cu ministrul austro-ungar baron Mayer, și la 12 am venit acasă. Livia a rămas până dimineața pe la ora 7, foarte sărbătorită.

Joi 20 Febr. /4 Martie 86. La ora 12 la prânz. Plouă, toată zăpada se topește, firește, + 5° R.

Ast' noapte, lucrat până la ora 2 la echivalentul căldurei³, luat ast' dimineață 40 de centigrame chinină. Am dispoziție spre friguri. De la 5—6 1/2, cursul de Logică, — La ora 10 1/4 balul Curții, Livia încă în negru (doliul Curții).

Noaptea vânt aspru, uscat. — 4° R.

Vineri 21 Febr./5 Martie 86. Soare, cerul foarte senin, dimineața frig, dar soarele încălzește așa de tare, încât la ora 2 1/2 sânt + 5° R la umbră. Trimetere a broșurei mele („Preced[ente] constituț[ionale]“).

Luni 24 Febr. /8 Martie 86. Ploaie + 4° R. Toată neaua dusă. Iau mereu puțină chinină. Aseară, al-de Ghica la noi. Discuție despre nevasta lui Carlyle. Pasagiu din Montaigne.

La 6 1/2 dineu la al-de Negruzzi în onoarea Lievei, pentru [muzica de la] „Nazat“. După aceea, declamație de salon a lui Sander Brăiloiu⁴ și a frumusețului obraznic Lilli Florescu⁵.

Marți 25 Febr. 86. Ninsoare, strat subțire, la ora 10 dimineața — 1° R. Seara, interesantă „Junimea“ la

¹. Ministrul Italiei.

². Ministrul Germaniei.

³. Pentru cursul de la Universitate (la Logică, sau la expunerea filosofiei lui Auguste Comte).

⁴. Alexandru Brăiloiu († 1929), văr cu d-na Negruzzi; căsătorit cu Maria Boerescu, fiica lui Vasile Boerescu, întemeietorul societății „Tibișoiu“.

⁵. A. D. Florescu, mai târziu ministru plenipotențiar, nepot de soră al lui A. Brăiloiu.

mine. Brote¹ de la Sibiiu, Gavarry (secretar de legăție), Carp, Th. Rosetti, Balș, Hașdeu, Urechie, Jacques, Vlahuță, Peucescu, Nica etc.

Miercuri 26 Febr./10 Martie 86. Ninge mereu, — 1° R, zăpadă înaltă de două palme pretutindeni. (În Moldova atât de înaltă, încât s'au întrerupt trenurile).

Vineri 26 Febr./12 Martie 1886. Ieri soare, astăzi timp senin; dar neauă înaltă pretutindeni. La ora 7 dimineața — 3^{1/2}° R. Ieri al-de Kremnitz la noi la masă cu D-na Callimaki-Catargi și profesorul Wille.....

Întreaga lună Fevruarie una din cele mai triste din viața mea.

Martie 1886.

Sâmbătă 1/15 Martie. La ora 9 dimineața, — 4° R. Dar la prânz soare tare, topire generală a zăpezii. — Anunțat la Cameră interpelarea mea în contra ministrului de războiu Alex. Anghelescu, din cauza ordinului său de zi către armată, în care vorbește de încrederea Regelui și a primului-ministru...

Luni. La ora 8^{1/2} dimineața + 3° R. (Agitare în lumea politică din cauza interpelărei mele despre ministrul de războiu). Dar încă neauă pe acoperișuri și în petece pe câmp.

Miercuri 5/17 Martie 1886. Ieri și ast'noapte până acum necurmat ploaie. La ora 7^{1/2} dimineața + 2° R. Neaua de pe acoperișuri dusă. — Ieri desbătut interpelarea mea în contra ministrului de războiu gen[eral] Anghelescu.

¹. Eugen Brote, vice-prezident al Partidului național român, mai târziu condamnat la închisoare de Unguri, în procesul „memorandului“, refugiat în România, unde, în 1893, a tipărit volumul „Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn“, tradusă în urmă în românește și premiată de Academia Română.

Amuzant, dar neînsemnată¹. Seara „Junimea“ la Jacques. Bună aniversară.

Generalul Anghelescu mi-a mulțumit astăzi la Cameră că ieri nu i-am citit în Cameră punerea sa în neactivitate².

Votul în privința Curței de apel de la Focșani. Deputații Focșanilor (Voinov, Țoni, Cernat ș. a. m. d., 7) își dau demisia³.

Viscol puternic.

Vineri 7/19 Martie 1886. Ceva mai cald. La ora 9 dimineăta, + 2° R. Seara la ora 7 ninge însă din nou, ușor. Seara la A. Balș, cu Gavarry.

Sâmbătă 8/20 Martie 86. Ninge iarăși. Neauă mare pretutindeni, din nou întrerupere a circulației trenurilor între Tecuci-Mărășești, Buzău-Brăila.

Duminică 9/21 Martie 86. A 47-a zi de naștere a Clarei. Ninge mereu, la ora 8 dimineăta + 2° R. Livia la dineul Curții pentru plecarea membrilor conferenței de pace turco-serbo-bulgare (Madjid-Pașa, Mijatovici, Gheșoff. Livia găsește numai pe acesta serios și important, de Mijatovici zice că e un inteligent, ușuratic homme du monde).

¹. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 392-406.

². În 1872, fiind „colonel comandant al regimentului 1 de artilerie, fusese pus în neactivitate prin retragerea funcției, fiindcă — lucru ne mai pomenit pentru un militar — își permisesese să șteargă din livretele individuale ale soldaților cuvintele „jur credință Domnitorului Carol II“. Reprimit, firește, de guvernul liberal de la 1876 în armata activă, el ajunge pe timpul războiului să comande divizia a 4-a dinaintea Griviței, însă la 7 Octomvrie 1877 conduce noul atac în contra redut-ii a doua cu atâta nechibzuință, încât sub ministerul de războiu al lui însuși I. Brătianu este înlăturat de la comanda acelei divizii... Nici aceasta nu împiedică înaintarea sa la gradul de general și apoi numirea sa în capul ministerului de războiu, la 1886.... Administrația sa ministerială se sfârșește prin condamnarea lui la închisoare pentru delict de mituire“ [pentru furnituri militare]. T. Maiorescu *op. cit.*, vol. III, p. 392-3.

³. Din cauza mutării Curții de apel de la Focșani la Galați.

Luni 10/22 Martie. În sfârșit soare cald. La prânz 8° la umbră.

Marți 11/23 Martie 86. Deschiderea sesiunii anuale a Academiei. John Ghica venit de la Londra pentru asta, de asemenea și G. Bariț de la Sibiiu, chimistul Teclu de la Viena. Și [Alexandru] Roman și Babeș.

Seara, „Junimea” la mine; foarte mulți, și tânărul critic Bogdan, I. Cerchez, chimistul Teclu, Carp, Crețeanu, Hasdeu, Urechie, Mandrea, Măndreanu, Chebapce, Dr. Max, Dr. Neagoe, Negruzzi, Balș, Peucescu, Dr. Romalo, Vlăhufă, Nisipeanu, Ghioroceanu, Chibici, Racoviță-Sphinx, pianistul Buiuciu.

Citit articolul meu „Poeți și critici”, pe care l-am scris Duminică și în noaptea de Luni spre Marți. Supraobosit de lucru.

Miercuri 12/22 Martie. Timp cam întunecat. La 7 $\frac{1}{2}$ dimineața + 2 $\frac{1}{2}$ ° R. Neaua dusă, numai în curte încă, pe lângă zid.

Joi 13/25 Martie 1886. La ora 8 dimineața numai + 2° R totuși. Dar acum ese din nori cel mai limpede și mai cald soare. Ieri încă neauă afară spre Băneasa pe unele petece, iar pe șoseaua de la bariera Herăstrăului spre rond-point noroiu de $\frac{1}{4}$ de metru. Șoseaua cea mare, din contra, bine, toate drumurile laterale însă impracticabile.

12 ore¹. S'a ascuns iar soarele. E destul de frig. De-abia + 5° R.

5 ore. Ear ninge cu fulgi rari. + 2 $\frac{1}{2}$ ° R.

Vineri² 14/26 Martie 1886. La ora 7, — 1° R. La ora 9, + 2 $\frac{1}{2}$ °. Ninge. Toate acoperișurile iarăși acoperite de neauă!!

¹. Textul acum în românește.

². Textul din nou în nemțește.

Sâmbătă 15/27 Martie 1886. Astăzi, în sfârșit, soare arzător, foarte limpede. Toată neaua dispărută ca prin farmec! La ora 2, + 10° R la umbră. Întâia zi de primăvară adevărată.

Miercuri 19/31 Martie 86. Timpul cald de primăvară s'a menținut. Astăzi la ora 7 dimineața + 4 1/2° R. La ora 12, + 11° R la umbră.

Peste măsură de ocupat. Academie, Cameră, curs, advocatură, literatură, scrisori.

Tel[egramă]

Arghirie Cuza, Iassi.

Vă voi apăra cu plăcere în procesul electoral la Casație. Maiorescu.

Joi 20 Martie/1 Aprilie 1886. La 12 1/2 la prânz, + 12 1/2° R la umbră.

Vineri 21 Martie dimineața, A. Lahovary la mine (în prezența lui A. Balș), pentru fuziune politică [a „Junimiștilor” cu „oposiția-unită”].

Sâmbătă 22 Martie. Seara, Carp mi-a încredințat, pe cuvântul de onoare, secretul politic cu Gastein¹; după aceea cu el la Negruzzi, unde ne-a citit Gane „2 zile la Slănic”.

Marți 25 Martie/6 Aprilie 1886.

Tel[egramă]

Pitiș, birjar, Târgoviște.

Rog veniți mâine Miercuri amiazi la sosirea trenului la gară cu patru trăsură bune, spre a merge la Dealu și Viforita și înapoi la gară pentru plecarea trenului la 4 ore. Cât cereți? Răspuns 10 cuvinte plătit. Maiorescu.

¹ Alăturarea României la Tripla-Alianță, după întrevvedereea lui Brătianu cu Bismarck la Gastein (6—7 Sept. st. n. 1883). Cf. pag. 226 (însemnarea din 28 Ianuarie 1884 și notele 4 și 5).

Bine. Așteaptă-ne mâine cu 4 trăsurile la gară.

Maioreșcu.

*Miercuri*¹ 26 Martie/7 Aprilie 1886. La ora 9 dimineața plecat cu trenul prin Titu la Târgoviște (pe un soare foarte frumos), cu ministrul plenipotențiar german C. A. Busch și soția lui, Theodor Rosetti și soția, Al. A. Balș și sora [lui] Elena, Natalie Ghica, Claria, Livia, și eu (10 persoane; Carp n'a putut veni, din cauza desbaterei bugetului, Al. Marghiloman din cauza frigurilor, Gavarry din alte motive). La 9,51 la Titu cumpărat multe buchete de vioarele pe lemn de la nu prea frumoșii copii de țărani, la 11,45 sosit la Târgoviște. Patru trăsurile (ale birjarului Pitiș) cu câte 4 cai înhămați, întâia „de-a lungul“ 2 și 2, ne așteptau. (Clasa I de la București până la Târgoviște à 10 lei 90 b.; fiecare trăsură 16 lei., + 2 lei fiecărui vizitiu, de la mine). În întâia trăsură D-na Busch, D-na Pulcheria Rosetti, eu; într'a doua Busch și Clara; într'a treia Theodor Rosetti și d-ra Elena Balș; în cea din urmă A. Balș, Nat. Ghica și Livia. Servitorul meu Ion era cu coșul de mâncare pe capră. Am trecut prin fața ruinelor mitropoliei, prin fața ruinelor de la Curtea Domnească, și apoi în sus spre Dealul, cei mai mulți pe jos, multe vioarele printre bălării, spre încântarea D-nei Busch; sus la [mănăstirea] Dealul la ora 1, am campat pe terasa dintre cele două clădiri și am prânzit până la 2^{1/4}. (Eu luasem totul cu mine și am plătit și trăsurile ș. a. m. d., afară de trenul invitaților). La 2^{1/4} pe jos, peste deal, la Viforîta, unde am ajuns la 3^{1/4}, bună primire, cafea, dulceață. Starița gentilă. (Jos, pe cealaltă parte a dealului, încă ciclamen în floare(?); sus, lângă mănăstirea Dealul erau toate trecute) și multe anemone.

¹. Textul continuă în limba germană.

Dat stăriței 20 de lei și arhondăresei 6. — Cu 5 minute înainte de ora 4 am plecat cu trăsurile, faci însă $1\frac{1}{2}$ de oră până la gara Târgoviște, astfel încât numai cu mare greutate am mai putut apuca trenul de 4,15 (ne așteptase 5 minute). Așteptare 1 oră și $\frac{1}{4}$ în stația Titu. Iarăși cumpărat flori. La ora 8 seara la mine acasă simplu dineu, dar elegant și abundant, vinuri streine, etc. Carp a venit la masă. Seara, din întâmplare, și Alex. Lahovary, pe care a trebuit, întâi, să-l prezint Buschilor. La 10 $\frac{1}{2}$ au plecat Buschii, la 11 ceilalți.

Zi plăcută.

Joi 27 Martie. Ploaie! Ce bine ieri!

Luni 31 Martie/12 Aprilie 1886. Zi ploioasă; răcoare; dimineața numai + 6° R.

Aprilie 1886.

1/13 Marți. Întunecat, dimineața la ora 8, + 9° R. După prânz, ploaie mare, rece. Seara, ultima „Junime“ la mine. Articolul meu contra lui Densușanu¹, „Trubadurul“ lui Barbu Ștefănescu. Supraîncordat.

3/15 Aprilie Joi... Azi la ora 7 dimineața + 7° R. Cer turbure. Peste zi ploaie, dar totuși 12°. Seara, după ce am terminat și prelegerile mele înainte de Paște, la A. Balș, cu Georges Philip[escu] și doamna, Mișel B[alș?] ș. a. m. d. Citit Aeschylus, „Prometeu înălțuit“, în traducerea franceză a lui Leconte de Lisle.

Tel[egramă]

Constantin Popasu,

Brașov.

Ce să fac cu banii Meteleu?²

Maiorescu.

¹. „În lături!“; v. *Critice*, vol. III.

². Cf. pag. 332, nota la însemnarea din 7/19 Ianuarie 1886.

*Vineri*¹ 4/16 *Aprilie*. La ora 7 dimineața + 7° R, timp posomorît. Eu cu capul obosit, încât abia mai pot, de supraincordare. Academia e încă până Luni, mâine încă pledoaria pentru baroneasa d'Atzel contra d-rei Boerescu la Curtea de apel (eu cu Blaremburg și Fleva).

Sâmbătă 5/17 *Aprilie* 1886. În sfârșit, terminat cu lucrările. Încă ast' dimineață făcut un raport la Academie despre culegerea de melodii românești a lui Vulpian (a primit [premiul de] 5000 de lei); apoi la Curtea de apel până la 5. Zizin adus flori pentru terminarea tipăririi traducerii sale a „Lumei ca voință” a lui Schopenhauer la Socec și Teclu în București.

Afară acum, la 6^{1/2} seara, încă 13^{1/2}° R, firește la umbră. — În grădina noastră abia de alaltăieri cele dintâi frunzișoare de liliac.

Duminecă 6/18 *Aprilie* 1886. La ora 5 dimineața lumină de poți citi la fereastră, dar numai 3° R. Plec astăzi la ora 9 dimineața în călătorie de vacanță, spre Budapesta, amețit de cap, foarte obosit, dormind prea puțin. Academia ține ședință încă mâine, Camera până la 9 *Aprilie* încă.

De *Duminecă* 6/18 *Aprilie* 1886 până *Miercuri* 23 *Aprilie*/5 *Maiu* călătorie de Paște la Pesta, Abbazia, Pola, Adelsberg, Graz, Mehadia, despre care micul carnet de călătorie albastru-negru. Aici, ploaie, vânt, frig.

Joi 24 *Aprilie*/6 *Maiu* 1886. Foarte mari și frumoase mi-au părut camerele acasă. Au și fost făcute schimbări plăcute în lipsa mea. Terasa s'a mărit, asemenea camera de baie, în camera mea de culcare covor și draperii verzi, camera cea mică pompeiană zugrăvită cum trebuie, și volumele mele Auguste Comte legate.

¹. Textul continuă în limba germană.

Astăzi la ora 6 dimineața numai + 1° R. Dar soare și cer senin.

Vineri 25 Aprilie/7 Maiu 1886. Încă mereu foarte răcoare. Astăzi pe la ora 4 după prânz, câteva minute ușoară grindină. Astăzi din nou continuarea Camerei.

Sâmbătă 26 Aprilie/8 Maiu. În sfârșit soare simțitor de cald dimineața. Zizin mi-a adus ieri cele 2 volume gata Schopenhauer „Lumea ca voință“ în traducerea franceză a lui, în exemplare frumos broșate, à 25 de franci.

Duminecă 27 Aprilie/9 Maiu 1886.... Ieri început din nou cursul meu la Universitate. Întâia prelegere despre sociologia lui Comte.

...*Miercuri 30 Aprilie/12 Maiu 86.* În sfârșit, marea zi caldă de vară, îndată 20° R. Seara la ora 8 cald încă pe terasa mea, încât am putut ședeă fără pardesiu, să citesc. — Seara, la al-de K. Ghica.

Maiu 1886.

1/13 Joi. Căldură de vară. La 3½, 21° R la umbră. Dineu la ministrul german Busch, cu contesa Tornielli, d-nul și d-na de Coutouilly (ministrul francez), Kennelly (însărcinatul cu afaceri englez), v. Willamov, contele Wallwitz și al-de Kremnitz.....

4/16 Maiu Duminecă. Foarte cald mereu. Astăzi la 5½ după prânz, Livia înturnat de la Sinaia, cu Curtea.

5/17 Maiu. Ploaie, + 12° R. Generalul Mano la mine o oră, spanac politic.

*7/19 Maiu Mercuri*¹. Ieri am terminat cu copierea și remanierea articolului „În lături!“ contra lui Aron Densușanu și l-am dat lui Negruzzi pentru „Convorbiri“. Astăzi pleacă Zizin Cantacuz[ene] la Viena, Berlin, Stuttgart, Paris. Afară nouri; la 7 ore dimineața + 12° R.

¹. Textul acum în românește.

*Luni 12/24 Maiu 1886*¹. Alaltăieri sărbătoarea Regelui, pe soare frumos, prea cald. Eu la Te-deum la 10¹/₂, la defilarea armatei pe bulevard, și la 2¹/₂ la Palat, pentru felicitările Camerei [aduse] Regelui. — Livia avea înfățișare foarte elegantă, chiar alături de Regina și de Natalie Romalo....

Ieri Duminecă, prânz la Mogoșoaia, cu Pogor și cu Al. Balș, Crețeanu, Ventura, al-de Ghica ș. a. m. d. D-na Zoe A. Balș adusese în trăsură de ale mâncărei....

Mărți 13/25 Maiu 86. Mereu foarte cald. La ora 2, + 26° R la umbră.

Seară literară. Jean Cerchez ne-a citit un articol slab, despre teatrul românesc; Gane o scurtă Poveste. Era de față predicatorul Procopovici de la Cernăuți, d-nul și d-na Balș, idem Mandrea, idem Negruzzi, 3 dame Ghica, Chibici, Buiuciu.

Miercuri 14/26 Maiu 1886. Între 3 și 4¹/₄ la Dr. Steiner acasă (strada Știrbei-Vodă) asistat la alte experimente de hipnotism, cu Clara, Livia, Frédéric Damé și soția lui (născută Zane). Subiecți 3: d-ra Markwarth (a litografului), d-ra Halberstadt (amândouă prea groase, cam buhăite) și un student în medicină român de la spitalul doctorului Fialla. D-ra Halberstadt halucinează *trează* orice-i spune d-rul Steiner, vede o țigaretă ca pasăre ș. a. m. d., pe lângă asta însă, îndată ce el se ocupă cu ceilalți, ea cade în somn și trebuie să fie trezită. Încă ceva: vedea (între mai multe spate la fel de cărți de joc) pe fața opusă a unei cărți de joc orice fotografie-portret ce-i spunea Dr. Steiner că ar fi acolo, și *recunoștea mai târziu* (după amestecarea cărților) cartea cu fotografia halucinată, deși spatele tuturor cărților erau la fel. C-ei drept, la început greșind încă, mai târziu sigur și precis.

¹. Textul iarăși în limba germană.

Sâmbătă 17/29 Maiu 1886. Mereu excesiva căldură uscată. Până la 26° R la umbră. — Astăzi de la 5—6^{1/2} penultima mea prelegere despre Comte. La ora 7, dineu de gală la mine cu contele Wallwitz, v. Willamov, Em. Lahovary, C. Miculescu, Joni Crețeanu și N. Nano, și d-rele Ol[impia] Borănescu, Nat. Ghica, Esmeralda Crețeanu. După aceea s'a cântat... Dar cam plicticos numai cu oameni tineri. Ești prea prostește rezervat cu tinerele fete aici, respiri mai liber abia cu femeile măritate.

Marți 20 Maiu/1 Iunie. Mereu peste măsură de cald. Toată recolta uscată. — Duminecă dineu la Negruzești cu Eliza Opran ș a. m. d. Experimente de hipnotism.

[Telegrame]¹ Doamna Humpel

Iassi

strada Carp.

Nu pot pleca astăzi. Viu Duminecă amiazi.

Titu.

Petru Misir, avocat

Iassi.

Sosesc Iași Duminecă amiazi.

Maiorescu.

Miercuri 21 Maiu/2 Iunie 1886. Cea mai caldă zi. La ora 2, + 27° R la umbră = exact 34° Celsius...

Ieri întrunire a deputaților și senatorilor [majorității] convocată de Brătianu din cauza mișcărilor periculoase ale opoziției. Regele trebuie să le fi luat în seamă. Un simpton al cădereii după altul.

Dep[eșă]. Kirchner, noul hotel

Sinaia.

Rog mâine Joi după 11 amiazi trimeteți trăsura la gară spre mergere la Palat.

Maiorescu.

¹. Amândouă în românește.

Vineri 23 Maiu/4 Iunie 1886. Astăzi pâclă, puțin nouros. La ora 9, termometrul 21° R.

Ieri în Sinaia, cu străbunica d-nei Balș (din Stuttgart), cu bunica Catitza Ghica, cu copiii ei Marie, Natalie și Leon Ghica, cu micul nepot Coca Ghica (a 4-a generație), cu Marie și Jacques Negruzzi, Clara, Livia și eu. Puternică ploaie torențială. Prânzul în coridorul Castelului Peleş....

Eu însă nu mai am nici o plăcere adevărată la astfel de excursii cu alții care sunt prea puțin răsplătitoare pentru mine, și cerând mai mult jertfă.

Sâmbălă. De la 5—6^{1/2}, ultima prelegere de Istoria filosofiei. S'ara la ora 11 spre Iași, pentru Emilia, pe o căldură înăbușitoare în vagonul de dormit, dar dimineața în Moldova ploaie. În Iași Duminecă și Luni până la ora 4.

Marți 27 Maiu/8 Iunie, ora 5 dimineața înapoi în București. Mai răcoare, a plouat și aici ieri. Fierbere politică din cauza întrunirilor din provincie pline de succes ale opoziției coalizate L. Catargi, Dim. Brătianu, Vernescu, A. Lahovary, P. Grădișteanu, Palladi, Nicu Filipescu ș. a. m. d.

La Iași, am discutat afacerea Emiliei, de cumpărarea casei, cu avocatul ei P. Misir. Am văzut și pe Eminescu, care devine din nou direct alienat.

Joi 29 Maiu/10 Iunie 1886. Ieri, de la ora 4^{1/2}—6, furtună, grindină, câțiva arbori scoși din rădăcină. Firește, s'a răcorit. Seara, ministrul german Busch cu soția lui [venit] spre convorbire familială numai cu noi, rămas până la 11^{1/2}....

Astăzi ploaie, 14° R. Ultima prelegere de Logică, de la 5—6^{1/2}. Seara, nu m'am dus la al-de Negruzzi pentru lectura novej Elizei Opran, s'a dus numai Livia.

Camera continuă, e vorba să fie prorogată din nou până la 10/22 Iunie. M-ie foarte antipatică acum toată politica.

Vineri 30 Maiu/11 Iunie 86.... Scrisoare (foarte caldă) de la Bothmer, din Christiania, spre a mă invita la Capul Nord. Totul, în 20 de zile, de la București și înapoi.

Consul von Bothmer

Christiania.

Mulțumiri din inimă, din nenorocire însă imposibil.
Scrisoare pe drum. Măiorescu.

Sâmbătă 31 Maiu/12 Iunie 1886. În două rânduri furtună azi; seara, între orele 9 și 10 ploaie puternică cu inundarea stradelor și continue fulgere.

Iunie 1886.

Dumineca Rusaliilor 1/13.... Eu ocupat mult cu aranjamentul Bellio, în schimb liberat de cursul de la Universitate.

Seara, al-de Valerian Ursianu, Marie și Natalie Ghica. Hipnotism, lectură a „Au pied du mur“. Natalie capricioasă.

Lunea Rusaliilor 2/14 Iunie. Timp frumos. Aer limpede, proaspăt. + 17° R. Apoi totuși ceva ploaie.

Joi 5/17 Iunie. Astăzi 2 mici cuvântări ale mele la Cameră despre închiderea discuției și apropierea de conservatori¹. — Seara ploaie mare....

v. Domaszewsky, custode din Viena, aici pentru inscripții, din însărcinarea a „Corpus inscriptionum latinarum“ din Berlin.

Vineri 6/18 Iunie 1886. Făcut corectura stenogramelor și pus să le copieze pentru „România liberă“....

La ora 7 dimineața, Costică Sutzu băut cafeaua la mine, apoi „baronul“ Waldberg și A. A. Balș.

Duminecă 8/20 Iunie 1886. Ieri v. Domaszewsky la mine la masă și al-de Negruzzi....

¹. Vezi *Discursuri parlamentare* vol. III, p. 407-425.

Marți 10/22 Iunie. Foarte cald. La ora 11, 25° R la umbră. — Agitație politică din cauza convenției consulare cu Germania....

Miercuri 11/23 Iunie 86....

Tel[egramă].

Etienne, Agenția vapoarelor,

Galați.

Familia mea călătorește poimăine Vineri cu vaporul Giurgiu-Budapesta. Rog politicos să puneți să se rezerve o cabină Giurgiu-București pe vaporul care pleacă mâine din Galați în sus.

Maiorescu.

*Telegramă de la Cameră*¹.

Carp, deputat, Iassi.

Prezența ta necesară la desbaterea conv[enției] cons [ulare] [cu] Germ[ania]. Mare senzațiune. Spune [lui] Pogor.

M[aiorescu].

Vineri 13/25 Iunie 1886,... Plecarea Clarei și a Liviei la 7,10 dimineața de la gara Filaret, prin Giurgiu cu vaporul la Pesta, apoi cu trenul la München spre a consulta pe Dr. Oertel.

Ieri agitată întrunire [publică] a opoziției coalizate (Lahov[ari], L. Cat[argi], Vernescu, Dim[itrie] Brăt[ianu]), spre a protesta în contra convenției consulare cu Germania. Au vorbit A. Lahovari, Petre Grădișteanu („pericolul e Neamțul“). Ci-că ar fi vrând să vie astăzi la Cameră.

Dar Al. A. Balș a plecat [din București] aseară. Nu putea și el să amâne plecarea?!

Duminecă 15/27 Iunie 1886. Astăzi [s'a] închis sesiunea Camerei. Alaltăieri [s'a] amânat convenția cu Germania. Eșec al lui Brătianu. Ieri am prânzit cu Busch la al-de

¹. În românește.

Kremnitz. Busch supărat pe România. Ieri la cină la al-de Negruzzi....

Miercuri 18/30 Iunie 1886..... Ieri am mâncat la al-de Negruzzi cu Nicol[aus] Racoviță și soția lui Pepita (Racoviță aproape ramolit, după atacul lui de apoplexie)....

De câteva săptămâni, observat întâia oară că a început să-mi slăbească vederea. Seara, în pat, nu mai pot citi bine la o singură lumânare și trebuie să țin și cartea mai departe. Bătrânețe!

Joi 19 Iunie/1 Iulie 1886. Ieri cu al-de Negruzzi și cu Zizin care s'a înapoiat [din streinătate] mâncat la coloseul Oppler. Ploaie, dar totuși plăcut....

Astăzi iarăși a ploaie, la 6 $\frac{1}{2}$ astăzi încheiat cu totul cursul meu la Universitate, cu discutarea lucrărilor în scris [ale studenților], dintre care unele foarte bune.

Vineri 20 Iunie/2 Iulie 86..... După prânz depeșă din München: Clara și Livia rămân acolo încă 8 zile, de oare ce e necesară la Clara „operație la gât“....

Duminecă 22 Iunie 86. Ieri 3 ore și $\frac{1}{2}$ lucrat la tribunal la partajul Ghica.....

Luni 23 Iunie/5 Iulie 1886. Când vreme turbure, când soare. La ora 6 dimineața, + 14° R la umbră, la ora 5 după prânz + 18 $\frac{1}{2}$ R la umbră.

Am mult de lucru, mă scol foarte de dimineață, [iau] ceva Kissingen cu primblare, dorm puțin, dar ceva mai bine dispus. Multă bătaie de cap cu moștenirea Ghica-Plagino.

Seara la al-de Ghica, care s'au bucurat foarte mult de vizita mea..... La ora 11, când am plecat, ploaie cu găleata.....

Marți 24 Iunie/6 Iulie... Astăzi procesul Hagianoff
contra Dr. Atanasovicî pentru vânzarea otelului Gabro-
veni din faimosul testament Vasiliad....

Joi 26 Iunie /8 Iulie 1886. Soare, cald. Ieri, până la
[ora] 6³/₄ la Curtea de casație, procesul Steriu....

Tel[egramă].

Pensionat Humpel, Iassi, strada Carp.

Aștept astăzi răspunsul tău telegrafic. Plec mâine
sară străinătate. Maiorescu.

Vineri 27 Iunie/9 Iulie 1886. Astăzi cu homologarea
partajului Ghica la tribunal.

Tel[egramă].

Madame Majorescu,

München.

Hôtel Jahreszeiten.

Ieri [prin] poștă trimes vouă 65 de napoleoni.

Titu.

Ast' dimineață multă alergătură pentru Emilia....
Astăzi încă homologarea partajului Ghica la tribunal,
apoi la ora 8 seara cu trenul accelerat gândesc să plec
la Pesta și de acolo, prin Oderberg-Breslau, la Salzbrunn.

Telegramă.

D-nei Humpel, Iassi, casele Ghica.

Expediat astăzi prin poștă suma cerută.

Maiorescu.

Tel[egramă].

M-me Filippesco, pour Madame Ghica,

Făurei.

Gagné. Faut pas être toujours pessimiste.

Maiorescu.

Despre călătorie, caietul meu de călătorie.

La 11 ¹/₂ dimineața sună foarte tare soneria și apare
iarăși alienatul Canilli liberat din casa de nebuni și-mi

spune: „M'am însănătoșit“. L-am concediat cu vorbele să fie bun să vină mâine, când eu voi fi plecat. Vrednic de ținut minte, că eu a treia oară am de a face cu nebuni în ziua plecării mele în călătorie (Eminescu, Hella Clement).

August [1886].

Joi 21 Aug./2 Sept. 1886, la ora 11^{1/4} dimineața sosit iarăși în București, cu o întârziere de două ore a trenului. Acasă ordine. Timpul destul de rece, cu tot soarele. La ora 1, la umbră, 19° R, seara la ora 9, 12° R.

Tel[egramă].

M-e Majoresco, Reichenhall,
villa Eisenrieth.

Arrivé Bucarest.

Titu.

M-Ile Majoresco,

Castel Peleş.

Sosit București,

Papă.

Despre călătoria mea Budapesta, Breslau, Salzbrunn, Praga, Nürnberg, Friedrichshafen, Romanshorn, Weissenstein, Chaumont, Macolin, Thun, Kandersteg, Gemmi, Visp, Zermatt, Villeneuve, Aarau, Zell am See, Graz, Viena, Reichenhall, Semmering, București, vezi carnetul de călătorie.

Luni 25 Aug. /6 Sept. 1886. De la înapoierea mea, căldură în creștere... Astăzi, acum, la ora 3, + 25^{1/4} R = 29° Celsius, la umbră...

Cu Zizin (nu[e] sănătos, cu friguri, slab) mâncat la Bulevard, astăzi prânzit la Th. Rosetti cu Principesa Cuza, care mi-a spus amănunte despre căsătoria săvârșită acum câteva zile la Franzensbad a tânărului Rosetti-Solescu

(nepotul [său și al] lui Theodor) cu d-ra de Giers, de 27 de ani („pas belle, mais très aimable et très bien élevée, sans fortune; comme mariage d'ambition c'est superbe“).

Răspuns la scrisori, lucrat la afacerea Poumay ș. a. m. d....

Marți 26 Aug. /7 Sept. 86. Astăzi la ora 6^{1/2} dimineața, + 12° R. La ora 1 la prânz, + 24° R, la umbră, cerul acoperit, pâclă.

La prânz, Dr. Neusser din Viena, asistent al Prof. Bamberger, care călătorește la noi pentru pelagră, Miron Pompiliu și Paul de la Caransebeș, mai târziu Chibici. Dimineața, trăsărit la Azil și [la] Barbu Constantinescu după o institutoare română pentru Emilia, cu 60 de lei pe lună.

Mercuri 27 Aug. /8 Sept. 86¹. La 6^{1/2} ore dimineața + 12° R.

Hôtel Kirchner, Sinaia.

Rog opriți odae astăzi Mercuri sara.

Maiorescu,

D-ra Maiorescu,

Castel Peleş.

Viu deseară Sinaia, Hôtel Kirchner. Te aștept mâine Joi dimineața.

Titu.

Am fost la Sinaia, sosit Mercuri sara la 8^{1/2}, trăsura lui Kirchner m'a dus sus (în waggon cu mine Dr. Young dentistul, care se suise de la Kals pe Gross-Glockner)...

Joi 28 Aug. /9 Sept. dimin. Livia la 7^{1/4} la mine, am beut cafeaua împreună; la 11, sus la Palat, la 1 dejun la Rege, cu Conte Tornielli, V. Alecsandri, Vârnăv-Liteanu, D. Sturdza, D-na Maurogeny, D-ra Dussot, cu o fiică „adoptivă“ (eu cred: naturală) a ei, o D-ră Bălăceanu (Alix), cu mustețe, D-na Frosa Băicoianu, soru-sa D-na Toplicescu, Zoe Bengescu etc.

¹. Textul acum în românește.

După dejun, lectura Reginei pentru mine („Aus Carmen Sylva's Königreich, Band II). La 4 $\frac{3}{4}$ plecare de acolo, la 5 $\frac{1}{2}$ la gară, cu D-na Băicoianu, Bengescu, etc. și ju-nele ofițer Văleanu și locot[enentul] Toplicescu. M'au hotărît să stau la Câmpina, unde am făcut a doua zi o partidă la „Crucea lui Carol“ peste Doftana, Telega veche cu temnița, etc. Două trăsuri: 4 de la D-na Băicoianu și 4 noi (Zoe B[engescu], fiică-sa Ella, Annette și eu). Trăsura până [la] $\frac{1}{2}$ oră sub dealul Crucei. Din Câmpina la Cruce peste tot 3 ore, înapoi 2.

La Câmpina la „Iohann“, curat, în odaia cea mare, patul curat, bere bună pe ghiață.... Vineri sara la 9,40 în București.

Sâmbătă 30 Aug./11 Sept. 86. Tot cald în București. Acum [la] 9 $\frac{1}{2}$ dim. 20° R.

Am angajat pentru Emilia pe d-ra Maria Urechie de la Asil.

Tel[egramă], D-nei Humpel, Iassi.

Domnișoara Asil sosește Luni amiazi Iassi. Amă-nunte scrisoare. Titu.

Septembrie 1886.

Luni 1/13. Tot vreme uscată, soare, peste zi până la + 23° R în umbră, sara pe la 11 ore + 12°, dimineața la 6 chiar numai + 10°. Dar astăzi Luni sara pe la 11 $\frac{3}{4}$ pe o lună superbă e termometrul + 15° R—o încântătoare sară de vară, dacă n'ar fi căldurile nebune mâine.

Azi dim[ineață] Caragiali pe la mine, după vre'o 10 luni de abțință de vizite.

Dejun cu Pandelie Popasu.

Marți 2/14 Sept. Soare, căldură mare. La 12 $\frac{1}{2}$ de amiazi 24 $\frac{1}{4}$ ° R = 30 $\frac{1}{2}$ ° Celsius, în umbră!!

Mercuri 3/15 Sept. Tot așa [de] cald. La dejun Carp cu Laurianu, mai pe urmă A. Marghiloman, mai nainte Costică Suțu și Al. Beldimano bătrânul — politikasterei. Sunt foarte silitor, nesfârșite scrisori de afaceri, de literatură, de condoleanță, articole politice, Brockhaus etc.

Joi 4/16 Sept. Dimin. la $6\frac{1}{2}$ la umbră numai $+12^{\circ}$ R. La $2\frac{1}{2}$ ore, $+23^{\circ}$ R. Pe la 4 ore ploaie. La 11 sara $+12^{\circ}$.

Vineri 5/17 Sept. Ploaie. În fine! A continuat de ieri. Dar și termometrul azi dimineată la 8 ore numai $+7\frac{1}{2}$ R. Ieri Joi pe la 6 ore sara atentat asupra Ministrului-Prezident Ioan Brătianu. A tras unul (de la Râmnicul-sărat) cu pistolul asupra lui, pe stradă, fără a-l atinge.

Azi dimin[eață], între 9 și 10 oameni (bătăușii politici: Tobocul, Ulmeanu etc.) au spart ferestrele la redacția „Epocei” pe piața Episcopiei (casele N. Blaremburg), au rupt hârtiile, au dărâmat dulapurile.

Am fost de am depus 2 carte la Brătianu (str. Colței), și apoi am fost în localul devastat al redacției „Epocei”. Era Mitică Rosetti acolo și lume; el mi-a spus numele de mai sus al[e] bătăușilor și că el de-abia a scăpat fugind pe dinapoi, pe când pe administratorul „Epocei” l-au bătut de au trebuit să-l ducă acum la spital; și că tot așa s’ar fi devastat redacția „României” conservatoare.

Sâmbătă 6/18 Sept. 1886.... Deseară plec la Viena pentru a vorbi prealabil cu Cassian (directorul societății Danub[iane]) asupra convenției comer[ciale] cu Austria.

Duminecă 7/19 Sept. sara [la] $8\frac{1}{2}$ ore ajuns în Viena Staatsbahn. — La telegraf și la hotel „König von Ungarn” în Schulerstrasse, foarte bine, casă veche, dar solidă....

Luni 8/20 Sept. De la 11 ¹/₂—12 ¹/₂ la Danubiana cu Cassian, apoi Hegyeres, Riemergasse No. 2 la Hofmann... Sara Byron Don Juan citit.

Marti 9/21 Sept. [La] 12 ¹/₂ ore la Baron Kalchberg în Minist[eriu]l comerțului, cu Cassian:

1)¹ [Aranjament] provizoriu, reciproc denunțabil cu 6 sau 3 luni [înainte].

2) Formal: în formă de conversație Maurog[eni]² să aducă vorba la Kalnoky despre relații de comerț.

3) Să se ia ca model pentru amândouă părțile un tratat cu o mare putere (d. e. Austro-Ungaria ne va trata după tratatul său de comerț cu Germania și noi tratăm Austro-Ungaria după tratatul nostru cu Germania). Totuși, poate, în răstimp, fiecare parte pentru sine să obțină modificări în acest tratat cu Germania, și partea a 3-a trebuie să accepte și înrăutățirile. (Kalchberg a mărturisit că Austro-Un[garia] tratează acum în acest sens cu Germania. Era de părere să facem și noi așa).

Sau [să luăm ca model], poate, Italia, dar fără clauza favorabilă în ce privește animalele, fiindcă Austro-Ungaria are cu Italia o convenție a parte în privința epizootiilor, și cu noi nu.

Nu însă Serbia, fiindcă aceasta este un stat cu deosebire împrietenit cu Austro-[Ungaria], unde sânt mari favorizări reciproce.

Toate acestea numai *cu caracter privat*, totuși aceasta este și părerea ministrului Baquehem. Mai greu cu Ungaria; totuși el crede că, dacă împăratul vrea acest lucru, Tisza cedează.

Votul Parlamentului, din amândouă părțile necesar și pentru [aranjamentul] provizoriu.

¹. Textul urmează acum în nemțește.

². Petre Mavrogheni, atunci ministrul României la Viena. Cf. pag. 119, nota 1.

Am făgăduit să comunic acestea Regelui și lui Brătianu.

La ora 4 cu ¹ la Kammer (*minuat* hot[el] Kammer, vedere spre lac, d. e. camera 12 cu balcon ș. a. m. d.). leftin. (La Kammersee, elegant și frumos situat Weissenbach, mai țărănesc Unterach).

Mercuri ² 10/22 Sept. La 2¹/₂ după amiazi din Unterach pe drumul nou, destul de comod, în 4 ore la Schafberg (durch die Himmelspforte). Guide 6¹/₂ fl...

Joi 11/23 Sept. În 2¹/₂ ore la St. Wolfgang, (dimineața Dachstein Aussicht und bis Chiemsee), apoi în o trăsură (8 fl.) la Ischl, Gmunden (Hôtel Austria) Abend-geessen, die Nacht durch nach Wien.

Vineri 12/24 Sept. La 6¹⁰ dim. în Viena, telegraf, cafea, la 8.25 Staatsbahn (Sleeping numai până la Vârciorova din cauza holerei la Pesta].

Sâmbătă 13/25 Sept. la 10 dimineața în București. Clara acasă.

Duminică 14/26 Sept. La 6¹/₂ dimineața cu tren de plăcere la Sinaia, [la] 10¹/₂ acolo. La 1 dejun la Rege, cu d-na Galeron și d-ra Galeron (oarbă și surdo-mută, patologic repulsivă — se zice că e poetă), Zoe Costaforu, General Radovici etc. De la 2¹/₄—4 convorbire cu Regele. Intâi relatarea convorbirii cu Baronul Kalchberg din Viena. Apoi Regele [trecând] la [cele] interne. Felicitările lui pentru Scharfsinn des Carp în aprețierea situației externe, da er (König) le dessous des cartes kennt. Am avut simțământul, că Regele a înțeles acum că nu mai merge cu Brătianu. La părăsire: Na, jedenfalls kann ich in diesem Monat nichts thun. Ich muss den Zusammentritt der Kammern abwarten.

¹. Nume indescifrabil.

². Textul acum în românește.

Pentru prima oară amical și intim cu mine. Wir seien die politisch bewährten Männer u. s. w.

Plecare la 5¹/₂ din Sinaia, sosire întârziată la București, după 10 ore sara. Frig.

Luni 15/27 Sept. 1886. Eu în fine obosit de toate aceste drumuri...

Marți 16/28 Sept. 1886. La 8³/₄ dimineața convorbire cu ministrul-prezident Ioan Brăt[ianu] la ministeriul de Interne asupra celor vorbite de Kalchberg în Viena. Să vorbesc și cu Sturdza; dar în ori ce caz el nu zice *ba*.

Multe scrisori....

Soare, vreme frumoasă. La 7 dimineața + 6° R, la 2 de amiazi + 15° R...

Vineri 19 Sept. /1 Oct. Soare, foarte cald. Acum la amiazi 21° R. la umbră. Clara la Sinaia.

....*Mercuri 24 Sept. /6 Oct.* Soare. Pe la 3 ore, + 17° R în umbră. Eu tot cam slab, cu friguri larvate. Chinină și astăzi, 25 centigr. Foarte ocupat cu afacerea Primăria-Poumay rezumat de concluziuni, și cu Naschauer-Cantacuzino....

Octombrie 1886.

Mercuri ¹ 1/13. Cald, soare. La 5 ore sara + 14° R în umbră. Astăzi ultimul ¹/₄ gram chinină luat. Tot ceva friguri.

Vineri 3/15. Cerul ² întunecat, vânt, frunzele încep să cadă, dar nu [e] frig. La ora 6 dimineața, + 9¹/₂° R. La prânz, ploaie generală, + 10° R.

Tel[e]grame ³.

Nanoescu, Curtea Argeș

Rog răspundeți pot avea cu ori ce preț odae în otel

. Textul în românește.

¹. Textul în nemțește.

³. În românește.

pentru Sâmbătă și Duminecă¹ sau, dacă imposibil, numai un pat la D-voastră. Răspuns plătit.

Maiorescu.

Șef Stației c. f. Pitești.

Rog angajați pentru mâine Sâmbătă 11 ore dimineața cu ori ce preț trăsură din Pitești la Curtea-Argeș. Răspuns plătit.

Maiorescu.

Sâmbătă 4/16 Oct. Vreme² foarte frumoasă. Soare. Cu toate astea, ieri seara târziu a fost amânată, dintr'o dată, serbarea sfințirii catedralei de la Curtea-de-Argeș „din cauza ploii“ (?)

Tel[egramă].

Dudescu, șef stației, Pitești.

Mulțumesc foarte mult. Trăsura angajată rămâne pentru data viitoare. Voi achita atunci tot.

Maiorescu

*

Nanoescu, Curtea-Argeș.

Mulțumesc pentru amabila îngrijire. Serbarea fiind amânată, rămâne odaia pentru data viitoare.

Maiorescu

*

¹. Pentru când era hotărâtă sfințirea catedralei restaurate de Lecomte du Nouy. Restaurarea fiind angajată și începută sub ministeriatul său, Titu Maiorescu ținea să asiste. Se temea că va fi lume multă; de aceea telegrafia să-i rezerve „cu ori ce preț“ odaie sau măcar un pat.

Volumul oficial despre restaurarea și sfințirea catedralei nu pomenește însă numele lui Titu Maiorescu, nici pe al lui Alexandru Odobescu, cel care redactase în 1874, ca membru al comisiunii numite de ministrul Maiorescu, raportul care stăpenea toate bazele restaurării. Cf. articolul lui Odobescu din *Epoca*, 13 Sept. 1887, reproduș în T. Maiore scu, *Discursuri parlamentare*, vol. I, p. 265—275.

². Data în românește, textul în nemțește.

*Mercuri*¹ 8/20 Oct. 86. Foarte cald, și seara. Acum, la ora 12 la amiazi, + 20° R la umbră. Am încă mereu ceva friguri și sânt hărțuit de lucrări. Pe lângă asta încă membru în 2 comisii de examen cu nesfârșitele mărunțisuri ale revoltătoarelor formalități.

*Joi*² 9/21 Oct. 1886. Prima lecțiune de Logică în noul an școlar la Universitate, tot de la 5-6^{1/2}.

Păclă, cald. Eu tot ceva friguri.

Vineri 10/22 86. Păclă, cald. Spre sară ploaie caldă.

Telegr[ame]

Advocat Nanu, Iași.

Rog vorbiți cu soru-mea în chestia caselor.

Maiorescu.

*

Nanoescu, Curtea Argeș.

Contez, după amabila promisiune, pe rezervarea odăii cu 2 paturi la otel pentru mâine Sâmbătă. Viu cu soția.

Maiorescu.

*

Dudescu, șef stației, Pitești.

Cu binevoitoarea D-stră stăruință, sper mâine Sâmbătă 11 ore dimineața trăsura pentru Curtea-Argeș.

Maiorescu.

Sâmbătă 11/23 Oct. 1886.

Telegr[amă]

Ianov, deputat, Iași.

Te rog prietenește mergi la soru-mea și contribuie a descurca chestia cumpărării caselor Ghica.

Maiorescu.

¹. Data în românește, dar textul mai departe în nemțește.

². Textul continuă acum în românește.

*Sâmbătă*¹ 11/23 Oct. la ora 8 dimineața cu trenul, cu Clara, la ora 11 în Pitești, bună trăsură No. 32, cu patru cai, a birjarului Marcu din Pitești, în 3 ore în Curtea-de-Argeș, otel Nanoescu, camera No. 1, foarte curată, cu 2 paturi. La ora 4¹/₂ la Biserică, Regele și Regina, Livia, încă 3 domnișoare [de onoare], toți miniștrii, afară de Brătianu (șeful poliției secrete Ștefan Bellio, desgustător), Busch, Tornielli, Hooricks, v. Eggereg, Coutouly cu soția cu noi, direct, cu trăsura cu care călătoresem, la Biserică.

Duminică 12/24 Oct. Pe un soare splendid, strălucită târnosire a Bisericei, puternic răsunătoare cuvântare a Regelui, în fața ușei Bisericei, ca la 10.000 de țărani împrejur, Regina frumoasă în costum național, după aceea prânz, în picioare, la Seminar, și noi acolo, seara dineu la Rege și recepție până la ora 10 seara în casa primarului, am fost și noi.

După prânz, Clara, Livia și eu, plimbându-ne pe jos spre pod, ne-am întâlnit cu Regele și Regina în trăsura lor de gală, în urma lor ministrul Radu Mihai, Prefectul și mai multe trăsuri. Regele a spus să oprească trăsura și a vorbit cu noi în plină stradă câteva minute și ne-a invitat el însuși la masă pentru astăzi. Curajoasă distincție ostensibilă. — Timp foarte frumos.

Luni 13/25 Oct. pe o ușoară ploaie de toamnă, la ora 9 dimineața, punerea pietrei fundamentale de către Rege pentru palatul episcopal lângă Biserică, mică liturghie afară, toate personalitățile oficiale de față, de acolo îndată înapoiare cu trăsura la gara Pitești.

Noi am rămas încă până la 12³/₄; am făcut cu trăsura 2 ore și ³/₄ până la Pitești, vreme rece, dar fără ploaie, și apoi am plecat din Pitești cu trenul de 5¹/₄, la 7¹/₂ seara în București.

¹ Textul acum în limba germană.

Lecomte excelent, Regina (din îndemnul Liviei) i-a dat portretul ei cu un cadru pictat de dânsa, Regele i-a înmănat el însuși crucea de comandor al Coroanei României, ajutorul lui, Gabrielescu, cavaler al Coroanei României.

Trăsura noastră a costat 120 de lei, bacșiș 10 lei.

Seara, la sosirea în București, A. Lahovari cu bilet stăruitor, ca gruparea noastră să lase să se pună 2 membri (eu, Jacques [Negruzzi] sau Marghiloman) pe lista opoziției-unite pentru alegerile comunale. Eu am refuzat.

Marți 14/26 Oct. 1886. A toamnă. La ora 7 dimineața, numai + 5° R. Toate frunzele îngălbenite și căzând de la sine.

Miercuri 15/27 Oct. 1886.... În sfârșit terminat concursul pentru profesura de filosofie și pedagogie la externatul de fete. Recomandată d-ra Smaranda Grecescu.

Sâmbă ă 18/30 Oct. 1886.... Astăzi, de la 5—6¹/₂ seara, întâia prelegere despre Istoria filosofiei engleze în secolul al 19-lea (la Universitate). Multe greutăți cu cumpărarea casei Emiliei.

Luni 20 Oct./1 Nov. 1886. Foarte frumoase zile de toamnă, soare, peste zi călduț, dar dimineața la ora 7, — 2° R.

Sâmbătă 25 Oct./6 Nov. 1886.... [Am] răcit Joi seara după cursul de la Universitate.... Sâmbătă seara la ora 11 plecat cu trenul la Iași, vagonul de dormit supraîncălzit. De la ora 1 înainte durere de dinți, gingia umflată, noaptea nedormită.

Duminecă, Luni până Marți 28 Oct./9 Nov. în Iași, otel Traian, la pat, obrazul stâng umflat foarte mult, încă o noapte nedormită, 2 zile n'am mâncat aproape nimic, friguri puternice, intervenție fără folos a dentistei..., apoi Luni o dublă inciziune a îndemânatecului Dr. Filipescu

înăuntrul obrazului, după care îndată a încetat durerea și a început desumflarea.

La Iași primit vizite peste vizite, desbătut chestiunea casei Emiliei cu Misir, Ianov, Enacovici, Carp, Nanu. Nefiresc timp cald la Iași și și acum aici în București.

Miercuri 29 Oct./10 Nov., unde am sosit la ora 5 dimineața, aproape sănătos....

Acum, la ora 10¹/₂ dimineața, + 14° R la umbră.

Noembrie 1886.

Luni 3/15. Peste noapte, ploaie caldă. Acum soare. La ora 8 dimineața + 9° R la umbră.

Telegr[amă].

M-elle Natalie Romalo,

Castel Peleş.

Nous vous prions de bien vouloir présenter à Leurs Majestés et à Son Altesse Royale le Prince Léopold nos hommages et respectueuses félicitations pour la double fête.
Majorescu.

...Joi 6/18 Nov. 1886.

Slavici,

Sibiiu.

Felicitările cele mai călduroase pentru noii părinți.
Majorescu.

Joi¹ sara plecat la Iași, aniversare[a a] 23-a a „Junimei“, reîntors Luni la 5 dimineața în 10/22 Noembrie. Astăzi Luni ploa[i]e, termometrul + 3° R. Articolele mele din „Rom[ânia] lib[eră]“ *Contraziceri??* și *Regretabil*.

Livia de ieri acasă, Curtea s'a întors din Sinaia. Este acum aici și Prințul Leopold și fiul său mijlociu Ferdinand.

¹. Textul urmează acum în românește.

Marți 11/23 Noemb. 86... La Iași am vorbit cu Grig[ore] Buiuciu, mult cu soru-mea. Amândoi sfătuiesc și aprobă ca singura cale cu minte divorțul.

Joi 13/25 Nov. 86... Ieri închiriat casă cu 3600 fr. și mobile togmite pentru iatac de 1000 fr. (pentru mine singur, [în] Calea Victoriei).

Luni 17/29 Noemb. 86. Azi la 7^{1/2} dimineața, — 2^{1/2}° R. Brumă înghețată, dar timp frumos. Alaltăieri deschiderea Camerelor, cu Prințul Leopold și fiul său mijlociu Ferdinand, prezumtivul moștenitor al Tronului Român.

Sânt¹ foarte apăsător sufletește de 5-6 zile, ca un somnambul, din cauza ideii mutată și a divorțului.

Mercuri² 19 Noemb. /1 Dec. 1886. Ieri în Brăila, 2 nopți pe drum. În Brăila pledat pentru „Danubiana“ și apoi 5 ore scris articol de răspuns lui A. Xenopol la *Voința Națională*...

Sâmbătă³ 22 No. /4 Dec. 1886. Aseară și ast' noapte ploaie caldă, acum la ora 8 dimineața întunecat și încă a ploaie, + 8° R. !!!

Tel[egramă]⁴.

Emilia Humpel, Iași.

Odaie caldă rezervată la otel Bulevard pentru mâine dimineață 5 ore. Omnibusul otelului la gară, dacă mă întârziu eu.

Titu.

Duminică⁵ 23 Nov. /5 Dec. 1886. La 6^{1/4} dimineața la Emilia, otel Bulevard. Vizite, întrunire la C. Boerescu din cauza coacuzatului deputat Iosif Oroveanu ca com-

¹. Textul acum în limba germană.

². Acum în românește.

³. Data în românește, dar textul în nemțește.

⁴. În românește.

⁵. Textul continuă în nemțește.

plice (acuzat] fals) la atentatul contra lui Brătianu la 4 Septemvrie.

În acest timp Emilia a vorbit cu Clara.

De Duminecă spre Luni cea mai grea noapte pentru mine, dormit puțin, neliniște cu friguri.

Luni și Marți 25 Nov. /7 Dec. 1886, mutatul meu în Calea Victoriei 55 bis, etajul I.

Marți seara, bal în sala băilor Eforiei pentru Prinții Leopold și Ferdinand. Supărător de puțină lume. Eu acolo cu Clara.

Seara (după miezul nopții) în noua mea locuință. Desperare.

Printre acestea, ziua, Pogor (în contra pasului meu), Emilia a vorbit cu [Teodor] Rosetti, cu Mite, cu Adela Urșanu și s'a înturnat Marți seara la Iași.

A. Balș, N. Filipescu, Boldur, I. Miclescu, Gane (Boțoșani), ruptură politică în „Epoca“ cu Peucescu și apropiere de noi.

*Mercuri*¹ 26 Noembrie /8 Dec. 1886. Timp frumos. La 4 d. a. cu Orient-Expres plecarea Prinților Leopold și Ferdinand înapoi. Eu la gară... — Greutate sufletească permanentă. Dejunat la Cameră, prânzit la Frascati.

Sara, aranjare de lucruri prin dulapuri. — Odăile mele cele nouă plăcute. Încep a respira în ele.

Joi 27 Noemb. /9 Dec. 1886.

M-lle Natalie Romalo,

Demoiselle d'honneur de S. M. la Reine.

M-lle, Veuillez avoir l'obligeance, je vous prie, d'intervenir auprès de S. M. la R[eine] pour solliciter une audience en ma faveur.

Je ne sais si je puis me permettre de vous dire que les journées d'aujourd'hui, de Vendredi et de Samedi

¹. Acum în românește.

sont occupées par mes cours à l'Université et par les débats à la Chambre pour la réponse au Message Royal. A moins que Sa Majesté ne soit disposée à accorder une audience le soir, j'ose La prier, si Elle me fait l'honneur de me recevoir, de disposer de moi à partir de Dimanche.

Voudriez-vous avoir l'amabilité de me faire parvenir la réponse par ma fille Livia ?

En vous remerciant à l'avance de votre gracieuse intervention, je vous présente, Mademoiselle, mes respectueux hommages.

T. M[aiorescu]

Livia¹ mi-a ajutat, dimineața de la 9-10 ¹/₂, să-mi aranjez cărțile.

Dejunat la Jacques Negruzzi și i-am explicat lui și soției lui mutatul meu. — La 1, [la] Cameră.

La ora 4, T[eodor] Rosetti, că Livia și Clara nu trebuie să vină la cursul meu, ca, deocamdată, să nu se întâlnească cu Annette..., că Aurelian i-a spus (cu privire la mine) „foarte regretabil“ și Rosetti bănuiește că voi fi atacat în presă.

Totuși, de la 5—6 ¹/₂ prelegerea mea la Logică strălucită, de și la început pentru mine foarte greu.

De oare ce astăzi n'am văzut pe Clara, mi-a fost ziua ceva mai ușoară. Între cei patru pereți noi ai mei mă simt liber și mai ușor și am sentimentul de copil: Numai de aș putea! Numai de m'ar lăsa lumea!

Ca și când ei ar avea să-mi poruncească mie ceva!

Seara, după curs, la 8 ¹/₂, am vorbit cu d-na Cassia Rosetti și i-am spus pasul ce am făcut, fără a pomeni numele Annettei.

Apoi întrunire la Ioan Marghiloman (noi 11 și [ei?] 12: Fleva, Cozadini, Take Ionescu, Djuvara, Nicorescu, Butculescu, Brăiloiu, Palade, Voinov, etc.). Înțelegere

¹. Textul în nemțește.

pentru vot comun mâine contra adresei guvernului către Tron.

Vineri 28 Noev./10 Dec. 1886. Discuția la Adresă în absența lui I. Brătianu. Am vorbit (chiamat neașteptat de repede) cam vre o $\frac{1}{2}$ de oră, nu rău¹. Seara, corectura stenogramei și dimineața următoare

Sâmbătă 29 Nov./11 Dec. corectura stenogramei. Timp frumos mereu, dar seara rece. — Mare efect al cuvântărei mele în Cameră. Cursul la Universitate.

Duminecă 30 Nov./12 Dec. 1886. Am vorbit cu Regina de la 10 $\frac{1}{2}$ până la 12 $\frac{1}{4}$. La început era țeapănă și rece, i-am povestit însă *totul* — și s'a încălzit. „Vă mulțumesc pentru încrederea ce mi-ați dăruit“.....

Miercuri 3/15 Dec. 1886. La Cameră ieri vorbit din nou la închiderea desbaterei Adresei despre primejdia Dinastiei². Obosit.

Livia mi-a scris³....

Joi 4/14 Dec. 1886. Când⁴ preparam cursul de Logică pentru astăzi, o lungă scrisoare a Liviei.

După curs, sara, îi răspund⁵.

..... Așa⁶ zișii mei „prieteni“ sânt cei mai neînviotori pesimiști, aceia care mă judecă cât mai puțin sus. După părerea lui Th. Rosetti și a lui Carp, eu, în urma acestui pas, 1) voi suferi pentru tot timpul vieții mele o capitis diminutio și voi pierde din autoritate, fără puțința de a o câștiga din nou; 2) voi fi nefericit în a doua a mea căsătorie; 3) voi face imposibilă po-

¹. Cf. *Discursuri parlamentare* vol. III, p. 424-440.

². Cf. *ibidem*, p. 441-450.

³. Urmează o scrisoare către fiica sa, în nemțește.

⁴. Textul în românește.

⁵. Urmează răspunsul său, în nemțește.

⁶. Textul acum în limba germană.

ziția Liviei în lume; 4) voi fi pus, cu noua mea soție, într'un fel de excomunicare socială.

Toate absurdități. Cel dintâi punct, cea mai mare; despre al doilea, n'au nici o judecată. Vom controla iarăși lucrul în doi ani....

Sâmbătă 6/18 Decembrie 1886. Toată săptămâna asta timp frumos: nu subț zero. Încă deloc neaună; mai repede, din când în când, soare de primăvară. Și acum, $8\frac{1}{4}$ dimineața, soare, aer limpede, încălzindu-se. La ora 4 după prânz + 10° R....

De la $12\frac{1}{4}$ până la $1\frac{1}{2}$ convorbire cu Clara, curând după aceea și cu Livia împreună, în strada Mercur, 1.... La înapoiere, am plâns spasmodic. Este un pas greu, care mă sgudue până în ultima fibră, dar hotărîrea este fermă și n'a ajuns în nici un minut în cumpănă. Livia drăguță și foarte înțeleghătoare în aceasta.

Duminică 7/19 Dec. 1886....

...Astăzi am mâncat singur și seara am petrecut-o la mine, foarte obosit, ceva durere de cap, turburat — efect al întrevederii de ieri sau friguri?

Scriș petiția pentru divorț, în 2 exemplare, spre a o înainta mâine¹.

Luni 8/20 Dec. 1886. Livia dimineața aici, prânzit cu mine. Foarte drăguță... — Introdus petiția de divorț; a căzut la secția a 4-a.

Seara [de la] $8-8\frac{1}{4}$ vorbit cu d-na Cassia Rosetti despre căsătoria [mea] cu Annette.

Marți 9/21 Dec. în Galați, pledat [proces] Ioanide pierdut, indiferent.

Miercuri dimineața la ora 5 iarăși în București. Seara întrunire politică la Ioan Marghiloman, și Caton Lecca acolo.

¹. Urmează copia petiției către Prim-Prezidentul tribunalului Ilfov.

Joi 11/23 Dec. 86... Stare sufletească turbure, întru câțva dureroasă. Totuși, mă duc îndată la prelegerea de Logică. Lumea launtrică a noțiunilor.

Vineri 12/24 Dec. 86... Aseară iarăși întrunire la clubul „Unirea”, cu Vernescu, Dim. Brătianu, C. Boerescu, Pallade, Alex și Ioan Lahovary, Peucescu, Chrysenghi, Anast. Botez din Botoșani, pentru discutarea apărării deputatului Oroveanu.

Sâmbătă 13/25 Dec. 86... Am anunțat în Cameră interpelarea mea în chestiunea bății jurnaliștilor la 5/17 Septemvrie...

Scenă violentă la Cameră, la anunțarea pensiunii de 500 lei pe lună pentru Serurie, de către Andr[ei]u Ionescu (Muscă).

Duminecă 14/26 Dec. 1886. Întunecat, dar + 4° R. Până acuma n'a nins de loc. Dar pe la ora 6 seara vânt rece.

Depeșă din Brașov, că unchiul Constantin Popazu a murit.

[Telegramă]

D-rei Elena Popazu, Brașov, strada Scheilor.

Sânt adânc mișcat de trista și neașteptata știre. Rog să primiți încredințarea celei mai [sincere compătimiri. Nu uitați la trebuință că vă sânt văr și amic.

Maiorescu.

Luni 15/27 Dec. 1886. Întâia neauă! Vântul rece de ieri a cășunat peste noapte ninsoare. Ninge mereu. La ora 8 dimineața, + 1° R. Neaua înaltă de-o palmă aproape.

Miercuri 17/29 Dec. 1886. Ninge. Azi la ora 8 dimineața, în sfârșit frig adevărat, — 3° R. Ieri câștigat la Curtea de Casație procesul Grazia Callimaki-Catargi (cu Fleva și Tache Ionescu contra Korné)...

La Cameră, interpelarea mea în chestiunea devas-tărei localurilor presei [opoziționiste] amânată, cu călca-re regulamentului. Scurtul meu protest în potriua acestei procederi. Seara, adunare politică la Tache Ionescu, la care și Arion și Carabatescu, noi [veniți]. Eu plecat la 10¹/₂ la gară, pentru Brăila ¹.....

Joi 18/30 Dec. 1886. La Brăila, pledat pentru D[onau]-D[ampfschiffs]-G[esellschaft]“. Neaua se topește. Soare. Sânt însă arhihărțuit.

Vineri 19/30 Dec. 86, dimineața la ora 5 din nou în București..... Pledat la Curtea de Casație, Cameră...

Seara, Marghiloman, consultare, o ciudată zi ener-gică de somnambul. *Luat totul asupra mea, Clara pleacă [din țară],... [din cauza] cererii mele de divorț, și Livia demisio-nează [de la Palat], spre a o însoți².....*

Pe mâine³, Sâmbătă, și plecarea lor, și procesul pulberilor la tribunal, și cursul meu la Universitate, și interpelarea mea la Cameră. Va veni și sara de mâine! Timpul curge, numai consumă prea mult din puteri!

Sâmbătă 20 Dec. 1886/1 Ian. 1887. Astăzi dejunat la Clara, mult mai liniștită și sigură. Ele pleacă mâine. Regina trimis Liviei *astăzi* portretul ei cu inscripția „Mai tare ca soarta“, adus de Natalie Romalo.

Apoi amânat procesul pulberelor la tribunal, vorbit la Cameră pentru amânarea interpelării, ținut curs la Uni-versitate (Mill, subjugarea femeilor), sara mare adunare politică la Marghiloman. Mă întorc acum, [la] miezul nopții, numai nervi fără mușchi.

1. Urmează copia unui „legământ“ („Verpflichtung“) trimese so-ției sale: îi lasă în folosință, cât timp dânsa și fiica sa vor locui în București, casa sa din strada Mercur, 1; le va da lunar o însemnată sumă; alte dispoziții pentru cazul măritişului fiicei sale.

2. Urmează o telegramă către sora sa, d-na Humpel, și o scri-soare către Teodor Rosetti.

3. Textul acum în românește.

Duminecă 21 Dec. 1886/2 Ian. 1887. La¹ ora 11 Nic[olae] Mandrea la mine.... [Clara și Livia] au plecat astăzi cu trenul Orient-Fulger (întârziat ca 2 ore) pe la ora 6, prin Viena, la Berlin...

Je suis extenué de fatigue physique et morale....

Luni 22 Dec. 1886 /3 Ian. 1887 Deseară² plec (8 ore) la Pesta, Venezia.

Am plecat la 8 ore sara (și Pogor în tren), Marți 3,25 Pesta, zăpadă mare, ninge, mâncat la Jägerhorn, la 6,5 sara din Buda bilet la Venezia direct (cl. I: 111¹/₂ franci aur).

Mercuri 24 Dec. la Triest — Miramare-Meran, sara Görz.

Joi 25 Venezia, Hotel Bauer-Grünwald, apoi Cita di Monaco; negură, ninsoare.

3 telegrame de sosiri Anetei.

Telegr[amă].

Venezia 26 Dec. 1886.

Deputat Oroveanu. Râmnicul-sărat.

Felicitările cele mai sincere pentru dreptatea făcută.
Maiorescu

Duminică 28 Dec., la 3,5 plecat din Venezia (bun sleeping); ninge.

Luni 29 Dec. 1886, la 10 ore dim. în Viena.... Din Venezia scris lui Wilhelm Kremnitz mulțumiri. Din Viena, lui Bothmer la Christiania... Tot timpul, eu trist și amețit...

Vineri 2/14 Ian. 87 la 8,25 dimin[eața] plecat din Viena, Sâmbătă la 9¹/₂ dim. în București. Frig. Am găsit casa mea mutată de la Calea Victoriei 55 bis iarăși la Str. Mercur, 1, de Max³ și tapițerul Bossel.

¹. Textul continuă în nemțește.

². Textul acum în românește.

³. D. R. Rosetti.

D-sale D-lui Alexandru Ciurcu

Rusciuc¹.

București, 22 Dec., 1885.

Domnul meu,

Vă rog să scuzați întârzierea răspunsului la prea interesanta D-voastră scrisoare. Voiam să aștept rezultatul interpelării D-lui Kogălniceanu. Însă interpelarea s'a amânat, Camera și-a luat ieri vacanță până la 8 Ianuarie inclusiv, și nu mai pot întârzia aceste câteva rânduri, care să vă aducă cel puțin mulțumirile mele pentru cele ce mi-ați scris, și un cuvânt de sinceră compătimire pentru soarta ce v'a lovit pe D-voastră și pe tatăl D-voastră.

În multe priviri cred că aveți dreptate în scrisoarea D-voastră. Am constatat în deosebi și eu că de la plecarea D-voastră atitudinea luată de „Indép[endence] Roum[aine]“ este mai hostilă Regelui. Și în privința expulsării ar fi multe de zis. Abstrăgând de interpretarea cuvântului „străin“ din faimoasa Lege de la 1881, care este în adevăr controversată, tot modul aplicării Legii mi-a părut periculos pentru guvernul unui Stat mic. Ar fi fost mai prudent să se creeze precedentul primei aplicări prin o intervenire a tribunalelor provocată de guvern, spre a constata cel puțin *faptele*, pe care să se poată apoi întemeia expulsarea administrativă. Aceasta ar fi dat pentru viitor guvernului puțința de a mai tergiversa în cazuri de insistență incomodă a vre unei puteri străine prea importante pentru a fi simplu refuzată (Franța și Rusia în afacerea Hartmann).

¹. Scrisoarea e copiată în caiet de o mână feminină (probabil de fiica sa). În spațiul liber dintre adresă și textul scrisorii, e nota: „Copia unui răspuns al meu la o scrisoare a expulsatului Al. Ciurcu“. — Despre această expulsare, cf. însemnarea de la 7/19 Sept. 1885 și *Discursuri parlamentare* vol. III, p. 65.

Dar cunoașteți procedurile Cabinetului Brătianu, care este în fond mai mult despotic decât liberal. Acum lucrul, bun sau rău, este făcut, și nu cred că se va mai desface sub guvernul actual, cu toate interpelările.

Este cu atât mai de regretat, cu cât pentru D-voastră și pentru tatăl D-voastră măsura violentă ce vi s'a aplicat are aerul de a fi provenită din relații personale, și nu dintr'o adevărată necesitate politică.

Dar aceasta este o aprețiere individuală a mea, și încă făcută fără o deplină cunoștință de cauză. Dacă și până unde va fi indicată o intervenire a grupului nostru în desbaterea Camerei asupra acestei chestiuni, aceasta atârnă de la alte împrejurări ale întregii situații politice, pe care nu le pot preciza acum.

Ori cât de puțin ar răspunde scrisoarea de față la așteptările D-voastră, vă rog să o primiți ca un semn de aducere aminte ce, împreună cu mulți alții, o păstrez și eu pentru cei loviți de o prea mare asprime administrativă.

T. Maiorescu¹.

¹. Cu aceasta se termină caietul Nr. 8. (Urmas încă mai multe foi, care au fost tăiate).

Charles
Rationalis

Wieder, sagte König Carl in der
Anden, es ist, dass Ungarn ist 10
Jahre, sich ganz v. Österreich
Losgeschieden. Dann sind wir
gut daran - natürlich die
Aber im Fall einer Krieger...

Din caietul nr. 7.

Don Ernesto de Monin de Rojone

an den Monin - Kaiser von Österreich (St. Petersburg)

~~St. Petersburg~~

Chemie de fer Balagne.

Station Rascak

(per la poarta de Rist)

Bucarest,
23 Decembrie 1883
4. Januar 1884

(Rusia)

Vorgerichtet Mary

Enten ich ja Herr v. Guss nach Petersburg
zurückkehren, am 3/15. Januar in Wien bei
Joh. Warte räumlich, geht 2 Wochen auf der
eine Nacht, ist von einem Rasthof, um
an die Stelle in Contingenz der erfindung
hinterher angestellte der Präsidenten, W. d. R.
Königliche Schatz der in der...

Moskau, 21 Dec. 1883

Sehr Kalt, mehr als gestern. Am 2/12

2. Januar 1884

Stier bei Vorontzen, wohl ein zu Ehren. Ist nicht.
von Savonny, Kaiser-Kaiser Rade Mihai links, Vise von
Soleymenay (türk. General), rechts von dem Graf des
bach (in schwarze Cravatte, Franz. Zerkniffen, trägt,
ist rheinischer des Abkunft, links, sondern, engl. ich
außerdem noch schwarze toul Band 8. Calender,
Beldimaro, österr. v. Grege, 8. Calender, Kiremit,
und 8. Mosk. 12 Personen. - Abends um 1/4 11
nachgeht, der nach dem ersten Abend, nachdem
auf dem Behälter.

Din partea a doua a caietului nr. 3: pagina cu începutul scrisorii către
Kotzebue și cu însemnarea din 21 Dec. 1883

Thurs Feb 20th 1890

None

Nain
Ober-Oberrup, in der
Kaiserlichen Residenz. Christianen

Insite from the University

Sp. priorele Stat. cota mine, si
 gervioarea de mas. nainte cota Chisla;
 Cea cu cititina si au, C. tot, avand
~~avand~~ State cu o neputinta buna
 ne. ^{cu o neputinta} ~~cu o neputinta~~ este donda agura depre
~~avand~~ ^{depre} State ino. natore.
 Mu te mira de, ca si vorbe
 mas. Latas de ~~avand~~ Buena
~~avand~~ ^{depre} avandone scionie ~~depre~~
 rual trite si ~~avand~~ ^{depre} conepat
 sub un fel de depreiune a morali
 cum ar fiu "Gelomarii notitia"
 Hilul tot ~~avand~~ ^{depre}

Căci eu m-am tristă la stăruirea
pe care lăsa în mine de figuri
neînțelese; pentru noi rămân
de bucuria curată.

Bogji, St. Enimeren, Diagono. Hari
Tale trank, ete astigi u. profeta
n'eto ~~si~~^{(st)ig} ~~mai~~ favorabile k' pader
ro' li ranga ciedwota mori ^{ie gran gile mori} ^{franco}
1883, ~~a cu viciina intencata palutis~~
~~a acilui Bucuresti~~, Sta as ^{in ghet} ~~profet~~
a pafrita de a meangita rom inflamta
a ~~fina~~ ^{intreptu} ~~crendot~~, mai astoi recta, oia.

Din partea a doua a caietului nr. 3 : începutul scrisorii către Eminescu

Se aice înțelegi, că după grăji, ne
ingrijim pentru existența stăru
materială ~~de~~ și viitor nu
poate fi vorba.

Dar oră, în stii, care ce mijloc
~~este~~ ^{este} ~~sustinent~~ ^{decurg} ~~în~~ ^{de} ~~grupul~~
~~toatei State~~ ^{și} ~~cu~~ ^{ca} ~~ca~~ ^{ca} ~~mijloc~~
~~afare~~ ^{afare} ~~anum~~ ^{relaționa} ~~în~~ ^{în} ~~Italia?~~

Bine domnule. Sărbătorim jubileu
no^{stru} 17° ani de la înființare și nu
stii să sărbătorești ~~cu~~ ^{și} ~~plăcu~~ ^{în}
zi vrei să înțelegi că înveștă
~~este~~ ^{este} ~~este~~ ^{este} ~~mai~~ ^{mai} ~~tare~~ ^{tare} ~~admira~~
rea adăcori entuziaști ~~ca~~ ^{ca} ~~ca~~
~~o~~ ^o ~~am~~ ^{am} ~~o~~ ^o ~~cu~~ ^{cu} ~~o~~ ^o ~~tot~~ ^{tot} ~~unul~~
nostru li frăi pentru ~~State~~ ^{State} ~~și~~ ^{și} ~~pentru~~

~~Am~~ ^{Am} ~~cu~~ ^{cu} ~~veștă~~ ^{veștă}
poziția Statei pentru trată lucrării
Fidei literare și poeziei? ~~pentru~~
~~pentru~~ ^{pentru} ~~pentru~~ ^{pentru}

Dar a fost o ~~adverba~~ ^{adverba} ~~adverba~~ ^{adverba}
de ~~adverba~~ ^{adverba} ~~adverba~~ ^{adverba} ~~adverba~~ ^{adverba} ~~adverba~~ ^{adverba}
de ~~adverba~~ ^{adverba} ~~adverba~~ ^{adverba} ~~adverba~~ ^{adverba} ~~adverba~~ ^{adverba}

State (și numai acestia) am contribuit
pentru puterea kubushe materială
a lavelumei o tuaga
și n'ai fi făcut în State tot
apoi din mulțimă puterea ~~adverba~~
ce l-ai fi avut, când n'ai fi fost
vorba de or ce amice, neamuri
de un amic de valoarea State?

Din mijlocul aceleiași scrisori către Eminescu

Stoupsch & Frau Joe Kamm auch
 zu meiner Frau, um sie zu bescheiden,
 dass sie mich gerne ein bisschen
 Monstrositäten bewirkt. - Auch
 lasst die Königin am letzten
 Donnerstag in Abschied meiner
 Frau, die König und sie liebten
 mich & ihren, angenommen, worauf
 meine Frau sagte: Da Königin in der
 König mich ruft und das selbst von
 mir verlangen. Worauf die Königin: o da

Keinen bei meinem Mann nicht,
 es würde mir ein Opfer von
 jemandem verlangen

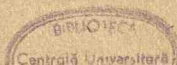
Din partea a doua a caietului nr. 3: stăruințe ca Maiorescu să primească
 a intra în ministerul Brătianu

⁴⁴
 Miercuri 24 Oct. / 11 ora plecat din Mureș. cu T. Rădă
 W. Popescu, Clăbuc, la Caragiile la Iași, la Mureș
 a venit & Alina, la Păcură, Mureșului și am
 am ajuns în Iași la 1 ora. Hotel Mureș (Păcură
 non, mare, servicii bune) (pe patul nostru întins
 carii) Juri rana banyatului. Fost, mult, & Mureș
 un băiețel Căsuș, Păcură, Prof. Rădă de la 10. mureș
 (jineră Mureș. ap. folcl. de aici), etc. Căsuș și Jare Lăpșă
 Păcură Văsel. Mare afecțiune la Iași. Mureș
 Păcură & Păcură la, Mureș

Din partea a doua a caietului nr. 3: plecarea la Iași
 la aniversarea „Junimei”, unde Caragiile a citit „Scrisoarea pierdută”

CUPRINSUL

	Pag.
Introducere	
Dispoziția sufletească în această perioadă. — Cercul relațiilor. — Vechii prieteni. — Eminescu. — Convorbiri cu regele și cu ministrul Germaniei. — Tratatulele cu Ioan Brătianu; încercarea de modernizare a partidului conservator. — Relațiile literare. — Interes științific; curs liber la Universitate. — Risipirea unor neadevăruri. — Advocatura. — Iubirea naturei. — Vieța de familie. — Caracterul însemnărilor	I-LI
<i>Anul 1881.</i>	
Ianuarie — Iunie	3
Iulie — Decembrie	18
<i>Anul 1882.</i>	
Ianuarie — Iunie	29
Iulie — Decembrie	80
<i>Anul 1883.</i>	
Ianuarie — Iulie	147
August — Decembrie	192
<i>Anul 1884.</i>	
Ianuarie — Iulie	222
August — Decembrie	260
<i>Anul 1885.</i>	
Ianuarie — Iunie	280
August — Decembrie	303
<i>Anul 1886.</i>	
Ianuarie — Iunie	331
August — Decembrie	354
Facsimile	377
Greșeli de tipar	384

GREȘELI DE TIPAR

La pag. IX	rândul al 15-lea	de sus	trebuie	lebedig,	în loc de	lebedig			
" " 24	" " 17-lea	" " "	numeroși	" " "	numenroși				
" " 28	" " 12-lea	" jos	satelor	" " "	statelor				
" " 182	" " 1	" " "	Schloss	" " "	Schoss				
" " 214	" " 24-lea	" sus	fată	" " "	tată				
" " 224	" " 13-lea	" " "	toți	" " "	soți				

